

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Martin Holeček

**Obraz československých válečných letců
v Rudém právu v letech 1945–1950
a ve vybraných ročnících 60. let**

Diplomová práce

Praha 2017

Autor práce: **Martin Holeček**

Vedoucí práce: **PhDr. Pavel Suk, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2017**

Bibliografický záznam

HOLEČEK, Martin. *Obraz československých válečných letců v Rudém právu v letech 1945–1950 a ve vybraných ročnících 60. let*. Praha, 2017. 198 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Pavel Suk, Ph.D.

Abstrakt

Diplomová práce s názvem *Obraz československých válečných letců v Rudém právu v letech 1945–1950 a ve vybraných ročnících 60. let* má za cíl představit mediální obraz této sociální skupiny optikou *Rudého práva*. S ohledem na stanovené téma se autor zaměřil na poválečná léta 1945–1947, 1948–1950 a vybrané roky let šedesátých (1963, 1965 a 1968).

Práce je založena na komplementačním postupu, který propojuje mediální historii a teorii, historický kontext a rozsáhlou obsahovou analýzu definovaných ročníků *Rudého práva* a jeho článků. V případě obsahové analýzy pak autor práce využil metodu kódování textu v závislosti na tematických okruzích vhodných pro dostatečnou demonstraci jak obrazu československých válečných letců, tak témat a okolností, která k danému obrazu přispívají.

V diplomové práci bylo využito jako primární pramen periodikum *Rudé právo*, které pak sloužilo i jako materiál pro obsahovou analýzu. Odborná literatura zabývající se mediální historií, či leteckým a válečným prostředím pak spadá mezi prameny sekundární. Dále bylo využito i různých internetových zdrojů, z nichž některé jsou díky svému obsahu archivovány přímo *Národní knihovnou České republiky*.

Abstract

The aim of diploma thesis *The Image of Czechoslovak War Pilots in Rudé Právo between 1945–1950 and in the Selected Years of 1960s* is to present the media image of this social group in the view of *Rudé právo* newspaper. Considering the topic chosen, the author concentrated on the post-war years between 1945–1947, 1948–1950 and the selected years of 1960s (1963, 1965 and 1968).

This paper is based on complementation method which combines media history and theory, historical context and complex content analysis of *Rudé právo* articles in the given years. For content analysis, the author of the paper used a method of text coding depending on the topics suitable for sufficient presentation of the image of Czechoslovak war pilots as well as of the topics and events that contributed to that image.

The primary source of this thesis was *Rudé právo* newspaper which also supplied material for content analysis. Secondary sources contain professional literature concerning media history and air or war environment. The author also uses internet sources and some of them are even archived by the National Library of the Czech Republic because of their content.

Klíčová slova

Rudé právo, letci, Mírov, RAF (Royal Air Force), rehabilitace, mediální obraz

Keywords

Rudé právo, Pilots, Mírov, RAF (Royal Air Force), Rehabilitation, Media Image

Rozsah práce: 435 443 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 5. 1. 2017

Martin Holeček

Poděkování

Mé poděkování patří všem, kteří mi poskytli potřebné informace, své rady, svůj čas a svá slova. Jmenovitě bych chtěl poděkovat vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Pavlu Sukovi, Ph.D., který mi poskytl cenné rady a připomínky k samotnému zpracování a často také vhodné náměty k dalšímu rozvinutí. Dále pak děkuji PhDr. Luborovi Václavů za jeho cenné autentické svědectví, na které rád vzpomínám i ve svém soukromém životě. Zároveň chci poděkovat své rodině za podporu a slova útěchy, která mi poskytovala, když jsem přicházel unavený ze zaměstnání a usedal k této práci.

SCHVÁLENO

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK									
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce									
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:									
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Holeček Martin	<table border="1"> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd</td> </tr> <tr> <td>Došlo dne:</td> <td style="text-align: center;">27-01-2015 -1-</td> </tr> <tr> <td>Cj: 1161</td> <td style="text-align: center;">Přiloh: Skartování hesla</td> </tr> <tr> <td>Přiděleno:</td> <td></td> </tr> </table>	Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd		Došlo dne:	27-01-2015 -1-	Cj: 1161	Přiloh: Skartování hesla	Přiděleno:	
Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd									
Došlo dne:		27-01-2015 -1-							
Cj: 1161		Přiloh: Skartování hesla							
Přiděleno:									
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2013									
E-mail diplomantky/diplomanta: holecek.mart@seznam.cz									
Studijní obor/forma studia: Mediální studia/kombinovaná									
Předpokládaný název práce v češtině: Váleční letci a média v klíčových letech 1945 - 1969									
Předpokládaný název práce v angličtině: War flyers and key media in the years 1945 - 1969									
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013) (diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí) ZS 2015/2016									
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): Tématem této magisterské práce je mediální obraz válečných letců v letech 1945 – 1953 s doplňujícím odkazem na 60. léta. Váleční letci byla zvláštní skupina lidí, kterou je možno považovat za národní hrdiny, přesto se na ně s rokem 1948 začínalo pohlížet ze stranického hlediska jako na obávané riziko pro nové státní zřízení a členové této skupiny byli zpravidla „odklizení“ do ústraní TNP apod. S touto změnou státního zřízení také očekáváme změnu v mediálním obraze výše uvedené skupiny společnosti. Po důkladném filtru fondů knihoven se osobně domnívám, že k podobnému zpracování zřejmě ještě nedošlo.									
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Předpokládaným cílem práce je konfrontace 3 historických období na základě mediálního obrazu. Jedná se o léta 1945 – 1948, 1948 – 1953 a následně 60. léta. Za cíl této práce je možné si také klást určitou komparaci mediálního obrazu s historickou skutečností, uvedenou mimo jiné také na příkladu Františka Fajtla.									
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): Úvod (včetně kritiky pramenů) 1. Média v Československu po 2. světové válce a. Deníky b. Týdeníky 2. Váleční letci a. Západní letci b. Východní letci 3. Mediální pohled na válečné letce a. Roky 1945 - 1948 b. Roky 1948 - 1953 4. Konfrontace mediálních pohledů 5. Vývoj mediálního pohledu na válečné letce v 60. letech Závěr									
Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období): Rudé právo (1945 – 1953, 60. léta), Rozlet (1945 – 1948), Reportér (60. léta), Letectví a kosmonautika (60. léta), Lidové noviny (1948 – 1953), Svobodné noviny (1945 – 1948),									

Hlas revoluce (1945 – 1953, 60. léta), Historie a vojenství (1952 – 1953, 60. léta), Obzory (1945 – 1948), Lidová demokracie (1945 – 1953, 60. léta),

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Komparace periodik, konfrontace periodik, práce s archivními spisy, práce s prameny a literaturou, mediální analýza

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci):

- DOUDĚRA, Karel et al. *Naše Rudé právo*. -> Dílo zachycuje ve zkratce kroniku Rudého práva.
- DOLEJŠÍ, Vojtěch. *40 let Rudého práva*. -> Studie zahrnuje základní fakta z minulosti RP, vysvětluje jeho vznik a význam.
- BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. -> Historický vývoj českých médií od středověku až po současnost.
- KRATOCHVIL, Antonín. *Žaluji. I. – III.* -> Dokumentární trilogie obsahuje množství dokumentů o metodách tajné státní policie, o vězeních a koncentračních táborech v Čechách i na Slovensku a o perzekucích a procesech padesátých let u nás. Obsahuje také mnoho přepsaných článků apod.
- RAJLICH, Jiří a REŽNÁ, Jitka. *Generál Fajtl*. -> Životní osudy československého stíhacího letce Františka Fajtla.
- FIDLER, Jiří. *Soumrak králů vzduchu*. -> Kniha popisuje vývoj československého vojenského letectva v letech 1945-1950.
- BEDNAŘÍK, Petr. *Český tisk v letech 1945 – 1948*. -> Studie představuje mediální historii roků 1945 – 1948.
- BEDNAŘÍK, Petr a CEBE, Jan. *Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950*. -> Studie představuje mediální historii roků 1948 – 1950.
- KONČELÍK, Jakub. *Dějiny českých médií 20. století*. -> Kniha obsahuje kritický výběr nejdůležitějších informací a událostí, které určovaly vývoj českých médií (tisk, rozhlas a televize) ve 20. století.
- KONČELÍK, Jakub. *Přelomová témata českého tisku jara 1968*. -> Studie představuje média a tisk s ohledem i na jejich aktuální témata v závěru 60. let.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Podobné práce existují především na základě označení „mediální obraz“ nebo tématem spojeným s válečnými letci. Práci, která by se zabývala vyložení tímto tématem, se mi nalézt nepodařilo.

Datum / Podpis studenta/ky

24.1.2015 / floledek

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

P. J. S. U. R. P. A. V. E. L.
Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

24.1.2015
Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

Obsah

ÚVOD.....	3
<i>Struktura práce.....</i>	<i>6</i>
<i>Kritika pramenů.....</i>	<i>8</i>
1. TISK V ČESKOSLOVENSKU PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE	10
1.1. <i>Mediální politika</i>	<i>11</i>
1.2. <i>Cenzura.....</i>	<i>16</i>
2.RUDÉ PRÁVO	19
2.1. <i>Léta 1945–1947.....</i>	<i>21</i>
2.2. <i>Léta 1948–1950.....</i>	<i>23</i>
2.3. <i>Léta 1960–1968.....</i>	<i>25</i>
3. ČESKOSLOVENŠTÍ VÁLEČNÍ LETCI ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY	28
3.1. <i>Západní letci.....</i>	<i>29</i>
3.2. <i>Východní letci</i>	<i>31</i>
4. LÉTA 1945–1947.....	34
4.1. <i>Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1945</i>	<i>35</i>
4.2. <i>Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1946</i>	<i>50</i>
4.3. <i>Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1947</i>	<i>69</i>
5. LÉTA 1948–1950.....	89
5.1. <i>Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1948</i>	<i>90</i>
5.2. <i>Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1949 ...</i>	<i>102</i>
5.3. <i>Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1950 ...</i>	<i>116</i>
6. LÉTA ŠEDESÁTÁ	135
6.1. <i>Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1963 ...</i>	<i>136</i>

6.2.	<i>Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1965 ...</i>	146
6.3.	<i>Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1968 ...</i>	156
ZÁVĚR	173
SUMMARY	177
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	181

ÚVOD

„Monstrprocesy i procesy v krajích byly inscenovány a manipulovány proto, že komunistická strana a její momentální ústřední vedení vidělo v těchto procesech dominující prostředek k integrálnímu udržení a potvrzení moci, když stranické diletantské vedení v ekonomii, výstavbě, průmyslu, zemědělství, dopravě a v celkovém vedení státního aparátu se začalo vnitřně zcela rozkládat a ztrácet jakýkoli kontakt s masami. Stále více se začaly ozývat hlasy, nejprve ze zahraničí, ale pak i z vlastních řad, volající po odpovědnosti za současný stav, především v hospodářství a v zemědělství. Rozbory mezistranickými aparátčiky v ústředním výboru se vyřešily za pomoci sovětských poradců inscenovanými soudy, ve kterých dominující roli sehrála StB¹. Pomocí sovětských poradců našla strana, na jejíž špičce stáli v padesátých letech většinou straničtí funkcionáři dvou táborů, obětní berany. Za viníky byli vždy systematicky vyhledáváni a označováni lidé, kteří měli poněkud odlišné názory na řešení určitých otázek a problémů než sověti, Komunistická strana Československa, případně než momentálně nejmocnější skupina ve straně. K inscenaci procesů se v tisku, rozhlase, filmu, na pracovištích a ovšem i ve školách atd., uměle vytvářela atmosféra hrozícího nebezpečí třetí světové války a z tohoto důvodu vyplývala pak zákonitá nutnost potřebných tvrdých opatření a tedy především i zákroků tzv. Státní bezpečnosti proti 'protistranickým pátým kolonám, smečkám zakuklených imperialistů, válečných dobrodruhů, vatikánských agentů, sionistů' a podobných rekvizit z běžné terminologie...“²

Tento úryvek představuje jedny z prvních slov prvního dílu knihy Antonína Kratochvíla³ nesoucí název *Žalují*⁴. My se budeme této posloupnosti držet a taktéž těmito větami započneme naši práci. Ta si klade za cíl představit československé válečné letce, kteří bojovali za druhé světové války na zahraničních frontách proti nacismu, a to mediální optikou v definovaných poválečných letech minulého století.

¹ Zkratka označuje Státní bezpečnost.

² KRATOCHVÍL, A. *Žalují I*. Praha: Česká expedice, 1990. ISBN 80-900123-0-2, s. 16–17.

³ Antonín Kratochvíl byl český spisovatel, prezident exilového PEN klubu. V letech 1973–1977 vydal třísvalkové dílo *Žalují*, v němž zdokumentoval zvlášti a nezákonnosti páchané československou justicí a represivními složkami ve službách komunistického režimu. Jde o jedno ze stěžejních děl v této oblasti. In: Tiscali Media, a. s. *Spisovatelé.cz*: Antonín Kratochvíl [online]. © 1996–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.spisovatele.cz/antonin-kratochvil#cv>.

⁴ KRATOCHVÍL, A. *Žalují I*. Praha: Česká expedice, 1990. ISBN 80-900123-0-2.

Právě teď je vhodné uvést, že tato optika nebude nezávislá, nýbrž naopak – bude ideologicky pokřivená. Jedná se totiž o pohled ústředního tiskového orgánu KSČ – *Rudého práva*. Stručný náhled prostřednictvím výše uvedené citace nám předesílá, o jakou etapu československých dějin se jednalo. Přičemž právě v této době se kromě jiných nástrojů využívalo i mediálních propagandistických prostředků k dosahování politických zájmů.

Mediální výstupy na téma těchto válečných postav československé historie jsou, jak se domníváme, především frekventovanější až po roce 1989.⁵ Důvod je dle našeho názoru zřejmý – v této době již neexistoval strach z novinářovy/autorovy perzekuce za napsání takového článku. Nicméně je vhodné uvést, že články o československých letcích začaly častěji vycházet v *Hlasu revoluce* již od poloviny osmdesátých let. Zároveň zde chceme nechat zaznít i naši domněnku, že nejen český národ si velice rád připomíná své slavné chvíle a hrdinství. Zažívá tak sám pocitu heroismu a vlastenecké hrdosti na svou státní příslušnost.⁶

Jak tomu ale bylo v poválečných letech? Právě na to se pokusíme odpovědět naší prací. Tuto problematiku si představíme ve znamení mediálního obrazu československých válečných letců v *Rudém právu*.

Domníváme se, že v této části naší práce by se měla také zmínit motivace k volbě daného tématu. Jedním z prvních důvodů je, že doposud tato problematika není zpracována. Zároveň umožňuje někomu dalšímu na ni plynule navázat a dosáhnout tak kompletního obrazu československých válečných letců v *Rudém právu*. Volba tématu je také zapříčiněna našimi sympatiemi k letcům. Tyto sympatie, které vznikly již v dětství, jsme pak měli možnost v rámci studia oboru historie více rozvíjet. Domníváme se proto, že díky těmto skutečnostem jsme schopni v rámci naší práce přinést adekvátní vhled do celé problematiky a pravděpodobně tak nalézt i informace, které mohou přispět k řešení tohoto mediálního obrazu.

Práce, kterou máte před sebou, nesoucí název *Obraz československých válečných letců v Rudém právu v letech 1945–1950 a ve vybraných ročnících 60. let*

⁵ Rozhovory s PhDr. Janem Hozákem – odborníkem na letectví a pracovníkem archivu Národního technického muzea a PhDr. Luborem Václavů – odborníkem na válečné letectví, se kterým jsem se seznámil při svém studiu na pedagogické fakultě Univerzity Karlovy, a to na katedře dějin a didaktiky dějepisu.

⁶ Naši domněnkou samozřejmě nechceme a nehodláme nikterak snižovat obětavost a hrdinství těchto československých letců, kteří aktivně nasazovali své životy v bojích proti fašismu a kteří jsou zcela oprávněně uznávanými válečnými hrdiny.

není pouze popisným textem. Za svůj cíl si klade potvrdit náš předpoklad, a to že s proměnami jednotlivých politických vlivů a politického dění se taktéž proměňoval obraz těchto letců v deníku *Rudé právo*. Právě ten byl, jak je známo, ústředním tiskovým orgánem *Komunistické strany Československa*. Předpokládáme, že v letech 1945 až 1947 byl mediální obraz pilotů především pozitivní. S „Vítězným únorem“ očekáváme stagnaci a pomalu se projevující začátky orientace k optice negativní, která do roku 1950 nabírá na obrátkách. V rámci let šedesátých očekáváme uvolnění a opouštění od negativního a protistátního označování této skupiny lidí a přechod k realističtějšímu zobrazování. Usuzujeme tak na základě rehabilitací, jež probíhaly v těchto letech a všeobecnému uvolnění dané doby.

V rámci tezí magisterské diplomové práce jsme pracovali původně s názvem *Váleční letci a média v klíčových letech 1945–1969*. Jakmile započal výzkum prvním deníkem, kterým bylo *Rudé právo*, ocitli jsme se na rozcestí. Při podrobném pročítání a zkoumání tohoto deníku jsme získali tolik zajímavého materiálu, a to v ohledu kvantity i kvality, že jsme se rozhodli nově nabídnutých možností využít a zpracovat tak detailní a v nejlepší snaze taktéž kompletní obraz československých válečných letců v článcích *Rudého práva* v definovaných ročnících. Zároveň jsme si byli vědomi tematické či obsahové totožnosti mezi jednotlivými periodiky, které v podstatě řídila komunistická strana prostřednictvím svého aparátu. Pro naši práci jsou důležitá léta 1948 a ta následující, kdy nastala „vláda jedné strany“, tudíž otázka objektivity byla podřízena zájmům dané ideologie. *Rudé právo* zastávalo roli ústředního tiskového orgánu a bylo tak nasnadě očekávat, že svým obsahem udávalo povolené směry a vyjadřování k jednotlivým tématům.

Námi zpracovávaný mediální obraz se tak posunul k modelu plastického drobnohledu a diplomová práce tak získala nový, lépe vystihující název, jímž je *Obraz československých válečných letců v Rudém právu v letech 1945–1950 a ve vybraných ročnících 60. let*. S přihlédnutím na dobové politické dění v poválečných letech jsme časovou hranici nikterak neposouvali. V návaznosti na tento aspekt můžeme v naší práci sledovat podrobný rozbor deníku *Rudého práva* v časových etapách let 1945–1947, pak 1948–1950 a ve finále léta šedesátá, kde se zaměřujeme na roky 1963, 1965 a 1968. Je třeba vysvětlit důvod těchto rozestupů. Tato časová hierarchie vychází z politického dění. První etapa, máme na mysli léta 1945–1947, se nesla na vlně uvolnění a naděje po konci druhé světové války. Státní

aparát byl postaven na demokratickém uspořádání, a jak je známo, politické perzekuce a vykonstruované procesy přišly až s rokem 1948. Tímto rokem pak zahajujeme druhou etapu výzkumu, kterou jsou léta 1948–1950, kdy byli váleční letci perzekuováni a politický systém se celkově začal zbavovat nevhodných sociálních skupin obyvatelstva. Rokem 1963 byla zahájena debata na téma rehabilitace politických vězňů, mezi které patřili i českoslovenští váleční letci. První a rozsáhlá vlna této tendence se projevila v roce 1965 a rok 1968 představoval často veřejně uznaná odškodnění.

Struktura práce

Samotný text je kromě obsahové analýzy i svým způsobem komparační mozaikou, která je členěna do několika základních kapitol s dalšími podkapitolami. Zároveň se pokouší věnovat se rozsáhleji kontextu celé problematiky, proto přináší také informace z politického a mediálního prostředí a z historického rámce vyjadřujícího se k československým válečným letcům. Tyto informace zároveň slouží pro lepší pochopení jednotlivých zkoumaných článků či dobových mediálních výstupů.

Kapitoly jsou řazeny tematicky a poté chronologicky dle zkoumaných období. Za adekvátní start této práce jsme zvolili kapitolu pojednávající o tisku v Československu po druhé světové válce. Na toto téma toho již bylo mnoho napsáno, proto jsme se uchýlili k vyzdvižení pouze několika základních bodů, jimiž jsou stručný historický kontext a mediální politika v doprovodu s cenzurou.

Jelikož naše práce primárně pojednává o *Rudém právu* a jeho mediálních výstupech o československých válečných letcích, tak další kapitolou jsou přímo informace o tomto periodiku, a to opět v našem dobovém trojlístku, jímž jsou roky 1945–1947, 1948–1950 a léta šedesátá.

Jelikož chceme plnohodnotně představit sociální skupinu, jejíž mediální obraz nás v *Rudém právu* zajímá, věnujeme této skupině značný prostor. O ní samotné pak pojednává další kapitola, která si bere za cíl seznámit čtenáře se základními informacemi o československých válečných pilotech. Věnujeme zde

pozornost jejich nasazení a fungování za druhé světové války. Dobovým událostem v rámci let 1945–1947, 1948–1950 a let šedesátých se pak věnujeme zvlášť.

Výše zmíněnými kapitolami je zakončen základní teoretický rámec naší práce. Zde si dovoluujeme uvést, že pro přehlednost cíleně rozdělujeme historické a politické informace od vlastního mediálního obrazu. Ten pak pouze doplňujeme jednotlivými informacemi pro synergii souvislostí.

Na řadu přicházejí kapitoly obsahující mediální výstupy, které jsou však pro plnohodnotný kontext doprovázeny velice stručnými historickými informacemi o letcích a letectvu. Lakonicky řečeno se jedná o tři kapitoly, kdy každá je rozpracována dle jednotlivých ročníků. Tyto kapitoly přinášejí však mimo jiné informace o oblíbených a reflektovaných leteckých tématech své doby a také průběžné srovnávání mediálních výstupů. Prvoplánově jsme hodlali mediální obraz zpracovávat i v případě jednotlivých ročníků čistě dle dat vydání deníku *Rudého práva*, nakonec jsme však přistoupili k tematickému sdružování definovaných mediálních obsahů, a tím se věnovali plnohodnotně obsahové analýze.

Jak jsme již výše zmínili, naše práce si bere za úkol představit obraz československých válečných letců, kteří se aktivně účastnili za druhé světové války bojů jak na západní, tak východní frontě. Jejich obraz bude *Rudým právem* jistě deformován dle ideologických potřeb. S ohledem na plnohodnotný obraz pak považujeme za nutné alespoň stručně reflektovat také články *Rudého práva*, které hovoří o celých armádách západních i východních mocností v těch případech, kde jsme našli alespoň drobnou zmínku o letcích či letectvu. Je zde také vhodné nastínit, že pro komplexní a plastičtější představu v naší práci uvádíme i výstupy *Rudého práva* hovořící o soudobém letectvu a letcích, včetně těch zahraničních. Taktéž se nám v textu občas objevuje zmínka o nových armádních letcích či kosmonautech. Díky tomu umí naše práce nabídnout naprosto souhrnný obraz letectva, letců a toho, jak o nich *Rudé právo* v daných dobách psalo či jak je prezentovalo veřejnosti. Díky této reflexi jsme schopni pochopit vnímání soudobého letectva *Rudým právem*, a tak i jednodušeji můžeme pochopit mediální výstupy o československých válečných letcích v souvislostech a dalších významech na pozadí.

Samotnou tečkou naší práce *Obraz československých válečných letců v Rudém právu v letech 1945–1950 a ve vybraných ročnících 60. let* je samozřejmě závěr shrnující naše poznatky.

Nelze zde ještě vynechat drobnou zmínku o našich přílohách, které představují ukázky článků deníku *Rudého práva* z jednotlivých námi zkoumaných etap.

Rádi bychom na tomto místě také podali informaci k citacím jednotlivých mediálních výstupů *Rudého práva*. Pro nezkreslení často užívaných šifer, za kterými jsou autoři schovaní, uvádíme tyto šifry v originální podobě, tudíž včetně užití velkých či malých písmen a často i pomlček. V našem vlastním textu se řídíme platnými pravidly českého pravopisu, ale ve všech citacích zachováváme pro větší autentičnost původní pravopis.

Kromě upřesnění citační formy je také nasnadě uvést, proč v textu této práce využíváme autorského plurálu. Autorský plurál v tomto případě chápeme jako tzv. plurál skromnosti a též jako plurál inkluzivní, nikoli jako plurál majestikus. Zároveň prohlašujeme, že se touto cestou rozhodně nesnažíme jakkoli distancovat od našich názorů a tvrzení.⁷

Kritika pramenů

Ve vlastním úvodu této práce považujeme za vhodné také uvést kriticko-recenzní část našich pramenů. Jak jsme uváděli výše, tak primární pramen této diplomové práce představuje periodikum *Rudé právo* s jeho mediálními obsahy. Nicméně pro větší komplexnost našeho textu využíváme také literatury⁸, internetových pramenů⁹ a významných zákonů dané doby. Pojďme si nyní společně přiblížit některé z nich.

⁷ SCHNEIDEROVÁ, S. *Jak nepsat diplomovou práci*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2968-7, s. 19.

⁸ K často využívaným titulům v této práci patří knihy *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*, *Dějiny českých médií 20. století* a také dvě studie *Český tisk v letech 1945–1948* a *Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950*. Viz Seznam použitých pramenů a literatury.

⁹ Internetové prameny jsou nedílnou součástí naší práce, za nejvýznamnější považujeme servery *Totalita.cz* či *Českoslovenští letci*. Viz Seznam použitých pramenů a literatury.

Deník *Rudé právo*¹⁰ zastupuje periodikum, na jehož analýzu jsme se v této práci zaměřili. Důvodem je jeho jedinečné postavení, jelikož bylo ústředním tiskovým orgánem KSČ, jehož názory v podstatě prezentovala i ostatní periodika. Vlastní význam tohoto deníku si představíme dále, nicméně pro kritiku je nejdůležitějším parametrem otázka jeho důvěryhodnosti a objektivity. Pro jeho styl a obsah zpravodajství můžeme použít citaci Klementa Gottwalda: „*Tisk ... musí konat lépe svoji povinnost a být bičem také na nešvary, které se zde dělají.*“¹¹ Jeho ideologická „tvorba“ a tendenčnost kopírovala stav a sílu *Komunistické strany Československa*¹². Jeho protizápadní agrese pouze narůstala. Tento postoj názorně sledujeme na jednotlivých článcích hovořících o stejných tématech v rozdílných etapách poválečného Československa. Máme na mysli klíčové ročníky pro naši práci v letech 1945 až 1968.

Tento pramen nám zjednodušeně řečeno poskytl přímý náhled na změnu postoje a orientace vůči určitým skupinám společnosti a přetlumočil nám vlastní růst aktivit KSČ s odkazem na manipulaci s veřejností prostřednictvím tohoto periodika. Při práci s každým pramenem či zdrojem je nutné udržovat určitý odborný či lépe řečeno akademický odstup, nicméně při vlastní práci s *Rudým právem* je nutné tento odstup udržovat několikanásobně. Jeho silný sugestivní styl a ideologické mystifikace a manipulace s realitou mohou působit až nadmíru emotivně.

Druhý a poslední objekt našeho kriticko-recenzního textu představuje publikace *Dějiny českých médií 20. století*¹³. Jejími autory jsou vědecké kapacity mediálního oboru PhDr. Jakub Končelík, Ph.D., PhDr. Pavel Večeřa, Ph.D. a PhDr. Petr Orság, Ph.D. Kniha pracuje s kompletním představením mediálního portfolia s odkazem na adekvátní politické dění. Mezi její přednosti můžeme zajisté zahrnout strukturu jednotlivých kapitol a její přehlednost v doprovodu obsáhlých tabulek a grafických náhledů některých vybraných periodik. Publikace podobného ražení, která je v této práci taktéž využita, nese titul s názvem *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*¹⁴.

¹⁰ Viz kapitola č. 2 – Rudé právo.

¹¹ DOUDĚRA, K. *Naše Rudé právo*. Praha: Rudé právo, 1980, s. 145.

¹² V našem textu bude často uváděna její zkratka KSČ.

¹³ KONČELÍK, J.; VEČEŘA, P.; ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.

¹⁴ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J.; KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8.

1. TISK V ČESKOSLOVENSKU PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

Média v Československu a jejich význam po druhé světové válce představují stěžejní obor zájmů této práce. Klíčová období reprezentuje druhá polovina čtyřicátých let, první třetina let padesátých a své zastoupení zde mají i léta šedesátá. Představíme si mediální politiku tištěných médií a taktéž vyhraníme určitý prostor i pro cenzuru.

Nežli se však budeme soustředit výlučně na média, dovolíme si poněkud stručný exkurz do historického kontextu. Dne 5. května roku 1945 vypuklo v hlavním městě *Protektorátu Čech a Moravy Pražské povstání*, které předznamenávalo blížící se konec druhé světové války, který přišel skutečně brzo poté, a to dne 8. května. Vlna svobody přinášela sílu a úrodnou půdu pro novou epochu českého tisku. „*V novém politickém řádu působily čtyři české politické strany: Československá sociální demokracie (ČSSD), Československá strana lidová (ČSL), Československá strana národně socialistická (ČSNS) a Komunistická strana Československa (KSČ); a čtyři slovenské politické strany: Demokratická strana (DS), Komunistická strana Slovenska (KSS) a dvě menší strany – Strana práce (SP) a Strana slobody (SS). Jakkoli bylo posilování levice v poválečné Evropě všeobecným jevem, likvidace pravicových stran realizovaná v Československu je jevem ojedinělým.*“¹⁵

Přestože se prezidentem stal opět demokraticky smýšlející Edvard Beneš, síla a vliv komunistů neustále rostly, a to zároveň díky *Košickému vládnímu programu* ze dne 5. dubna 1945. „*Dne 26. května 1946 se v Československu konaly první poválečné a zároveň na dlouhou dobu poslední demokratické parlamentní volby. ...komunistická strana získala téměř 40 % hlasů a poprvé v historii Československé republiky se dostala do vlády.*“¹⁶ Edvard Beneš po aktuálních událostech, nové ústavě a celkovém vývoji dne 7. června 1948 abdikoval.

¹⁵ KONČELÍK, J.; VEČEŘA, P.; ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8, s. 114.

¹⁶ Nebrat, s. r. o. *Politictí vězni.cz: Poválečný vzestup levice a volební úspěch KSČ* [online]. © 2008–2015. [cit. 2015-08-03]. Dostupné na WWW: http://www.politictivezni.cz/index.php?id_str=74. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.

Rok 1948 přináší „sekundární dobu temna“, jež nesla zodpovědnost za teror místy připomínající praktiky gestapa prostřednictvím státní složky StB.¹⁷ Plenění historických míst, soudružská nadvláda nad společností a věznění válečných hrdinů, mezi kterými byli také letci bojující v západní Evropě.¹⁸

Vlna naděje a optimismu nastala až v letech šedesátých. Alexander Dubček¹⁹ a jemu podobní reformní činitelé přinášeli omluvy za skutky KSČ v padesátých letech. S jejich aktivitami přicházela i lepší vidina budoucnosti. Jak je dobře známo, přelomová noc na 21. srpna 1968 přivezla na tancích konec demokratických snah a znamenala pád do doby normalizace.²⁰

1.1. Mediální politika

Léta 1945 až 1948 nám primárně reprezentuje několik zásadních hesel, která výstižně určují celkový směr českých médií. Těmito hesly byla: očista, ministerstvo informací, regulace tisku a cenzura. Jak můžeme vidět, tak většina z výše uvedeného je aplikovatelná v různých pořadích i na další etapy českých (československých) dějin médií, kdy pouze léta šedesátá přinášejí určité uvolnění.

Již zmíněný *Košický vládní program* „... zaručoval médiím svobodu slova a uvolnil prostor pro personální 'očistu' novinářského stavu od kolaborantů, zároveň ale redefinoval společenskou roli médií, která měla nadále 'sloužit lidu', a ne soukromým zájmům. Již v prvních měsících po osvobození tak nová moc jednoznačně odmítla pohlížet na vydávání tisku jako na soukromé podnikání a média měla naplňovat zájmy státu. Správu médií převzalo nově zřízené ministerstvo informací ..., do jehož čela nastoupil dlouholetý redaktor Rudého práva, člen vedení KSČ a jeden

¹⁷ KRATOCHVÍL, A. *Žaluji I*. Praha: Česká expedice, 1990. ISBN 80-900123-0-2, s. 44.

¹⁸ Viz 5. kapitola – Léta 1948–1950.

¹⁹ Alexandr Dubček zastával v letech 1968 až 1969 funkci prvního/generálního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany Československa. Jeho osoba se stala symbolem Pražského jara 1968 a představovala taktéž ikonu pojmu „socialismus s lidskou tváří“.

²⁰ Normalizací souhrnně označujeme historickou etapu po zásahu vojsk Varšavské smlouvy, která s sebou přinášela snahu k návratu společenské nálady před kulturním uvolněním s demokratickými prvky.

z tvůrců Košického vládního programu Václav Kopecký.²¹ Jako zajímavý fakt můžeme považovat taktéž výrok prezidenta Edvarda Beneše z roku 1945, kterým podpořil nekomerční přístup k tisku, řekl: „Žurnalismus je po mém soudu služba veřejná. Bezuzdná volnost ve vydávání novin se nesmí více opakovat. Víme přece, co to byl před válkou tzv. červený tisk. To je, pravda, omezování osobní svobody, ale je třeba si položit otázku, do jaké míry je to nutno a v jakém zájmu. Neomezená volnost musí však ustoupit veřejným zájmům.“²²

Proměny ve struktuře tisku byly primárně zastoupeny rušením a přejmenováním titulů, jež vycházely za Protektorátu, a taktéž oficiálním znovuoobnovováním periodik, která byla zakázána. V květnu 1945 byly okamžitě zrušeny veškeré tituly kromě deníků vydávaných politickými stranami Národní fronty²³. Mezi zaniklé deníky patřily *Národní politika*, *Venkov* a *Večer*²⁴. Přejmenováním vznikly listy *Právo lidu*, *Národní osvobození*, *Svobodné noviny*, *Svobodné slovo* a *Lidová demokracie*, zcela obnoven byl deník KSČ, tedy *Rudé právo*. Doba přála i vzniku zcela nových periodik, mezi která patřila *Práce* a *Mladá fronta*.²⁵ Za zajímavou okolnost považujeme, že *Rudé právo* mělo jediného pravého „polarizovaného nepřítele“, prozápadní list s názvem *Vývoj*, který s ohledem na historický kontext vyšel dne 25. února 1948²⁶ naposledy. Mezi takto ukončená periodika patřila ještě *Obzory*, *Dnešek* a deník *Svobodné slovo*.

Vraťme se ještě krátce k roku 1945. Československo po druhé světové válce bojovalo s novým nepřítelem, kterým byl nedostatek papíru. Tento problém začal být řešen rozdělováním papíru, kdy tato kompetence spadala pod ministerstvo informací.

²¹ KONČELÍK, J.; VEČEŘA, P.; ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8, s. 115.

²² BEDNAŘÍK, P. *Český tisk v letech 1945–1948*. In: KONČELÍK, J.; KÖPPLOVÁ, B.; PRÁZOVÁ, I.; VYKOUKAL, J. *Rozvoj české společnosti v Evropské unii*. Praha: Matfyzpress, 2004, ISBN 80-86732-35-5, s. 132.

²³ Národní fronta bylo sdružení politických stran, v dnešním slova smyslu můžeme hovořit o koalici.

²⁴ Deník *Večer* byl zrušen již k 1. září 1944.

²⁵ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J.; KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 232–233.

²⁶ Dnem 15. února 1948 byl úspěšně dokončen komunistický puč, který vedl k demisím ministrů a nástupu oficiální totality.

Touto cestou vznikl nový nástroj pro regulaci tisku, který udával i maximální počty stran jednotlivých titulů.²⁷

„Na Slovensku byla situace v prvních poválečných letech odlišná. Záležitosti tisku mělo na starost Povereníctvo informácií, které vedl člen Demokratické strany Samuel Belluš. Povereníctvo mělo na organizaci systému periodického tisku výrazně menší vliv než v českých zemích Kopeckého ministerstvo informací a zajišťovalo jen administrativní registraci tisku. Pro každého vydavatele platila pouze oznamovací povinnost. ... Na Slovensku tak mohly i nadále vycházet periodika soukromých vydavatelů. Až do února 1948 zde existovaly ve vydávání tisku liberální poměry, které se výrazně odlišovaly od situace v českých zemích.“²⁸

Rok 1948 byl v Československu ve znamení změn, a to jak těch politických, tak mediálních. V únoru tohoto roku odboráři „... odmítali tisknout nekomunistická periodika. Zaměstnanci z elektrických podniků v Praze vyhrožovali vypnutím elektrického proudu redakcím, které by nesouhlasily s politikou KSČ. Ke čtenářům se tak nemohla bez problémů dostávat periodika, která by prezentovala jiné názory na politickou krizi.“²⁹

S tímto revolučním rokem nastoupil taktéž razantní nový model veřejné komunikace. Jednalo se o typický prototyp pro totalitní režimy, který s sebou primárně přinášel specifický způsob kontroly a řízení. Směr a typologie tohoto modelu spočívala především v úsilí maximalizovat kontrolní moc KSČ nad průběhem mediální komunikace a ve snaze profilovat kompletní zpravodajství ve prospěch levicově smýšlejícího státního aparátu.³⁰ „Ministerstvo informací mělo i po únoru 1948 významnou úlohu při prosazování politiky KSČ. V mediích vláda uložila 12. března 1948 ministru informací, aby ihned přikročil k revizi všech povolení k vydávání novin a časopisů.“³¹ S nechvalným revolučním rokem nesmíme

²⁷ BEDNAŘÍK, P. *Český tisk v letech 1945–1948*. In: KONČELÍK, J.; KÖPPLOVÁ, B; PŘÁZOVÁ, I; VYKOUKAL, J. *Rozvoj české společnosti v Evropské unii*. Praha: Matfyzpress, 2004, ISBN 80-86732-35-5, s. 133.

²⁸ Tamtéž, s. 136.

²⁹ BEDNAŘÍK, P. *Český tisk v letech 1945–1948*. In: KONČELÍK, J.; KÖPPLOVÁ, B; PŘÁZOVÁ, I; VYKOUKAL, J. *Rozvoj české společnosti v Evropské unii*. Praha: Matfyzpress, 2004, ISBN 80-86732-35-5, s. 132.

³⁰ KONČELÍK, J.; VEČEŘA, P.; ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8, s. 137.

³¹ BEDNAŘÍK, P.; CEBE, J. *Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950*. In: *Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie*. 2008, roč. 53. ISSN 0036-5351, s. 53.

opomenout problematiku znárodněných podniků. Tento případ se nevyhnul ani polygrafickým společnostem, jež byly zákonem č. 123/1948 Sb.³² vyvlastněny.³³

S ohledem na silnou inklinaci k Sovětskému svazu byl aplikován jeho model týkající se důrazu na rozvoj závodních časopisů a okresních vesnických novin. V roce 1949 existovalo již 103 zaregistrovaných časopisů, tento počet se pak roku 1951 navýšil až na 841 vydávaných titulů.³⁴ Okresní vesnické noviny vznikly v létě 1950 a jejich úkolem bylo organizovat a propagovat socialistickou zemědělskou výrobu.³⁵

Listopad roku 1950 přinesl další posílení kontroly mediálního prostoru. Přímo do redakcí byli ze strany KSČ umístěni dohlížecí redaktori. Tento každodenní dohled byl teprve až roku 1953 delegován ze stranických orgánů KSČ na orgán státní správy – s názvem *Hlavní správa tiskového dohledu* – který byl pro tento účel založen a nedlouho po svém vzniku se stal součástí ministerstva vnitra.³⁶

Padesátá léta můžeme vnímat z pohledu médií poněkud rozporuplně. Na jedné straně vystupuje již výše uvedený tlak KSČ, za to na druhé straně můžeme hovořit o určitém uvolnění, které se ve větší míře počalo promítat v letech šedesátých.

„V lednu 1960 přijal sekretariát ÚV KSČ³⁷ opatření k reorganizaci tiskových orgánů krajských a okresních výborů KSČ v souladu s novým územním uspořádáním státu a první změny nastaly k 1. dubnu 1960. Cílem nového kurzu

³² Zákon se týkal výlučně tiskáren, grafických závodů a všech polygrafických podniků, které měly ke dnu 1. ledna 1946 více než 50 zaměstnanců.

³³ BEDNAŘÍK, P.; CEBE, J. *Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950*. In: *Sborník Národního muzea v Praze*, řada C – Literární historie. 2008, roč. 53. ISSN 0036-5351, s. 53.

³⁴ Maximální počet závodních titulů činil 1294, a to roku 1954. S ohledem na nedostatek přispívatelů se počet těchto časopisů zredukoval roku 1955 na 672.

³⁵ BEDNAŘÍK, P.; CEBE, J. *Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950*. In: *Sborník Národního muzea v Praze*, řada C – Literární historie. 2008, roč. 53. ISSN 0036-5351, s. 55.

³⁶ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J.; KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 257.

³⁷ Zkratka označuje Ústřední výbor Komunistické strany Československa, který představoval nejvyšší stranický úřad KSČ. Jeho vedení spadalo do kompetencí prvního tajemníka, později zvaného generální tajemník. Zpravidla pozice prvního/generálního tajemníka korespondovala s funkcí prezidenta Československa. S ohledem na ideologii byla při představování nejvyššího československého úředníka vždy prvně jmenována stranická pozice.

*mediální politiky bylo, aby v každém krajském městě vycházel jeden deník a v každém okrese jeden týdeník.*³⁸

Červenec roku 1960 pak přicházel s novou základní směrnicí rozvoje periodického tisku do roku 1965. Za vytýčené cíle můžeme považovat navýšení rozsahu tisku, zlepšení grafické úpravy a navýšení počtu výtisků na tisíc obyvatel. *„Dosavadní počet 177 výtisků na 1000 obyvatel se měl zvýšit na více než 300 výtisků. V roce 1967 vycházelo v tehdejší Československu celkem 1204 periodik, z toho v českých zemích 971 (16 deníků, 183 týdeníků, 80 čtrnáctideníků, 396 měsíčníků, 296 ostatních periodik). Rozvoj zaznamenal tisk Revolučního odborového hnutí (nárůst počtu titulů v roce 1967 proti roku 1959 z 16 na 61).*³⁹

Zásadní význam v postavení tisku lze přičítat přijetí zákona č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích. Jeho význam je určen primárně ve dvou faktorech, tím prvním je nová a demokratičtější smýšlející definice poslání periodického tisku, druhým faktorem pak je registrace periodika, která stačila pro založení tištěného média.⁴⁰

V rámci šedesátých let se pak obsahově silnými tématy stala například období politických procesů z přelomu čtyřicátých a padesátých let, opožděné rehabilitace a taktéž dlouho zamlčované osudy českých vojáků na západní frontě za druhé světové války.⁴¹

„Liberalizaci veřejného prostoru a s tím spojenou demokratizaci médií, k nimž došlo v průběhu jara a léta 1968, považovalo tehdejší vedení KSSS⁴² v čele s L. E. Brežněvem⁴³ za fatální ohrožení vedoucí úlohy KSČ (kritika fungování československých médií se často objevovala ve vystoupeních představitelů komunistických stran ostatních zemí východního bloku a byla předmětem jejich kritiky československého stranického vedení). Byl to rovněž jeden z důvodů, proč

³⁸ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J.; KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 290.

³⁹ Tamtéž, s. 291.

⁴⁰ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J.; KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 292.

⁴¹ KONČELÍK, J. *Přelomová témata českého tisku jara 1968*. In: LONDÁKOVÁ, E. *Rok 1968. Novináři na Slovensku*. HÚ SAV A SSN: Bratislava, 2008, s. 109.

⁴² Zkratka označuje *Komunistickou stranu Sovětského svazu*.

⁴³ Leonid Iljič Brežněv byl prvním tajemníkem *Komunistické strany Sovětského svazu* v rozpětí let 1964 až 1982. Jeho osoba tak představovala hlavní postavu sovětské politiky, a to až do své smrti roku 1982.

*když v noci z 20. na 21. srpna 1968 obsadila intervenční vojska pěti zemí Varšavské smlouvy Československo, k vojenským cílům invaze patřilo mimo jiné také obsazení a následné ovládnutí médií.*⁴⁴

Pražské jaro roku 1968 a jemu předcházející etapu československých mediálních dějin můžeme tak v souhrnu všech aspektů vnímat jako boj proti dogmatickému a ideologickému aparátu. Tento boj často pracoval se „zakázanými tématy“ a přinášel informace z oblasti kritického pohledu spočívajícím v ohlédnutí se za dějinami přelomu čtyřicátých a padesátých let.

1.2. Cenzura

Jak jsme již výše několikrát uváděli, KSČ maximalizovala svou snahu ovládnout média a jejich obsahy. Samozřejmě budeme také hovořit o tradiční cenzuře, nicméně pro šíření ideologických myšlenek a pro omezování jiných názorů, které by mohly komunistickému aparátu ublížit, byl po druhé světové válce využíván odlišný komplex cenzurních nástrojů.

Pro rekapitulaci považujeme za přínosné připomenout, že již při sestavování *Košického vládního programu* se pracovalo s tezí, že velká volnost médií může působit, ba dokonce je škodlivá a že: „*Neomezená volnost musí však ustoupit veřejným zájmům.*“⁴⁵

Přestože cenzura nebyla zavedena, byl aplikován přísný dohled na „nestranná“ periodika a v případě týdeníku *Obzor* se dokonce řešila otázka předběžné cenzury, a to již v roce 1945. Ministr informací Kopecký vysvětloval tehdejší cenzurní poměry pouze jako snahu dodávat tisku instrukce, jaké mají být obsahy z hlediska vyšších státních zájmů. V případě roků 1946 a 1947 lze hovořit o snaze zavedení cenzury, paradoxně však tento požadavek zazníval z politických táborů nekomunistických stran. Cenzura měla sloužit k omezení moci a pravomocí ministra informací Kopeckého, kdy by byly stanoveny pevné mantinely.

⁴⁴ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J.; KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 310.

⁴⁵ BEDNAŘÍK, P. *Český tisk v letech 1945–1948*. In: KONČELÍK, J.; KÖPPLOVÁ, B.; PRÁZOVÁ, I.; VYKOUKAL, J. *Rozvoj české společnosti v Evropské unii*. Praha: Matfyzpress, 2004, ISBN 80-86732-35-5, s. 132.

Ke schválení nedošlo a komunisté stále drželi opratě dohledu ve svých rukou. Rok 1947 pak přinesl zřízení kontrolního oddělení pod ministerstvem informací.⁴⁶

„V únoru roku 1948 komunisté převzali moc a zcela ovládli kontrolu sdělovacích prostředků. Většina titulů tisku nekomunistických stran byla zastavena, s výjimkou ústředních deníků a tisku pro funkcionáře. ... V průběhu roku 1948 získal rozhodující slovo při řízení veškerého tisku a vydávání závazných směrnic tiskový odbor Ústředního výboru KSČ.“⁴⁷

Na cestě k realizaci modelu mocenského monopolu KSČ v oblasti poslušné rezignace občanů zrušila strana roku 1948 několik set periodik. Periodikům, kterým bylo umožněno pokračovat v redakční činnosti, diktovala přiděl papíru, postátlnila vydavatelství a zavedla přímé kontroly mediální produkce a personálního obsazení. V tomto duchu pokračovalo několik následujících let do roku 1953, kdy byl proces mediální diktatury ukončen a kdy Kopeckého ministerstvo informací zaniklo. Veškeré kompetence přijala cenzurní instituce *Hlavní správa tiskového dohledu* vedená pod ministerstvem vnitra. Tato organizace operovala primárně v režimu předběžné cenzury a její členové, takzvaní cenzorové, pracovali v každé redakci a tiskárně.⁴⁸

Tento úřad pověřený kontrolou mediální produkce byl následně změněn na *Ústřední publikační správu*. Tato transformace proběhla dne 21. prosince 1966. Je důležité uvést, že tímto procesem nastala obrovská změna ve veřejném prostoru. *Ústřední publikační správa* zastávala již veřejný orgán, jehož akce a zásahy bylo možné napadnout a dožadovat se nápravy soudní cestou na základě platné legislativy.⁴⁹

Naprosto zásadní změnou šedesátých let bylo přijetí zákona č. 84/1968 *Sb. o zrušení cenzury*. Konkrétně můžeme hovořit o změně zákona č. 81/1966 *Sb.* Tato novelizace zákona byla schválena dne 26. června 1968 a hovořila naprosto jasně: *„Cenzura je nepřípustná. Cenzurou se rozumějí jakékoliv zásahy státních orgánů*

⁴⁶ BEDNAŘÍK, P. *Český tisk v letech 1945–1948*. In: KONČELÍK, J.; KÖPPLOVÁ, B.; PRAZOVÁ, I.; VYKOUKAL, J. *Rozvoj české společnosti v Evropské unii*. Praha: Matfyzpress, 2004, ISBN 80-86732-35-5, s. 143–144.

⁴⁷ Tamtéž, s. 144.

⁴⁸ KONČELÍK, J.; VEČEŘA, P.; ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8, s. 138–139.

⁴⁹ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 292.

*proti svobodě slova a obrazu a jejich šíření hromadnými informačními prostředky. Tím není dotčena pravomoc prokurátora a soudu.*⁵⁰ Nicméně připomeňme, že již o pár dnů dříve zrušila vláda *Ústřední publikační správu*.⁵¹

Po intervenci vojsk *Varšavské smlouvy* a s nástupem normalizačního procesu došlo ještě dne 30. srpna roku 1968 k obnově cenzurní instituce a vznikl tak *Úřad pro tisk a informace*, který vedl umírněný Josef Vohnout⁵². Tento úřad snášel dvojitou kritiku, a to ze strany novinářů za snahu cenzurovat a ze strany KSČ za neúspěšnost při omezování problematických mediálních obsahů.⁵³

Ve Vohnoutově prvním úkonu: „*Pokynu č. 1 pro tisk, rozhlas a televizi se už jasně nařizovalo, že se nemá publikovat nic, co by mohlo vyznít jako kritika SSSR, PLR, NDR, BLR a MLR. Neuveřejňovat nic proti vojenským jednotkám na území našeho státu. Nepoužívat termínu okupant a okupace atd.*“⁵⁴

⁵⁰ Zákon č. 84/1968 Sb., kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích.

⁵¹ KONČELÍK, J.; VEČEŘA, P.; ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8, s. 187.

⁵² Josef Vohnout byl brzy, dne 1. dubna 1968, vystřídán Josefem Havlínem. Viz KONČELÍK, J. *Cenzura*. In: *Slovníková příručka k československým dějinám 1948–1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006.

⁵³ KONČELÍK, J.; VEČEŘA, P.; ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8, s. 193.

⁵⁴ *Česká televize: Vzpomínky redaktora zpravodajství Čs. televize Jiřího Svejkovského* [online]. © 1996–2015. [cit. 2015-08-06]. Dostupné na WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/ceskoslovenska-televize/1968-1969/1968/vzpominky-redaktora-zpravodajstvi-cs-televize-jiriho-svejkovskeho/>.

2. RUDÉ PRÁVO

Nežli si představíme jednotlivé klíčové etapy deníku *Rudé právo*, kterým se zde věnujeme, považujeme za vhodné zmínit také několik základních informací z let jim předcházejících.

List *Rudé právo* a jeho role ústředního tiskového orgánu *Komunistické strany Československa* byl transformován z již tehdy existujícího periodika *Staré Právo Lidu*.

Dne 19. září roku 1920 vyšlo poslední číslo výše zmíněného *Starého Práva Lidu*, kde: „... se poprvé objevuje název *Rudé právo*: 'Nemůžeme-li vydávati *Právo lidu*, vadí-li pánům od soudů a policie také *Staré Právo Lidu*, budeme od pondělka nazývati ústřední orgán strany *Rudým právem*.'“⁵⁵ Periodika *Staré Právo Lidu* a čerstvě započaté *Rudé právo*⁵⁶ tedy zastupovaly funkci ústředního orgánu, nicméně ústřední orgán strany *Československé sociálně demokratické strany dělnické*. „V květnu 1921, kdy se konal ustavující sjezd, '... měla česká sekce 34 ústředních, župních okresních časopisů, z toho čtyři deníky (*Rudé právo*, *Rudé právo – večerník*, *Dělnický deník*, *Rovnost*).' Hlavním tiskovým orgánem KSC se deník *Rudé právo* stal právě v květnu 1921 pod vedením prvního šéfredaktora dr. Bohumíra Šmerala, kterého záhy nahradil Filip Dobrovolný. V případě vztahu KSC a jeho tiskového orgánu se neuplatnil poměr 'politická strana – vydavatelský dům' jako u jiných stran té doby.“⁵⁷

Je nutné zde připomenout, že politické role ve světě tisku byly v té době a vlastně v rámci celého období první republiky (roky 1918–1938) velmi podstatné, jelikož stranické listy sloužily jako komunikační nástroj jednotlivých stran vůči svým příznivcům a voličům. „Vydavatelem *Rudého práva* byla fyzická osoba, konkrétní vydavatelé se poměrně rychle střídali a nejednalo se o významné představitele KSC. Součástí listu byl v letech 1920–1928 *Večerník Rudého práva*, který byl posléze nahrazen *Rudým večerníkem*. Oba tituly, stejně jako řada dalších, vydávaných komunistickou stranou, podléhaly často cenzurním zásahům, zákazům oficiálního

⁵⁵ DOUDĚRA, K. *Naše Rudé právo*. Praha: Rudé právo, 1980, s. 22.

⁵⁶ *Rudé právo* jako přejmenovaný titul z periodika *Staré Právo Lidu* vyšlo poprvé dne 21. září 1920.

⁵⁷ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 169.

prodeje apod. Zvláštní postavení měly *Haló noviny* (1933–1938), s podtitulem *Reportážní a informační list pro všechny, které začaly vycházet jako list typografů karlínské tiskárny Rudého práva v říjnu 1933, kdy došlo k tříměsíčnímu zákazu ústředního periodika KSČ. Typografové založili Haló noviny, které oficiálně nebyly listem KSČ, ale zastávaly její politickou linii. Náklady tisku komunistické strany nebyly příliš vysoké, avšak pokud jde o počet titulů, tak se jednalo o rozvětvený stranický tisk.*⁵⁸

Jak jsme krátce uvedli výše, tak *Rudé právo* absolvovalo několik zákazů prodeje a vydávání svého zpravodajství, ke kterým došlo dohromady sedmkrát. Je vcelku zajímavé, že to ničemu nebránilo a periodikum v těchto dobách vycházelo ilegálně. „*Rudé právo bylo úředně zastaveno v těchto obdobích:*

od 28. října do 28. listopadu 1928

od 16. července do 16. srpna 1929

od 21. února do 21. března 1931

od 3. října do 3. ledna 1934 (na tři měsíce!)

od 14. února do 14. května 1934 (také na tři měsíce!).

Večerník byl zastaven dvakrát:

od 3. března do 3. dubna 1931

*od 4. listopadu 1933 do 4. února 1934.*⁵⁹

V návaznosti na politické dění, které se odehrávalo roku 1938 – konkrétně v září, kdy proběhla *Mnichovská dohoda* – následovalo oficiální ukončení aktivit deníku *Rudé právo*. Hovoříme zde o dni 20. října 1938, kdy vyšlo legálně poslední vydání.⁶⁰ Vcelku brzo nato přišla další ilegální aktivita.

„*První ilegální Rudé právo (ústřední list KSČ) vyšlo v srpnu roku 1939. Komunisté rozšiřovali Rudé právo po celém území protektorátu. Ilegální vedení KSČ mělo k dispozici rozsáhlou tiskovou techniku, ta ale byla postupně zabavována gestapem. V období prvního ilegálního vedení KSČ měl redakci Rudého práva na starosti Miloš Krásný. V létě 1941 bylo vytvořeno II. ilegální vedení KSČ v čele s Janem Zikou. Od června 1941 do dubna 1942 redigoval Rudé právo Julius Fučík. Po Fučíkově zatčení v roce 1942 se na redigování Rudého práva podíleli Stanislav*

⁵⁸ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 169.

⁵⁹ DOUDĚRA, K. *Naše Rudé právo*. Praha: Rudé právo, 1980, s. 78.

⁶⁰ Tamtéž, s. 102.

Brunclík, Josef Molák, Josef Košťálek a Karel Aksamit. Od dubna 1943 redigoval Rudé právo Rudolf Vetiška a Arnošt Weidner. Po jejich zatčení byl list na půl roku pozastaven a jeho úlohu převzal časopis Předvoj (vydáváný stejnojmennou organizací komunistické mládeže). Poté bylo ilegální Rudé právo obnoveno. Rudé právo kladlo důraz na komentáře k současné situaci. Jeho důležitou součástí byla programová prohlášení, která vycházela z dokumentů Komunistické internacionály, vedení KSČ v Moskvě a ilegálního vedení KSČ. Poslední ilegální číslo Rudého práva vyšlo 1. května 1945.“⁶¹

2.1. Léta 1945–1947

Pražské povstání započaté dne 5. května 1945 signalizovalo pád protektorátu a nacistické moci nad Prahou. „*Současně vyšlo 6. května 1945 po letech ilegality první na ulicích distribuované číslo Rudého práva i další listy.*“⁶² Tomuto dění předcházela přesun tisku *Rudého práva* do tiskárny *Lidového domu* v Hyberské ulici. Na výše uvedeném, opět legálním, čísle se aktivně podíleli Josef Rybák, Jiří Sílá, Vladimír Koucký, Vojtěch Dolejší a Ladislav Štoll. Stojí jistě i za zmínku, že toto číslo obsahovalo provolání *Lide český!*⁶³ podepsané *Českou národní radou* a provolání *Českému pracujícimu lidu* podepsané *Ústřední radou odborů* a portrét prezidenta Edvarda Beneše.⁶⁴

Po druhé světové válce tak byl plně obnoven titul *Rudé právo*, jenž byl za protektorátu zakázán a vycházel pouze ilegálně. Jeho šéfredaktorem se v květnu roku 1945 stal již zmiňovaný Vladimír Koucký, který byl nahrazen počátkem června téhož roku Gustavem Barešem. Toho pak po roce vystřídal Vilém Nový. V roce 1947 pak mělo námi představované periodikum denní náklad pět set tisíc výtisků.⁶⁵

⁶¹ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 210–211.

⁶² Tamtéž, s. 223.

⁶³ Na tyto statě bohužel nemůžeme odkazovat či se jim více věnovat, jelikož nejsou k dispozici. Národní knihovna ČR má k dispozici až výtisky od data 16. 5. 1945.

⁶⁴ DOUDĚRA, K. *Naše Rudé právo*. Praha: Rudé právo, 1980, s. 138–140.

⁶⁵ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 233.

Tiskárnu *Lidového domu*, v níž vyšlo několik květnových čísel, považovalo vedení strany pouze za dočasnou. Krátce na to bylo *Rudé právo* přesunuto národní radou do prostor bývalého podniku *Novina* se sídlem Na Florenci 13, jenž byl vydavatelským domem *České strany agrární*. Den poté – dne 13. května 1945 vyšlo poprvé v této tiskárně.⁶⁶

Komunistická strana Československa rozhodla, aby se pro *Rudé právo* zakoupila nová tiskařská technika v podobě rotačky ze Švýcarska, a to z důvodu vysokého nákladu 600 000 výtisků denně⁶⁷. Se získáním nové rotačky přešlo *Rudé právo* z malého, tzv. vídeňského formátu, na formát velký, který byl taktéž nazýván světový.⁶⁸ První číslo na světovém formátu pak vyšlo dne 1. října 1946. Za zmínku jistě stojí, že *Rudé právo* tak patřilo s periodikem *Zemědělské noviny* mezi jediné deníky, které využívaly velký formát.⁶⁹

Rok 1946 byl, co se týče politického dění, ve znamení nových parlamentních voleb. Jak můžeme očekávat u politického média *Komunistické strany Československa*, lépe řečeno ústředního tiskového orgánu, tomu nebylo jinak. *Rudé právo* mělo za úkol demonstrovat pouze negativní skutečnosti první republiky a stalo se primárně propagandistickým a agitačním deníkem.⁷⁰ Jehož cílem bylo popularizovat budovatelská hesla strany a: „... *pomáhat mobilizovat dělníky, pracující rolníky a pracující inteligenci proti snahám reakce odbourat výsledky národní a demokratické revoluce. Rudé právo vedlo volební boj v duchu hesla: Republice více práce, to je naše agitace.*“⁷¹

Díky vítězství *Komunistické strany Československa* ve výše zmíněných parlamentních volbách se tématy *Rudého práva* častokrát stávaly rozbory dvouletého

⁶⁶ DOUDĚRA, K. *Naše Rudé právo*. Praha: Rudé právo, 1980, s. 151.

⁶⁷ Další prameny uvádějí, že to bylo 500 000 výtisků denně. Viz BEDNAŘÍK, P. *Český tisk v letech 1945–1948*. In: KONČELÍK, J.; KÖPPOVÁ, B.; PRÁZOVÁ, I.; VYKOUKAL, J. *Rozvoj české společnosti v Evropské unii*. Praha: Matfyzpress, 2004, ISBN 80-86732-35-5. Můžeme se tak domnívat, že publikace *Naše Rudé právo* si cíleně ve svém textu navýšilo tento údaj o nákladu. Tento rozdíl však nic nemění na skutečnosti, že *Rudé právo* bylo v tomto období deníkem s nejvyšším nákladem.

⁶⁸ Nabízí se zde otázka, zda motivací *Komunistické strany Československa* ke koupi nové rotačky byl čistě vysoký náklad *Rudého práva*, či snaha získat specifikum pro ústřední tiskový orgán KSČ.

⁶⁹ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J.; KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 259.

⁷⁰ Zasloučeným je jasné, že do takového boje byly zapojeny i metody očerňování jiných stran a demonstrace různých nezdarů.

⁷¹ DOUDĚRA, K. *Naše Rudé právo*. Praha: Rudé právo, 1980, s. 156.

hospodářského plánu přijatého v říjnu roku 1946, otázky týkající se znárodnění podniků, kde kapitalisté, tedy velcí podnikatelé a majitelé závodů, byli znázorňováni jako vykořisťovatelé atp.

Rok 1947 se držel i výše uvedených tendencí, ale oblíbeným tématem se stal boj proti „šmelinářům a zbohatlíkům“, který vznikl na základě suchých období a nízké úrody. Obsah *Rudého práva* byl v tomto roce založen na neustálé kritice demokratické, slovy *Rudého práva* „kapitalistické“, politiky, která měla za úkol z rozkazu zahraničních vlád bojovat proti komunismu, a tak i proti socialistickému lidu. Že se v tomto případě jedná o čistokrevnou propagandu a tendenčnost *Komunistické strany Československa* šířenou prostřednictvím svého ústředního tiskového orgánu *Rudého práva*, není již dle našeho názoru nutné dále demonstrovat či analyzovat.⁷²

2.2. Léta 1948–1950

Léta 1948–1950 jsou z hlediska politického dění již plně pod mocí *Komunistické strany Československa*. Z toho také vyplývá, že její vliv byl plně aplikován i na oblast médií. V podkapitole *Mediální politika*⁷³ uvádíme bližší informace týkající se celého rámce mediální situace této doby. V této části si přiblížíme primárně *Rudé právo*.

Mezi dny 20. a 26. února roku 1948 bylo *Rudé právo* vydáváno pětkrát denně a přinášelo vždy informace z oblasti vnitropolitických událostí.⁷⁴ Tento počet vydání však není nic zvláštního, jelikož v této době většina deníků vycházela několikrát denně.

S ohledem na veškeré dění se pak začaly provádět rapidní změny, které proběhly za doprovodu novinářů *Rudého práva*. „Znění zákona č. 101/47 Sb. o postavení redaktorů a o Svazech novinářů umožňovalo rychlé odstranění všech nepohodlných žurnalistů z novinářského stavu. Již 25. února 1948 ustavil Svaz českých novinářů akční výbor, který byl složen z členů předsednictva SČN

⁷² Viz DOUDĚRA, K. *Naše Rudé právo*. Praha: Rudé právo, 1980.

⁷³ Viz kapitola č. 1.1. – Mediální politika.

⁷⁴ DOUDĚRA, K. *Naše Rudé právo*. Praha: Rudé právo, 1980, s. 165–167.

a ze zástupců vybraných pražských deníků. V čele stál redaktor *Rudého práva* Vojtěch Dolejší. Hned po svém ustavení zahájil akční výbor činnost a s okamžitou platností vyloučil '80 rozvratných novinářů, kteří se ukázali jako největší škůdci národa a lidové demokracie, a několika dalším byla udělena dítka...' ze Svazu českých novinářů se tedy začalo vylučovat hned 25. února, další vylučování následovalo.⁷⁵ Je důležité říci, že tento akční výbor Svazu českých novinářů napomohli založit žurnalisté právě *Rudého práva*, protože v závěrečném hlasování o tomto akčním výboru byli redaktori *Rudého práva* ve více než pětinovém zastoupení vůči všem zúčastněným.⁷⁶

Politické změny se také rychle promítly v počtu existujících periodik. „V důsledku nuceného sloučení KSČ a Československé strany sociálně demokratické vyšlo 30. června 1948 poslední číslo deníku *Právo lidu* a předplatitelé tohoto listu začali dostávat od 1. července *Rudé právo* (přičemž číslování *Rudého práva* zahrnovalo v závorce příslušný ročník *Práva lidu*). Skončila tak existence jednoho z nejstarších českých politických deníků.“⁷⁷

Ústavodárné Národní shromáždění republiky Československé přineslo dne 9. května 1948 novou ústavu a prohlásilo, že: „Provozovat rozhlas a televizi je výhradním právem státu.“⁷⁸ To znamenalo, že: „... náklady na jeho vydávání či provoz převzal státní rozpočet. Tato omezení kompenzovali komunisté vybraným novinářům dílčími podíly na politické moci – nejvýše postaveným novinářem-funkcionářem byl šéfredaktor *Rudého práva*, který zasedal na jednáních předsednictva ÚV KSČ.“⁷⁹

S nástupem nového režimu přišla také vlna hospodářské změny, kterou znázorňovala hospodářská pětiletka. Její plnění se stalo jedním hlavních témat na dlouhá léta. Jelikož již *Rudé právo* hrálo roli tiskového mluvčího plnohodnotného nového státního aparátu, můžeme si zde představit takových 10 bodů, které plně

⁷⁵ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J.; KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 252.

⁷⁶ BEDNAŘÍK, P.; CEBE, J. *Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950*. Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie. 2008, roč. 53. ISSN 0036-5351, s. 2.

⁷⁷ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J.; KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 255–256.

⁷⁸ Zákon č. 150/1948 Sb. ústavní zákon ze dne 9. května 1948. Ústava Československé republiky.

⁷⁹ KONČELÍK, J.; VEČEŘA, P.; ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8, s. 169.

reprezentují základní stavební kameny témat *Rudého práva* a také to, jak je dokonce samotný komunistický syndikát definoval:

- „1. *Splnit pětiletý plán.*
2. *Stále postupně zlepšovat zásobování.*
3. *Rozšířit socialistický sektor v národním hospodářství a vytlačovat kapitalistické prvky.*
4. *Získat pro socialismus vesnici.*
5. *Upevňovat státní aparát, zlepšit práci národních výborů.*
6. *Vytvořit si vlastní, novou inteligenci.*
7. *Nadále upevňovat Národní frontu, svazek pracujících měst i venkova.*
8. *Bdít! Nezapomínat, že třídní boj pokračuje.*
9. *Udržení míru jako hlavní úkol zahraničí politiky.*
10. *Střežit jednotu, velikost a akceschopnost komunistické strany.“⁸⁰*

Těmito deseti body lze paušálně nastínit a definovat i celá nastupující léta padesátá.

2.3. *Léta 1960–1968*

Začátek roku 1960 přinesl opět novou ústavu. Ta začíná prohlášením: „*My pracující lid Československa prohlašujeme slavnostně: Společenské zřízení, za které bojovaly celé generace našich dělníků i ostatních pracujících a které měly od vítězství Velké říjnové socialistické revoluce před očima jako vzor, stalo se pod vedením Komunistické strany Československa skutečností i u nás. Socialismus v naší vlasti zvítězil!*“⁸¹ Tato ústava mimo jiné přinášela změnu oficiálního názvu republiky v podobě přidání slova *socialistická* a dala tak vzniknout názvu Československá socialistická republika.

⁸⁰ DOUDĚRA, K. *Naše Rudé právo*. Praha: Rudé právo, 1980, s. 174.

⁸¹ Zákon č. 100/1960 Sb. ústavní zákon ze dne 11. července 1960. Ústava Československé socialistické republiky.

V návaznosti na postupné změny v politické atmosféře šedesátých let, vznikla drobná uvolnění i v *Rudém právu*. Byla dokonce založena nová rubrika, která nesla označení *Návrhy, názory, kritika, polemika*. Ukažme si pak názorně, jak o šedesátých letech zpětně hovoří komunistický syndikát s ohledem na *Rudé právo*: „*Přeceňování úspěchů socialistické výstavby, jemuž vedení strany podlehl, vedlo k nereálnému hodnocení stupně socialistického vývoje společnosti, k idealizaci úrovně její morálně politické jednoty. Nedoceňoval se vliv příslušníků bývalých vykořisťovatelských tříd, nepočítalo se s možností jejich aktivizace. Podceňovala se náročnost boje se silnými maloburžoazními tradicemi, s výrazným působením náboženské ideologie, nacionalismu i s vlivy ideologického působení kapitalistického světa. V důsledku toho se umrtvoval třídní přístup k problémům, oslabovala se výchova k proletářskému internacionalismu a uvolňoval se prostor k postupnému pronikání revizionismu, k ožívání masarykismu a sociáldemokratismu.*“⁸²

Rok 1968 přinesl pak ve skutečnosti řadu dlouho upozadovaných či vynechávaných témat. Stručně je lze definovat jako témata vyrovnávající se s minulostí, ať už s nedávnou (komunistickou) nebo se starší, ale komunistickým výkladem deformovanou. *Rudé právo* se též věnovalo různým politickým tématům a sporům, aktuálním společenským tématům a taktéž srpnové intervenci. Ta byla doprovázena zhruba deseti dny zcela svobodné a systémem nekontrolovatelné činnosti.⁸³

Během dnů od 21. srpna do cca 3. září 1968 tak *Rudém právu* vycházely články, které byly především impulzivní, vlastenecké a bez komunistického dohledu. Z důvodu zásahu vojsk *Varšavské smlouvy* vycházelo *Rudé právo* ilegálně, a to po různých tiskárnách. Díky tomu se *Rudé právo* vyhnulo politickému a stranickému dohledu. Komunistický syndikát pak k těmto událostem píše: „*Pod hlavičkou Rudého práva, z níž zmizelo tradiční heslo Proletáři všech zemí, spojte se!, vydala pravicová skupina redaktorů v následujících dnech několik tiskovin, které napomáhaly rozdmýchat pogromistické nálady proti statečným stoupencům socialismu, proti přátelství se Sovětským svazem, šířily panické informace o*

⁸² DOUDĚRA, K. *Naše Rudé právo*. Praha: Rudé právo, 1980, s.193–195.

⁸³ KONČELÍK, J. *Přelomová témata českého tisku jara 1968*. In: LONDÁKOVÁ, E. *Rok 1968. Novináři na Slovensku*. HÚ SAV A SSN: Bratislava, 2008, s. 2.

'zatýkáni' a 'střílení', jen v máločem se lišily od tónu a žargonu mnichovských vysílaček.“⁸⁴

Je zajímavé, že vedení redakce *Rudého práva* vydalo stanovisko k událostem roku 1968 až v roce 1970: „*To, co se s Rudým právem stalo v srpnu 1968, je nesporně nejostudnější stránkou v dosavadních dějinách Rudého práva; podstatná část redakce selhala a postavila se buď aktivně, vědomě, nebo v důsledku psychologického nátlaku na protimarxistické, netřídní a straně nepřátelské pozice.*“⁸⁵

Podzim roku 1968 a především jaro 1969 byly ve znamení normalizace a návratu ke starším strukturám zaměřeným na vyzdvihování veškerých zájmů ústřední moci *Komunistické strany Československa*. S tímto trendem je spojen i pokles denního nákladu o téměř 100 000 výtisků na hodnotu 950 000 jednotek nákladu.⁸⁶

⁸⁴ DOUDĚRA, K. *Naše Rudé právo*. Praha: Rudé právo, 1980, s. 210–211.

⁸⁵ Tamtéž, s. 211.

⁸⁶ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J.; KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 328.

3. ČESKOSLOVENŠTÍ VÁLEČNÍ LETCI ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Dne 15. března roku 1939 bylo zahájeno obsazení českých zemí německým vojskem. Vznikl tak *Protektorát Čechy a Morava*. Této události předcházela *Mnichovská dohoda* ze září roku 1938, kdy Československo přišlo o své pohraniční části – Sudety.

Během obsazení Čech a Moravy došlo také k záboru vojenských základen a vojenských letišť. Tento moment se pro mnohé stal rozhodujícím důvodem k cestě v boji proti nacismu za hranicemi bývalého Československa. *„První zastávkou pro československé letce, v boji za svobodu, bylo Polsko. Ovšem setkali se zde s nepochopením polské vlády, a proto museli pokračovat dále do Francie. Teprve 1. července 1939 přijala polská armáda 8 našich letců a do 1. září 1939 se k nim připojilo dalších 85 československých letců. V Polsku bylo ve výcviku ještě 95 příslušníků leteckého personálu, kteří se připravovali na přijetí do polských leteckých sil. ... Válka v Polsku trvala od 1. září do 5. října 1939 a byla pro Poláky tragická...“*⁸⁷

„Po definitivní porážce Polska se část čs. letců v řadách polského letectva dostala do internace v Sovětském svazu a část přelétla na zastaralých letounech do Rumunska, odkud po internaci nejrůznějšími cestami přicházeli na francouzské území. Čechoslováci byli po příjezdu do Francie zklamáni, když je francouzské velení místo do služby u leteckých útvarů francouzské armády poslalo do cizinecké legie. Služba v cizinecké legii byla tvrdá a ponižující, ale paradoxně obrat nastal po vypuknutí války, kdy byli čs. letci posláni na základny ve Francii a v severní Africe. Na jaře roku 1940 bylo připraveno bojovat 50 československých letců, především stíhačů. Naši letci zanedlouho prokázali svoje vysoké bojové odhodlání. ... V dubnu

⁸⁷ HAMMER, J. *Českoslovenští letci: Polsko 1939* [online]. © 2003–2008. [cit. 2016-10-23]. Dostupné na <http://cs-letci.com/ww2/pol.htm>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.

1940 zemřel v pařížské nemocnici náš nejlepší předválečný pilot – akrobat kapitán František Novák.“⁸⁸

Po porážce Francie odešla většina pilotů právě z Francie do Velké Británie. Zde se pak již několik těchto letců zúčastnilo bitvy o Británii.

Za zmínku pak jistě stojí postřeh, že jediní: „... etničtí Češi, kteří mohli létat za protektorátu, byla hrstka továrních pilotů, kteří byli zaměstnání jako tovární piloti už za první republiky v Avii, Letovu, Airovce. I tak Němcům jeden utekl. Byl to nadporučík Hlad'o, který dělal zalétavače v pobočném závodu Avie v Kunovicích a který v roce 1940 utekl s letadlem do Sovětského svazu. V srpnu 1945 se vrátil na ruzyňské letiště v čele československého stíhacího wingu.“⁸⁹

3.1. Západní letci

Jak jsme si říkali výše, tak Francie v roce 1940 padla pod Hitlerovu moc a českoslovenští letci se zpravidla posouvali do Velké Británie, kde byla šance na další angažmá v boji proti nacismu. „Českoslovenští letci po příjezdu do Anglie byli poslání k urychlenému výcviku a již 12. července 1940 vznikla v Duxfordu 310. československá stíhací peruť. Za nedlouho vznikly další dvě československé perute 311. bombardovací v srpnu a 312. stíhací v září. Naši piloti získali zakrátko mnoho vzdušných vítězství. V květnu 1941 byla ustanovena další československá peruť pod označením 313. peruť stíhacího letectva. Dobré výsledky, kterých naši dosahovali, zastiňovaly ztráty vynikajících letců. Generálním inspektorem našeho letectva bojujícího na západní frontě byl brigádní generál RNDR. Karel Janoušek, v anglické hodnosti Air Vice Marshal.“⁹⁰ Karlem Janouškem byl mimo jiné vytvořen speciální Inspektorát československého letectva, jenž měl za úkol řešení všech potřeb

⁸⁸ HAMMER, J. *Českoslovenští letci: Francie 1939–1940* [online]. © 2003–2008. [cit. 2016-10-23]. Dostupné na <http://cs-letci.com/ww2/fra.htm>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.

⁸⁹ Česká televize. *ČT 24: Českoslovenští letci na frontách 2. světové války* [online]. © 1996–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1241095-ceskoslovensti-letci-na-frontach-2-svetove-valky>.

⁹⁰ HAMMER, J. *Českoslovenští letci: Velká Británie 1940–1945* [online]. © 2003–2008. [cit. 2016-10-23]. Dostupné na <http://cs-letci.com/ww2/raf.htm>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.

československých pilotů po dobu jejich služby v RAF. Jako poděkování za jeho práci byl vyznamenán rytířským řádem *Knight Commander of the Most Honourable Order of The Bath* z rukou krále Jiřího VI.⁹¹

310. perut' vznikla z britského rozkazu, jenž byl vydán 10. července 1940. Za dva dny poté tak tato perut' zahájila svou činnost výcvikem na stíhačkách typu *Hawker Hurricane Mk. I* a jejím velitelem se stal Alexander Hess. „17. srpna 1940 většina personálu perutě výcvik dokončila, a tak se velitelství rozhodlo squadronu vyslat do leteckých bojů nad Anglií.“⁹²

Mezi dny 14. a 16. července roku 1940 se na leteckou stanici Cosford přesunuli další českoslovenští letci z Francie. Nejednalo se však o stíhače, nýbrž o příslušníky bombardovacích útvarů. „Tato skupina vytvořila jádro nově zformované No. 311 'Czechoslovak' squadron. Tato squadrona spadala pod velitelství No. 3 Group Bomber Command. Školení československých příslušníků No. 311 squadron trvalo mnohem déle než v případě stíhačů a to hned z několika důvodů. Bombardovací letci neměli zkušenosti z Francie – až na výjimky – a také výcvik bombardovací posádky je náročnější na sebranost jednotlivých členů. Navíc anglická letecká technika se dost lišila jak od československé tak i francouzské.“⁹³

Základ mužstva 312. perutě začal být formován dne 29. srpna 1940. „Její příslušníci byli většinou veteráni bojů ve Francii a na svých kontech měli slušný počet sestřelů nepřátelských letounů. 5. září 1940 se jádro squadrony přesunulo na letiště Duxford. Funkce velitele jednotky a velitelů *Flightů* byla zdvojena anglickými důstojníky. Squadrona byla vyzbrojena letouny *Hawker Hurricane Mk.I*.“⁹⁴

Na letišti v Cattericku vznikla následujícího roku dne 10. května 1941 poslední československá stíhací jednotka. „No. 313 squadron byla výjimečná zejména svým složením. Letecký personál tvořili českoslovenští piloti, ale pozemní personál byl sestaven z britských příslušníků pozemního zabezpečení. Piloti, kteří vytvořili No. 313 squadron, byli vesměs velmi zkušení letci, kteří předtím sloužili

⁹¹ *Ministerstvo obrany České republiky*: V pozůstalosti generála Janouška objeven působivý článek z britských novin 1966 [online]. © 2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/v-pozustalosti-general-a-janouska-objeven-působivy-clanek-z-britskych-novin-1966-75378/>.

⁹² BALOUN, J. *Druhá světová válka: Českoslovenští piloti v cizích službách* [online]. © 2007–2014. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://druha.svetova.cz/clanky/letecka-valka/ceskoslovensti-piloti/>.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž.

*u britských jednotek RAF. Velitelem squadrony se stal Josef Jaške a jeho anglickým zástupcem byl jmenován Gordon Sinclair.*⁹⁵

Rok 1944 přinesl věhlasný *Den D*, tedy den vylodění *Spojenců* v Normandii. Do tohoto boje se zapojili i českoslovenští letci, kteří měli za úkol zajišťovat podporu ze vzdušného prostoru a chránit útočící spojenecká vojska.

3.2. *Východní letci*

*„Vytvoření československé letecké jednotky na území SSSR, preferovalo londýnské ministerstvo obrany, téměř od vstupu Sovětského svazu do války. A to nejen letecké, ale i pozemní, protože od porážky Polska byla na sovětském území mimo dalších našich občanů, internována skupina pplk. Ludvíka Svobody. Československým velitelem vojenské mise, který vedl jednání se sovětskou stranou o vytvoření československé vojenské jednotky, byl generál Heliodor Píka.*⁹⁶

Činnost československých leteckých sil byla však zahájena až v roce 1944. Její zrod můžeme pozorovat s přeletem dvaceti stíhačů RAF, kterým bylo vedením britských leteckých sil určeno nastoupit na východní frontě druhé světové války. Velícím důstojníkem těchto stíhačů byl jmenován František Fajtl, tehdy ještě v hodnosti štábního kapitána.

Složení skupiny pilotů bylo vcelku rozmanité a motivaci k jejich výběru ze strany RAF představovalo několik důvodů. Například u štábního důstojníka Fajtla: *„... mohl být jedním z důvodů odjezdu fakt, že RAF nebyla příliš ochotná (případ od případu) vysílat na operační lety nad okupovaná území letce, jež se vyhnuli zajetí..., protože bylo reálné nebezpečí, že mohou příště padnout do zajetí a vyzradit odbojáře, kteří jim v útěku pomáhali. Pokud se tedy chtěl František Fajtl nadále účastnit operačních letů, byla východní fronta vhodným řešením.*⁹⁷

⁹⁵ BALOUN, J. *Druhá světová válka: Českoslovenští piloti v cizích službách* [online]. © 2007–2014. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://druha.svetova.cz/clanky/letecka-valka/ceskoslovensti-piloti/>.

⁹⁶ HAMMER, J. *Českoslovenští letci: SSSR 1941–1945* [online]. © 2003–2008. [cit. 2016-10-23]. Dostupné na <http://cs-letci.com/ww2/sssр.htm>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.

⁹⁷ *Fronta.cz: Českoslovenští letci v SSSR* [online]. © 1999–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.fronta.cz/dotaz/ceskoslovensti-letci-v-sssр>.

„V SSSR se celá skupina shromáždila během dubna a ke dni 3. 5. 1944 byla ustanovena 128. československá samostatná stíhací letecká peruť. Záhy se ke skupině škpt. Fajtla připojili slovenští piloti, dezertéři od slovenské stíhací letky operující v řadách německé Luftwaffe na východní frontě, Ludovít Dobrovolský a Anton Matúšek. ... Ve dnech 1.–15. června 1944 byla skupina přeformována na 1. československý samostatný stíhací letecký pluk (měl prozatím jen dvě letky místo plánovaných tří).“⁹⁸

Českoslovenští letci na východní frontě se mimo jiných bojů zúčastnili také *Slovenského národního povstání*, které vypuklo dne 29. srpna 1944. V návaznosti na danou situaci se tak stalo, že tento pluk demonstroval první československé piloty, kteří mohli bojovat nad domácí půdou a kteří se mohli aktivně zapojit do bojů o její osvobození. „Už 15. září 1944 v 18:55 přistál velitel pluku škpt. František Fajtl v čele čtyřčlenného roje na letišti Tri Duby, aby mohl řídit přesun pluku na pomoc bojujícímu Slovensku. Oficiálním datem se stalo 17. září, kdy se na polním letišti Zolná u Zvolena soustředilo 21 stíhaček (jedna havarovala při přeletu ještě na území SSSR v důsledku technické závady).“⁹⁹

Po ústupu ze *Slovenského národního povstání*, které bylo potlačeno, vznikly z 1. československého stíhacího leteckého pluku další dvě jednotky. Konkrétně se jednalo o 2. stíhací pluk a 3. bitevní pluk, jehož jádro tvořili slovenští letci, kteří přešli v roce 1944 na druhou stranou, jak jsme si již říkali výše. Následně v lednu roku 1945 vytvořily tyto tři pluky tak zvaný vyšší svazek, jehož název je již vcelku rozšířený. Máme zde na mysli 1. československou smíšenou leteckou divizi, která se ve dnech 14. dubna až 2. května roku 1945 aktivně účastnila bojů při osvobozování Ostravska, Opavska a Těšínska.¹⁰⁰

Jenom pro zajímavost si zde dovolíme použít krátkou citaci z rozhovoru s Jiřím Rajlichem v *České televizi*. Jedná se o slova, která jsou vcelku blízká fokusu naší práce: „Samozřejmě v dobách vlády jedné strany se tato smíšená letecká divize stala oficiálně tím jediným pravým zdrojem správných bojových tradic

⁹⁸ *Fronta.cz*: Českoslovenští letci v SSSR [online]. © 1999–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.fronta.cz/dotaz/ceskoslovensti-letci-v-sssr>.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Česká televize. *ČT 24: Českoslovenští letci na frontách 2. světové války* [online]. © 1996–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1241095-ceskoslovensti-letci-na-frontach-2-svetove-valky>.

*československého letectva. To, že daleko větší práci udělali Čechoslováci na západním bojišti, ale i to, že základ našeho letectva v Sovětském svazu vytvořili vlastně piloti RAF, se samozřejmě příliš nezdůrazňovalo.*¹⁰¹

¹⁰¹ Česká televize. *ČT 24: Českoslovenští letci na frontách 2. světové války* [online]. © 1996–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1241095-ceskoslovensti-letci-na-frontach-2-svetove-valky>.

4. LÉTA 1945–1947

Českoslovenští váleční piloti zažívali v letech 1945 až 1947 postupný návrat domů ze zahraniční služby. Dělo se tak především v průběhu roku 1945, kdy hlavní vlny jejich návratu probíhaly v květnu a srpnu.

Jejich návrat byl především ve znamení srdečných uvítání. Letci byli prezentováni jako národní hrdinové a československý nástroj boje proti nacismu. Jejich masové vnímání působilo zcela pozitivně.¹⁰² V československé historii však existuje místo, ve kterém byli letci zatracováni a nenáviděni. Těmito letci byli Josef Stříbrný a Josef Horák z Lidic. Jejich působení v RAF se stalo záminkou pro vypálení obce Lidice a pro zmasakrování mužů a odvezení žen a dětí do táborů smrti. Po válce vnímali přeživší obyvatelé Lidic tyto letce jako vrahy a po svém návratu nesměli žít v nových Lidicích. Předepisujeme, že o těchto letcích jsme v *Rudém právu* žádnou zmínku nenašli.

Veřejné mínění bylo československým válečným letcům nakloněno. A dokonce již dne 17. května se konala přehlídka *Prvního československého armádního sboru* a další slavnostní přehlídka proběhla dne 26. srpna na Staroměstském náměstí. Tato přehlídka byla vlastně zahájena již pochodem Prahou, kterého se zúčastnili všichni českoslovenští letci.¹⁰³

Po ukončení války zůstali většinou váleční letci u vojenského letectva Československa, přičemž někteří z nich zahájili studium na *Vysoké škole válečné v Praze*.¹⁰⁴

¹⁰² Viz následující analýza článků *Rudého práva* v letech 1945–1947.

¹⁰³ FAJTL, F. *Podruhé doma*. Praha: Naše vojsko, 1984, s. 268–298.

¹⁰⁴ RAJLICH, J.; REŽNÁ, J. *Generál Fajtl*. Cheb: SVĚT KŘÍDEL, 2012. ISBN 978-80-87567-12-8, s. 711–715.

4.1. *Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1945*

Mediální obraz československých válečných pilotů začíná květnem roku 1945, jelikož *Rudé právo* začalo po druhé světové válce opět oficiálně a legálně vycházet již v tomto měsíci.

V otištěném záznamu Benešova projevu s názvem *Pokračování projevu presidenta Beneše*¹⁰⁵ nacházíme stručné zhodnocení světového válečného konfliktu, kde můžeme například spatřovat kritiku politiky apeacementu. Pro nás je však primárně důležitý jiný oddíl textu. Jedná se o odstavec, kde prezident Beneš vyzdvihuje přímo podíl československých letců a význam Sovětského svazu: „*Naši vojáci a letci bojovali skoro na všech vojenských frontách této války. Začali jsme se organisovat vojensky hned brzo po Mnichově a zejména hned po 15. březnu 1939; naši letci a vojáci bojovali už ve Francii, byli pak po jejím pádu a s největšími obtížemi přepraveni do Anglie a vykonali i zde skutečně platné vojenské služby. Pak jsme se účastnili bitvy o Anglii a bojovali na frontě letecké více nežli 4 léta. Budiž zdůrazněno, že svou účast na frontě východní, v Sovětském svazu, jsme záměrně připravovali hned po pádu Polska – už tehdy dostal ode mne v tom smyslu instrukce generál Svoboda – a náš sbor na frontě sovětské vykonal v posledních 3 letech práci úctyhodnou a Sovětským svazem uznávanou. Společně s našimi vojáky a letci na západě byl to především on, jenž zakládal naši novou vojenskou tradici. Také na Blízkém východě naši vojáci vykonali své povinnosti v plné míře.*“¹⁰⁶

Jak je na tomto úryvku znázorněno, tak orientace a inklinace k Sovětskému svazu začíná být lehce patrná. V tomto prepisu proslovu je pak mimo jiné ještě značně potvrzena slovy: „*A nemohu skončit tento svůj první referát z doby válečné českému a slovenskému lidu, aniž bych – vstupuje do naší věčné, nádherné, vítězné a jásající Prahy – nezdůraznil: budme vděčni národům Sovětského svazu za ohromné oběti, které pro nás v této veliké válce přinesly, budme vděčni Rudé armádě za veliké vypětí sil a obzvláštní vojenské umění, které ji umožnilo docílit těch grandiosních*

¹⁰⁵ Pokračování projevu presidenta Beneše. *Rudé právo*. 17. 5. 1945, roč. 25, č. 10, s. 3.

¹⁰⁶ Tamtéž.

*vítězství nad německou zběsilostí, jakých snad v historii Rusko nikdy nedocílilo.*¹⁰⁷ Zbylé mocnosti jako Velká Británie či Spojené státy americké byly v Benešově proslovu dle *Rudého práva* zmíněny až dále. Jak je na tomto úryvku patrné, nacházíme zde přímé spojování bojových aktivit československých letců s jednotlivými válečnými etapami a mocnostmi.

Pokud si výše uvedený článek zobecníme, můžeme si tak koncipovat první tematický okruh roku 1945, kterým je válečné působení letců za doprovodu zhodnocení jejich aktivit, a to i v kontrastu vůči západním a východním mocnostem. K tomuto rámci je pak nasnadě i přidat sérii článků na téma vítání československých pilotů v Československu. Ta je odstartována článkem s titulkem *Přehlídka čs. letecké divise*¹⁰⁸, pod kterým nalézáme text, jenž vítá *První Československou smíšenou leteckou divizi* a hovoří o jejím přivítání prezidentem republiky Edvardem Benešem. „*Na letňanském letišti se představila v pátek 1. června dopoledne presidentovi republiky a zástupcům československé vlády První československá smíšená letecká divise. Divise vznikla z jedné stíhací peruti, jež v únoru r. 1944 se vydala z Anglie do Ruska a tam za pomoci sovětského letectva, zvláště jeho technického personálu a českých činitelů byl utvořen první pluk. Tento pluk se pak stal základem celé divise, zvláště po připojení slovenských letců, kteří rovněž prodělali již mnoho bojů a pokud neměli letadel, válčili jako partyzáni. Dnes tvoří dva pluky stíhačů a jeden pluk bitevních letadel.*“¹⁰⁹

Zpráva dále hovoří o vyznamenání letců. Důvodem, proč uvádíme citaci v této podobě, je skutečnost, že článek disponuje informacemi o přeletu československých letců z Velké Británie. Během následujících let zmizí v *Rudém právu* tento historický fakt do zapomnění. Za připomenutí pak ještě stojí, že první slovenští piloti, kteří jsou v článku vyzdvižováni, byli dezertéři. Tito letci přelétli od *Luftwaffe*, nacistického letectva.¹¹⁰ Článek je mimo jiné také koncipován jako zpravodaj o československých a sovětských srdečných vztazích, kdy do Prahy k této události přiletěl sovětský velitel vzdušné armády. Ten pak předal dar od moskevské univerzity československým letcům.

¹⁰⁷ Pokračování projevu presidenta Beneše. *Rudé právo*. 17. 5. 1945, roč. 25, č. 10, s. 3.

¹⁰⁸ Přehlídka čs. letecké divise. *Rudé právo*. 2. 6. 1945, roč. 25, č. 23, s. 1.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Viz kapitola č. 3.2. – Východní letci.

Ve stejném duchu výše uvedených článků je i ten následující s nadpisem *Svátek československých letců*¹¹¹. Ten ve svém textu skrývá primárně informace o západních pilotech. Vůči výše analyzovaným článkům je pak zajímavé, že zmínka o východních letcích je až v samotném závěru. Jelikož tento článek považujeme za významný pro naši práci¹¹², dovolíme si ho zde odcitovat. „*Dvanáctý červenec zůstane významným svátkem v dějinách našich letců a celé naší zahraniční armády. Toho dne roku 1940 byla v rámci britského letectva vytvořena první československá zahraniční letecká jednotka – 310. stíhací peruť, která po necelém půldruhém měsíci zasáhla do bojů jakožto první aktivní spojenec Anglie po dočasném zhroucení francouzské armády. Bylo to v době, kdy se začínala 'bitva o Britanii' a naši jednotku čekala tvrdá práce. Se stíhačkami Hurricane dosáhli naši letci pozoruhodných bojových výsledků, neboť v krátké době se stalo jejich kořistí 36 sestřelených nepřátelských letounů, zatím co sami ztratili pouze jediného pilota. Londýnský denní tisk nešetřil chválou nad jejich úspěchy. Počet našich letců v Anglii vzrůstal a brzy bylo možno zřídit další jednotky, 311. bombardovací, 312. a 313. stíhací peruť a výcvikovou peruť. Nejlepším uznáním vyspělosti našich letců bylo, že někteří z nich se stali učiteli britských pilotních škol. Jistý počet dobrovolně se přihlásivších příslušníků našeho letectva v Anglii byl začátkem roku 1944 odeslán do Sovětského svazu, aby tam z nich byl utvořen první čs. stíhací pluk, který v září 1944 dostal za úkol spolupracovat se slovenskými povstalci a dosáhl velkých úspěchů v obraně pozemních jednotek proti nepřátelským letcům. Pluk byl vyznamenán prezidentem republiky čs. válečným křížem a čestným názvem 'Zvolenský'. Později se stal součástí 1. letecké smíšené divise v SSSR, která byla za účast v bojích o Opavu, Mor. Ostravu a Těšín jmenována v rozkaze maršála Stalina a která je nyní posádkou v Praze jako první letecká jednotka v naší osvobozené vlasti.*“¹¹³

Věnujme se nyní analýze návratu československých válečných letců a medializaci tohoto tématu v *Rudém právu*. První vlna návratu letců z Velké Británie proběhla v srpnu roku 1945 a právě tento měsíc se tak stal zdrojem mnoha

¹¹¹ Svátek československých letců. *Rudé právo*. 12. 7. 1945, roč. 25, č. 55, s. 2. Viz příloha č. 1 – Svátek československých letců. *Rudé právo*. 12. 7. 1945, roč. 25, č. 55, s. 2.

¹¹² Podobných článků takového ražení nalezneme v námi zkoumaném období velice málo.

¹¹³ Svátek československých letců. *Rudé právo*. 12. 7. 1945, roč. 25, č. 55, s. 2. Viz příloha č. 1 – Svátek československých letců. *Rudé právo*. 12. 7. 1945, roč. 25, č. 55, s. 2.

zajímavých mediálních výstupů. Prvním z nich je *Defilé čs. pilotů z Anglie nad Prahou*¹¹⁴, který vlastně čtenáře *Rudého práva* zve na dvouhodinové defilé nad Prahou před přistáním těchto letců. Mimo to zpráva také navrhuje, aby civilní obyvatelstvo letce osobně uvítalo až 8. srpna při vojenské přehlídce. Nicméně o pár dnů později vychází zpráva hovořící o zpožděném přiletu s nadpisem *Návrat našich letců z Anglie*¹¹⁵. Ta oznamuje, že pro: „... nepříznivé počasí nad britskými ostrovy musil být návrat našich letců z Anglie prozatím odložen, takže do soboty nelze s jejich přiletem do Prahy počítat. Občanstvo bude o jejich návratu včas vyrozuměno rozhlasem, aby jim mohlo připravit důstojné uvítání.“¹¹⁶ Povšimněme si zde poslední části textu, jež jsme odcitovali. *Rudé právo* v ní totiž nepřímou nabádá občany a své čtenáře k důstojnému uvítání letců. Jsou to opravdu tendence, které v kontextové časové ose za pár let zmizí.

O skutečném přiletu československých letců pak hovoří stať *Čs. letci z Anglie doma*¹¹⁷. Nežli bychom měli interpretovat jednotlivé části článku, zvolíme raději pro ilustraci několik úryvků.

Citujeme: „V pondělí po 16. hod. přistálo na ruzyňském letišti celkem 54 stíhaček typu Spitfire, pod velením divisního generála Janouška. S našimi letci přiletěl též čs. letecký atašé v Londýně pluk. Kalla, a britští spojovací důstojníci. Náčelník gen. štábu divisní generál Boček letce uvítal stručným projevem, ve kterém pravil: Konečně jsme se dočkali této krásné chvíle, že vás, naše letce ze západu můžeme uvítat v naší opět svobodné vlasti. ... Po boku svých britských kamarádů letců bili a drtili německé vetřelce. Vždyť schopnosti našich letců byly tak vysoce oceněny právě našimi spojenci. Důkazem toho je, že mnohým z našich letců byla svěřena i velitelská místa v britských leteckých jednotkách. Bohužel více než 500 našich letců se nedočkalo dnešního slavného okamžiku a zaplatilo svými životy nezbytnou cenu vítězství. Vzpomínka na tyto hrdiny zůstane vždy živá. V závěru generál Boček poděkoval letcům za vše, co vykonali, uvítal je do vlasti k nové budovatelské práci. Na to přečetl pozdrav předsedy vlády na přivítanou našim letcům, ve kterém se praví: Bratři letci slavní bojovníci! Je mi velkým zadostiučiněním, že Vás mohu dnes jménem vlády uvítat ve vaší domovině.

¹¹⁴ Defilé čs. pilotů z Anglie nad Prahou. *Rudé právo*. 7. 8. 1945, roč. 25, č. 77, s. 2.

¹¹⁵ Návrat našich letců z Anglie. *Rudé právo*. 10. 8. 1945, roč. 25, č. 80, s. 2.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Čs. letci z Anglie doma. *Rudé právo*. 14. 8. 1945, roč. 25, č. 83, s. 2.

*Od prvních dnů, kdy vaše vlast byla osvobozena, vláda učinila vše, aby váš návrat domů byl urychlen. Jako jedni z prvních otevřeli jste cestu k našemu osvobození. ... Budete nyní v nově tvořené armádě společně se svými kamarády ze Sovětského svazu pracovat tak, abyste co nejlépe mohli zajistit výstavbu našeho nového demokratického státu. Bud'te nám všem upřímně vítání. Čest památce vašich padlých hrdinných kamarádů.*¹¹⁸

Tento citovaný výběr považujeme za velmi důležitý, jelikož vystupuje dosti emotivně – je plný díky za hrdinství a oběti a zároveň uvádí pro *Rudé právo* dvě netypické informace. První z nich je zmínka o tom, že západní piloti byli vlastně jedni z prvních, kteří napomohli osvobodit Československo – podobnou informaci v *Rudém právu* již nikdy nenajdeme. Druhou informací je skutečnost, kdy je západním pilotům slibováno angažmá při budování nové československé armády. Zprvu tomu tak bylo, ale jak je známo, později se situace rapidně změnila. Tomuto tématu se pak budeme věnovat odděleně, kdy se zaměříme i na zprávy *Rudého práva* budující obraz nové československé armády.

Zpráva *Veliká slavnost na ruzyňském letišti: Srdečné uvítání našich letců z Anglie*¹¹⁹ opět snoubí chválu a pýchu na československé válečné letce s vizí jejich armádního využití. Primárně však text hovoří o přehlídce, která proběhla dne 15. srpna 1945, kde se občané vítali s navráťivšími se letci. Při této události pronesl ministr generál Svoboda projev, ve kterém mluvil o letcích pouze pochvalně a vyzdvihoval jejich válečné aktivity a hrdinství. Mimo to ministr vyslovil své předsvědčení, které jsme již předjímali, a to že: „... stejně tak jako se tito letci osvědčili ve vzdušných bojích na bitevním poli, osvědčí se i při budování našeho letectva a budou národu spolehlivou zárukou, že naše letectvo i armáda budou pevnou a trvalou záštitou naší svobody.“¹²⁰

V rámci analýzy návratu československých válečných letců a medializaci tohoto tématu v *Rudém právu* nám poslouží ještě tři mediální výstupy. Prvním z nich je *Přehlídka letců z Velké Britannie prezidentem republiky*¹²¹, který slouží jako

¹¹⁸ Čs. letci z Anglie doma. *Rudé právo*. 14. 8. 1945, roč. 25, č. 83, s. 2.

¹¹⁹ Veliká slavnost na ruzyňském letišti: Srdečné uvítání našich letců z Anglie. *Rudé právo*. 17. 8. 1945, roč. 25, č. 85, s. 2.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Přehlídka letců z Velké Britannie prezidentem republiky. *Rudé právo*. 19. 8. 1945, roč. 25, č. 87, s. 2.

pozvánka na slavnostní přehlídku letců navrátilivších se z Velké Británie. O samotné akci pak pojednává úvodník *Slavnostní defilé na Staroměstském náměstí: President republiky mluví k čs. letcům*¹²². Hovoříme zde o zprávě, která z větší části obsahuje informace o zúčastnivších se československých a britských politicích a která pak disponuje taktéž interpretací některých částí projevu prezidenta Beneše, jako například: „... nejdříve vyzdvihl fakt, že oni to byli, kteří první třímali prapor odboje se zbraní v ruce. V konečné fázi války se pak stali nositelem spravedlivé odplaty. ... V další části své řeči ocenil výkony našeho letectva, které tehdy bojovalo v západoevropském ohnisku světových událostí, a vyzdvihl jeho podíl na bitvě o Anglii.“¹²³

President Beneš ve svém projevu (v jeho otištěné podobě) mimo jiné poděkoval vládě Velké Británie za pohostinství vůči československým pilotům a za materiální pomoc. Je vcelku zajímavé, že prezident v otištěném proslovu nevynechal odkaz na Sovětský svaz a na během války vzniklé mezinárodní přátelství: „Vstup Sovětského svazu do války byl ovšem velikým mezníkem v celé naší akci politické a vojenské.“¹²⁴ Je zde však vyzdvižena skutečnost o nově vznikající a budované československé armádě. „Využijeme především zkušeností našich zahraničních jednotek, východní i západní, našich partyzánů i bojovníků v domácím povstání, opírajíce se o bratrskou pomoc armády ruské.“¹²⁵ Jak můžeme vidět, tak prosovětská orientace, jež byla oficiálně ustanovena v Košicích a zakotvena v *Košickém vládním programu*, je patrná dokonce i v takovémto projevu.

Na tomto místě můžeme zakončit naši analýzu článků týkajících se návratu těchto československých válečných pilotů. Poslední zprávu věnující se pak čistě zhodnocení válečné činnosti československých letců přináší mediální výstup s nadpisem *Zůstaneme hodni svých velkých mrtvých: Národ vzdává čest padlým hrdinům a mučedníkům*¹²⁶. *Rudé právo* zde reaguje na národní pietní událost, kde se vzdával hold padlým a umučeným za druhé světové války. Projev přednášel prezident Beneš, jenž v přepisu svých slov v *Rudém právu* nezapomněl ani na padlé

¹²² Slavnostní defilé na Staroměstském náměstí: President republiky mluví k čs. letcům. *Rudé právo*. 22. 8. 1945, roč. 25, č. 89, s. 1 a 2.

¹²³ Tamtéž, s. 1.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Tamtéž, s. 2.

¹²⁶ Zůstaneme hodni svých velkých mrtvých: Národ vzdává čest padlým hrdinům a mučedníkům. *Rudé právo*. 30. 9. 1945, roč. 25, č. 122, s. 1.

letce: „... a konečně všem těm, kdož z našeho zahraničního vojska na východě i na západě a z našich chrabrych letců položili svůj život za vlast. Všem těm platí naše dnešní tryzna.“¹²⁷ Jak je z tohoto tematického celku patrné, západní i východní letci byli *Rudým právem* prezentováni jako hrdinové. V budoucích letech jsou pak *Rudým právem* západní letci postupně upozadováni a od roku 1948¹²⁸ je jejich obraz negativní. Tento negativní obraz přetrvává až do šedesátých let, kdy *Rudé právo* opět začíná o letcích psát s pozitivním vyzněním.

Pokud bychom chtěli definovat druhý obsahový, či lépe řečeno tematický, okruh, kde se s československými válečnými letci v *Rudém právu* setkáváme, můžeme hovořit o článcích na téma určitého odkazu letců a zároveň jejich dalšího působení. Jedná se především o články, které plnohodnotně nepatří do prvního obsahového celku.

Takovýmto mediálním obsahem je například text s nadpisem *První dopravní let našich posádek*¹²⁹. Ten čtenáře informuje, že kapitány těchto dopravních letounů jsou právě českoslovenští váleční piloti. Lze proto říci, že *Rudé právo* přidává na profesionalitě těchto letců, jelikož právě oni byli určeni k těmto letům. Stejná tendence, kdy je vyzdvihována profesionalita a určitá úcta, můžeme-li to tak říci, je patrná i v článku *Práce zaměstnanců AVIE pro republiku: „Avie“ odevzdává čs. armádě první letadla*¹³⁰. Ten pak hovoří o pěti nových letounech, které Avie vyrobila a které slavnostně přijali mezi jinými i letci sloužící za války v Anglii.

K tomuto tematickému celku můžeme přiřadit i dvoudílnou sérii článků hovořících o letecké nehodě, která se stala u Bučovic na Moravě, kdy zahynulo osm československých válečných letců. Jedná se o články *Bolestná ztráta našeho letectva*¹³¹ a *Pohřeb zahynuvších letců*¹³². Je vcelku zajímavé, že první zpráva o této události byla zveřejněna až po osmi dnech od tragické nehody. Na pohřeb se dostavil i divizní generál Janoušek, jenž vedl československé letce ve Velké Británii a o kterém se v budoucích ročnících ještě mnohé dočteme.

¹²⁷ Zůstaneme hodni svých velkých mrtvých: Národ vzdává čest padlým hrdinům a mučedníkům. *Rudé právo*. 30. 9. 1945, roč. 25, č. 122, s. 1.

¹²⁸ Konkrétně tomu je od publikované zprávy: Ukradeným letadlem uprchli za hranice. *Rudé právo*. 21. 5. 1948, roč. 28, č. 118, s. 5.

¹²⁹ První dopravní let našich posádek. *Rudé právo*. 15. 7. 1945, roč. 25, č. 58, s. 2.

¹³⁰ Práce zaměstnanců AVIE pro republiku: „Avie“ odevzdává čs. armádě první letadla. *Rudé právo*. 7. 9. 1945, roč. 25, č. 103, s. 2.

¹³¹ Bolestná ztráta našeho letectva. *Rudé právo*. 12. 10. 1945, roč. 25, č. 132, s. 2.

¹³² Pohřeb zahynuvších letců. *Rudé právo*. 13. 10. 1945, roč. 25, č. 133, s. 2.

Veřejné dění týkající se československých válečných letců a zájem o jejich osoby je patrný i v listopadovém článku *Adresa letců panu prezidentovi*¹³³. *Rudé právo* v něm přináší zprávu o daru prezidentu Benešovi: „*Naši letci z Velké Británie věnovali prezidentovi adresu, krásně v kůži vázanou, na jejímž titulním listě jsou odznaky všech čtyř zahraničních perutí, 310, 311, 312 a 313.*“¹³⁴ Máme tak před sebou další mediální výstup, který i v komunistickém deníku *Rudé právo* hovoří s grácií o západních letcích. Na tomto výstupu je taktéž patrná určitá šlechtnost letců, kterou *Rudé právo* uvádí bez negativních komentářů.

V obecnější rovině je pak vhodné ještě zmínit prosincové články roku 1945. První z nich *K letecké havárii u Přední Lhoty*¹³⁵ oznamuje úmrtí dalších osmi letců, kteří zahynuli ve službě, kdy *Rudé právo* zastává „truchlící postoj“. Druhý se jmenuje krátce *Aero*¹³⁶ a jedná se spíše o noticku. Hovoří o novém plánu výroby, kdy je plánováno vyrábět: „... *letouny pro naše letce*...“¹³⁷ Je nasnadě očekávat, že spojením *naši letci* odkazuje autor článku na válečné letce. V článcích, které budou následovat, je v prepisech projevů a proslovů ministra Svobody či prezidenta Beneše zcela veřejně avizováno, že jiní letci nebudou v armádě působit.

Českoslovenští váleční letci byli v obsahu *Rudého práva* často spojováni se sportovními aktivitami, událostmi a zároveň i s obnoveným aeroklubem. Mimo to proběhla i první zpráva o novém leteckém dni. Prvním článkem z tohoto analyzovaného tematického okruhu je text s nadpisem *Ustavení Národního aeroklubu*¹³⁸, jenž hovoří o nově ustaveném *Národním aeroklubu* a také vzpomíná padlých letců: „... *Ing. Dr. Václav Roubík, který uctil památku letců a spolupracovníků, zahynuvších na poli válečném i v koncentračních táborech.*“¹³⁹

V červencových článcích se často pracuje právě s otázkou aeroklubu. V nich se mimo jiné *Rudé právo* zabývá demonstrací „správné“ inklinace k Sovětskému svazu. Adekvátní příklad můžeme demonstrovat na textu s nadpisem *Letu zdar!*¹⁴⁰. Článek názorně demonstrovuje budování přátelství se Sovětským svazem. Mimo jiné

¹³³ *Adresa letců panu prezidentovi. Rudé právo.* 1. 11. 1945, roč. 25, č. 150, s. 2.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ TMNO. *K letecké havárii u Přední Lhoty. Rudé právo.* 20. 12. 1945, roč. 25, č. 190, s. 3.

¹³⁶ *Aero. Rudé právo.* 30. 12. 1945, roč. 25, č. 197, s. 4.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ *Ustavení Národního aeroklubu. Rudé právo.* 27. 5. 1945, roč. 25, č. 18, s. 4.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ -sk. *Letu zdar! Rudé právo.* 1. 7. 1945, roč. 25, č. 47, s. 4.

také letectví pro mladé a nepřímou uvádí i heroismus válečných letců. Základními hesly zde jsou: „*Bránit svobodu republiky znamená umět létat.*“ *Vzduch mladým!*¹⁴¹ apod. Symbolem československého a sovětské přátelství je pak dar od Sovětského svazu, kterým je cvičné letadlo pro *Národní aeroklub*.

Dalším výstupem na téma aeroklubu je *Sjednocení našich letců*¹⁴², který reflektuje otázku československého sportovního letectví a vzniku nové struktury aeroklubů. Pro vnitrostátní účely vznikne pro Čechy *Český národní aeroklub*, na Slovensku *Slovenský národní aeroklub* a pro zahraniční vystupování *Aeroklub republiky Československé*.

V oblasti letectví pak můžeme zohlednit i stať *Základna pro sportovní létání*¹⁴³. Nacházíme zde odkaz na letce: „*Předseda národního výboru ve svém krátkém projevu vzpomněl činů našich letců za války...*“¹⁴⁴ Hlavní náplní textu je však primárně akce *Křídla republiky*, při které bylo otevřeno první sportovní letiště v Klecanech. Vyzdvihneme na tomto místě, že článek je tendenční, jelikož spojuje hrdinství československých válečných letců s budováním nových leteckých sil: „*Vytvoříme nepřehledný kádr mladých letců!*“¹⁴⁵

Pro demonstraci tématu leteckého dne využijeme článku *Letecký den 7. října*¹⁴⁶. Ten je započat slovy: „*Český národní aeroklub bude pořádati 7. října den leteckého náboru pod heslem 'Silné letectvo – záruka státu'*.“¹⁴⁷ Je zajímavé, že tento první ročník se konal bez jakýchkoliv vzdušných akcí, ale byl založen na pilotech, kteří byli vysláni do ulic hlásat hesla: „*Pojďte s námi budovat naše nové letectvo.*“¹⁴⁸ Přestože článek přímo nehovoří o válečných letcích, tak ho zde uvádíme, jelikož letecké dny pak byly často spojeny s válečnými či vojenskými letci. Zároveň v budoucích letech patří toto téma v *Rudém právu* k oblíbeným a často vydávaným obsahům.

¹⁴¹ -sk. Letu zdar! *Rudé právo*. 1. 7. 1945, roč. 25, č. 47, s. 4.

¹⁴² Sjednocení našich letců. *Rudé právo*. 5. 7. 1945, roč. 25, č. 50, s. 4.

¹⁴³ Základna pro sportovní létání. *Rudé právo*. 9. 10. 1945, roč. 25, č. 129, s. 4.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ E. F. Letecký den 7. října. *Rudé právo*. 6. 10. 1945, roč. 25, č. 127, s. 4.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž.

Ve sportovní tematické oblasti pak nacházíme článek *Lehká atletika*¹⁴⁹, jenž referuje o československém letci, který působil za války v RAF, ale jenž je rok neznámý. Tato zpráva je pak prezentována jako ztráta pro atletiku. Můžeme zde znova pozorovat časté tendence, kdy voják (zde letec) je symbolem zdatného sportovce a hrdiny. V podobném duchu pak zmiňujeme i noticku *Havlíček padl*¹⁵⁰, která oznamuje smrt lyžaře a válečného letce v Anglii v jedné osobě – Vladimíra Havlíčka, jenž padl v boji.

Závěrečnou noticku pro tento okruh představuje *Plachtařská škola na Rané*¹⁵¹, která hovoří o zahájení provozu za účasti tehdejších představitelů letectva. Tradičně zde můžeme hovořit o již několikrát uvedeném prototypu, kdy je opět letectvo spojováno se sportem a zároveň je mu udělena pocta účastnit se více či méně výjimečných událostí.

Dalším tematickým okruhem naší analýzy v roce 1945 je obraz politických tendencí, obraz vývoje armády a celkově všeobecnější obraz armády ve vztahu k letcům a letectvu.

V květnovém výstupu *Telegramy republiky hlavám vítězných národů: Vyjádření hluboké vděčnosti osvobozeného československého lidu*¹⁵² představuje autor primárně odkaz na zahraniční mocnosti. Zde je vyzdvihována Benešova cesta do Ruska v roce 1943, kde vznikla spojenecká smlouva, která se stala oficiálně iniciací k vybudování československé armády v Sovětském svazu. Nacházíme zde také zmínku o soucítění s britským národem, který utrpěl díky letecké válce velké ztráty. Zároveň je zde vyzdvihována radost, která vznikla i díky československých letcům po odražení nacistického tlaku. Nicméně orientace na východ je zcela patrná, jelikož *Rudé právo* i v takové zprávě ponechává Sovětskému svazu mnohem více prostoru.

*Ministr národní obrany gen. Svoboda na vojenské manifestaci v Praze: Armáda bude lidovou a demokratickou*¹⁵³ je dlouhý úvodník, který patří do období června. Přestože nehovoří přímo o letcích, uvádíme ho zde z několika důvodů.

¹⁴⁹ A. S. Lehká atletika. *Rudé právo*. 8. 6. 1945, roč. 25, č. 28, s. 4.

¹⁵⁰ Havlíček padl. *Rudé právo*. 21. 6. 1945, roč. 25, č. 39, s. 4.

¹⁵¹ Plachtařská škola na Rané. *Rudé právo*. 26. 7. 1945, roč. 25, č. 67, s. 4.

¹⁵² Telegramy republiky hlavám vítězných národů: Vyjádření hluboké vděčnosti osvobozeného československého lidu. *Rudé právo*. 25. 5. 1945, roč. 25, č. 16, s. 1.

¹⁵³ Ministr národní obrany gen. Svoboda na vojenské manifestaci v Praze: Armáda bude lidovou a demokratickou. *Rudé právo*. 2. 6. 1945, roč. 25, č. 23, s. 1 a 2.

Jedním z nich je zmínka o zahraničních bojovnících, kteří se aktivně podíleli v bojích na západní i východně frontě, dalším a zároveň hlavním důvodem jsou dva odstavce, jež hovoří o budoucnosti takovým způsobem, jakoby ji znaly: „*Tato hlavní orientace na východ a současně také na bratrské slovanské národy je závazná pro nás, vojáky. Je to vyjádřeno konkrétně ve vládním programu v ustanovení, že organisace, výcvik a výzbroj nové čs. branné moci budou stejné jako organisace, výcvik a výzbroj Rudé armády. ... 1. čs. armádní sbor v SSSR je proto přímo předurčen k tomu, aby se stal základem nové čs. branné moci, která je budována podle vzoru Rudé armády.*“¹⁵⁴ Tento otištěný proslov dále pokračuje na druhé straně a hovoří opět o vytváření nové československé armády v návaznosti na bojovníky za druhé světové války, mezi které patřili samozřejmě i českoslovenští letci.

Citujeme: „*Pokládáme za základ nové čs. armády ty všechny složky, které se zbraní v ruce bojovaly a účastnily se našeho odboje at' doma či v zahraničí. Tímto naším postojem je dostatečně odůvodněno, proč nemohou být přijati do nové armády opět ti důstojníci a gázisté z povolání, kteří zůstali v době gigantického zápasu nečinní, ač bylo jejich přímou služební povinností zúčastnit se hnutí. Za to je republika zaměstnávala, vychovávala a platila.*“¹⁵⁵ Na těchto úryvcích je zcela patrné, že fokusem *Rudého práva* je definováno, jak mají bojovníci své pozice v armádě zajištěné se všemi garancemi. Například pro letce se stal tento slib na pár let skutečností, nicméně, jak si představíme i my, rok 1948 přinesl změny jak v ideologii, tak i ve fokusu *Rudého práva*.

Na výše uvedeném úvodníku jsme demonstrovali znova orientaci *Rudého práva*, ačkoliv zpráva *Soudruh Gottwald na mohutné manifestaci pracujícího lidu v Brně: Půjdeme důsledně dále po započaté cestě*¹⁵⁶ je obsahově ještě bohatší. Hovoří o již zmiňovaném tématu, a to o podobě poválečné československé armády. Zatímco v minulém mediálním výstupu jsme mohli jasně pozorovat orientaci pouze směrem k východní armádě, tak tento článek tuto orientaci navíc potvrzuje. Důležité však je, že obsahuje i přímo zmínku o využití zkušeností československých letců z Velké Británie: „*Budujeme armádu, novou, která si bere to nejlepší z Rudé*

¹⁵⁴ Ministr národní obrany gen. Svoboda na vojenské manifestaci v Praze: Armáda bude lidovou a demokratickou. *Rudé právo*. 2. 6. 1945, roč. 25, č. 23, s. 1 a 2.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 2.

¹⁵⁶ Soudruh Gottwald na mohutné manifestaci pracujícího lidu v Brně: Půjdeme důsledně dále po započaté cestě. *Rudé právo*. 24. 6. 1945, roč. 25, č. 42, s. 1.

*armády, a která nikde nebude bez boje kapitulovat. Budujeme ji na základě zkušeností, nabytých bojem prvního československého armádního sboru na východní frontě, bojem letců v Anglii a bojem partyzánských oddílů doma.*¹⁵⁷

Jako ilustraci dobového kladného zobrazování vztahů vůči Velké Británii a západním letcům zde uvádíme *Projev předsedy vlády Zd. Fierlingera: Vláda lidu pro lid*¹⁵⁸ otištěný v *Rudém právu*. Kromě řešení politických otázek se text vztahuje i k československým letcům. V tomto konkrétním případě pojednává o repatriačním úkolu, tedy o zajištění návratu československých letců z Velké Británie: „*Ještě jeden důležitý úkol repatriační máme před sebou. Týká se našich statečných a obětavých letců v Anglii, kteří nedočkavě očekávají povolení k návratu do vlasti. Naše vláda požádala britské úřady o urychlení jejich návratu a doufá, že tato žádost bude co nejdříve příznivě vyřízena v duchu našeho dobrého osvědčeného přátelství s Velkou Británií.*“¹⁵⁹ Jak můžeme pozorovat, vztahy vůči Velké Británii a západním letcům jsou opravdu znázorňovány v této době ještě pozitivně.

Pro budoucí léta zcela paradoxně nacházíme v roce 1945 v *Rudém právu* i článek s titulkem *Cesta k mezinárodnímu vzestupu Československa*¹⁶⁰, který ve svém obsahu připomíná také úlohu československých válečných letců v prosazování československé státní myšlenky. Ta totiž, jak je známo, byla z počátku války velice důležitá pro vznik československých armádních jednotek.

Jako drobnou zajímavost uvádíme zprávu *Zaopatření pozůstalých po vojenských osobách*¹⁶¹, která představuje základní směrnice pro pozůstalé. K letcům se text přímo nevyjadřuje, nicméně je uveden odkaz na bojovníky ve Velké Británii.

O poměru Československa vůči západu a východu ve fokusu *Rudého práva* nacházíme úvodník *Předseda vlády o výsledku své cesty do Londýna: Náš národ se opírá o SSSR*¹⁶². Ten hovoří o cestě Zdeňka Fierlingera do Londýna. Tam byl na pořadu jednání přátelský vztah mezi Velkou Británií a Československem. Jak nadpis

¹⁵⁷ Soudruh Gottwald na mohutné manifestaci pracujícího lidu v Brně: Půjdeme důsledně dále po započaté cestě. *Rudé právo*. 24. 6. 1945, roč. 25, č. 42, s. 1.

¹⁵⁸ Projev předsedy vlády Zd. Fierlingera: Vláda lidu pro lid. *Rudé právo*. 12. 7. 1945, roč. 25, č. 55, s. 1.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ gb. Cesta k mezinárodnímu vzestupu Československa. *Rudé právo*. 18. 7. 1945, roč. 25, č. 60, s. 2.

¹⁶¹ TMNO-ČTK. Zaopatření pozůstalých po vojenských osobách. *Rudé právo*. 22. 8. 1945, roč. 25, č. 89, s. 2.

¹⁶² Předseda vlády o výsledku své cesty do Londýna: Náš národ se opírá o SSSR. *Rudé právo*. 9. 9. 1945, roč. 25, č. 105, s. 1.

napovídá, tak se text také obrací ke *Košickému vládnímu programu*, který dle *Rudého práva* představuje směrnicí československé politiky. Článek však také hovoří o západních pilotech: „Zejména naši letci byli v Anglii známí, neboť se dobře osvědčili v boji a svým chováním a vystupováním získali všude přízeň anglického lidu.“¹⁶³

Na začátku naší analýzy roku 1945 jsme měli k dispozici mnoho článků, které oslavovaly hrdinství československých letců na západě. Mezi těmito články však nalézáme i statě hovořící o sovětském letectvu. K takovým patří například i článek *Svátek sovětského letectva*¹⁶⁴. Ten pak reprezentuje obraz předválečných i válečných úspěchů sovětského letectva. Také je prvním článkem, kde se setkáváme s označením sovětských pilotů jako „*Stalinovi sokoli*“¹⁶⁵.

Výše uvedenému článku pak odpovídá zpráva *Vyznamenání sovětských letců ve Kbelích*¹⁶⁶, kde se dozvídáme o dekorování sovětských letců, kteří sloužili v řadách československých leteckých sil v Sovětském svazu: „Byly to letouny této jednotky, které přistály již 7. května na kbelském letišti. ... Po vojensky stručném proslovu, jenž končil provoláním věčného bratrství mezi národy Sovětského svazu a Československé republiky, ministr nár. obrany divis. generál L. Svoboda odevzdal statečným letcům útvary válečné kříže, záslužné a pamětní medaile.“¹⁶⁷ Jak můžeme pozorovat, tak prostřednictvím *Rudého práva* je opět budován pohled na Sovětský svaz jako na přítele a jako pomocníka v boji za československé osvobození. Je nutné však připomenout, že tento pohled byl budován samozřejmě trvale a zajisté i mimo téma letců.

Individuální hrdinství člena sovětského válečného letectva či sovětského letectva jako celku opěvuje zpráva *Sokol sovětské letky*¹⁶⁸. Ta ve svém obsahu demonstruje obraz sovětského letce majora Ivana Kožeduba, hrdiny, který bojoval po celou dobu války a probil se od Stalingradu až po Berlín.

¹⁶³ Předseda vlády o výsledku své cesty do Londýna: Náš národ se opírá o SSSR. *Rudé právo*. 9. 9. 1945, roč. 25, č. 105, s. 1.

¹⁶⁴ Svátek sovětského letectva. *Rudé právo*. 19. 8. 1945, roč. 25, č. 87, s. 2.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Vyznamenání sovětských letců ve Kbelích. *Rudé právo*. 12. 9. 1945, roč. 25, č. 107, s. 1.

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Sokol sovětské letky. *Rudé právo*. 28. 9. 1945, roč. 25, č. 121, s. 5.

V rámci analýzy tematického okruhu věnujícímu se politice a armádě se posouváme k mediálnímu výstupu *Armádní rozkaz k 28. říjnu 1945*¹⁶⁹. V tomto případě se jedná o výstup tlumočící projev prezidenta republiky Beneše k československým vojákům. *Rudé právo* ve svém přepisu Benešova projevu vkládá důvěru armádě v boji na ochranu republiky. V textu je hojně vzpomínáno na žijící a především za války padlé československé vojáky. Následně jsou vyzdvihováni letci: „*Slavnou kapitolu vepsali do dějin národa naši letci. Malí počtem a často špatně vyzbrojení, velcí však odvahou a leteckým uměním.*“¹⁷⁰ Mimo jiné je zde prezentována myšlenka spojené československé armády: „*Československý lid... znovu buduje svůj stát a svou národní armádu, armádu Čechů a Slováků.*“¹⁷¹ Je evidentní, že po válce se hodně pracovalo s myšlenkou maximálního slučování české a slovenské armádní lidské síly.

Posledním článkem z tohoto okruhu je *Hrob 28 angloamerických letců na Moravě*¹⁷². *Rudé právo* zde stručně popisuje založení spolku pro postavení a udržování pomníku 28 angloamerických letců, kteří dne 29. srpna 1944 padli ve Slavičíně-Mladoticích u Luhačovic. Považujeme za vhodné podotknout, že tato noticka je skromným důkazem toho, že *Rudé právo* čerstvě po válce dovolovalo otisknout i texty, které zastávají pokoru k západním leteckým složkám.

Českoslovenští letci byli v rámci mediálních výstupů *Rudého práva* často využíváni k propagandistickým účelům, a to jako doplněk k demonstraci ideologických názorů. S lépe představitelnými příklady se setkáme až v dalších ročnících, nicméně i v roce 1945 článek podobného typu nacházíme. Je jím *Vyvrácená moc zrádné rodiny Baťů: Baťa na černé listině spojenců*¹⁷³. Kromě redakční kritiky Baťovy osoby, je zde k dispozici citace z dopisu českého dělníka, kde je uvedena právě ta krátká zmínka, kterou bychom v podobném článku ani neočekávali: „*A zvláště pro mě skončil (píše se dále), protože mi nemohli páni ředitelé zapomenout Eindhoven, Cambridge, přednášku pana prezidenta, pak ještě to, že jsem k sobě bral na baťovské území československé letce.*“¹⁷⁴ Považujeme za

¹⁶⁹ Armádní rozkaz k 28. říjnu 1945. *Rudé právo*. 27. 10. 1945, roč. 25, č. 145, s. 1.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Hrob 28 angloamerických letců na Moravě. *Rudé právo*. 23. 8. 1945, roč. 25, č. 90, s. 4.

¹⁷³ Vyvrácená moc zrádné rodiny Baťů: Baťa na černé listině spojenců. *Rudé právo*. 27. 10. 1945, roč. 25, č. 145, s. 2.

¹⁷⁴ Tamtéž.

zajímavé, nalézt odkaz na československé letce v článku, kde bychom podobnou zmínku ani nehledali.

Závěrečným a posledním tematickým okruhem roku 1945, který budeme analyzovat je kulturní tvorba. Mediální výstupy v *Rudém právu* na toto téma jsou zahájeny v září stručnými anotacemi knih *Biskajská dramata*¹⁷⁵ od autora H. J. Slípky a *Čs. armáda druhého odboje*¹⁷⁶ od O. Španiela.

První anotace nese stejný název jako kniha – *Biskajská dramata*¹⁷⁷ a seznamuje čtenáře s jejím základní strukturou. Tou byly příběhy příslušníků československé *311. bombardovací perute*, ve kterých autor popisuje jejich boje proti německým ponorkám a námořním silám.

Druhým počinem je vlastně spíše kritika nežli anotace s nadpisem *Falešná historie odboje*¹⁷⁸. *Rudé právo* zde nesouhlasí s reedicí knihy *Čs. armáda druhého odboje*, kterou vydal autor pro československé krajany žijící v Americe. Kniha pojednává o odchodu československých vojáků na začátku války do zahraničních armád. Dle *Rudého práva* uvádí autor Španiel zastaralé informace a dále pro ústřední tiskový orgán *Komunistické strany Československa* především nesnesitelné kapitoly, publikující místy negativně zabarvený text o *Rudé armádě*. Patrnou obranu Sovětského svazu *Rudým právem* nepovažujeme za nutnou dále rozvádět.

*Čs. armáda druhého odboje*¹⁷⁹ je článkem navazujícím na kritiku publikace se stejným názvem od Otakara Španiela¹⁸⁰. Tentokrát zde *Rudé právo* informuje, že kniha byla z rozhodnutí ministerstva informací stažena: „*Kniha vyvolala nesprávným osvětlením historie našeho vojenského odboje nelibost a rozhořčení veřejného mínění.*“¹⁸¹

K těmto výše uvedeným kulturním obsahům je nutné poznamenat, že slouží především jako popis obsahu článků a pohledu *Rudého práva* na aktuální kulturní či

¹⁷⁵ Viz *Databáze knih*: Biskajská dramata [online]. © 2008–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.databazeknih.cz/knihy/biskajska-dramata-206082>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.

¹⁷⁶ Viz *Databáze knih*: Československá armáda 2. odboje [online]. © 2008–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.databazeknih.cz/knihy/ceskoslovenska-armada-2-odboje-260821>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.

¹⁷⁷ Rek. Biskajská dramata. *Rudé právo*. 1. 9. 1945, roč. 25, č. 98, s. 3.

¹⁷⁸ Falešná historie odboje. *Rudé právo*. 5. 9. 1945, roč. 25, č. 101, s. 2.

¹⁷⁹ TMNO-ČTK. Čs. armáda druhého odboje. *Rudé právo*. 9. 9. 1945, roč. 25, č. 105, s. 2.

¹⁸⁰ Viz článek: Falešná historie odboje. *Rudé právo*. 5. 9. 1945, roč. 25, č. 101, s. 2.

¹⁸¹ Čs. armáda druhého odboje. *Rudé právo*. 9. 9. 1945, roč. 25, č. 105, s. 2.

respektive literární tvorbu. V následujících ročnících se pak budeme věnovat i filmovým či divadelním počínům.

4.2. *Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1946*

Zatímco k analýze roku 1945 jsme měli k dispozici celou řadu článků oslavujících návrat československých stíhačů ze zahraničí, a to jak východních, tak těch západních (ba dokonce především těch západních), rok 1946 nám tuto tematiku již nenabízí. Nicméně i pro rok 1946 si můžeme stanovit tematický okruh, kterým je válečné působení letců, jejich odkaz a veřejné působení.

Lednový článek *O dvou letcích*¹⁸² pojednává nepřímo o československých letcích. Je to příběhové zpracování válečných životů dvou letců z podniku Avie, kteří chtěli odletět na Slovensko, aby mohli bojovat proti nacistům z kokpitu letadel. Konkrétně se jednalo o letce Jana Kužela a Jiřího Matička. Akce se ale nezdařila a oba letci zemřeli, gestapo navíc následně vyvraždilo jejich rodiny. Uvádíme zde citaci, která letce a jejich oběť, lze říci až paušálně, vyzdvihuje: „*Oběť hrdinných letců přece jen nebyla marná. Vzpružila a povzbudila nás všechny v dalším boji proti okupantům.*“¹⁸³ Zároveň zde můžeme spatřovat jasný odkaz na válečné aktivity československých letců, které jsou pak reflektovány i tímto způsobem. S ohledem na kapitolu hovořící o východních letcích¹⁸⁴, je očekávatelné, že právě k těmto pilotům se chtěli tito dva výše zmiňovaní letci z Avie přidat.

Reportáž Jindřicha Hradeckého *Letíme k našim mechanikům*¹⁸⁵ hovoří o tom, jak se letěl podívat do vojenské letecké školy. Autor uvádí, že teprve zde si uvědomuje obrovský význam mechaniků a pozemního personálu. S tím je pak spojená i krátká zmínka o letcích: „... *jsou dnes v našich očích konečně opravdovými hrdiny. A tak jsem si vzpomněl i na ty bezejmenné hrdiny vojáky, o kterých se nikdy nemluví, na pozemní letecký personál, chlapce v montérkách, kteří připravují*

¹⁸² -ša. O dvou letcích. *Rudé právo*. 16. 1. 1946, roč. 26, č. 13, s. 5.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Viz kapitola č. 3 – Českoslovenští váleční letci za druhé světové války.

¹⁸⁵ HRADECKÝ, J. Letíme k našim mechanikům. *Rudé právo*. 17. 2. 1946, roč. 26, č. 41, s. 3.

a zkouší stroje a v jejichž rukou jsou životy posádek letounů.“¹⁸⁶ Tento článek pak můžeme využít pro další demonstraci skutečnosti, že *Rudé právo* i v roce 1946 psalo bez negací a k tomu se snažilo svým obsahem vyvolávat ještě větší úctu k letcům a celému leteckému personálu. Jak jsme již uváděli výše, změna v tomto pohledu přišla s rokem 1948¹⁸⁷ a zapříčiněna byla emigrací letců.

Duben pro náš první tematický okruh přináší pouze jeden mediální výstup, kterým je článek *Zlé chvíle: Ze zápisníku partyzána Havleny*¹⁸⁸. Článek pojednává o partyzánovi, který při bojích na Slovensku objevil schované české letce. Po různých událostech je znova hledal, ale již nenašel. Ve svých vzpomínkách doufal, že některý přežil: „Zamírím do bunkru, co mají ti letci. Jaká hrůza, všechno rozbito, všechno zpřeházeno. Sotva dýchám, jak mě to sevře. Tak je mi úzko. Slibuji hochům, že je pomstíme, až zase budeme zdraví. Tak my jsme to všechno přežili, ale z vás, letci, jestli některý ušel smrti, tak nám to, prosím, sdělte, neboť máme na vás vzpomínky, že krásnějších není. Chtěli bychom svým dobrým kamarádům přece jen stisknout ruku, jestli který žijete.“¹⁸⁹ Na tomto úryvku je zcela patrné, jak *Rudé právo* zdůrazňovalo činy partyzánů, nicméně pracovalo i s emotivní stránkou odkazu na československé letce. V tomto duchu pak můžeme uvést i následující inzerát a noticku. Inzerát *Volám letce*¹⁹⁰ představuje někoho, kdo hledá letce (partyzána), se kterým se roku 1944 sešel v Táboře. Noticka *Čest jejich památce*¹⁹¹ zprostředkovává vzpomínku na zesnulé letce, první bojovníky proti nacismu – ppor. Souhradu a svob. Ribola.

Článek *Udávali gestapu za 200 korun týdně*¹⁹² hovoří o protektorátních udavačích. Navíc zde figuruje zpráva o tom, že udával i bývalý československý letec: „... gestapem zatčeného Kulajtu udal vlnajkařům býv. čs. letecký důstojník Touž, jemuž Kulajta říkal, že jako letec voják má už býti dávno v Anglii.“¹⁹³ *Rudé právo*

¹⁸⁶ HRADECKÝ, J. Letíme k našim mechanikům. *Rudé právo*. 17. 2. 1946, roč. 26, č. 41, s. 3.

¹⁸⁷ Konkrétně tomu je od publikované zprávy: Ukradeným letadlem uprchli za hranice. *Rudé právo*. 21. 5. 1948, roč. 28, č. 118, s. 5.

¹⁸⁸ HAVLENA, O. Zlé chvíle: Ze zápisníku partyzána Havleny. *Rudé právo*. 4. 4. 1946, roč. 26, č. 81, s. 4.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Volám letce. *Rudé právo*. 21. 5. 1946, roč. 26, č. 118, s. 7.

¹⁹¹ Čest jejich památce. *Rudé právo*. 25. 5. 1946, roč. 26, č. 122, s. 6.

¹⁹² V. Š. Udávali gestapu za 200 korun týdně. *Rudé právo*. 6. 6. 1946, roč. 26, č. 132, s. 2.

¹⁹³ Tamtéž.

pak vlastně, dá se říci, souhlasí s názorem, že bylo správné, aby letci utekli do exilového boje.

Jako další článek, který odkazuje na československé válečné letce a který pomáhá v pozitivním budování jejich obrazu, si představíme rozsáhlou stať *Hodina nad Prahou*¹⁹⁴. Ta hovoří o civilním letectvu, kam přecházejí i váleční piloti. Text mimo jiné také hovoří o technice, kdy se uvádí, že v: „... hangarech jsou rozmontovány bombardovací letadla, která budou nyní sloužit dopravě cestujících. Státní podnik Čs. aerolinie koupil v Anglii osm letadel typu 'Dakota' a zde je vidíme při rekonstrukci. ... A kdo létá? Inu ti kdož létali u Aerolinií před válkou a mnozí z těch, kteří hájili čest našich letců v Anglii za poslední války.“¹⁹⁵

Srpen roku 1946 se hojně vyjadřuje ke vzpomínce na *Slovenské národní povstání*. První z této série článků nese titul *Vymoženosti slovenského národního povstání budou ústavně zabezpečeny*¹⁹⁶. Je vlastně pokračováním úvodníku a jeho obsah se věnuje druhému výročí *Slovenského národního povstání*. Primárně se zde píše o rovných právech Slováků a Čechů, což je přímo v souladu s tehdejší propagandistickou linií KSČ. Mimo tento obsah také nalézáme zmínku o div. generálu Janouškovi, který, jak víme, bude za pár let uvězněn ve vykonstruovaném procesu.

Tematicky navazující stať je *Čeští letci vyznamenaní slovenským řádem*¹⁹⁷. Ta se opět věnuje druhému výročí *Slovenského národního povstání*. Citujeme: „Ve slavnostním průvodu při oslavě druhého výročí *Slovenského národního povstání* kráčel těž oddíl příslušníků prvního čs. leteckého pluku Zvolenského, bývalého 1. stíhacího čs. leteckého pluku z SSSR. Byli to vesměs čeští letci, kteří z Anglie odletěli do Ruska a odtud za *Slovenského národního povstání* přiletěli do Banské Bystrice na pomoc slovenským bojovníkům. Slovenská národní rada udělila jim při včerejší slavnosti řád *Slovenského národního povstání*.“¹⁹⁸ Jak je patrné, tak se jedná o článek, který je celý věnován východním letcům a dle reálné historie hovoří o jejich „anglických kořenech“. Tento způsob medializace československých letců je

¹⁹⁴ HRADECKÝ, J. *Hodina nad Prahou*. *Rudé právo*. 26. 7. 1946, roč. 26, č. 170, s. 4.

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ Sk. *Vymoženosti slovenského národního povstání budou ústavně zabezpečeny*. *Rudé právo*. 30. 8. 1946, roč. 26, č. 200, s. 2.

¹⁹⁷ *Čeští letci vyznamenaní slovenským řádem*. *Rudé právo*. 31. 8. 1946, roč. 26, č. 201, s. 5.

¹⁹⁸ Tamtéž.

podobný i roku 1945, kdy jsou ještě východní letci zobrazováni se skutečnými konotacemi a zároveň jsou jim veřejně přisuzovány veškeré zásluhy.

Září roku 1946 je téměř celé věnováno leteckému dni v Ruzyni. Tomuto fenoménu, se kterým jsou spojováni i českoslovenští váleční letci, se budeme věnovat později. Nicméně v tomto období nacházíme i noticku ze sloupku *Jednou větou*¹⁹⁹. Zde je zobrazována postava Karla Janouška: „*U příležitosti oslav druhého výročí Slovenského národního povstání v Bratislavě 29. srpna udělilo předsednictvo Slovenské národní rady div. gen. Dr. Karlu Janouškovi řád Slovenského národního povstání I. třídy.*“²⁰⁰ Jak je patrné, výročí Slovenského národního povstání přineslo i mnoho článků, kde se hovoří o letcích a Karlu Janouškovi, jehož obrazu v *Rudém právu* se ještě budeme věnovat dále.

Záříjová stať *Rudí orlí*²⁰¹ nám mimo jiné nabízí další text podporující pozitivní pohled na válečné piloty. Vyjadřuje se ke *Sboru národní bezpečnosti*, který vznikl po druhé světové válce. Letci jsou zde označováni jako „orlí“, a to jak pro dobu válečnou, tak i poválečnou. „*A řekněte, může orel žít bez křídel? A mohli naši chlapci-letci zůstat doma a dívat se mlčky, jak nad rodnou naší zemí hrčí eskádry fašistických letadel, nyní již nikým nehlídány a připraveny zničit svět za každou cenu? Nikdy, orel bez boje a bez křídel by steskem zemřel. Po šesti letech vrátili se čeští orlí, aby opět doma chránili svobodu své vlasti.*“²⁰² Zde si dovolíme krátkou poznámku. Výše jsme si uváděli článek, kde jsou sovětské piloty označovány jako „Stalinovi sokolí“²⁰³. Domníváme se, že tu můžeme pozorovat jakousi paralelu, kdy českoslovenští letci jsou označováni jako „Rudí orlí“.

V říjnu figurují dva výstupy z rubriky *Denní zprávy*, které napomáhají udržovat a znova připomínat hrdinství československých pilotů a jejich odkaz. Zpráva *Zaměstnanci banky Slávie vzpomenu padlých druhů*²⁰⁴ hovoří o odhalení pamětní desky. Zajímavostí je, že projev k této události učinil divizní generál dr. Karel Janoušek.

¹⁹⁹ Jednou větou. *Rudé právo*. 1. 9. 1946, roč. 26, č. 202, s. 2.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ HRADECKÝ, J. Rudí orlí. *Rudé právo*. 13. 9. 1946, roč. 26, č. 212, s. 4.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ Svátek sovětského letectva. *Rudé právo*. 19. 8. 1945, roč. 25, č. 87, s. 2.

²⁰⁴ Zaměstnanci banky Slávie vzpomenu padlých druhů. *Rudé právo*. 24. 10. 1946, roč. 26, č. 246, s. 3.

Zpráva *Uctění památky národních mučedníků*²⁰⁵ vzpomíná bojovníků padlých v zahraničí za druhé světové války, jejichž ostatky se nenacházejí v Československu – rodiny bojovníků tak nemohou řádně uctít jejich památku. „*My všichni chceme uctít jejich památku, ať již položili své životy za vlast kdekoliv, proto položíme malou kytičku k symbolické urně v mausoleu Památníku osvobození...*“²⁰⁶ V listopadu pak také nacházíme denní zprávu, která má však jiný cíl. *Svaz letců republiky Československé*²⁰⁷ žádá příbuzné a pozůstalé po výkonných letcích, aby svazu udali rodná data padlých či umučených letců.

Pár dní poté nacházíme opět v *Denních zprávách* kratší text *Vyznamenání československých letců*²⁰⁸, kde se dočítáme o dekorování pilotů. Citujeme: „*Ve čtvrtek dekoroval v zastoupení ministra nář. obrany generál Stanovský čs. letce, z nichž mnozí bojovali za druhé světové války na záp. i vých. frontě. Zároveň odevzdal pozůstalým po padlých čs. letcích československé medaile in memoriam.*“²⁰⁹

Jako druhý tematický okruh předkládáme analýzu článků *Rudého práva*, které hovoří o orientaci politického vývoje, o československé armádě a o zahraničních armádách. V tomto roce je navíc patrné, jak jsou letci a jejich činy stále více spojováni s politickými či organizačními tématy.

Lednová zpráva *President republiky na výstavě britského letectva*²¹⁰ hovoří o výstavě britského letectva se speciální expozicí věnující se britskému letectvu za války. Konala se za podpory *Vojenského historického ústavu v Památníku osvobození*. Prezidenta podle publikované zprávy nejvíce zaujala expozice, která: „... zachycuje britské a spojenecké letectvo v činnosti za války.“²¹¹ Jak je z textu patrné, výstava tohoto druhu si našla své místo i ve vydání *Rudého práva*, a to v pozitivní konotaci s prezidentem Benešem.

Rudé právo i v roce 1946 obsahuje informace o nepostradatelnosti československých válečných letců v poválečné armádě a o nutnosti je správně odměňovat. Je tomu tak ve dvoudílné stati *Schválení rozpočtu ministerstva zahraničí*

²⁰⁵ Uctění památky národních mučedníků. *Rudé právo*. 24. 10. 1946, roč. 26, č. 246, s. 3.

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ Svaz letců republiky Československé. *Rudé právo*. 12. 11. 1946, roč. 26, č. 260, s. 3.

²⁰⁸ Vyznamenání československých letců. *Rudé právo*. 15. 11. 1946, roč. 26, č. 263, s. 3.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ President republiky na výstavě britského letectva. *Rudé právo*. 15. 1. 1946, roč. 26, č. 12, s. 2.

²¹¹ Tamtéž.

*a národní obrany: Na Československé armádě se nesmí šetřit*²¹². V úvodníku zaznívá především vděčnost Sovětskému svazu, který v dané době pomáhal ve zbrojení. V pokračování je pak řešena otázka platů s odkazem na letce: „... *disparitu mezi platy záložních důstojníků v činné službě a důstojníků aktivních, žádá provedení očisty armády do všech důsledků, poukazuje na důležitost rotmistrů a poddůstojníků z povolání při výchově branců a přimlouvá se za úpravu jejich zaopatřovacích platů, žádá řádnou úpravu platů letců.*“²¹³ Díky tomuto článku jsme tak přišli k dalšímu zajímavému postřehu, kdy *Rudé právo* ujišťuje vojáky o svých právech: „... *naše lidová demokratická republika, národy Čechů a Slováků, nedopustí, aby vojáci byli znovu zbaveni politických práv jako se stalo roku 1926.*“²¹⁴ Hovoří se zde o zajištění práv, která ale váleční letci v budoucnu ztratí.

Březnem roku 1946 je též zahájena drobná kampaň na téma sjezdu vojáků, kdy je také oblíbené různé odkazování na československé válečné letce. Prvním článkem je *Sjezd jednotné organizace vojáků čs. zahraničního odboje*²¹⁵, který se konal ve dnech 7.–10. března. Toto období si vojáci druhého odboje vybrali pro svou významnost jako tradici, jelikož těmito daty vzpomínají na dvě velké bitvy. V Praze se měli sejít příslušníci všech složek zahraniční armády. Samozřejmě zde nechybí zmínka ani o letcích: „*Naši letci z Velké Británie byli první vojenskou složkou, která se dostala s Němci do křížku. V hodinách největšího zoufalství národa, kdy u nás řádil teror Heydrichův a Daluegův, kdy padla Francie, a zdálo se, že pěšácká sláva se dotýká nebes, slyšeli 'naši doma' zprávy o vítězných bojích našich stíhačů, kteří statečně bojovali proti přesile v bitvě o Anglii. Také řady našich letců velmi prořídly. Jen malá menšina se bude moci dostavit na sjezd. Ostatní jsou pohřbeni ve Francii, Anglii, v kanále lamanchském, Atlantiku a v troskách německých měst.*“²¹⁶ Dovolíme si zde pouze upozornit na jednu zajímavost, kdy jsme si povšimli, že v celém článku chybí zmínka o letcích na východní frontě.

Na výše uvedenou zprávu pak navazuje další zpráva s názvem *Soudr. Gottwald mezi bojovníky od Sokolova: Zahraniční a domácí odboj tvoří*

²¹² -lt. Schválení rozpočtu ministerstva zahraničí a národní obrany: Na Československé armádě se nesmí šetřit. *Rudé právo*. 15. 3. 1946, roč. 26, č. 63, s. 1 a 2.

²¹³ Tamtéž, s. 2.

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ KOLÁR, J. Sjezd jednotné organizace vojáků čs. zahraničního odboje. *Rudé právo*. 9. 3. 1946, roč. 26, č. 58, s. 1.

²¹⁶ Tamtéž.

*jednotný ideový celek*²¹⁷. Důraz je zde kladen na nutnost sociálního zabezpečení příslušníků zahraničních vojsk a také jejich pozůstalých. *Rudé právo* několikrát zmiňuje, že za války byli čeští i slovenští piloti aktivními složkami. Hojně se zde vyskytuje myšlenka jednoho národa: „*Čs. zahraniční vojáci manifestují za jednotu národa, důslednou očistu veřejného života, za spravedlivé zhodnocení jejich bojové činnosti a sociální zabezpečení všech válečných poškozených a vdov po padlých hrdinech.*“²¹⁸ Samotný text obsahuje i větu přímo věnovanou letcům v RAF: „*Naši letci se zvláště proslavili ve vzdušných bojích nad Anglií.*“²¹⁹ S ohledem na další historický vývoj, považujeme za paradoxní skutečnost, že vzpomínkový večer určený pro zahraniční domácí odboj zahájil tehdy ještě plukovník Bedřich Reicin²²⁰, který se později zasloužil na týrání mnoha letců v TNP Mírov.

Druhým dílem výše uvedeného článku ve stejném čísle, přestože nese již jiný název – *Sjezd zahraničních vojáků*²²¹, se navazuje na státní ideologický postoj z minulé stati, kterým je myšlenka jednotného slovanského národa. Mimo to je zde paradoxně poprvé uváděna myšlenka ze strachu z nejednotnosti: „*Úkolem sjezdu je podchytit tuto ideovou jednotu také jednotou organizační. Nesmíme dopustit, aby došlo k rozkolu v našich řadách.*“²²² Kdo z nich mohl tušit, že pár let nato budou ve vykonstruovaných procesech nevinní letci odsuzováni a posíláni do táborů nucených za velezradu a spolupráci s imperialisty. V závěru článku vzpomněl ministr národní obrany L. Svoboda obětí československých zahraničních letců bojujících v Polsku, ve Francii, v Anglii a v SSSR. Jak je patrné, články hovořící o vojácích a jejich aktivitách se často v letech 1945 i 1946 spojují s hrdinstvím letců. Převážně se kupodivu hovoří o západních letcích, kdy jsou naopak piloti z východní fronty uváděni spíše jen okrajově.

Velkým tématem, které bylo *Rudým právem* reflektováno již od února, byl *Norimberský proces*. Tyto mediální výstupy často obsahovaly i zmínky o československých válečných letcích.

²¹⁷ -nb-. Soudr. Gottwald mezi bojovníky od Sokolova: Zahraniční a domácí odboj tvoří jednotný ideový celek. *Rudé právo*. 10. 3. 1946, roč. 26, č. 59, s. 1.

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ Viz kapitola č. 5 – Léta 1948–1950.

²²¹ -nb-. Sjezd zahraničních vojáků. *Rudé právo*. 10. 3. 1946, roč. 26, č. 59, s. 2.

²²² Tamtéž.

Prvním výstupem z této řady je zpráva *Další den sovětské žaloby v Norimberku: Křížový výslech maršála von Pauluse*²²³. Ta řeší mimo jiné otázky spojené s Keitelem a zapojením Maďarska do války proti SSSR. Při soudním řízení se dle *Rudého práva* dostala na povrch informace o tom, že Maďarsko potřebovalo záminku, aby se mohlo přidat s nacisty v boji proti SSSR a vyhlásit jim válku. Nacisté proto v sovětských letounech bombardovali 26. června 1941 Košice.

Zde nastává prostor pro naši práci, jelikož Maďaři v rámci propagandy ještě přidali informaci, že letci nad Košicemi byli také slovenští piloti: „... v sovětských letadlech nad Košicemi byli slovenští piloti ze sovětské armády, kteří se proto tak dobře a dokonale vyznali nad Košicemi.“²²⁴ Tento text nám pak demonstruje další zobrazování pilotů, přestože tentokrát se jedná výhradně o piloty slovenské. Dovolme si zde pouze historickou poznámku – slovenští letci pravděpodobně v letounech nebyli. Navíc dodnes není jasné, zda útočníky nad Košicemi byli nacisté v ukořistěných sovětských letounech či sami Sověti, kteří svůj útok směřovali na Slovensko (Košice v té době již patřily k Maďarsku).

Dalším článkem na téma *Norimberského procesu* v naší práci je text s nadpisem *Miliony volají po spravedlivém rozsudku nad norimberskými obžalovanými: Německá hrůzovláda v obsazených slovanských zemích*²²⁵. *Rudé právo* zde podává obraz hrůz, které páchali nacisté na svých zajatcích v koncentračních táborech. Nacházíme zde dvě poznámky o letectvu, kde figurují i českoslovenští letci: „Žalobce ... dále uvedl, postřelení britských leteckých důstojníků v sachsenhausenském táboře, k čemuž připojil svědectví spojeneckých důstojníků, mezi nimi jméno čs. kpt. letectva Tondera. Mezi zastřelenými byl i čs. důstojník Valenta. ... V odpoledním přelíčení při čtení zprávy o zabití 50 britských letců v Saganu, mezi nimiž byl brněnský rodák Arnošt Valenta, rozvinula se rozprava...“²²⁶ Jak je patrné, téma letců bylo opravdu využíváno i ve spojitosti s tímto velkým poválečným procesem.

²²³ *Další den sovětské žaloby v Norimberku: Křížový výslech maršála von Pauluse. Rudé právo. 13. 2. 1946, roč. 26, č. 37, s. 2.*

²²⁴ Tamtéž.

²²⁵ NEČAS, V. *Miliony volají po spravedlivém rozsudku nad norimberskými obžalovanými: Německá hrůzovláda v obsazených slovanských zemích. Rudé právo. 27. 2. 1946, roč. 26, č. 49, s. 2.*

²²⁶ Tamtéž.

Téma *Norimberského procesu* můžeme s ohledem na náš tematický fokus zakončit zprávou *Keitel přiznává německá zvěrstva*²²⁷, která nesla podtitul: „*Zastřelení 50 britských letců víc 'politováníhodné', než vyvraždění milionu Rusů.*“²²⁸ Je nutné říci, že samotný článek však o letcích nic více neobsahuje, nicméně ve výše uvedeném podtitulu můžeme sledovat, jak *Rudé právo* využívalo i této tematické řady ke komunistické propagandě.

Rudé právo na svých stránkách samozřejmě napomáhalo vytvářet i mediální obraz sovětské – *Rudé armády*. Oslavovalo ji jako celek a zobrazovalo ji jako hrdinku, která toho pro svět mnoho udělala a která je mocná. Mimo to uvádělo, že její silou je také schopné letectvo. Takovouto strukturu má právě úvodník *Den Rudé armády*²²⁹. Prokomunistickou tendenci pak můžeme pozorovat ve slovech: „*Československý lid, osvobozený z hitlerovského otroctví Rudou armádou, je šťasten, že má takového spojence, jako je veliký Sovětský svaz a jeho Rudá armáda. Má nyní takovou záruku své bezpečnosti, jakou nikdy neměl.*“²³⁰ Velice podobný smysl má i zpráva *Květnový zázrak*²³¹, která pouze podporuje obraz sovětské síly.

Dalším podobným mediálním výstupem je srpnový rozhovor s maršálem letectva K. Veršininem a nese název *18. srpna je všesvazový Den sovětského letectva*²³². Jeho hlavním tématem je svátek sovětských letců. Článek zde demonstruje obraz sovětského válečného letectva a jeho oslav v *Rudém právu*. Při této slavnosti je také dle Veršinina věnována velká pozornost válečným letcům stíhačům. Lze říci, že na tento rozhovor navazuje zpráva *Svátek sovětského letectva*²³³ a *Rudé právo* opět vyzdvihuje velkou slávu sovětskému válečnému letectvu, která je tentokrát ale zaměřena primárně na sovětské konstruktéry, jakými byli Iljušin, Lavočkin a další.

Článek o tom, jak se Sověti podělili s Československem o materiál z kořistních skladišť, nacházíme pod nadpisem *SSSR daruje naší armádě další vojenský materiál*²³⁴. Kromě tohoto obsahu je zde pak uváděno, že jako poděkování

²²⁷ Reuter. Keitel přiznává německá zvěrstva. *Rudé právo*. 7. 4. 1946, roč. 26, č. 84, s. 1.

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ PROCHÁZKA, J. Den Rudé armády. *Rudé právo*. 23. 2. 1946, roč. 26, č. 46, s. 1 a 2.

²³⁰ Tamtéž, s. 2.

²³¹ POLEVOJ, B. N. Květnový zázrak. *Rudé právo*. 9. 5. 1946, roč. 26, č. 109, s. 5.

²³² 18. srpna je všesvazový Den sovětského letectva. *Rudé právo*. 17. 8. 1946, roč. 26, č. 189, s. 2.

²³³ Svátek sovětského letectva. *Rudé právo*. 18. 8. 1946, roč. 26, č. 190, s. 5.

²³⁴ SSSR daruje naší armádě další vojenský materiál. *Rudé právo*. 11. 9. 1946, roč. 26, č. 210, s. 1.

československým vojákům přislíbilo SSSR vybudovat jejich památníky na všech bojištích, kde aktivně bojovali. Tento článek v naší práci reflektujeme především ze dvou důvodů. Prvním z nich je obraz spolupráce Sovětského svazu a Československa a druhým a důležitějším důvodem, je odkaz na divizního generála Karla Janouška k příležitosti vítání sovětské delegace na letišti. Jak je patrné, vše dobré pro Československo – dle *Rudého práva* – znamenalo spojení se Sovětským svazem.

Kromě často prezentované a očekávané inklinace k Sovětskému svazu se nám však také podařilo nalézt řadu článků, kde se *Rudé právo* vyjadřuje k západním mocnostem ve spojitosti s letci.

Pokud se zaměříme i na klíčovou zkratku RAF (*Royal Air Force*), nemůžeme vynechat noticku *Angličtí letci stávkují, američtí vojáci demonstrují*²³⁵. Ta nepojednává o československých letcích, ale pomáhá nám představit další poválečné dění v RAF. Z textu vyplývá, že britští vojenští letci v Egyptě, Indii a Palestině stávkují proti pomalé demobilizaci. Reakcí britské vlády dle *Rudého práva* na danou situaci je zpráva o porušení disciplíny.

Červencový článek, zmiňující britské letce, nese nadpis *O záchranu pozůstatků obětí letecké katastrofy v Tatrách*²³⁶ a reflektuje pád britského vojenského letadla v období *Slovenského národního povstání*. Čtenáře informuje, že oddíl československých letců pracuje na záchraně pozůstatků, ale zároveň demonstruje stálou československou spolupráci se západem.

Podobnou zprávou je i ta s titulkem *Převoz pozůstatků amerických letců do vlasti*²³⁷, která hovoří dle svého nadpisu vcelku jasně o svém obsahu. „Na komunálním hřbitově v Olomouci budou v úterý dne 18. září vyzvednuty tělesné ostatky dvanácti amerických letců, kteří zahynuli v boji za osvobození města a převezeny do vlasti.“²³⁸ Důležitá je zde především skutečnost, že je to jedna z mála dalších zpráv, kdy jsou v *Rudém právu* američtí letci vnímáni primárně pozitivně.

Srpen nám pak pro ucelení obrazu a pro srovnání s obrazem Sovětského svazu v *Rudém právu* poslouží článkem *Čs. armáda k výročí založení amerického*

²³⁵ Angličtí letci stávkují, američtí vojáci demonstrují. *Rudé právo*. 27. 1. 1946, roč. 26, č. 23, s. 2.

²³⁶ O záchranu pozůstatků obětí letecké katastrofy v Tatrách. *Rudé právo*. 17. 7. 1946, roč. 26, č. 162, s. 5.

²³⁷ Převoz pozůstatků amerických letců do vlasti. *Rudé právo*. 7. 9. 1946, roč. 26, č. 207, s. 5.

²³⁸ Tamtéž.

*letectva*²³⁹. Zde pak *Rudé právo* uvádí, že sám náčelník hlavního štábu československé branné moci generál B. Boček blahopřál podplukovníkovi letectva Robertu A. Zaiserovi. Ve svém blahopřání vzpomínal na velké činy amerického válečného letectva a na jeho oběti. S ohledem na budoucí léta to je vcelku kontrastní informace, jelikož později se již budeme vůči americkému letectvu dočítat pouze samé negace.

V tomto duchu můžeme pokračovat i článkem v rubrice *Denní zprávy* s nadpisem *Američtí letci u hrobu Neznámého vojína*²⁴⁰, jenž hovoří o amerických letcích pokládajících věnec u tohoto hrobu. Na první pohled je text nevýznamný, ale z našeho fokusu má text svůj význam, jelikož zobrazuje americké válečné letce bez již několikrát zmiňovaného negativního náhledu, který byl v letech 1945 a 1946 pro *Rudé právo* typickým.

Navazme ještě drobnou sportovní notickou ** 985 km za hodinu*²⁴¹, která oznamuje, že anglický letec kapitán Donaldson překonal rychlostní rekord. Noticka tak napomáhá dokreslit pohled na americké letectvo, kdy *Rudé právo* publikovalo i jeho úspěchy.

Bitva o Británii si pak zaslouží vlastní reflexi, pro kterou je hlavní *Ohlas dne*, kde je *Rudým právem* prezentována zpráva *K 6. výročí bitvy o Anglii*²⁴². Přesně se píše: „Svět vzpomíná dnes hrdinů anglického letectva – a my Čechoslováci i našich orlů – Československých letců RAF, kteří stáli v prvních řadách obrany Anglie a v té chvíli i světa.“²⁴³ Jak můžeme pozorovat, tak o západních letcích je hovořeno ve velice kladném smyslu a s patosem hrdinství.

Listopadová noticka *Pozůstatky amerického letce převezeny do Prahy*²⁴⁴ hovoří o slavnostním převezení ostatků letce z Lipníku nad Bečvou do Prahy. Noticka je zajímavým dokladem toho, že i na první pohled drobná informace, navíc o západním letci, byla *Rudým právem* zveřejňována.

²³⁹ Čs. armáda k výročí založení amerického letectva. *Rudé právo*. 2. 8. 1946, roč. 26, č. 176, s. 3.

²⁴⁰ Američtí letci u hrobu Neznámého vojína. *Rudé právo*. 15. 9. 1946, roč. 26, č. 214, s. 7.

²⁴¹ * 985 km za hodinu. *Rudé právo*. 25. 9. 1946, roč. 26, č. 222, s. 6.

²⁴² K 6. výročí bitvy o Anglii. *Rudé právo*. 15. 9. 1946, roč. 26, č. 214, s. 2.

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Pozůstatky amerického letce převezeny do Prahy. *Rudé právo*. 22. 11. 1946, roč. 26, č. 269, s. 3.

V zářijové zprávě *Operace americké armády na Aljašce*²⁴⁵ nacházíme první negativní zmínku o americkém letectvu. Figuruje zde podezření, že americké letectvo testuje na Aljašce další atomovou pumu.

V podobných tendencích pak byl *Rudým právem* ještě publikován prosincový článek *Co znamená Pearl Harbour*²⁴⁶. Ten je pro naši práci vcelku zajímavý, jelikož zde nacházíme další z prvních negací vůči Spojeným státům americkým, alespoň co se týče jejich válečných aktivit. *Rudé právo* napadá USA, že dokud nepřišel útok na Pearl Harbour, tak slibovalo USA fašistům svou neúčast ve válce: „*Pearl Harbour znamenal konec téměř otevřených obchodních styků reakčního amerického velkokapitálu s jeho partnery v Japonsku i v Německu. Doklady z norimberského procesu ukazují, jak ještě těsně před Pearl Harbour nejlivnější američtí průmyslníci slibovali německým fašistům, že učiní vše, aby Amerika nevstoupila do války.*“²⁴⁷

V uceleném pohledu můžeme pak říci, že tyto články mají význam jak pro mediální zobrazování japonského letectva v *Rudém právu*, které vybombardovalo celý přístav, tak pro zobrazování prvních útoků *Rudého práva* na USA a jeho kapitalistickou politiku či jejich válečné aktivity.

Jak jsme avizovali v analýze roku 1945 při zkoumání tématu leteckého dne, stal se tento fenomén v roce 1946 daleko více frekventovaným. Představme si nyní, jak byli v rámci těchto událostí zobrazováni českoslovenští letci optikou *Rudého práva*.

Reportáž *Letecký den v Plzni*²⁴⁸ popisuje první letecký den v tomto městě, při jehož příležitosti byl položen základní kámen pomníku padlých letců a kdy byla pronesena řeč, ve které je vzpomínáno na plzeňské letce. Z padesáti šesti plzeňských letců se jich devatenáct z války nikdy nevrátilo. Akce se taktéž zúčastnil americký letecký atašé Bearce. Jak je patrné, *Rudé právo* informaci o této akci zveřejnilo bez negativních konotací a s určitou vděčností – dokonce prezentuje účast zahraničního leteckého atašé.

²⁴⁵ Reuter. Operace americké armády na Aljašce. *Rudé právo*. 27. 9. 1946, roč. 26, č. 224, s. 5.

²⁴⁶ *Co znamená Pearl Harbour*. *Rudé právo*. 7. 12. 1946, roč. 26, č. 282, s. 2.

²⁴⁷ Tamtéž.

²⁴⁸ *Letecký den v Plzni*. *Rudé právo*. 18. 6. 1946, roč. 26, č. 141, s. 2.

Drobnou denní zprávou ze srpna s názvem *Velký letecký den v Praze*²⁴⁹ začíná série článků na téma pražského leteckého dne. „*Letecký den bude po tolika letech jedinečnou ukázkou vyspělosti našich letců, kteří v právě minulé válce létali a bojovali na všech bojištích světa od Německa až po Japonsko.*“²⁵⁰ Jak citace napovídá, *Rudé právo* klade důraz na účast československých válečných letců. Navazující notickou *Moderní letectvo se představuje*²⁵¹ jsou pak čtenáři opět zváni na tento letecký den pořádaný v Praze – Ruzyni. Zároveň je zde znovu vyzdvihována účast spojeneckých letců.

Pod nadpisem *Praha připravuje velký letecký den*²⁵² se skrývají vzpomínky na letecké dny z dob první republiky. Mezi nimi se pak konkrétně píše o kapitánu Novákovi, který organizoval a vedl leteckou akrobacii. Kapitán Novák totiž padl za druhé světové války ve službě ve Francii.

Téma leteckého dne se stalo i nejfrekventovanějším pro naši práci v rámci celého měsíce září. Prvním zářijovým výstupem je drobná zpráva *Raketová letadla na leteckém dnu v Ruzyni*²⁵³, kde je opět vzpomínáno na kapitána Nováka a jeho schopnosti. Mimo to článek uvádí informace o autobusovém spojení apod.

Letecký den byl dle *Rudého práva* využíván i k politickým cílům. Tomu se věnuje stať *Komu patří nedělní letecký den*²⁵⁴. *Rudé právo* zde napadá *Svobodné slovo*²⁵⁵, že letecký den zneužívá pro svou propagaci a zároveň jako propagaci národních socialistů: „*Čtenář se ptá, komu slouží letecké dny ke stranické propagaci a zda je vůbec přípustné, aby leteckých dnů bylo využíváno pro politickou stranu? Tento případ je přímo neuvěřitelný a volá po důkladném vyšetření.*“²⁵⁶ Je překvapivé, jaké konotace s leteckým dnem je možné v *Rudém právu* nalézt.

Další článek ze zářijové série k leteckému dni představuje *Naši vojáci zítra v Ruzyni*²⁵⁷, kdy má být dle obsahu *Rudého práva* hlavní motivací k jeho návštěvě účast československých válečných letců. Je vhodné znovu připomenout, že někteří z těchto letců byli později perzekuováni a internováni v táborech nucených prací.

²⁴⁹ Velký letecký den v Praze. *Rudé právo*. 21. 8. 1946, roč. 26, č. 192, s. 5.

²⁵⁰ Tamtéž.

²⁵¹ Moderní letectvo se představuje. *Rudé právo*. 27. 8. 1946, roč. 26, č. 197, s. 5.

²⁵² Praha připravuje velký letecký den. *Rudé právo*. 1. 9. 1946, roč. 26, č. 202, s. 7.

²⁵³ Raketová letadla na leteckém dnu v Ruzyni. *Rudé právo*. 5. 9. 1946, roč. 26, č. 205, s. 5.

²⁵⁴ Komu patří nedělní letecký den. *Rudé právo*. 13. 9. 1946, roč. 26, č. 212, s. 2.

²⁵⁵ Viz kapitola č. 1.1. – Mediální politika.

²⁵⁶ Komu patří nedělní letecký den. *Rudé právo*. 13. 9. 1946, roč. 26, č. 212, s. 2.

²⁵⁷ Naši vojáci zítra v Ruzyni. *Rudé právo*. 14. 9. 1946, roč. 26, č. 213, s. 2.

*V neděli patřil vzduch našim letcům*²⁵⁸ je dvousloupkový článek plný chvály na československé letectvo, a to jak sportovní, tak vojenské a válečné. Citujeme: „*Naši vojáci dokázali svou vysokou třídu leteckého umění. ... Na rychlých strojích Spitfire předvedli naši letci bojová cvičení.*“²⁵⁹

Tak jako v roce 1945, byli i v roce 1946, českoslovenští váleční letci v obsahu *Rudého práva* často spojováni se sportovními aktivitami, událostmi a s obnoveným aeroklubem. K tomu pak můžeme přiřadit i různé odkazy týkající se sportovních a leteckých škol apod.

První statí z tohoto obsahového rámce je *Ovládneme vzdušné moře?*²⁶⁰ Stat' popisuje nově vzniklou civilní leteckou školu. Je zde však vyhrazen prostor, kde je vzpomínáno na důležitost letectva v poslední válce, a to nejen z pohledu stíhačů, ale také z pohledu dopravy.

Záříjová zpráva *Plavčíci našeho moře*²⁶¹ je reportáž o nadějích poválečného československého letectva a touze lidí létat. V rámci jejího textu je hojně reflektována škola letců ve Valašském Meziříčí. Na tomto výstupu je patrné, jak *Rudé právo* udržovalo určitou měsíční tematiku. Jak jsme si představovali výše, hlavním záříjovým tématem byl letecký den v Praze.

Krátká sportovní zpráva *Angličtí letci na Bohemians*²⁶² hovoří o fotbalové jedenáctce RAF, která se poprvé představila v Praze proti *Bohemians*. Utkání bylo přátelské a ve zprávě je zmiňováno, že mezi letci bylo mnoho vynikajících fotbalistů. To opět odpovídá modelu, kdy letec měl být dobrým sportovcem. Nicméně tuto zprávu zde uvádíme proto, že zde máme taktéž k dispozici zmínku o RAF, která je v obsahu celého *Rudého práva* vcelku vzácná.

Listopad pak vytváří určitý tematický celek hovořící o „Štítu Britannie“. Oba články patří do sportovní tematiky a napomáhají opět vytvářet ideální obraz válečného letce, zdatného sportovce a národního hrdiny. Rádi bychom zde vyzdvihli, že není možné najít jakoukoliv negaci vůči této sociální skupině.

²⁵⁸ V neděli patřil vzduch našim letcům. *Rudé právo*. 17. 9. 1946, roč. 26, č. 215, s. 5.

²⁵⁹ Tamtéž.

²⁶⁰ HRADECKÝ, J. Ovládneme vzdušné moře? *Rudé právo*. 12. 6. 1946, roč. 26, č. 136, s. 4.

²⁶¹ Plavčíci našeho moře. *Rudé právo*. 4. 9. 1946, roč. 26, č. 204, s. 4.

²⁶² Angličtí letci na Bohemians. *Rudé právo*. 14. 6. 1946, roč. 26, č. 138, s. 6.

Prvním z těchto výstupů je zpráva *Českoslovenští vojáci vyhráli „Štít Britannie“*²⁶³. Taktéž je zde k nalezení zmínka o RAF. Navazujícím textem je *Londýn: Čechoslováci nejlepší!*²⁶⁴, který představuje další zprávu o výhře „Štítu Britannie“. Zpráva disponuje přímo slovy o letci, který sloužil za války ve Velké Británii: „*Baderle byl nejvyhledávanějším členem výpravy. Vojákoval za války ve Velké Británii u našich letců a jeho znalosti angličtiny jsme mu nepokrytě záviděli.*“²⁶⁵

Jak jsme uváděli již v roce 1945, tak českoslovenští letci byli v rámci obsahů *Rudého práva* často využíváni jako doplněk k demonstraci propagandistických názorů – pokud to bylo možné. Také jsme avizovali, že s lépe demonstrativními příklady se setkáme až v dalších ročnících, nicméně tak jako v roce 1945 nacházíme i v roce 1946 tuto ideologickou tendenci.

Prvním z těchto výstupů je článek *Tak soudí národ zrádné novináře: Doživotní žalář zrádci Kunešovi*²⁶⁶, jenž hovoří o soudním řízení s generálem-novinářem, který za protektorátu svými články rozvracel morální smýšlení a který se nakonec ani aktivně nepodílel na květnových bojích v Praze. Článek je zajímavý tím, že žalobce zmiňuje pro příklad podplukovníka Petráčka: „... *popraveného v roce 1942, který píše, že pokládal za svou povinnost bojovat za vlast, vzpomíná hrdinů od Sokolova a Dukly, našich letců.*“²⁶⁷

Denní zpráva *Letci pro důsledný odsun Němců z Prahy*²⁶⁸ je velmi razantní. Popisuje dopis adresovaný na *ÚNV hlavního města Prahy* od zahraničních letců. Dopis obsahuje razantní výzvu k okamžitému odsunu Němců z Prahy a z celého Československa. Letci dle *Rudého práva* žádají, aby: „... *byla uveřejněna jména všech Čechů, kteří podepsali Němcům spolehlivost, neboť tímto podpisem se vyřadil každý sám z řad národa.*“²⁶⁹ Bohužel nejsme schopni identifikovat letce, kteří dle *Rudého práva* napsali tento dopis. Je nasnadě říci, že toto je již jeden z prvních textů ústředního tiskového orgánu KSČ, který jasně využívá sílu veřejné oblíbenosti letců k informačnímu rozptylu určitého stanoviska, ať už je více či méně radikální.

²⁶³ -K-. Českoslovenští vojáci vyhráli „Štít Britannie.“ *Rudé právo*. 5. 11. 1946, roč. 26, č. 254, s. 4.

²⁶⁴ -a-. Londýn: Čechoslováci nejlepší! *Rudé právo*. 6. 11. 1946, roč. 26, č. 255, s. 4.

²⁶⁵ Tamtéž.

²⁶⁶ Tak soudí národ zrádné novináře: Doživotní žalář zrádci Kunešovi. *Rudé právo*. 20. 3. 1946, roč. 26, č. 67, s. 2.

²⁶⁷ Tamtéž.

²⁶⁸ -nb-. Letci pro důsledný odsun Němců z Prahy. *Rudé právo*. 22. 3. 1946, roč. 26, č. 69, s. 3.

²⁶⁹ Tamtéž.

Podobné stanovisko je pak medializováno červnovým článkem *Slovenští letci žádají očistu od luďáků*²⁷⁰. *Rudé právo* zde vyjadřuje názor těchto letců, kteří kritizovali skutečnost, že se veřejného a politického života účastní taktéž bývalí gardisté a luďáci. Tento článek je vcelku zajímavý v tom, že samostatný text o slovenských válečných letcích je vzácný a že se paradoxně jejich mediální obraz vytváří až s tímto tématem.

Další červnový článek *Byli varováni!*²⁷¹ směřoval svým obsahem k problematice protektorátní vlády. *Rudé právo* ji kritizuje a označuje za hanebnou a proradnou, protože nezachraňovala národ, nýbrž napomáhala Němcům: „*Pomáhají však Němcům také vojensky, protože se snaží zmírnit sabotáž a pasivní rezistenci národa doma, čímž přímo ohrožují i ovoce statečnosti našich vojáků v Tobruku a našich letců nad Německem.*“²⁷² V této spojitosti pak nacházíme skromnou zmínku hovořící o československých válečných letcích jako o obětech aktivit protektorátní vlády.

Přímo navazující stať nese nadpis *Zahraniční voják o soudu s protektorátními zrádci*²⁷³ a apeluje na spravedlivý trest pro protektorátní vládu. Nechybí zde ani zmínka o heroismu československých letců: „*Jen porovnejme chování a jednání protektorátní vlády s heroismem studentů, mstitelů na Heydrichovi, našich vojáků a letců v zahraničí, tisíce českých a slovenských vlastenců.*“²⁷⁴

Zpráva *Masarykova pádná odpověď na maďarské urážky*²⁷⁵ je v základu přepisem Masarykovy reakce na konflikt s Maďarskem. Mimo hlavní obsah zde nacházíme zmínku o letcích: „*Pan Gyöngyösi nám říkal, že v Maďarsku si přáli spojeneckého vítězství a doufali v ně. To však nestačí. Kolik maďarských letců odletělo od Horthyho, aby se připojili k Rooseveltovi nebo Stalinovi? Ani jeden.*“²⁷⁶ Dovolíme si říci, že letci jsou zde opět vnímáni a prezentováni jako prototyp hrdinů, kteří měli odvahu utéci a přidat se do bojů proti nacismu.

²⁷⁰ Slovenští letci žádají očistu od luďáků. *Rudé právo*. 25. 6. 1946, roč. 26, č. 146, s. 2.

²⁷¹ Byli varováni! *Rudé právo*. 26. 6. 1946, roč. 26, č. 147, s. 1.

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ Zahraniční voják o soudu s protektorátními zrádci. *Rudé právo*. 25. 7. 1946, roč. 26, č. 169, s. 2.

²⁷⁴ Tamtéž.

²⁷⁵ Masarykova pádná odpověď na maďarské urážky. *Rudé právo*. 16. 8. 1946, roč. 26, č. 188, s. 3.

²⁷⁶ Tamtéž.

Listopadový mediální výstup na téma „očisty“ nese nadpis *Pro očistu ve Svazu letců*²⁷⁷. Svaz dle *Rudého práva* žádá své členy, aby nahlásili vážná provinění výkonných letců v době protektorátu očištné komisi *Svazu letců ČSR*. Přestože tento článek neslouží jako nástroj manipulace, domníváme se, že mohl alespoň napomáhat ve veřejném vnímání stavu, kdy letci jdou příkladem.

Naopak ke krátké noticce *Čs. zahraniční letci*²⁷⁸ si dovoluujeme říci, že byli piloti využiti k dobové propagandě: „... obracejí se k veřejnosti s prohlášením, v němž žalují na bezohledné sobce, kteří maří hospodář., mravní a sociální ozdravení národa. Vyzývají k důslednému provádění nápravy a očisty ve všech složkách veřej. života.“²⁷⁹ Domníváme se, že zde je již propagandistický a ideologický tlak zcela patrný, protože je to opět možné vnímat jako prototyp chování, které má jít příkladem.

Oproti roku 1945 můžeme konstatovat, že rok 1946 nám předkládá nový tematický okruh, se kterým se budeme stále častěji setkávat. Pro tento tematický okruh budou opět typické mediální obrazy s negativními konotacemi. Tímto tematickým celkem je bombardování *Spojenci* území Československa.

V roce 1946 nacházíme k tomuto tématu pouze jednu zprávu. Můžeme ji označit jako vůbec první zprávu, která se vyjadřuje k bombardování. Zároveň je nutné říci, že v ní nenacházíme žádnou ostrou negaci vůči *Spojencům* jako v letech budoucích. Zpráva *Jsme pyšní na Českomoravskou*²⁸⁰ popisuje slovy *Rudého práva* hrdost na československé dělníky a na to, jak zrekonstruovali *Českomoravské strojírny*. Je nutné vyzdvihnout skutečnost, že v celém textu není ani uváděna spojitost se spojeneckými letci. Citujeme: „*Všichni víme, jak nám letci zřídili Českomoravskou, všichni víme, kolik z ní zbylo. Jaká spoušť trosek, jaká spleť železa a betonu, kolik toho zbylo z moderního kovožárodu.*“²⁸¹

Rok 1946 uzavřeme stejně jako rok předešlý, a to kulturní tvorbou. Tento tematický okruh je v roce 1946 mnohem rozsáhlejší, než jak tomu bylo v analýze minulého ročníku. Mediální výstupy v *Rudém právu* na toto téma jsou zahájeny již

²⁷⁷ Pro očistu ve Svazu letců. *Rudé právo*. 29. 11. 1946, roč. 26, č. 275, s. 4.

²⁷⁸ Čs. zahraniční letci. *Rudé právo*. 20. 12. 1946, roč. 26, č. 293, s. 3.

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ SVATOPLUK, T. Jsme pyšní na Českomoravskou. *Rudé právo*. 28. 2. 1946, roč. 26, č. 50, s. 3.

²⁸¹ Tamtéž.

v lednu roku 1946, kdy úvodník *Novinky českého filmu*²⁸² informuje čtenáře o nově chystaných filmech. Mezi nimi je uváděn i rozpracovaný film *Jakub Skýva*²⁸³, jenž pojednává o českém člověku, který strpí podezírání z kolaborace jen proto, aby ukryl zřítivšího se zahraničního letce. Jak je patrné, *Rudé právo* informuje a vyzdvihuje snímek, který opěvuje hrdinství člověka, který se nebál a ukrýval válečné letce. Ale za několik málo let nebude dokonce možné filmové snímky na podobné téma natáčet, a tudíž ani o nich informovat.

Recenze *Dva anglické reportážní snímky*²⁸⁴ je součástí rubriky *Kultura*, my se však zaměříme na jeden uvedený reportážní snímek s názvem *Pobřežní letectvo*. Jedná se o krátkometrážní snímek pojednávající o méně známých momentech a bojích letců RAF. *Rudé právo* přesněji nespecifikuje, o jaké národnosti letců šlo, nicméně reflektujeme zde zmínku o RAF.

V květnu pak máme k dispozici další filmovou pozvánku na snímek *Bedrník Smith*²⁸⁵, která nese titul *Poslední Leslie Howard*²⁸⁶ a je součástí rubriky *Kulturní tvorba*. „Název úmyslně připomíná slavného Červeného Bedrníka, jehož postavu hrál též herec, velký přítel ČSR, za války zahynulý jako letec, Leslie Howard, jenž film též režíroval.“²⁸⁷ Stručně řečeno je tento úsek snahou představit dobré vztahy československých a britských letců, a tudíž dle *Rudého práva* přátelství Brita vůči celému Československu.

Ve sloupku *Kulturní tvorba* vyšla v červnu recenze *Letecká reportáž ve Stavovském divadle*²⁸⁸. Jedná se o představení *Světelnou cestou*²⁸⁹, kdy závěr jeho

²⁸² rek. *Novinky českého filmu*. *Rudé právo*. 6. 1. 1946, roč. 26, č. 5, s. 4.

²⁸³ Snímek *Jakub Skýva* měl premiéru 16. 8. 1946, ale pod názvem *V horách duní*. Děj filmu se odehrává v závěru 2. světové války a je situován do zapadlé vesnice na českomoravském pomezí. Místní krejčí Jakub Skýva ukryje sestřeleného československého letce z Anglie. Spoluobčany Habrové je však podezříván ze spolupráce s okupanty. O jeho hrdinství ví jen příbuzná Tereza Crhová a neteř Jelena. Žánr: drama / válečný, země původu / rok natočení: Československo / 1946 / 79 min, režie: Václav Kubásek, Josef Mach. In: FDB.cz. *Filmová databáze: V horách duní* [online]. © 2003–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.fdb.cz/film/v-horach-duni/24485>.

²⁸⁴ -lem. *Dva anglické reportážní snímky*. *Rudé právo*. 12. 1. 1946, roč. 26, č. 10, s. 3.

²⁸⁵ Žánr: dobrodružný / komedie / drama / válečný, země původu / rok natočení / délka: Velká Británie / 1941 / 100 min, režie: Leslie Howard. In: POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Bedrník Smith* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/21545-bedrnik-smith/komentare/>.

²⁸⁶ MS. *Poslední Leslie Howard*. *Rudé právo*. 8. 5. 1946, roč. 26, č. 108, s. 4.

²⁸⁷ Tamtéž.

²⁸⁸ er. *Letecká reportáž ve Stavovském divadle*. *Rudé právo*. 23. 6. 1946, roč. 26, č. 145, s. 4.

recenze je negativní. *Rudé právo* nechápe, jak je možné, že v Anglii se jedná o tak úspěšné drama, když se příběh odehrává v hotelu, kde se letci před nálety rozcházejí a po nich zase shledávají. Hře prý také chybí psychologická či sociologická hloubka. Tuto recenzi uvádíme kvůli jejímu obsahu, protože zmiňuje zahraniční hru s tématem letců a jejich bojů ve Velké Británii, která se hrála ve *Stavovském divadle*.

Tento tematický okruh zakončíme měsícem prosinec, jelikož obsahuje vcelku zajímavý výčet kulturních odkazů. Prvním z nich je reklama²⁹⁰ na knihu *Jak jsem se stal sovětským letcem*²⁹¹. V článku *Filmový týden: Veselá vojna*²⁹² nacházíme pozvánku na sovětskou veselohru *Veselá vojna*²⁹³ pojednávající o dvou letcích bojujících o srdce jedné dívky. Recenze sovětské hudební veselohry *Dívčí letka*²⁹⁴ nesoucí stejný název – *Dívčí letka*²⁹⁵ slouží samozřejmě jako pozvánka do kin. Vyjadřuje se však i k historické realitě, neboť Sovětský svaz měl za druhé světové války opravdu přímo ženskou leteckou jednotku. Dovolujeme si tak jenom připomenout, že jak snímek samotný, tak i pozvánka v *Rudém právu*, napomáhají v budování silného postavení Sovětského svazu na poli vojenské odhodlanosti.

Jako vsuvku na závěr zde ještě využijeme článek *S českou hudbou světa kraj*²⁹⁶, který na první pohled nemá s československými válečnými letci nic společného. Skutečnost je však jiná, jelikož článek hovoří o houslistce Marii Hlouňové, která za války působila v Anglii. Zde pak nacházíme zmínku o letcích, poněvadž hrála i pro ně. „Mezi přístavními dělníky, letci na válečných letištích, dělníky, ... se stalo zásluhou Marie Hlouňové Smetanovo dílo 'Z domoviny' tak

²⁸⁹ *Národní divadlo: Světelnou cestou (činohra)* [online]. © 2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Inszenace.aspx&sz=214&ic=2938&pn=254affcc-cb43-4078-86fe-c5544619cf67>.

²⁹⁰ REKLAMA. *Rudé právo*. 3. 12. 1946, roč. 26, č. 278, s. 4.

²⁹¹ GUBĚNKO, A. *Jak jsem se stal sovětským letcem*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje / Máj dětem, 1946.

²⁹² věk. *Filmový týden: Veselá vojna. Rudé právo*. 7. 12. 1946, roč. 26, č. 282, s. 2.

²⁹³ Žánr: komedie, země původu / rok natočení: Sovětský svaz / 1946 / 85 min, režie: Michajl Žarov. In: POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Veselá vojna* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/199408-vesela-vojna/komentare/>.

²⁹⁴ Snímek *Dívčí letka* byl v Československu především znám pod názvem *Nebeský louda*. Žánr: válečný, země původu / rok natočení: Sovětský svaz / 1945 / 78 min, režie: Semjon Timošenko. In: FDB.cz. *Filmová databáze: Nebeský louda* [online]. © 2003–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.fdb.cz/film/nebesky-louda-nebeskij-tichochod/39109>.

²⁹⁵ bb. *Dívčí letka. Rudé právo*. 21. 12. 1946, roč. 26, č. 294, s. 2.

²⁹⁶ Hš. *S českou hudbou světa kraj. Rudé právo*. 8. 9. 1946, roč. 26, č. 208, s. 4.

oblíbené, že nikdy nesmělo chybět na žádném z jejich koncertů.“²⁹⁷ Houslistka Marie Hlouňová je pak ztvárňována v *Rudém právu* jako model ženy, která za války pomáhala v boji za mír, kdy v jejím konkrétním případě to bylo hudbou.

4.3. *Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1947*

Jak jsme demonstrovali v analýze roku 1946, oslavné články *Rudého práva* hovořící o návratu československých stíhačů ze zahraničních bojišť chybí. Ale o to více jsme se setkávali s mediálními výstupy, které letce hojně spojovaly s dobovými událostmi, a to v pozitivním slova smyslu. Rozhodně jsme vůči nim nenalezali negace či tendence, které by k tomu měly směřovat. V tomto ohledu si nyní opět stanovme první směr analýzy textu s fokusem na československé letce v obecné rovině, a to na události s nimi spojené.

V rámci tohoto prvního rámce si představíme článek *Založení svátku čs. letectví*²⁹⁸. Ten hovoří o významné události a dovolujeme si tak zde citovat: „*Den 21. července, výročí narozenin generála M. R. Štefánika, jehož osobnost je historickým vzorem čs. letce a bojovníka za svobodu, stane se letošním rokem počínajíc leteckým svátkem – dnem československého letectví.*“²⁹⁹ Jak je z citace patrné, letcům se dostalo vlastního svátku, který měl být jistě ve znamení úcty vůči jejich skutkům. Je však zajímavé, že během několika let se tento svátek z *Rudého práva* zcela vytratí. S ohledem na tuto skutečnost se pak můžeme domnívat, že *Rudé právo* tak tendenčně upozadovalo události, v tomto případě svátek, který by mohl vést ke společenským otázkám, jež by nezapadaly do dobových poměrů.

Neméně zajímavou zprávou z dubna je *Pomník československým padlým letcům*³⁰⁰. *Rudé právo* v něm uvádí, že: „*Reprezentacním místem pro pomník čs. letců, kteří padli za druhé světové války v boji za svobodu republiky, bude prostor památného místa na Bílé hoře u Hvězdy. Základní kámen k tomuto pomníku bude*

²⁹⁷ Hš. S českou hudbou světa kraj. *Rudé právo*. 8. 9. 1946, roč. 26, č. 208, s. 4.

²⁹⁸ *Založení svátku čs. letectví*. *Rudé právo*. 12. 4. 1947, roč. 27, č. 86, s. 3.

²⁹⁹ Tamtéž.

³⁰⁰ *Pomník československým padlým letcům*. *Rudé právo*. 13. 4. 1947, roč. 27, č. 87, s. 3.

slavnostně položen pravděpodobně 16. září t. r. v den výročí, kdy německá Luftwaffe doznala největších ztrát v letecké bitvě o Británii.“³⁰¹ Jak je zde patrné, tak vděk vůči západním letcům byl v roce 1947 ještě znatelný i v tiskovém orgánu *Komunistické strany Československé*. Ve stejných vypovídajících tendencích je pak i zpráva *Na Bradle bude mohyla padlých čs. letců*³⁰². *Rudé právo* v ní informuje o výroční události k tragické smrti Štэфanika a o utužení českého a slovenského národa. Kromě jiného referuje *Rudé právo* na tomto místě i o společném pomníku všem čs. letcům, kteří padli v druhé světové válce. Je jistě zajímavé, přestože záměrně *Rudé právo* adorovalo některé směry, že stále nacházíme opěvující statě na československé letce na západě a společností vyjadřovaný vděk prostřednictvím vybudování památníků či pomníků.

Dalším dubnovým výstupem je i zpráva o československém zrádci *Konfident gestapa v čs. zahraničním letectvu*³⁰³. *Rudé právo* uvádí, že agent gestapa Augustin Přeučil vstoupil za války v Polsku do čs. zahraniční armády, poté se mu povedlo dostat se s ostatními do Anglie, kde hanebně spustil střelbu vůči spolubojovníkovi, a poté přistál v Belgii. *Rudé právo* ve svém textu také reflektuje jeho odsouzení k trestu smrti oběšením. Kromě čistě zpravodajské hodnoty můžeme v tomto článku spatřovat i tendence *Rudého práva* demonstrovat tendence neustálého vyrovnávání se s křivdami druhé světové války a skutky kolaborantů. V tomto případě je tomu tak i v oblasti letců. Pověšme si, že *Rudé právo* v textu záměrně uvádí pasáž, kde je zobrazována hanebnost Přeučilova chování vůči letcům: „*Odtud se spojil s pražským Gestapem, v jehož službách později asistoval při výsleších čs. zajatých letců.*“³⁰⁴ Tento text pak potvrzuje naši predikci, že i v roce 1947 budou českoslovenští váleční letci zobrazováni v *Rudém právu* ještě v pozitivním duchu.

Sekundárně se nyní zaměříme i na drobné odkazy vůči letcům. Mezi ty patří březnová zpráva *Památce vnuků presidenta Masaryka*³⁰⁵. *Rudé právo* zde popisuje, jak mládež budovala dětské hřiště, nicméně během této akce vzpomněla Hana Benešová, manželka prezidenta Beneše, na vnuky Tomáše Garigue Masaryka. Oba zahynuli v exilu, jeden z nich dokonce jako československý zahraniční letec.

³⁰¹ Pomník československým padlým letcům. *Rudé právo*. 13. 4. 1947, roč. 27, č. 87, s. 3.

³⁰² Na Bradle bude mohyla padlých čs. letců. *Rudé právo*. 23. 4. 1947, roč. 27, č. 95, s. 3.

³⁰³ Konfident gestapa v čs. zahraničním letectvu. *Rudé právo*. 15. 4. 1947, roč. 27, č. 88, s. 3.

³⁰⁴ Tamtéž.

³⁰⁵ Památce vnuků presidenta Masaryka. *Rudé právo*. 8. 3. 1947, roč. 27, č. 57, s. 1.

Povšimněme si zde kromě odkazu na letce, že *Rudé právo* ve svém textu nechává zaznít pozitivní odkazy na prvního československého prezidenta. Zároveň je na tomto místě vhodné konstatovat, že tato tendence je do roku 1950 celkem běžná.

V *Rudém právu* také můžeme nalézt pozvánku na přednášku s názvem *O leteckých bojích s Němci*³⁰⁶, na kterou jsou čtenáři *Rudým právem* srdečně zváni.

V srpnu můžeme v prostoru inzerce nalézt noticku *Vzpomínka*³⁰⁷. Tu pak můžeme nazvat „vzpomínková inzerce“. Citujeme: „*Dnes jsou tomu 4 roky, co padl v Anglii náš syn, bratr, švagr a strýček EMIL PALICHLEB štábní kapitán, polní pilot letec. Kdož jste ho znali a měli rádi, vzpomínejte s námi. Rodina Palichlebova a Bunčková.*“³⁰⁸ Tento text zde záměrně citujeme celý, jelikož patří na dlouhou dobu mezi poslední svého druhu. S ohledem na politické dění po roce 1948 se domníváme, že se lidé začali bát dělit se s ostatními o něco podobného prostřednictvím *Rudého práva*.

Titulek³⁰⁹ rubriky *Denní zprávy* obsahuje krátkou noticku: „*16. dubna 1942 čs. letci v Anglii přeletěli po první Atlantický oceán.*“³¹⁰ Považujeme to vcelku za zajímavé, jelikož v tomto prostoru se vždy objevovaly významné události let minulých, ale z komunistického fokusu *Rudého práva*.

Posledním článkem v tématu odkazů na letce je *Padesátiletý nalétal 3 a půl milionu kilometrů*³¹¹. *Rudé právo* v něm oslavuje letce Jana Sládka, který létá celý život a je nejstarším československým i evropským pilotem. *Rudé právo* pak navíc vyzvedává, že Sládek za druhé světové války: „... *pracoval v podzemním hnutí ve Francii...*“³¹² a že roku 1941 odešel do Anglie a účastnil se pak především těžkých bojů v rovníkové Africe. Jak je i zde patrné, tak pozitivní obraz letce je prozatím na stranách *Rudého práva* stále standardem.

Jako další tematický okruh předkládáme analýzu článků *Rudého práva*, které hovoří o politickém vývoji a jeho prosovětské inklinaci, o československé armádě a zahraničních armádách. V roce 1946 bylo evidentní, jak byli letci a jejich

³⁰⁶ O leteckých bojích s Němci. *Rudé právo*. 6. 5. 1947, roč. 27, č. 105, s. 3.

³⁰⁷ Vzpomínka. *Rudé právo*. 30. 8. 1947, roč. 27, č. 202, s. 3.

³⁰⁸ Tamtéž.

³⁰⁹ Denní zprávy. *Rudé právo*. 16. 4. 1947, roč. 27, č. 89, s. 3.

³¹⁰ Tamtéž.

³¹¹ Padesátiletý nalétal 3 a půl milionu kilometrů. *Rudé právo*. 24. 10. 1947, roč. 27, č. 249, s. 5.

³¹² Tamtéž.

činy stále více spojovány s politickými či organizačními tématy. V roce 1947 tomu není jinak a zároveň ještě patrnější je i sdružování letců do různých organizací.

V pokračování únorového úvodníku *Vojenská hlídka: Zákon o příslušnících čs. armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního odboje*³¹³ je pojednáváno o nových privilegiích zahraničních bojovníků, otázkách započítání služby atd. Je zcela patrné, že *Rudé právo* čtenářům představuje nově dění a politické výhody pro letce – a je nutné říci, že opět zcela bez negací. Lze říci, že v navazujícím březnovém článku s nadpisem *Započítání doby služby partyzánům a parašutistům*³¹⁴ informuje *Rudé právo* čtenáře, že parašutisté mají na základě změny legislativy, stejně započítávány doby služby jako letci.

Poslední doplnění velitelského sboru československé armády z důstojníků druhého odboje reflektuje *Rudé právo* zprávou s titulkem *1300 důstojníků druhého odboje aktivováno*³¹⁵. Konkrétně se zde prezentuje, že velitelský sbor armády se doplňuje o více než 1300 záložních důstojníků, kteří se osvědčili v osvobozenéckém boji na frontě zahraniční i domácí. Mnoho z nich sloužilo v Anglii, Francii a v SSSR. Díky definovaným místům své služby se domníváme, že mezi nimi byli i českoslovenští váleční letci. Můžeme také říci, že i tento fakt navazuje na zprávy *Rudého práva* z roku 1945, kdy vláda slibovala těmto vojákům a letcům, že jejich místo v poválečné armádě mají zajištěné.

Dubnové vydání *Rudého práva* pak reflektuje zájem o válečné letce i na politickém poli, kde je vysloven zájem o lepší podmínky pro tyto piloty. Je tomu tak ve zprávě *Poslanci KSČ pro přijímání dělesl. pilotů do voj. letecké akademie*³¹⁶. „Komunističtí poslanci žádají, aby byla přesunuta věková hranice pro přijetí do vojenské letecké akademie výjimečně pro žadatele z řad dělesloužících pilotů-instruktorů nebo aby tito byli pojeti do soutěže rotmistrů letectva na jmenování důstojníky.“³¹⁷ Je zcela patrné, že *Rudé právo* tlumočí zájmy komunistických poslanců a napomáhá tak jejich záměrům.

³¹³ Vojenská hlídka: Zákon o příslušnících čs. armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního odboje. *Rudé právo*. 14. 2. 1947, roč. 27, č. 38, s. 3.

³¹⁴ Započítání doby služby partyzánům a parašutistům. *Rudé právo*. 18. 3. 1947, roč. 27, č. 65, s. 3.

³¹⁵ 1300 důstojníků druhého odboje aktivováno. *Rudé právo*. 13. 4. 1947, roč. 27, č. 87, s. 3.

³¹⁶ Poslanci KSČ pro přijímání dělesl. pilotů do voj. letecké akademie. *Rudé právo*. 15. 4. 1947, roč. 27, č. 88, s. 3.

³¹⁷ Tamtéž.

V rubrice *Pro + Proti* pak nacházíme článek *Propaganda, jež zabíjí*³¹⁸, který je pro naši práci opravdu zajímavý. Celý je koncipován jako reakce *Rudého práva* na článek z periodika *Nové slovo*. Pod stejným titulkem jako *Rudé právo* publikovalo údajně *Nové slovo* v č. 176 následující: „*Domníváte se, že je rozumné a správné šířiti násilím legendu o tom, že jedině Rudá armáda zachránila Prahu, když již dnes celý národ ví, že Američané seděli bezradně na svých tancích u Berouna v okamžiku, kdy Rudá armáda si klestila cestu snad ještě někde u Drážd'an, a připravení čeští letci v Londýně nesměli vzlétnout, aby zahnali několik německých letadel, která bořila Prahu a zabíjela?*“³¹⁹ Přestože v textu jsou zmíněni českoslovenští letci, zaměříme se na ilustrativně znázorněnou situaci, kterou zde také často reflektujeme a tou je silný sklon k vyzdvihování Sovětského svazu a jeho zásluh. Tento sklon k vyzdvihování je samozřejmě primární zájem *Rudého práva*, a proto i na jeho stranách můžeme nalézt reakci tohoto druhu. Lépe řečeno reakci na článek v jiném periodiku, který nevyhovuje ideologickému zobrazování oslav *Rudé armády*. Tendence polemizovat s mnoha články deníků a listů jiných stran bylo v *Rudém právu* běžné. Nicméně dovolujeme si říci, že je v tomto ohledu zarážející, že vlastně západní českoslovenští letci jsou ještě několik let po konci druhé světové války na stranách *Rudého práva* stále zobrazováni v pozitivním obraze.

Širší série článků na téma letců je *Rudým právem* hojně spojována se *Sdružením zahraničních letců*. Jednotlivé zprávy jsou pak věnovány především výzvám a pozvánkám. Takovou je i lednová noticka *Sdružení zahraničních letců při ČsOL*³²⁰, kde se oznamuje konání schůze zahraničních letců ve *Slovanském domě*.

Další noticka nese titulek *Zahraniční letci, oznamte svá bydliště*³²¹ a informuje, že *Sdružení čs. zahraničních letců* shání adresy zahraničních pilotů. Ve stejném duchu je tomu i v následující zprávě, kde je tato žádost *Rudým právem* přímo začleněna do rozsáhlého mediálního výstupu. Přestože jsme zde již jednou reflektovali pokračování úvodníku *Vojenská hlídka: Zákon o příslušnících čs. armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního odboje*³²², je

³¹⁸ ZÁMEČNÍK, J. Propaganda, jež zabíjí. *Rudé právo*. 28. 8. 1947, roč. 27, č. 200, s. 2.

³¹⁹ Tamtéž.

³²⁰ Sdružení zahraničních letců při ČsOL. *Rudé právo*. 17. 1. 1947, roč. 27, č. 14, s. 3.

³²¹ Zahraniční letci, oznamte svá bydliště. *Rudé právo*. 9. 2. 1947, roč. 27, č. 34, s. 3.

³²² Vojenská hlídka: Zákon o příslušnících čs. armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního odboje. *Rudé právo*. 14. 2. 1947, roč. 27, č. 38, s. 3.

nutné ho zde uvést znovu, jelikož obsahuje speciální odstavec s názvem *Zahraničním letcům*³²³, kde *Sdružení čs. zahraničních letců* opět vyzývá piloty k zaslání svých adres. Na otázku proč byl tento obsah tak často v *Rudém právu* publikován neumíme odpovědět, nicméně nabízí se, že to bylo z důvodu *Sjezdu čs. zahraničních letců*.

Jako další pozvánka vystupuje i noticka, tentokrát z března, *Sjezd čs. zahraničních letců*³²⁴. Ta však tentokrát přímo zve všechny zahraniční letce, aby se zúčastnili pracovního sjezdu ve *Slovanském domě*. Poslední pozvánku pak nalézáme až v červenci. *Srazy zahraničních vojáků*³²⁵ je krátký text s časovými údaji o srazech zahraničních vojáků. Nacházíme zde zmínku věnovanou přímo letcům: „*Zahraniční letci ve Slovanském domě v 15 hod.*“³²⁶

Sdružení zahraničních vojáků a letců je pak reflektováno *Rudým právem* ještě na jednom místě. Zpráva *Pamětní deska parašutistům J. Gabčíkovi a J. Kubišovi*³²⁷ patří do rubriky *Denní zprávy*. Krátký text hovoří o tomto sdružení, které prosí veřejnost o příspěvky na pamětní desku Gabčíka a Kubiše.

Kromě výše uváděných zpráv hovořících o sdružování letců, nacházíme v *Rudém právu* také rozsáhlý úvodník *President republiky na mohutné slavnosti legionářů: Dospíváme teprve nyní k cílům našeho I. odboje*³²⁸. Zde se *Rudé právo* zabývá primárně legionáři a hovoří o jejich slavnosti. Nicméně nechybí zde zmínka o druhé světové válce, kde je vzpomenu to na československé zahraniční armády s připomenutím důležitosti východní fronty. V textu je hojně pracováno s myšlenkou české a slovenské jednoty. *Rudé právo* přináší také nepřímou citaci armádního generála L. Svobody: „... *zhodnotil význam a postoj čs. zahraniční armády druhé války. Zdůraznil zásluhy našich vojsk na všech frontách světa a pravil, že byla-li v první světové válce rozhodující fronta západní, byla v poslední válce rozhodující fronta východní.*“³²⁹ Přestože v článku nikde konkrétně nezaznívá text o letcích, je vhodné ho zde přednést, jelikož hovoří o celkovém vnímání západní a východní

³²³ Vojenská hlídka: Zákon o příslušnících čs. armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního odboje: *Zahraničním letcům*. *Rudé právo*. 14. 2. 1947, roč. 27, č. 38, s. 3.

³²⁴ Sjezd čs. zahraničních letců. *Rudé právo*. 15. 3. 1947, roč. 27, č. 63, s. 3.

³²⁵ Srazy zahraničních vojáků. *Rudé právo*. 3. 7. 1947, roč. 27, č. 154, s. 5.

³²⁶ Tamtéž.

³²⁷ Pamětní deska parašutistům J. Gabčíkovi a J. Kubišovi. *Rudé právo*. 8. 5. 1947, roč. 27, č. 107, s. 3.

³²⁸ President republiky na mohutné slavnosti legionářů: Dospíváme teprve nyní k cílům našeho I. odboje. *Rudé právo*. 8. 7. 1947, roč. 27, č. 157, s. 1.

³²⁹ Tamtéž.

fronty druhé světové války. Českoslovenští letci, jak již víme, aktivně operovali na obou těchto významných bojištích. Na tomto mediálním výstupu je pak zcela patrné, jak *Rudé právo* upozaduje důležitost západních vojáků a vyzdvihuje roli těch východních včetně role celé východní fronty.

V analýze roku 1946 jsme uváděli, že *Rudé právo* na svých stránkách napomáhalo vytvářet i mediální obraz sovětské armády, kdy oslavovalo její sílu a její činy, které pro svět udělala. Obsah mediálních výstupů v roce 1947 se od této tendence nikterak neodlišuje, ba dokonce můžeme říci, že ve svém rozsahu jsou tyto tendence *Rudého práva* ještě rozsáhlejší. To bylo zcela v intencích komunistické propagandy, jelikož co bylo sovětské, bylo v tomto kontextu vzorem správnosti a hrdinnosti.

V tomto duchu se pak nese i lednový článek *Letadlo „Pomsta Barinových“*³³⁰. Jedná se o propagandistický válečný příběh o oddanosti jedné sovětské rodiny vůči SSSR. Leningradská rodina Barinových napsala dopis, ve kterém žádala, aby za jejich uspořené peníze bylo vyrobeno letadlo s názvem „Pomsta Barinových“. Sovětský svaz tak učinil a jejich letadlo se tak stalo nástrojem boje proti nacistům. Mimo to byl tento letoun také spojen se jménem letce Paršinem. „*Georgij Paršin, dvojnásobný hrdina Sovětského svazu, vyznamenaný osmi vojenskými řády, čtyřmi záslužnými medailemi a americkým křížem za válečné zásluhy, vyrostl v letadle 'Pomsta Barinových' z řádového letce na velitele leteckého pluku.*“³³¹ Tento mediální výstup je pak vcelku výmluvný a předznamenává statě, které budou následovat.

V roce 1947 je také v československých podmínkách na stranách *Rudého práva* věnováno hodně prostoru leteckému dni, nicméně k tomuto mediálnímu obsahu se teprve dostaneme. Představme si však již nyní, jak byl prezentován *Rudým právem Den sovětského letectva*³³². V textu jsou čtenářům primárně představovány hrdinské činy sovětských letců před válkou a především za války. Lze říci, že samotné okamžiky leteckého dne jsou opomíjeny. Navazující statí je pak *Sovětský lid oslavil Den letectva SSSR*³³³, která opět vyzdvihuje sovětské letectvo a jeho snahu být nejlepší: „*Heslo sovětských letců: Létat nejdále ze všech, rychleji než ostatní,*

³³⁰ VIKTOROV, A. Letadlo „Pomsta Barinových“. *Rudé právo*. 5. 1. 1947, roč. 27, č. 4, s. 4.

³³¹ Tamtéž.

³³² Den sovětského letectva. *Rudé právo*. 3. 8. 1947, roč. 27, č. 180, s. 2.

³³³ Sovětský lid oslavil Den letectva SSSR. *Rudé právo*. 5. 8. 1947, roč. 27, č. 181, s. 2.

výše než ostatní.“³³⁴ Tento model hrdinného sovětského letectva nás v rámci analýzy našeho tématu pronásleduje každý rok, jelikož adorace Sovětského svazu a jeho sil je typickým prvkem *Rudého práva*.

Rudé právo kromě jiného ve svém obsahu rádo reflektovalo posílání děkovných telegramů mezi československými a sovětskými politiky či vojenskými hodnostáři. Krátká noticka *Děkovný telegram maršála sovětského letectva Veršenina*³³⁵ přesně zapadá do této koncepce. V tomto případě poslal velitel československého letectva gratulaci sovětskému maršálovi, který za ni zároveň děkuje.

V případě zobrazování západních mocností můžeme demonstrovat rozdílnost mezi ideologickým zobrazováním východu a západu. Mohli bychom jistě očekávat, že inklinace k pozitivnímu zobrazování západu bude minimální, nicméně jsme při analýze výstupů *Rudého práva* dospěli i k jiným závěrům. Jedním z nich je ten, že odkaz na Velkou Británii je pozitivní či neutrální. *Rudým právem* je uváděno několik informací vyjadřujících se o vděčnosti či spolupráci. Nicméně tuto skutečnost nemůžeme ani z části srovnávat se silnou inklinací k SSSR. Zároveň se zde setkáme s pozitivními odkazy na americkou armádu, ale také s prvními negativními odkazy vůči USA, což považujeme za velice důležité.

Zprávu *Rudého práva*, která shrnuje orientaci informací k východní a k západní straně, zastává *Přátelství mezi Anglií a SSSR bude sílit*³³⁶. *Rudé právo* zde věnuje hodně prostoru myšlence vzájemného přátelství obou států, a to pro blaho jejich obyvatel. Ministerský předseda Attlee zdůraznil, že: „... zásluhy sovětského lidu v boji s fašistickým Německem a nutnost, aby styk mezi národy obou států byl co největší.“³³⁷ Můžeme se domnívat, že tato informace je *Rudým právem* uváděna s motivací zobrazovat uvědomění si západní mocnosti potřeby spolupráce se Sovětským svazem.

O spolupráci Československa s Velkou Británií také hovoří článek *Dva členové Sonderkommanda před lidovým soudem*³³⁸. *Rudé právo* píše o pražských

³³⁴ Sovětský lid oslavil Den letectva SSSR. *Rudé právo*. 5. 8. 1947, roč. 27, č. 181, s. 2.

³³⁵ Děkovný telegram maršála sovětského letectva Veršenina. *Rudé právo*. 10. 8. 1947, roč. 27, č. 186, s. 7.

³³⁶ Čtk. Přátelství mezi Anglií a SSSR bude sílit. *Rudé právo*. 27. 3. 1947, roč. 27, č. 73, s. 2.

³³⁷ Tamtéž.

³³⁸ mj. Dva členové Sonderkommanda před lidovým soudem. *Rudé právo*. 9. 3. 1947, roč. 27, č. 58, s. 5.

členech gestapa, kteří se podíleli na vraždách spojeneckých letců, a o tom, jak budou vydáni anglickým úřadům do západního Německa, kde se budou zodpovídat.

Článek *Britské stíhačky do Turecka*³³⁹ pak přibližoval čtenářům *Rudého práva* situaci v Turecku, kdy Turkové převzali od Velké Británie 900 vojenských letounů, které jim měli přepravit stíhači RAF. Je nasnadě zde znova připomenout, že takovýto druh článků zde prezentujeme pouze z toho důvodu, že disponuje klíčovou zkratkou RAF, která se v *Rudém právu* opravdu vyskytovala ve své době pouze zřídkakdy.

Téma, jehož smyslem je projevená vděčnost vůči americkým válečným složkám, a které nebudeme moci v několika budoucích letech nalézt, se projevuje ve zprávě *Vyznamenání americkým důstojníkům*³⁴⁰. *Rudé právo* uvádí, že: „... dekoroval ... div. gen. H. Pika amerického plukovníka Williama S. Biddle a majora Rob. Innesse čs. medailí za zásluhy I. stupně, a to za zásluhy, které si získali v bojích za osvobození republiky.“³⁴¹ Takovéto poděkování Američanům a zobrazení vděčnosti vůči nim je v dalších zkoumaných ročnících zcela nedohledatelné, protože zřejmě neexistuje.

V následujícím vydání pak nacházíme zprávu *Kde je prefektův oblíbenec Joino, německý agent č. 53?*³⁴² Zde je věnován prostor benediktinům, kteří skutečně po válce začali přechovávat spolupracovníky s nacisty. Článek také uvádí, že za druhé světové války tomu bylo právě naopak: „... byli v některých francouzských kláštřích přechováváni i uprchlí spojenečtí váleční zajatci, sestřelení letci nebo příslušníci odbojového hnutí.“³⁴³ Jak je zřejmé, citujeme úsek, kde se objevuje zmínka o letcích a kde se hovoří o území směrem na západ. Nicméně dovolme si zde krátkou odbočku. V následujících letech bude v *Rudém právu* odstartována velká kauza proti duchovním. V tomto směru pak již nebude možné nalézt jakoukoliv zprávu, která by se duchovních zastávala. V tomto mediálním výstupu tomu tak však ještě není, jelikož *Rudé právo* přímo uvádí, že za války kláštery napomáhaly bojovníkům proti nacismu.

³³⁹ Reuter-S. Britské stíhačky do Turecka. *Rudé právo*. 11. 4. 1947, roč. 27, č. 85, s. 2.

³⁴⁰ Vyznamenání americkým důstojníkům. *Rudé právo*. 12. 4. 1947, roč. 27, č. 86, s. 3.

³⁴¹ Tamtéž.

³⁴² MAREK, K. Kde je prefektův oblíbenec Joino, německý agent č. 53? *Rudé právo*. 13. 4. 1947, roč. 27, č. 87, s. 4.

³⁴³ Tamtéž.

Drobnou zmínku o československých válečných letcích nacházíme v noticce o kanadském vojenském atašé *První kanadský vojenský atašé*³⁴⁴, kde se uvádí, že Captain Robert A. Cameron nastoupil po válce úřad v Praze a že: „... za války pomáhal při výcviku čs. letců v Kanadě a má mezi nimi mnoho přátel.“³⁴⁵ Přestože text hovoří i o československých letcích, slouží v naší práci především jako demonstrace ještě pozitivních vztahů vůči západu. *Rudé právo* ve své zprávě znázorňuje dobré vztahy kanadského atašé s československými letci, kterým dokonce pomáhal. Jak je patrné, nenacházíme negaci ze spolupráce a komunikace se zahraničními osobami. Za pár let tomu bude zcela jinak a komunikace s osobami v pozici leteckých atašé bude dokonce hodnocena jako zrádná spolupráce letců.

V květnu roku 1947 máme k dispozici skromnou zprávu *Smutné výročí*³⁴⁶, kde je vzpomínáno na tragédii, při které spojeneční letci bombardovali a odstřelovali nacistickou loď. Ta však tajně převážela vězně z koncentračních táborů. Loď se potopila a o osudu devíti tisíc lidí bylo rozhodnuto. Jak z tohoto článku vyplývá, hovořeno je o spojeneckých letcích.

V červnu navštívili Československo důstojníci RAF. S ohledem na to vydalo *Rudé právo* i dvě zprávy. Vyznamenání důstojníků RAF představuje článek *Návštěva anglických leteckých důstojníků v Praze*³⁴⁷, citujeme: „Na pozvání čs. vlády přijede 26. června na krátkou návštěvu do Prahy několik vyšších leteckých důstojníků RAF, kteří budou vyznamenáni prezidentem republiky za spolupráci s čs. letectvem v uplynulé válce.“³⁴⁸ I díky této zprávě můžeme pozorovat stále dobré vztahy a pocit zavázanosti vůči Velké Británii. V návaznosti na tento článek pak byl otištěn další s názvem *President republiky vyznamenal britské letecké důstojníky*³⁴⁹. V textu je předem očekávaná zmínka o československých letcích ve službách RAF: „President republiky po uvítání hostí vzpomněl spolupráce britských letců s letci československými a vyznamenal leteckého maršála...“³⁵⁰ Na těchto výstupech

³⁴⁴ První kanadský vojenský atašé. *Rudé právo*. 15. 4. 1947, roč. 27, č. 88, s. 3.

³⁴⁵ Tamtéž.

³⁴⁶ Smutné výročí. *Rudé právo*. 3. 5. 1947, roč. 27, č. 103, s. 3.

³⁴⁷ Návštěva anglických leteckých důstojníků v Praze. *Rudé právo*. 26. 6. 1947, roč. 27, č. 148, s. 3.

³⁴⁸ Tamtéž.

³⁴⁹ President republiky vyznamenal britské letecké důstojníky. *Rudé právo*. 28. 6. 1947, roč. 27, č. 150, s. 2.

³⁵⁰ Tamtéž.

Rudého práva je demonstrativně zobrazeno, že ústřední tiskový orgán *Komunistické strany Československa* tuto skutečnost uznává.

I v roce 1947 je vhodné představit oslavy bitvy o Británii. Takové informace přináší *Obrazová zpráva k oslavě výročí bitvy o Anglii s popiskem*³⁵¹. *Rudé právo* uvádí, že více: „... než 130 britských letadel se zúčastnilo oslav výročí 'Bitvy o Anglii' v minulých dnech v Londýně. Na obrázku je pozorují čs. důstojníci generál V. Janoušek a gen. J. Plass spolu se šéfem britského štábu lordem Tedderem a major-generálem Bisselem.“³⁵² Povšimněme si zde zajímavosti, že pod fotografií je uvedeno generál V. Janoušek a nikoliv generál K. Janoušek. Snažili jsme se dohledat generála V. Janouška žijícího ve stejné době, nicméně se nám ho nalézt nepovedlo. Můžeme se tak domnívat, že se jedná pouze o překlep. V tomto případě se také nabízí porovnání fotografií, nicméně ta v *Rudém právu* není dochována v dostatečné kvalitě, abychom byli schopni konstatovat shodu zobrazované osoby. Musíme pak ještě zdůraznit, že se jedná o jedinou zprávu hovořící o oslavách výročí bitvy o Anglii v *Rudém právu*.

Zpráva *Budujeme společné pohřebiště britským vojínům, zahynuvším v ČSR*³⁵³ informuje o budování společného pohřebiště pro britské letce vojíny, kde má být uloženo 264 britských letců, kteří zahynuli na území ČSR. Jak je patrné, okázalé kroky vůči letcům Velké Británie mají ještě v *Rudém právu* v září své místo.

V listopadu pak reflektujeme úvodník *Úspěch konservativců v britských obecních volbách: Labouristé sklidili ovoce své protisovětské a protikomunistické politiky*³⁵⁴. Tento úvodník obsahuje jednu z prvních zpráv, kdy je Velká Británie stavěna do negativního světla, které pak po dlouhá léta přetrvává. *Rudé právo* píše: „Ukázaly, jaké následky má politika protikomunistická, která odvrátila Anglii od cesty spolupráce se Sovětským svazem, a tak nedbala životních a nejvlastnějších zájmů britského lidu.“³⁵⁵ Ve stejném vydání se pak paradoxně objevuje zpráva

³⁵¹ *Obrazová zpráva k oslavě výročí bitvy o Anglii s popiskem. Rudé právo.* 18. 9. 1947, roč. 27, č. 218, s. 2.

³⁵² Tamtéž.

³⁵³ *Budujeme společné pohřebiště britským vojínům, zahynuvším v ČSR. Rudé právo.* 24. 9. 1947, roč. 27, č. 223, s. 3.

³⁵⁴ *Úspěch konservativců v britských obecních volbách: Labouristé sklidili ovoce své protisovětské a protikomunistické politiky. Rudé právo.* 4. 11. 1947, roč. 27, č. 256, s. 1.

³⁵⁵ Tamtéž.

*Příkladná statečnost našich hrdinů zůstává hluboko v našich srdcích*³⁵⁶ a představuje smuteční slavnosti po celé ČSR k uctění památky umučených a popravených za druhé světové války. Figuruje zde mimo jiné také zmínka o britských letcích: „*Vojenská pietní vzpomínka byla zakončena v novém oddělení, kde jsou pochováni britští vojáci a letci.*“³⁵⁷ Na spojení těchto dvou článků chceme definovat rozdílnost vnímání, se kterou se setkáváme. Politické dění je prostorem, kde *Rudé právo* využívá své ideologické tendence a naplno předkládá čtenářům nutnou orientaci k socialistické straně. Zato symbolické poděkování a vzpomnutí si na hrdinné britské letce, kteří položili svůj život za svobodu, jsou vnímání a prezentování bez tendenčních a upozadujících tendencí.

Jako poslední mediální výstup *Rudého práva* vůči západním mocnostem uvádíme typ článku, jehož typologie nás bude od roku 1948 provázet dlouhá léta. Je to negativní obraz USA a jeho aktivit. *Atomová puma*³⁵⁸ je zpráva, ve které již nadpis napovídá, o čem pojednává. V tomto textu jsme poprvé našli podobnou terminologii vůči západu, jež nás očekává v letech 1948 a dalších: „*Atomová energie byla nám představena jako největší hrozba míru, jako prostředek mezinárodních vyděračů...*“³⁵⁹

Tak jako i v letech minulých, je v analýze roku 1947 hojně reflektována otázka leteckých dnů v prostředí Československa. Českoslovenští váleční letci byli v minulých letech hlavními lákadly těchto akcí. V roce 1947 však těmito lákadly byli Francouzi, ale z neúčasti československých válečných letců panovalo zklamání.

Rozsáhlá zpráva *Dnes místo ptáků zpívají nad Prahou letadla: Čtení o leteckých dnech*³⁶⁰, jež je celá věnována aktuálnímu leteckému dnu, letectví a leteckým dnům v minulosti. *Rudé právo* zde vzpomíná na letecký den v roce 1946 a popisuje historii letectví. Pro nás je zajímavý především úsek: „*Na těchto leteckých dnech zapalovala se mladá srdce slávou jména letce Nováka a jeho akrobatů – tady na kbelském trávníku uzrálo v mnohém mladém divákovi (později možná účastníku*

³⁵⁶ Příkladná statečnost našich hrdinů zůstává hluboko v našich srdcích. *Rudé právo*. 4. 11. 1947, roč. 27, č. 256, s. 1.

³⁵⁷ Tamtéž.

³⁵⁸ Atomová puma. *Rudé právo*. 7. 8. 1947, roč. 27, č. 183, s. 2.

³⁵⁹ Tamtéž.

³⁶⁰ -mj-. Dnes místo ptáků zpívají nad Prahou letadla: Čtení o leteckých dnech. *Rudé právo*. 20. 7. 1947, roč. 27, č. 168, s. 3.

*letecké bitvy o Anglii) rozhodnutí stát se letcem.*³⁶¹ Dovolujeme si zde říci, že *Rudé právo* vyzdvihuje letecké dny za první republiky a zároveň podsouvá myšlenku čtenáři, že symbolickým leteckým hrdinou je ten, kdo bojoval v bitvě o Británii. Postrádáme na tomto místě jakoukoliv adoraci sovětské armády či jiných vojenských složek na východní frontě.

V rámci červencových článků na téma leteckého dne je i další úvodník *Mladí francouzští parašutisté to vyhráli u obecenstva*³⁶². *Rudé právo* primárně popisuje, že pro některé diváky byl tento letecký den zklamáním, protože počasí nepřálo a bohužel se tohoto dne nezúčastnili českoslovenští vojenští a váleční letci, kteří tak ubrali akci na senzačnosti. Jak je patrné, představovala možnost vidět skupinu válečných letců v akci pro publikum velký zážitek i dva roky po druhé světové válce – alespoň dle *Rudého práva*. Popisované zklamání z neúčasti československých válečných letců na tomto leteckém dni je toho pouze dokladem.

Jako reakce na zklamání publika vyšel pár dní poté článek *Svaz letců RČS vzpomněl narozenin gen. Štefánika v Bratislavě*³⁶³ vysvětlující jejich neúčast. Dočítáme se také o lehkém národním pnutí, kdy si slovenský a některý český tisk stěžoval, že Češi navíc neslavili narozeniny generála Štefánika nějakou speciální událostí. *Rudé právo* vysvětluje, že letci se oslav účastnili, a to přímo v Bratislavě, kde proběhl velký letecký den. Jak je patrné, tak se *Rudé právo* ve svém textu letců zastává a čtenářům vysvětluje, proč se jich obecenstvo na leteckém dni v Praze nemohlo dočkat. Tento pozitivní obraz válečných pilotů je tak velkým kontrastem k později vytvořenému mediálnímu obrazu, který je plný negativních konotací.

Kromě výše reflektovaného leteckého dne ve Kbelích, se konal v roce 1947 ještě letecký den na mezinárodní úrovni. K této akci vydalo *Rudé právo* dvě pozvánky. Denní zpráva *Naše vojenské letectvo*³⁶⁴ hovoří o československých vojenských letcích, kteří se horlivě připravují na mezinárodní letecký den pořádaný *Aeroklubem RČS* a v navazujícím článku *Na I. mezinárodním leteckém dni v Ruzyni*

³⁶¹ -mj-. Dnes místo ptáků zpívají nad Prahou letadla: Čtení o leteckých dnech. *Rudé právo*. 20. 7. 1947, roč. 27, č. 168, s. 3.

³⁶² TUNKL, J. Mladí francouzští parašutisté to vyhráli u obecenstva. *Rudé právo*. 22. 7. 1947, roč. 27, č. 169, s. 1.

³⁶³ Svaz letců RČS vzpomněl narozenin gen. Štefánika v Bratislavě. *Rudé právo*. 25. 7. 1947, roč. 27, č. 172, s. 5.

³⁶⁴ Naše vojenské letectvo. *Rudé právo*. 24. 8. 1947, roč. 27, č. 197, s. 7.

uvidíme: *Československé tryskové letadlo*³⁶⁵ se můžeme dočíst, že *I. mezinárodní letecký den* bude za účasti zahraničních letců ze SSSR, Velké Británie a Francie. Důležitou informací pro nás je to, že dle obsahu článku vystoupí i českoslovenští vojenští a váleční letci.

Celé září je pak především ve znamení tohoto mezinárodního leteckého dne v Praze. Zpráva *V neděli uvidíme čs. piloty na tryskových letadlech*³⁶⁶ hovoří o generální zkoušce leteckého dne. *Rudé právo* také slibuje účast válečného leteckého hrdiny Sovětského svazu.

V celku rozsáhlá reportáž *Co ještě nevíte o leteckém dni*³⁶⁷ popisuje slovy *Rudého práva* největší letecký den, jaký Praha dosud viděla. Akce se zúčastnila delegace letců z USA, Velké Británie a SSSR. O leteckých silách Sovětského svazu je hovořeno samozřejmě nejvíce, ačkoliv paradoxně největší množství zahraničních letadel bylo britských a amerických. Přestože že vyšší pozornost je věnována východním letcům, dovolujeme si říci, že i tak je v obrazu této události celkem vynechávána jinak rozsáhlá politická inklinace k Sovětskému svazu a jeho armádní síle.

Závěrečný mediální výstup *Rudého práva* na téma mezinárodního leteckého dne *400.000 diváků na mezinárodním leteckém dnu*³⁶⁸ je titulní článek celého čísla. Nese podtitul *Velký úspěch našich letců a leteckého průmyslu*³⁶⁹ a *Rudé právo* v něm vyzvedává úspěchy leteckého dne. Mimo jiné také hodnotí, že jistě zajímavou ukázkou byl letecký souboj předvedený na britských *Spitfirech*. Je podivuhodné, že k adoraci Sovětského svazu zde nedošlo.

Tak jako v letech minulých, byli i v roce 1947 českoslovenští váleční letci v obsahu *Rudého práva* často spojováni se sportovními aktivitami a různými událostmi. K tomu pak můžeme opět přiřadit i různé odkazy, kdy je v roce 1947 *Rudým právem* často odkazováno na Františka Nováka a jeho památku v rámci letecké akrobacie.

³⁶⁵ mj. Na I. mezinárodním leteckém dni v Ruzyni uvidíme: Československé tryskové letadlo. *Rudé právo*. 27. 8. 1947, roč. 27, č. 199, s. 3.

³⁶⁶ mj. V neděli uvidíme čs. piloty na tryskových letadlech. *Rudé právo*. 6. 9. 1947, roč. 27, č. 208, s. 3.

³⁶⁷ K. Z. Co ještě nevíte o leteckém dni. *Rudé právo*. 7. 9. 1947, roč. 27, č. 209, s. 5.

³⁶⁸ -mj-. 400.000 diváků na mezinárodním leteckém dnu. *Rudé právo*. 9. 9. 1947, roč. 27, č. 210, s. 1.

³⁶⁹ Tamtéž.

První zprávou z této oblasti je *Pocta letci Novákovi*³⁷⁰, kdy *Rudé právo* vzpomíná na nejlepšího akrobatického letce, který za druhé světové války padl ve Francii. Je zde označován jako „... král vzduchu...“³⁷¹ a píše se také o tom, že mu bude odhalena pamětní deska na domě v Okružní ulici v Holešovicích. Dubnový úvodník s fotografií na titulní straně, nesoucí název *Odhalení pamětní desky letci mjr. Novákovi*³⁷², odkazuje na výše uvedený článek a slouží jako vzpomínka na již několikrát zmiňovaného letce – majora Nováka, který byl esem v akrobacii a zemřel v zahraničním boji. *Rudé právo* píše: „... mimořádný zjev Nováka, jako vlasteneckého bojovníka a letce, bude vzorem zvláště naší mládeži.“³⁷³ O válečném pilotovi Novákovi jsme si již představili celou řadu článků i z let minulých a je vhodné říci, že negace vůči jeho osobě v *Rudém právu* nikdy nenalezneme. Naopak vždy je vyzdvihována jeho oběť během bojů ve Francii.

Reportáž doplněná bohatou sbírkou fotografií *Radost a mládí v ulicích Prahy*³⁷⁴ představuje sjezd československé školní mládeže a vyskytuje se zde zmínka o letcích: „A chlapci, jací z vás budou slavní sportovci, letci. Hrdinové!“³⁷⁵ Lze tak dobře vnímat, jak fungoval tehdejší symbol hrdiny. *Rudé právo* vlastně podsouvá čtenářům model, kdy letec či sportovec, nejlépe obojí, symbolizuje hrdinu a sen chlapců.

Krátkou zprávou *Čs. letci do La Baule*³⁷⁶ oznamuje *Rudé právo* čtenářům, že do mezinárodní letecké soutěže se hlásí i českoslovenští letci. Bohužel nelze blíže specifikovat, zda mezi nimi byli i váleční letci druhé světové války. Oproti tomu říjen roku 1947 nám přináší zprávu, kde *Rudé právo* přímo píše o československých válečných letcích. Stať *Sokolská hlídka: 12 vystoupení cizinců*³⁷⁷ informuje, že na sokolský slet přijedou i anglické ženy, které začaly cvičit právě díky československým letcům za druhé světové války ve Velké Británii: „... anglické sestry, které začaly cvičit za vedení našich zahraničních letců ve válce...“³⁷⁸ Jak je

³⁷⁰ Pocta letci Novákovi. *Rudé právo*. 6. 4. 1947, roč. 27, č. 82, s. 8.

³⁷¹ Tamtéž.

³⁷² Odhalení pamětní desky letci mjr. Novákovi. *Rudé právo*. 29. 4. 1947, roč. 27, č. 100, s. 1.

³⁷³ Tamtéž.

³⁷⁴ KONRÁD, K. Radost a mládí v ulicích Prahy. *Rudé právo*. 21. 6. 1947, roč. 27, č. 144, s. 1.

³⁷⁵ Tamtéž.

³⁷⁶ Čs. letci do La Baule. *Rudé právo*. 25. 6. 1947, roč. 27, č. 147, s. 4.

³⁷⁷ Sokolská hlídka: 12 vystoupení cizinců. *Rudé právo*. 10. 10. 1947, roč. 27, č. 237, s. 3.

³⁷⁸ Tamtéž.

patrné, *Rudé právo* tak bez negativních konotací reflektuje i skutečnost, že se vlastně díky československým letcům rozšířil československý sport do Velké Británie.

V posledním článku tohoto tématu s názvem *Další mezinárodní rekordy sovětských letců*³⁷⁹ přináší *Rudé právo* informace orientované na východ. Ústřední tiskový orgán zde reflektuje zpětné uznání sedmnácti úspěchů sovětských letců jako světové rekordy od *Mezinárodní letecké federace*. Je nasnadě říci, že článek tak podporuje obraz sovětských letců jako schopných či lépe řečeno bezkonkurenčních.

Jak jsme uváděli již u let minulých, tak českoslovenští letci byli v rámci obsahů *Rudého práva* kromě sportovních událostí také často využíváni jako doplněk k demonstraci ideologických názorů, pokud to bylo možné. Představme si nyní toto ideologické využití v roce 1947.

Lednový článek *S výšin do podzemí*³⁸⁰ hovoří o letcích, kteří pomáhali s uhlím. Na první pohled úsměvné, ve skutečnosti však jasný nástroj budovatelské politiky. Demonstrativně citujeme: „*Naši letci z Prahy utvořili uhelnou brigádu v počtu 120 osob... Tím znovu prokázali, že plně chápu potřebu svého lidu, a že jsou jeho pomocníky i v době míru.*“³⁸¹

Za velice podstatnou stať považujeme březnovou zprávu *Vojáci II. odboje pro jednotu domova a zahraničí*³⁸², ve které je kladen *Rudým právem* důraz na postavení Slováků při bojích v zahraničí. „*Zahraníční vojáci II. odboje žádají očistu, jak ji vytyčil Košický vládní program, který musí být v tomto bodě splněn. Co se týče čs. státní jednoty, stáli bratři Slováci v zahraničí společně s Čechy. Mezi čs. zahraničními vojáky nebylo nikdy žádných sporů ani názorových rozdílů, Češi i Slováci byli příslušníky téže společné akce, měli na mysli nový, demokratický, nezávislý a jednolitý stát.*“³⁸³ V tomto článku tak můžeme pozorovat silné tendence *Rudého práva* ke vzájemnému spojování Čechů a Slováků a také k rovnosti pohledů na zahraniční odbojáře. Jak jsme očekávali, *Rudé právo* opravdu neuvádělo nic o tom, že by slovenští letci byli primárně dezertéry z *Luftwaffe*.

³⁷⁹ Další mezinárodní rekordy sovětských letců. *Rudé právo*. 12. 11. 1947, roč. 27, č. 263, s. 2.

³⁸⁰ S výšin do podzemí. *Rudé právo*. 30. 1. 1947, roč. 27, č. 25, s. 3.

³⁸¹ Tamtéž.

³⁸² Vojáci II. odboje pro jednotu domova a zahraničí. *Rudé právo*. 9. 3. 1947, roč. 27, č. 58, s. 5.

³⁸³ Tamtéž.

S ohledem na nová témata v roce 1947 jsme si stanovili i nový tematický okruh. Pro zobecnění ho můžeme nazývat letectvo a jemu blízká témata i se zahraničním přesahem.

Prvním takovým článkem je *Československý letec odsouzen v Anglii*³⁸⁴. *Rudé právo* zde hovoří o letci *Československých aerolinií* Bohuslavovi Jarošovi, jenž byl přistižen při pokusu propašovat šňůry umělých perel z Velké Británie. Angličany byl odsouzen k pokutě 200 liber nebo k 9 měsícům žaláře. Na první pohled se článek jeví jako pro naši práci nevhodný, nicméně jsme zjistili, že jméno Bohuslava Jaroše je uvedeno v seznamu mezi žalářovanými válečnými piloty za druhé světové války u RAF.³⁸⁵ Nabízí se zde otázka, zda se jedná o stejného Jaroše či zda jde jen o shodu jmen.

Další zprávou je *Čs. národní letecký průmysl na výstavu do Švýcarska*³⁸⁶, kdy je *Rudým právem* představována výstava ve Švýcarsku, které se zúčastnil i československý letecký průmysl. Tento průmysl je tak zobrazován jako perspektivní obor, jenž našel své místo i na zahraniční výstavě.

Duben roku 1947 patří všeobecně mezi nejbohatší měsíce, co se týče počtu výstupů zmiňujících letce. Mimo jiné zde nacházíme i noticku ** Polští letci do ČSR*³⁸⁷, která udává, že polští letci byli pozváni do Prahy za účelem účasti na mezinárodních závodech pořádané *Československým aeroklubem*. Z tohoto článku jasně nevyplývá, že se jednalo o válečné letce, nicméně navazující články na dané téma to již potvrzují.

Zbývajících články popisuje *Rudé právo* událost spojenou s bulharským letectvem. *Velitel bulharského letectva přiletěl do Prahy*³⁸⁸ je krátká zpráva o přiletu velitele bulharského letectva na návštěvu československého letectva za doprovodu bulharských válečných letců. Navazující úvodník *Vysoká čs. vyznamenání bulharským letcům*³⁸⁹ pak hovoří o dekorování těchto letců od ministra národní

³⁸⁴ Československý letec odsouzen v Anglii. *Rudé právo*. 19. 4. 1947, roč. 27, č. 92, s. 3.

³⁸⁵ *Czech Spitfire Club: Příslušníci čs. letectva žalářování nebo zavraždění komunisty v období 1948–1989* [online]. © 2015. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.czechspitfireclub.cz/?sekce1=clanky&sekce2=prislusnici-cs-letectva-zalarovani-a-zavrazeni-komunisty>.

³⁸⁶ Čs. národní letecký průmysl na výstavu do Švýcarska. *Rudé právo*. 29. 4. 1947, roč. 27, č. 100, s. 3.

³⁸⁷ * Polští letci do ČSR. *Rudé právo*. 5. 4. 1947, roč. 27, č. 81, s. 4.

³⁸⁸ vd. Velitel bulharského letectva přiletěl do Prahy. *Rudé právo*. 14. 11. 1947, roč. 27, č. 265, s. 3.

³⁸⁹ Vysoká čs. vyznamenání bulharským letcům. *Rudé právo*. 22. 11. 1947, roč. 27, č. 272, s. 1.

obranu armádního generála Ludvíka Svobody. Připomeňme, že v roce 1947 jsme se setkali i s delegací z Velké Británie³⁹⁰.

Rok 1947 nám však nabídl novou tematiku, která se přímo týká československých letců, jejich odkazu a nové tendenci, která se mění s novými etapami československých dějin. Tímto tematickým okruhem jsou noví českoslovenští letci.

Červnový mediální výstup *Mladí orli na startu*³⁹¹ pak reprezentuje první článek z této řady. Dočítáme se zde o nových letcích, kteří byli právě úspěšně vyřazeni z letecké školy. Mladí piloti jsou přirovnáváni k orlům a celý článek působí v duchu „předávání žezla“. Mladým letcům je v něm *Rudým právem* kladeno na srdce, že pojem letec odpovídá mravním a charakterovým ctnostem. „*Ano ta Dakota, jejíž jméno jako by přitahovalo letecké neštěstí. Ale kapitáni našeho stroje nás s úsměvem ujišťují, že čs. vojenští letci neměli dosud havárie. Letíme dnes s našimi vojáky, v jejichž rukou byla záchrana Anglie v prvních měsících letecké války a kteří v tomto ohromném úkolu obstáli skutečně hrdinně.*“³⁹² *Rudé právo* na tomto místě také otisklo přepis proslovu k mladým letcům: „*Jste nejmladšími piloty naší armády. Vašimi učiteli a instruktory byli letci, kteří své bohaté zkušenosti, krvi a životem zaplacené zkušenosti, získali za hranicemi. Dále zdůrazňuje, že u pilotů nejde jen o znalosti odborně technické, ale hlavně také o vlastnosti mravní a charakterové.*“³⁹³

Jak je známo, tyto mravní a charakterové vlastnosti západních letců byly ze strany vládnoucí strany od roku 1948 zapomínány. Nicméně dovolme si zde znova upozornit na skutečnost, kdy jsou českoslovenští letci ze západní fronty stále zobrazováni *Rudým právem* jako hrdinové. Ba dokonce je přidáváno na jejich renomé, jelikož jsou označováni za nositele mravní a charakterové kvality. Dále si povšimněme, že v celé stati nenalzáme jediného odkazu na Sovětský svaz či na boje na východní frontě.

Navazující, avšak již srpnový, článek nese titulek *Pilotní odznaky odevzdány leteckým akademikům*³⁹⁴ a je psán v duchu, který jsme si již představili

³⁹⁰ Návštěva anglických leteckých důstojníků v Praze. *Rudé právo*. 26. 6. 1947, roč. 27, č. 148, s. 3.; President republiky vyznamenal britské letecké důstojníky. *Rudé právo*. 28. 6. 1947, roč. 27, č. 150, s. 2.

³⁹¹ HRADECKÝ, A. Mladí orli na startu. *Rudé právo*. 3. 6. 1947, roč. 27, č. 128, s. 1.

³⁹² Tamtéž.

³⁹³ Tamtéž.

³⁹⁴ Pilotní odznaky odevzdány leteckým akademikům. *Rudé právo*. 1. 8. 1947, roč. 27, č. 178, s. 3.

výše – tedy v duchu „předávání žezla“ novým letcům: „*Vynasnažte se, abyste vždy a všude byli čestnými, statečnými a hrdými následovníky svých skvělých předchůdců.*“³⁹⁵ Označením „předchůdců“ jsou samozřejmě myšleni českoslovenští váleční letci v zahraničních službách. Veškeré pozitivní aspekty či absence negativních okolností jsou shodné jako u výše uvedeného článku a domníváme se, že není proto nutné je rekapitulovat.

Zatímco v roce 1946 jsme našli zprávu *Rudého práva*, která se vyjadřovala k bombardování Prahy³⁹⁶, analýza roku 1947 takovýmto mediálním výstupem nedisponuje. Přístupme tak k poslednímu tematickému okruhu, kterým je kultura a kulturní tvorba s odkazem na letce.

V *Rudém právu* se nám povedlo nalézt grafický inzerát³⁹⁷ na americký film o válečných letcích *Perutě pomsty*³⁹⁸. V reklamě se objevuje velký podtitul: „*Statisíce byly svědky hrdinství amerických letců ... a co vy?*“³⁹⁹ *Rudé právo* tak bez jakékoliv tendenčnosti zve čtenáře do kin na snímek opěvující americké letce.

Únor přinesl ohlédnutí za právě vydávanými knižními publikacemi *Z knih týdne*⁴⁰⁰. *Rudé právo* zmiňuje mimo jiné i knihu *Mezi nebem a zemí*⁴⁰¹, na kterou je psána velká chvála. Kniha je tvořena zápisky telegrafisty, který létal s československými letci za války. Zároveň však tento měsíc také přinesl informace o literární soutěži. Článek *Výsledek soutěže meč a pero*⁴⁰² věnuje prostor zahraničním vojákům, kteří jsou zároveň knižními autory. *Rudé právo* uvádí, že byla uspořádána soutěž, kdy mezi finalisty byl Jiří Osolobě se svou knihou *Boj a návrat*⁴⁰³ popisující letecké boje nad Německem.

³⁹⁵ Pilotní odznaky odevzdány leteckým akademikům. *Rudé právo*. 1. 8. 1947, roč. 27, č. 178, s. 3.

³⁹⁶ Jsme pyšní na Českomoravskou. *Rudé právo*. 28. 2. 1946, roč. 26, č. 50, s. 3.

³⁹⁷ REKLAMA. *Rudé právo*. 22. 1. 1947, roč. 27, č. 18, s. 4.

³⁹⁸ Žánr: akční / drama / válečný, země původu / rok natočení / délka: USA / 1943 / 124 min, režie: Howard Hawks. In: POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Perutě pomsty* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/4172-perute-pomsty/prehled/>.

³⁹⁹ REKLAMA. *Rudé právo*. 22. 1. 1947, roč. 27, č. 18, s. 4.

⁴⁰⁰ Z knih týdne. *Rudé právo*. 5. 2. 1947, roč. 27, č. 30, s. 2.

⁴⁰¹ Kniha byla později vydána znova, ale již pod názvem *Mezi nebem a mořem*. In: *Databáze knih: Mezi nebem a mořem* [online]. © 2008–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.databazeknih.cz/knihy/mezi-nebem-a-morem-148736>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.

⁴⁰² Výsledek soutěže meč a pero. *Rudé právo*. 21. 2. 1947, roč. 27, č. 44, s. 2.

⁴⁰³ Informace o knize se nám bohužel nepodařilo dohledat.

Duben přinesl v *Rudém právu* snímek *Společný cíl*⁴⁰⁴, který je prezentován ve stejnojmenné pozvánce – „*Společný cíl*“⁴⁰⁵. Jednalo se o romantický britský film z prostředí výcviku válečných letců v Anglii, USA a v Kanadě a o prvním náletu čerstvě vycvičených letců na Berlín.

Recenze filmu *Věk života a smrti*⁴⁰⁶ nesoucí název *Angličané se blýskli již prvním filmem*⁴⁰⁷ je součástí většího celku nesoucí nadpis *Triumf sovětského krátkého filmu v Mariánských Lázních*⁴⁰⁸. Snímek *Věk života a smrti*⁴⁰⁹ líčí příběh anglického vojenského letce, který musel při bojovém náletu skočit bez padáku z hořícího letadla. Jak je vidno, *Rudé právo* v roce 1947 ještě nemělo problém popisovat filmy ze západního prostředí, kde letci byli hrdiny. Promítání tohoto snímku proběhlo na filmovém festivalu v Mariánských lázních.

Posledním námi reflektovaným mediálním výstupem *Rudého práva* roku 1947 je reklama *Romány, které vyjdou v nejlevnější románové knihovně*⁴¹⁰. Prostor je zde věnován knize *Skutečný člověk*⁴¹¹. *Rudé právo* uvádí: „*Je to román sovětského letce od Borise Polevoje. O hrdinovi, který utajil, před vojenskou komisí, že ztratil v boji obě nohy, aby mohl znovu jako letec bojovat.*“⁴¹² Budoucímu filmovému zpracování této knihy se budeme ještě věnovat.

⁴⁰⁴ Žánr: drama / válečný, země původu / rok natočení / délka: Velká Británie / 1945 / 95 min, režie: John Boulting. In: POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Společný cíl* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/21532-spolecny-cil/komentare/>.

⁴⁰⁵ rm. „Společný cíl“. *Rudé právo*. 12. 4. 1947, roč. 27, č. 86, s. 2.

⁴⁰⁶ Žánr: fantasy / romantický / drama / válečný, země původu / rok natočení / délka: Velká Británie / 1946 / 104 min, režie: Emeric Pressburger, Michael Powell. In: POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Otázka života a smrti* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/7434-otazka-zivota-a-smrti/prehled/>.

⁴⁰⁷ věk. *Angličané se blýskli již prvním filmem*. *Rudé právo*. 5. 8. 1947, roč. 27, č. 181, s. 2.

⁴⁰⁸ Tamtéž.

⁴⁰⁹ Informace o snímku se nám bohužel nepodařilo dohledat.

⁴¹⁰ REKLAMA. *Romány, které vyjdou v nejlevnější románové knihovně*. *Rudé právo*. 29. 8. 1947, roč. 27, č. 201, s. 5.

⁴¹¹ Kniha *Skutečný člověk* však byla vydána pod jiným názvem, a to *Příběh opravdového člověka*. Viz *Databáze knih: Příběh opravdového člověka* [online]. © 2008-2016. [cit. 2016-11-10]. Dostupné na WWW: <http://www.databazeknih.cz/knihy/pribeh-opravdoveho-cloveka-16100>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.

⁴¹² *Romány, které vyjdou v nejlevnější románové knihovně*. *Rudé právo*. 29. 8. 1947, roč. 27, č. 201, s. 5.

5. LÉTA 1948–1950

Následující rozpětí let 1948 až 1950 již nebylo pro československé letce tak pozitivní jako ta čistě poválečná doba. S ohledem na politické události roku 1948, které jsme si výše alespoň stručně představili, je vhodné pohovořit blíže o zákonu č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky, jenž byl schválen dne 6. října 1948 a v platnost vstoupil dne 10. října téhož roku. Tento zákon byl určen pro, z pohledu KSČ, efektivní společenské upozadění jedinců a skupin občanů, které mohly představovat problém svým demokratickým smýšlením pro nově vzniklé státní zřízení. V realitě byly nejčastějšími perzekucemi dle paragrafu č. 231/1948 Sb. tresty smrti a internace v TNP⁴¹³. „V návaznosti na zákon č. 231/1948 Sb. byl schválen zákon č. 247/1948 Sb. o táborech nucené práce (TNP). Do TNP byli lidé posíláni administrativní cestou, bez soudního rozsudku, až na dobu dvou let.“⁴¹⁴

„Po demobilizaci zůstalo v československé poválečné armádě 444 letců, jež za války sloužili v Královském letectvu. Když se chopili moci komunisté, byli tito 'západáci' mezi prvními, na které totalitní režim zaměřil svoji pozornost. Čistky trvaly v jednotlivých etapách až do října 1950. Přečkalo je pouze osmnáct letců. Sto šest z těch, kteří po válce zůstali sloužit v armádě, opětovně uteklo na Západ. Ostatní byli z řad letectva vyhozeni a následně perzekuováni. ... Ti, co měli více štěstí, skončili většinou 'pouze' v nekvalifikovaných dělnických profesích. Pro bývalé příslušníky RAF nastala skutečná doba temna. Označení 'západák' či anglický letec bylo tou nejhorší možnou vizitkou nejen pro dotyčného, ale i pro jeho rodinu. Situace se začala pozvolna měnit teprve začátkem šedesátých let 20. století.“⁴¹⁵

Na území Československa existovala celá řada táborů nucených prací, nicméně pro československé letce byl vybrán jeden separátní, a to Mírov. Jeho založení je ve spojitosti s osobou generála Bedřicha Reicina, jenž sám v roce 1948 předkládal spis *Návrh na očistu letectva a opatření proti propuštěným*

⁴¹³ Zkratka označuje tábory nucených prací (Hlava I.).

⁴¹⁴ VLČEK, T. *TOTALITA.cz: Vězeňství, historie období 1948–1952* [online]. © 1999–2016. [cit. 2016-10-29]. Dostupné na WWW: http://www.totalita.cz/vez/vez_hist_01.php.

⁴¹⁵ HAVELKA, R. *Válka.cz: Příběh jedné knihy* [online]. © 1998–2015. [cit. 2016-10-29]. Dostupné na WWW: <http://www.valka.cz/14868-Pribeh-jedne-knihy>.

důstojníkům.⁴¹⁶ „Oficiálně byly TNP zrušeny k 31. 12. 1952, kdy byly přejmenovány na útvary přechodných nápravných zařízení...“⁴¹⁷

S ohledem na výše popisované události roku 1948 a jemu následujících je nasnadě říci, že mediální obraz československých válečných letců v *Rudém právu* v následujících analyzovaných letech není dle očekávání nikterak pozitivní. Během těchto let rozpoutal ústřední tiskový orgán *Komunistické strany Československa* několik kampaní proti těmto pilotům a blízkým tématům s nimi spojených.⁴¹⁸

5.1. Obraz československých válečných letců v *Rudém právu* v roce 1948

V analýze let 1946 a 1947 jsme již demonstrovali, že *Rudé právo* neuvádí zprávy vyjadřující se k tématu návratu československých stíhačů ze zahraničních bojišť. Je to logické, jelikož tyto informace již nebyly aktuální. O to více jsme se však setkávali s mediálními výstupy, které letce hojně spojovaly s novými či pietními událostmi. Vyzdvihneme zde skutečnost, že tyto veškeré zprávy byly v pozitivním duchu. Vůči československým západním letcům jsme nenalézali žádné negace, ba právě naopak. Zároveň jsme často odkazovali na budoucí ročníky, které jsme analyzovali, jelikož směr v těchto ročnících *Rudého práva* se od roku 1948 otáčí o 180 stupňů. Přikročme nyní tedy k analýze tohoto tematického okruhu.

Celý první okruh můžeme rozdělit do dvou základních celků. Tím prvním je emigrace. Jelikož bývalí váleční letci již v této době viděli, jakým směrem se ubírá nová únorová politika, a tak začali konat. Prvním květnovým článkem hovořícím o uprchlých pilotech je *Ukradeným letadlem uprchli za hranice*⁴¹⁹. Piloti jsou *Rudým právem* již zobrazováni v negativních konotacích. S ohledem na jedinečnost tohoto článku citujeme: „Dne 18. května 1948 v časných hodinách ranních se zmocnilo

⁴¹⁶ BÍLEK, J. Tábory nucené práce Mírov. Historie a vojenství, 1998, č. 4. ISSN 0018-2583, s. 94.

⁴¹⁷ JANÁK, D.; JIRÁSEK, Z. Vznik a existence táborů nucené práce v podmínkách zakladatelů období komunistického systému v Československu. In: *Tábory nucené práce a další projevy mimosoudní persekuce 1948–1954*: sborník z konference SÚ ČSAV a KH FF SU. Opava: Filozofická fakulta Slezské univerzity, 1992, s. 14.

⁴¹⁸ Viz následující analýza článků *Rudého práva* v letech 1948–1950.

⁴¹⁹ *Ukradeným letadlem uprchli za hranice. Rudé právo*. 21. 5. 1948, roč. 28, č. 118, s. 5.

*podvodným způsobem několik bývalých československých letců, kteří sloužili za války v anglickém královském letectvu, dopravního letounu Čs. státních aerolinií menšího typu na letišti v Čes. Budějovicích a s pomocí zaměstnanců Čs. státních aerolinií uletěli do Anglie. Uprchlíci měli za manželky Angličanky, které již dříve ujely do Anglie.*⁴²⁰ Jak je patrné, *Rudé právo* tímto textem spíše informuje o dané události a nevyužívá ještě žádných tvrdých označení. Čtenáři nepodsouvá přímo takové informace, které by měly vést k zaujmutí všeobecně negativního postoje vůči všem válečným pilotům.

Tyto opomíjené nástroje *Rudého práva* jsou pak již aplikovány v úvodníku *Kam dovedla naše lidi politika reakce: Otřásající svědectví o pekle v německé emigraci*⁴²¹. Samotný text představuje velice hodnotný materiál, který je vlastně reakcí na útěk několika československých letců. Hovoří o americkém okupačním pásmu Německa, kde jsou tábory pro emigranty. Samozřejmě je vše líčeno *Rudým právem* v negativním světle. Tendence je v tomto případě ukázková, jelikož *Rudé právo* nabádá občany k tomu, aby neemigrovali, protože i v československém vězení je lépe nežli v německé emigraci.

Nechybí zde ani zmínka o letcích: „... vypráví o našich zahraničních letcích, kteří se také dali zlákat k útěku. Je tam v zavšivených táborech několik našich zahraničních letců. Jejich manželky jsou Angličanky. Po únoru se chtěli za nimi dostat, ilegálně ovšem. Ted' už 3 měsíce sedí v lágru, úplně bez naděje. Britannie prý je nikdy do své země nepustí.“⁴²² Kromě těchto informací předkládá *Rudé právo* také ve svém textu tendenční a budovatelské poznámky, jako například: „*Ted' už ví, najednou to ví tak jasně, kolik je u nás práce, že u nás nikdo nemusí a nebude musit o ni poníženež prosit, ale že práce u nás sama na lidi volá – ví, jak to vypadá ve světě, v němž vládnou američtí imperialisté, jak vypadá vděčnost západu k lidem, kteří pro západ zradili svou vlast a své dobré jméno.*“⁴²³ Jak je patrné, úhlavní nepřítel v podobě západu je jasně definován, přičemž jeho metody jsou považovány za

⁴²⁰ Ukradeným letadlem uprchli za hranice. *Rudé právo*. 21. 5. 1948, roč. 28, č. 118, s. 5.

⁴²¹ Kam dovedla naše lidi politika reakce: Otřásající svědectví o pekle v německé emigraci. *Rudé právo*. 27. 5. 1948, roč. 28, č. 123, s. 1. Viz příloha č. 2 – Kam dovedla naše lidi politika reakce: Otřásající svědectví o pekle v německé emigraci. *Rudé právo*. 27. 5. 1948, roč. 28, č. 123, s. 1.

⁴²² Tamtéž.

⁴²³ Tamtéž.

nejzákeřnější. Letci jsou tak mimo jiné líčení *Rudým právem* jako zrádci své vlasti, kteří stojí na straně západu a amerických imperialistů.

Navazující zprávou je *Bývalý čs. letec Vancl vypráví: „žijeme z milosti Němců, Američané se o nás nestarali“*⁴²⁴. Mimo jiné zde *Rudé právo* odkazuje na vyprávění bývalého příslušníka čs. letectva v Anglii Vancla uveřejněného v *United Press*. Tematicky a ideově navazuje na minulou stať. Vancl dle *Rudého práva* prostřednictvím *United Press* popisuje otřesné podmínky v uprchlických táborech v Německu. Je zde však patrný rozdíl, jelikož v minulém článku jasně stojí, že emigranti se do Velké Británie nikdy nedostanou⁴²⁵, zde je již uvedeno, že piloti čekají na britská víza. Přesto přese všechno slouží tyto články jako nástroj svědeckví v *Rudém právu*, který má jasně odvádět československé občany od myšlenky emigrace.

Druhým celkem prvního tematického okruhu je otázka uvěznění a politického procesu. Tento obraz letců si můžeme demonstrovat na stati *Generál K. Janoušek odsouzen na 18 let žaláře*⁴²⁶. Jedná se o třísloupkovou reportáž přinášející informace *Rudým právem* o přelíčení s Karlem Janouškem a o jeho odsouzení, kterým měla být smrt oběšením. Díky nedokončeným úkladům proti republice byl změněn trest na 18 let ostrého žaláře.

Rudé právo pracuje s ideologickým tlakem na společnost, kde se snaží zobrazit, jak jsou diplomaté západních států působící v ČSR proradní, že jsou to špioni a že lákají vybrané občany Československé republiky k emigraci. Citujme: „*Úředně se oznamuje: Ve dnech 14. až 17. t. m. bylo před senátem vrchního vojenského soudu v Praze hlavní přelíčení s bývalým div. gen. Karlem Janouškem, který byl obžalován za vážných protistátních činů a zejména z přípravy úkladů o republiku, vojenské zrady a zběhnutí za hranice.*“⁴²⁷ Jak je na těchto zprávách patrné, *Rudé právo* ve svém obsahu již zahájilo prezentaci negativního obrazu letců prostřednictvím procesů s nimi a publikováním zkreslených informací. Skutečnosti, které předcházely tomuto odsouzení, se v *Rudém právu* však čtenář dozví až v roce

⁴²⁴ Bývalý čs. letec Vancl vypráví: „žijeme z milosti Němců, Američané se o nás nestarali“. *Rudé právo*. 28. 5. 1948, roč. 28, č. 124, s. 1.

⁴²⁵ Kam dovedla naše lidi politika reakce: Otřásající svědeckví o pekle v německé emigraci. *Rudé právo*. 27. 5. 1948, roč. 28, č. 123, s. 1. Viz příloha č. 2 – Kam dovedla naše lidi politika reakce: Otřásající svědeckví o pekle v německé emigraci. *Rudé právo*. 27. 5. 1948, roč. 28, č. 123, s. 1.

⁴²⁶ Generál K. Janoušek odsouzen na 18 let žaláře. *Rudé právo*. 19. 6. 1948, roč. 28, č. 143, s. 2.

⁴²⁷ Tamtéž.

1968⁴²⁸. Zároveň poznamenejme, že v případě tohoto mediálního výstupu *Rudé právo* neuvádí autora.

Kromě výše uvedených dvou celků můžeme v roce 1948 nalézt ještě jednu zprávu z tohoto okruhu. Tou je pak úvodník *Úspěch letectva spočívá v obětavých mechanicích*⁴²⁹, jehož obdobu jsme již zaznamenali v minulých letech⁴³⁰. S odstupem času, kdy zlomem je únor 1948, nalézáme jinou rétoriku i v oblasti letectví. *Rudé právo* již obsahuje menší či žádný počet vzpomínek a odkazů na válečné letce československého původu. Místo toho zde stojí silný odkaz na lidovou základnu socialistického státu: „*Nikdy nezapomeňte, že jste vyšli z lidu.*“⁴³¹

Jediným drobným odkazem na československé válečné letce, ve kterém je *Rudé právo* okamžitě nehaní, je březnová zpráva *Národ se rozloučil s Janem Masarykem*⁴³². Ta hovoří o pohřbu a smutečním průvodu desetitisícového davu Prahou za rakví Jana Masaryka. Nacházíme zde zmínku o letcích: „*Smuteční průvod zahajuje vojenská jízdní hlídka ... čeští dobrovolníci z I. světové války, barikádníci, legionáři, letci II. odboje...*“⁴³³ Je vcelku symbolické, že jediný obecný a při tom nikterak negativní odkaz na válečné piloty figuruje ve zprávě, kde se *Rudé právo* loučí s Janem Masarykem a svým způsobem i s posledními odkazy bývalého režimu.

Jako druhý tematický okruh zde předkládáme analýzu článků *Rudého práva*, které hovoří opět o politickém vývoji a jeho inklinaci, o zahraničních armádách apod. V tomto roce je nejvíce patrné vůči roku předešlému, jak narostla adorace Sovětského svazu a jeho složek. S tímto nárůstem přišel logicky pokles či téměř úplná ztráta mediálních výstupů *Rudého práva*, které by zobrazovaly západní mocnosti alespoň neutrálně.

Obraz amerického letectva si můžeme demonstrovat na lednovém úvodníku *Trumanova komise se obává cizích atomových zbraní*⁴³⁴. *Rudé právo* podsouvá čtenáři nové rozložení leteckých sil a zdůrazňuje pocit strachu z atomových zbraní jiných zemí. *Rudé právo* pak očekává, že atomové zbraně budou mít jednotlivé země

⁴²⁸ Osvětlit, jak to skutečně bylo: Dr. Janouškovi povolena obnova trestního řízení. *Rudé právo*. 15. 5. 1968, roč. 48–49, č. 133, s. 2.

⁴²⁹ Úspěch letectva spočívá v obětavých mechanicích. *Rudé právo*. 27. 7. 1948, roč. 28, č. 173, s. 1.

⁴³⁰ Letíme k našim mechanikům. *Rudé právo*. 17. 2. 1946, roč. 26, č. 41, s. 3.

⁴³¹ Úspěch letectva spočívá v obětavých mechanicích. *Rudé právo*. 27. 7. 1948, roč. 28, č. 173, s. 1.

⁴³² -AH-. Národ se rozloučil s Janem Masarykem. *Rudé právo*. 14. 3. 1948, roč. 28, č. 63, s. 1.

⁴³³ Tamtéž.

⁴³⁴ Trumanova komise se obává cizích atomových zbraní. *Rudé právo*. 14. 1. 1948, roč. 28, č. 11, s. 1.

k roku 1953. Zároveň je zde prezentováno samotné americké letectvo, které by mělo sestávat pro rok 1948: „... z 6869 letadel první linie, 3212 letadel letecké národní gardy a 8100 letadel v záloze.“⁴³⁵

Přestože výše uvedená zpráva nepůsobí nikterak negativně, představme si již typickou zprávu pro rok 1948 a roky následující. Ta nese název *Proč nepomohli Američané slovenským povstalcům?*⁴³⁶ s podtitulem: *V Londýně měli větší zájem o zastoupení nár. soc. v SNR než o pomoc bojovníkům*⁴³⁷. Svým obsahem patří mezi jedny z prvních článků, které již negativně a s určitou agresí hovoří o amerických letcích. Zároveň jsou americké síly označovány za určité sabotéry.

Tuto zášť si můžeme demonstrovat na následující citaci: „*Několik týdnů před povstáním provedli američtí letci úspěšný nálet na Dubovou a zničili téměř všechny zásoby pohonných hmot, ačkoliv londýnské kruhy byly požádány, aby na Dubovou nebyly nálety podnikány, neboť se tam soustřeďují zásoby pohonných hmot pro povstalecká vojska. Americké letectvo také nebombardovalo objekty Němců, jejich zničení by znamenalo účinnou pomoc povstalcům – ačkoliv generál Golián osobně odevzdal veliteli americké eskadry přesné mapy s označením objektů.*“⁴³⁸ Jak je patrné, oproti ročníkům minulým se jedná o zcela nový způsob zobrazování vojenských složek USA v *Rudém právu*.

Lze říci, že jedinými neutrálními výstupy *Rudého práva* vůči americkým letcům jsou zprávy o japonských zločinech na těchto vojácích. Kauza válečných zločinů v Japonsku je popisována zprávou *Smrt japonským válečným zločincům*⁴³⁹ a napomáhá vytvářet obraz amerických letců v Japonsku a toho, jak s nimi bylo nelidsky zacházeno. *Rudé právo* uvádí, že čtyřicet japonských vojáků je ztýralo, umučilo a zavraždilo. Americký vojenský soud je tak odsoudil k smrti. Na tuto zprávu pak navazuje další s názvem *Kanibalství v Japonsku*⁴⁴⁰. *Rudé právo* uvádí, že během přelíčení vyšla na povrch děsivá informace, kdy: „... jeden japonský sanitní důstojník provedl pitvu osmi amerických letců a játra usmrčených letců dal uvařit a předkládat se sojovou omáčkou v kantině lazaretu. Obžalovaný se přiznal.“⁴⁴¹

⁴³⁵ Trumanova komise se obává cizích atomových zbraní. *Rudé právo*. 14. 1. 1948, roč. 28, č. 11, s. 1.

⁴³⁶ Proč nepomohli Američané slovenským povstalcům? *Rudé právo*. 1. 2. 1948, roč. 28, č. 27, s. 2.

⁴³⁷ Tamtéž.

⁴³⁸ Tamtéž.

⁴³⁹ AFP. Smrt japonským válečným zločincům. *Rudé právo*. 17. 3. 1948, roč. 28, č. 65, s. 2.

⁴⁴⁰ Kanibalství v Japonsku. *Rudé právo*. 21. 3. 1948, roč. 28, č. 69, s. 4.

⁴⁴¹ Tamtéž.

Pro návrat „do zajetých kolejí“ roku 1948 nám poslouží zpráva *Z příkazu amerických a britských voj. úřadů: V Bizonii se připravuje obnovení „Luftwaffe“*⁴⁴². *Rudé právo* zde hovoří o znova stavěném letectvu v Německu, a to i přes rozhodnutí spojenecké kontrolní komise o zákazu jakékoliv německé letecké činnosti. „V systematických výsleších jsou tito němečtí letci dotazováni na údaje týkající se jejich vojenské služby v hitlerovském letectvu...“⁴⁴³ Negativní obraz západu a západního letectva je v *Rudém právu* tolik frekventován, že rozdíl oproti ročníkům minulým je až nad očekávání markantní.

Rozsáhlý text na celou novinovou stranu nese titulěk *Obžaloba protimírové politiky*⁴⁴⁴ a zastává již naprosto tendenční slovtvorbu jako například: „*Otevřená podpora nejreakčnějších fašisticko-monarchistických živlů a skupin v různých zemích, systematické poskytování peněžních prostředků a zbrání k udušení demokratického, lidově-osvobozenického hnutí v těchto zemích...*“⁴⁴⁵ S ohledem na samotný titulěk není v tomto článku samozřejmě ani opomenuta otázka leteckých vzdušných sil. Této problematice je věnován text s podnadpisem *Plány útoků amerického letectva*⁴⁴⁶. *Rudé právo* se zde odvolává přímo na americký týdeník *Saturday Evening Post*, kde vyšla zpráva o zbrojení amerického letectva a přípravě sil pro případné vojenské aktivity v Evropě. S ohledem na ně pak mají již Američané připravené letecké základny ve Velké Británii. Dle *Rudého práva* mají tyto aktivity: „... válečný, štvavý a podněcovatelský charakter...“⁴⁴⁷

V květnu přináší *Rudé právo* rozsáhlou stať *Volali jste – my přišli*⁴⁴⁸. Ústřední tiskový orgán zde pracuje s tradičním dogmatem – Sověti přišli Praze na pomoc při *Pražském povstání*, ale Američani nikoliv. Nechybí zde ani zmínka o československých letcích v Londýně, kterým bylo zakázáno startovat: „*Všichni si pamatujeme, jak Praha prosila zoufale Londýn, aby čeští chlapci, kteří v době pro Anglii nejhorší, přinesli největší oběti k záchraně Londýna – mohli přiletět nad Prahu a uchránit vlastní české nebe proti německým bombardérům. Na žádost našich*

⁴⁴² *Z příkazu amerických a britských voj. úřadů: V Bizonii se připravuje obnovení „Luftwaffe“*. *Rudé právo*. 21. 4. 1948, roč. 28, č. 94, s. 2.

⁴⁴³ Tamtéž.

⁴⁴⁴ *Obžaloba protimírové politiky*. *Rudé právo*. 28. 9. 1948, roč. 28, č. 227, s. 3.

⁴⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁴⁶ *Plány útoků amerického letectva*. *Rudé právo*. 28. 9. 1948, roč. 28, č. 227, s. 3.

⁴⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁴⁸ HRADECKÝ, A. *Volali jste – my přišli*. *Rudé právo*. 9. 5. 1948, roč. 28, č. 109, s. 3.

letců v Anglii, aby jim bylo dovoleno odlétnout nad Prahu, bylo odpověděno, že to není možné, že jsou ve svazku britské armády, která nevede boje v prostoru ČSR a že by bylo nutno je převést do svazku amerického.“⁴⁴⁹ V tomto případě je zajímavé, že českoslovenští letci jsou ještě chváleni a hrdinsky prezentováni. Domníváme se, že je to dáno časovou posloupností, jelikož negativní konotace s jejich emigrací přišly až později.⁴⁵⁰ Zároveň je v tomto článku snaha tendenčně využít letce jako hrdiny a zároveň jako oběti západního armádního a politického smýšlení. Samotný text je dále již naprosto typickým pro roky 1948 a následující, kdy jsou západní spojenecké armády zobrazovány *Rudým právem* pouze negativně. Jako pravý protipól stojí samozřejmě dle *Rudého práva* hrdinná *Rudá armáda*.

Ve stejných tendencích se nese i celostránkový speciál s názvem *Jak nám Sovětský svaz pomáhal*⁴⁵¹. S ohledem na plnohodnotně rozvíjenou ideologii zde *Rudé právo* uvádí menší titulky jako například: *Co nám Sovětský svaz dodá?*⁴⁵² nebo *Se Sovětským svazem a nikdy již jinak*⁴⁵³. Mezi tyto menší články patří i *Sovětská armáda zachránila Prahu*⁴⁵⁴, kde *Rudé právo* pracuje s informacemi o osvobození Prahy, kde je s ohledem na ideologii samozřejmě kritizována americká armáda, která: „... mohla snadno a rychle proniknout k blízké Praze. Zůstala však nečinně ležet, protože americkým reakčním kruhům nebylo proti mysli, kdyby Němci krvavě súčtovali s bojujícím pražským lidem.“⁴⁵⁵

V případě budování obrazu sovětské armády a inklinace k Sovětskému svazu můžeme snadno navázat na již výše uváděné mediální výstupy. Jak jsme avizovali i v roce 1947, mezi oblíbené zvyky *Rudého práva* patřilo zobrazování různých a často i vzájemných blahopřání. Taková je i zpráva *Vzájemná blahopřání slovanských letců*⁴⁵⁶, kde se dočítáme, že velitel československého letectva obdržel blahopřání od polského, jugoslávského a bulharského velitele letectva k novému roku. Poznamenejme, že Jugoslávie se během krátké doby bude orientovat na západ a ze zpráv zaměřených na východní blok zmizí.

⁴⁴⁹ HRADECKÝ, A. Volali jste – my přišli. *Rudé právo*. 9. 5. 1948, roč. 28, č. 109, s. 3.

⁴⁵⁰ Ukradeným letadlem uprchli za hranice. *Rudé právo*. 21. 5. 1948, roč. 28, č. 118, s. 5.

⁴⁵¹ DOLEJŠÍ, V. Jak nám Sovětský svaz pomáhal. *Rudé právo*. 7. 11. 1948, roč. 28, č. 260, s. 3.

⁴⁵² DOLEJŠÍ, V. Co nám Sovětský svaz dodá? *Rudé právo*. 7. 11. 1948, roč. 28, č. 260, s. 3.

⁴⁵³ DOLEJŠÍ, V. Se Sovětským svazem a nikdy již jinak. *Rudé právo*. 7. 11. 1948, roč. 28, č. 260, s. 3.

⁴⁵⁴ DOLEJŠÍ, V. Sovětská armáda zachránila Prahu. *Rudé právo*. 7. 11. 1948, roč. 28, č. 260, s. 3.

⁴⁵⁵ Tamtéž.

⁴⁵⁶ Vzájemná blahopřání slovanských letců. *Rudé právo*. 6. 1. 1948, roč. 28, č. 4, s. 3.

O válečných bojích druhé poloviny ledna roku 1945 se dočítáme ve stati *Od Ondavy na západ*⁴⁵⁷. *Rudým právem* je zde především prezentován I. čs. armádní sbor po boku sovětské armády, který se účastnil boje proti fašistům a osvobodil Slovensko. Nacházíme zde hodně zmínek o českých vojácích, ale chybí nám tu zmínka o letcích, kteří zde také působili.

Informace o sovětském civilním i válečném letectvu jsou prezentovány *Rudým právem* ve zprávě 25. *Výročí sovětského civilního letectva*⁴⁵⁸. Je zde zmiňováno, že sověští civilní letci za války létali s municí a zásobami přes fronty a sloužili v armádě. Hlavní zajímavostí je přisouzení prvenství v počtu nalétaných kilometrů sovětskému letci Nikolaji Novikovi, který nalétal dle *Rudého práva* tři miliony kilometrů, a je tak dle tohoto článku prvním na světě. Nicméně již v roce 1947 jsme našli zprávu o českém letci, který nalétal tři a půl milionu kilometrů a je v celé Evropě oslavován jako letec s nejvyšším počtem nalétaných kilometrů.⁴⁵⁹ Nabízí se zde konstatovat, že adorace Sovětského svazu byla takovou prioritou, že se dokonce zapomínalo na vlastní československé úspěchy.

Červencový článek přinesl mimo jiné i další obraz sovětského válečného letectva. *Německé letectvo našlo svůj hrob na sovětské frontě*⁴⁶⁰ je tak zprávou, která primárně referuje o dni sovětského letectva v SSSR. Nacházíme zde však také ideologicky zaměřený text, kde je vlastně řečeno, že silné válečné letectvo SSSR vyhrálo válku: „Právě proto, že základní masa letectva byla soustředěna na sovětsko-německé frontě, nesetkávaly se anglo-americké vojenské síly s nějakým velkým odporem. Ani na západě, ani v afrických pouštích, ani ve Středomoří, nýbrž u Moskvy...“⁴⁶¹ Článek jako je tento a celou řadu dalších můžeme považovat za upravování historie, kdy je *Rudým právem* naprosto zlehčováno přispění například leteckých sil Velké Británie v celé válce a lze proto tyto mediální výstupy považovat za demagogii.

⁴⁵⁷ -JR-. *Od Ondavy na západ. Rudé právo*. 31. 1. 1948, roč. 28, č. 26, s. 2.

⁴⁵⁸ 25. *Výročí sovětského civilního letectva. Rudé právo*. 10. 2. 1948, roč. 28, č. 34, s. 2.

⁴⁵⁹ Vlf. *Padesátiletý nalétal 3 a půl milionu kilometrů. Rudé právo*. 24. 10. 1947, roč. 27, č. 249, s. 5.

⁴⁶⁰ *Německé letectvo našlo svůj hrob na sovětské frontě. Rudé právo*. 20. 7. 1948, roč. 28, č. 167, s. 2.

⁴⁶¹ Tamtéž.

V *Rudém právu* nacházíme zprávu *Skvělé výkony na leteckém dnu v Moskvě*⁴⁶². *Rudé právo* zde opět vyzvedávalo sovětské letectvo a vytvářelo obraz jeho silného postavení.

Srpnový článek *500 parašutistů hromadně seskočilo na letiště*⁴⁶³ navazuje na dvě výše uvedené červencové statě o dni sovětského letectva. *Rudé právo* v něm referuje o kvalitách a nebojácnosti sovětského letectva. Můžeme se zde také dočíst o vzpomínce na konkrétního válečného letce N. I. Novikova, který patřil mezi nejlepší frontové stíhače a stal se zároveň úspěšným učitelem, neboť jedenáct jeho žáků jsou nositeli titulu hrdina Sovětského svazu. Povšimněme si, že se jedná o stejného Novika, který čerstvě získal titul za nejvíce nalétaných kilometrů.⁴⁶⁴

Posledním námi reflektovaným článkem s touto tematikou je listopadový úvodník *Dopis města Litovle městu Kremenčugu*⁴⁶⁵. *Rudé právo* v něm informuje o skutečnosti, že ve městě Litovli u příležitosti oslav *Velké říjnové revoluce* proběhlo slavnostní odhalení mohyly sovětského letce, který ztratil svůj život v boji o Československo. „... *Isaj Iljič Tabačnikov. Jako příslušník sovětského letectva byl v poslední den války nad naším městem sestřelen, zřítíl se a uhořel v troskách.*“⁴⁶⁶ Celá tato událost je patřičně zaobalena do kulturně-politického dění: „*Jako projev lásky, úcty a bratrství k sovětskému lidu a na věčnou paměť padlým hrdinům nabízíme Vám uzavření přátelských styků a bratrství města Litovle s městem Kremenčugem.*“⁴⁶⁷

V rámci roku 1948 jsme se také setkali s články, které spojuje téma *Slovenského národního povstání*. Prvním z nich je rozsáhlá stať na celou stranu *Jaro nového Slovenska*⁴⁶⁸. *Rudé právo* zde primárně hovoří o *Slovenském národním povstání* a pomoci *Rudé armády*. Narážíme zde na informace, že při bojích pomáhal *I. československý armádní sbor v SSSR*, nicméně postrádáme jakoukoliv zmínku, že jeho součástí byli i letci.⁴⁶⁹ Figuruje zde však text o amerických letcích: „*Na*

⁴⁶² Skvělé výkony na leteckém dnu v Moskvě. *Rudé právo*. 27. 7. 1948, roč. 28, č. 173, s. 1.

⁴⁶³ rep-. 500 parašutistů hromadně seskočilo na letiště. *Rudé právo*. 1. 8. 1948, roč. 28, č. 178, s. 5.

⁴⁶⁴ 25. Výročí sovětského civilního letectva. *Rudé právo*. 10. 2. 1948, roč. 28, č. 34, s. 2.

⁴⁶⁵ Dopis města Litovle městu Kremenčugu. *Rudé právo*. 5. 11. 1948, roč. 28, č. 258, s. 1.

⁴⁶⁶ Tamtéž.

⁴⁶⁷ Tamtéž.

⁴⁶⁸ HRADECKÝ, A. Jaro nového Slovenska. *Rudé právo*. 29. 8. 1948, roč. 28, č. 202, s. 3.

⁴⁶⁹ Domníváme se, že vyzdvihování letců jako součástí I. československého armádního sboru v SSSR je nepodstatné, ale každopádně je to v rozporu s články z minulých let, kde byli letci zmiňováni všude a při každé vhodné příležitosti.

*povstalecké území přiletěly také vojenské misse a štáby 'pozorovatelů'. Přistálo také několik amerických letadel, která odvezla americké letce osvobozené povstalci. 'Pomoc' se soustředila na bombardování letiště Dubové, kde byly zničeny téměř všechny zásoby pohonných hmot, připravených pro povstání!*⁴⁷⁰ Tendenční vyjadřování *Rudého práva* proti americkým či spojeneckým složkám jsme si již několikrát demonstrovali výše.

Druhý mediální výstup *Rudého práva*, kde se vyskytuje *Slovenské národní povstání*, představuje článek *Na území ČSR 138.000 hrobů sovětských vojáků*⁴⁷¹. *Rudé právo* pracuje s popisem událostí týkajících se *Slovenského národního povstání*, kde zmiňuje především sovětskou leteckou pomoc apod. Každopádně ani zde nenalezneme jakoukoliv zprávu o československých letcích sloužících na východní frontě. Ba dokonce zde nenalezneme ani informaci o *I. čs. armádním sboru v SSSR*, který se aktivně všech bojů účastnil.

Téma leteckého dne v Československu není v tomto ročníku *Rudým právem* spojováno s československými válečnými letci, z toho důvodu si dovoluujeme tento tematický okruh nereflektovat.

Tak jako v minulých ročnících jsou letci v obsahu *Rudého práva* spojováni se sportovními aktivitami a událostmi. První zprávou tohoto druhu je *Nový letecký rekord 968 km za hodinu*⁴⁷². *Rudé právo* zde představuje britského pilota Johna Derryho, jenž vytvořil nový rychlostní rekord na trati 100 km. Jak na tomto článku vidíme, tak nikoliv úplně každý rekord byl sovětský, o kterém *Rudé právo* psalo.

Z domácího prostředí je pak reportáž *Čs. parašutisté seskočí na sokolský stadion*⁴⁷³, kdy *Rudé právo* reflektuje informace z armádního sokolského dne. Při této příležitosti byly odehrány tři živé obrazy. První představuje nacistický útok a zábor československých letišť v roce 1938 a v závěru přijíždějí sovětské tanky, které vítězně vytlačují nacisty. Jelikož se časově nacházíme již v květnu, tak se zde nevyskytuje žádná zmínka o západních mocnostech či válečných letcích.

⁴⁷⁰ Jaro nového Slovenska. *Rudé právo*. 29. 8. 1948, roč. 28, č. 202, s. 3.

⁴⁷¹ Na území ČSR 138.000 hrobů sovětských vojáků. *Rudé právo*. 7. 11. 1948, roč. 28, č. 260, s. 3.

⁴⁷² Nový letecký rekord 968 km za hodinu. *Rudé právo*. 13. 4. 1948, roč. 28, č. 87, s. 1.

⁴⁷³ DOUBEK, J. Čs. parašutisté seskočí na sokolský stadion. *Rudé právo*. 23. 5. 1948, roč. 28, č. 120, s. 4.

Zpráva *V pondělí bude v Londýně vztyčena čs. vlajka*⁴⁷⁴ hovoří o příletu československé výpravy do Velké Británie na *Olympijské hry*. Nalezneme zde krátký odkaz na československé válečné letce v Anglii, citujeme: „*Dočasným bydlštěm po dobu olympiády budou pro naši celou výpravu, ubytovanou ve West Draytonu, bývalá kasárna RAF, kde bydleli po dobu války také českoslovenští letci. Zůstal zde ještě jejich bývalý velitel, který rád na naše hochy vzpomíná a velmi si je chválí.*“⁴⁷⁵ Povězme si ještě, že se jedná opravdu o jeden z posledních článků, kde jsou českoslovenští piloti na dlouhá léta zobrazováni v pozitivním světle. Mimo jiné zde čtenář *Rudého práva* také mohl nalézt zmínku o RAF.

Sportovní zpráva *Wint a Mc Kenley budou startovat na Strahově*⁴⁷⁶ představuje dva britské běžce, z nichž jeden byl válečným stíhačem RAF. Překvapilo nás, že jsme v *Rudém právu* vůbec takovouto informaci našli.

Posledním mediálním výstupem na téma sportu je zářijový článek *Čs. letci v Polsku*⁴⁷⁷, jenž popisuje, jak byli českoslovenští letci oficiálně pozváni na velký letecký den ve Varšavě. Mimo to *Rudé právo* také uvádí okolnosti, že obě strany chtějí této události využít pro manifestaci polsko-československého sblížení a taktéž svých národních aeroklubů. Tuto zprávu zde uvádíme pouze pro ilustraci, na které je opravdu dobře patrná orientace na „slovanskou stranu“ i v oblasti letectví.

Tak jako u předchozích analyzovaných ročníků jsme si stanovovali tematický okruh představující letce na pozadí politické ideologie jako jeden z jejích nástrojů, je vhodné tak učinit i v roce 1948, přestože takový mediální výstup je v *Rudém právu* pouze jeden. Květnová zpráva *Právníci budou volit Národní frontu*⁴⁷⁸ představuje text, kde jednotlivé obory jasně vyjadřují svou vůli hlasovat pro *Národní frontu*. Jak jsme avizovali, figuruje zde i letci, kteří: „... *jednomyslně se zavazují hlasovat pro vítězství Národní fronty.*“⁴⁷⁹ Je zde tak transparentně zobrazován ideový tlak na občany a můžeme tak říci, že jinými slovy z tohoto textu pro běžného a dobového čtenáře plynulo, že i letci souhlasí s názory *Národní fronty*.

⁴⁷⁴ STJAŽKIN, M. *V pondělí bude v Londýně vztyčena čs. vlajka. Rudé právo*. 25. 7. 1948, roč. 28, č. 172, s. 8.

⁴⁷⁵ Tamtéž.

⁴⁷⁶ *Wint a Mc Kenley budou startovat na Strahově. Rudé právo*. 7. 8. 1948, roč. 28, č. 183, s. 4.

⁴⁷⁷ *Čs. letci v Polsku. Rudé právo*. 11. 9. 1948, roč. 28, č. 213, s. 4.

⁴⁷⁸ *Právníci budou volit Národní frontu. Rudé právo*. 28. 5. 1948, roč. 28, č. 124, s. 5.

⁴⁷⁹ Tamtéž.

Zatímco v roce 1947 jsme v *Rudém právu* nenalezli jedinou zprávu hovořící o bombardování československého území, či lépe řečeno protektorátu, spojeneckými letci, disponuje rok 1948 alespoň jedním mediálním výstupem na dané téma. Je jím únorová zpráva *Dánské město bude vytápěno turbinou ze Škodovky*⁴⁸⁰. Jak se nám stalo již vícekrát, tak na první pohled se jeví článek pro naše účely jako naprosto nepoužitelný, není to však pravda. V jeho textu objevujeme narážku na americké válečné letectvo, které vybombardovalo Škodovku. Lze dokonce říci, že *Rudé právo* pojalo celý článek jako reklamu na znárodněný průmysl, který se dokázal zotavit z amerického zásahu na konci války. Citujeme: „*Dodávka se řadí k dalším úspěchům práce našich lidí, neboť byla vyrobena přes to, že původní české nákresy a modely byly při náletu amerických letců koncem dubna 1945 zničeny.*“⁴⁸¹ Povšimněme si, že v tomto článku nacházíme první negativní odkaz na spojenecké letce, jelikož jsou poprvé v obsahu *Rudého práva* označeni za viníky.

Rok 1947 nám přinesl nové téma *Rudého práva*, kterým se stal nástup nových československých vojenských letců do služby. V červnovém článku *Noví letečtí důstojníci nastupují: Naše lidová armáda je posilou míru a bezpečnosti*⁴⁸² již plně využívá *Rudé právo* svého oblíbeného názvosloví a terminologie let budoucích. Za povšimnutí jistě stojí spojování a oblíbenost zcela antonymních významů, tedy slov armáda versus mír a bezpečnost. Naprostou odlišnost vůči článkům na stejné téma z roku 1947⁴⁸³ spatřujeme ve skutečnosti, že noví piloti byli vnímáni jako nástupci předchůdců, na které musí být všichni hrdí, a ze kterých mají také čerpat jejich morálního příkladu. V roce 1948 je však text *Rudého práva* zcela odlišný, v článku se o válečných letcích již vůbec nehovoří a naopak se vyzdvihuje očista armády: „*Je však třeba stále dbát o to, aby armáda byla zbavována všech těch, kteří jsou špatnými vlastenci, nespolehlivými Čechoslováky. Reakční vlivy způsobily, že ani v armádě nebyla provedena po květnu 1945 taková očista, jaké bylo třeba. Tak se stalo, že v armádě zůstali ještě lidé, kteří nenáviděli lidově demokratický režim... Proto bylo po únoru třeba zbavit se těchto rozvratných živlů. Ale bude třeba i dále*

⁴⁸⁰ rep-. Dánské město bude vytápěno turbinou ze Škodovky. *Rudé právo*. 13. 2. 1948, roč. 28, č. 37, s. 3.

⁴⁸¹ Tamtéž.

⁴⁸² Noví letečtí důstojníci nastupují: Naše lidová armáda je posilou míru a bezpečnosti. *Rudé právo*. 8. 6. 1948, roč. 28, č. 133, s. 2.

⁴⁸³ Mladí orlí na startu. *Rudé právo*. 3. 6. 1947, roč. 27, č. 128, s. 1.; Pilotní odznaky odevzdány leteckým akademikům. *Rudé právo*. 1. 8. 1947, roč. 27, č. 178, s. 3.

*dbát – a ostražitě dbát – o čistotu v armádě, ve všech jejích řadách a zejména v důstojnickém sboru.*⁴⁸⁴ Na tomto textu je patrné, že zde nacházíme nastupující alibismus vůči zatýkání československých válečných letců. Je zajímavé, že zde také nacházíme podobnou terminologii o očištění armády jako v roce 1945.

Říjnová zpráva na stejné téma pak nese název *Noví vojenští letci vyřazení*⁴⁸⁵. *Rudé právo* pak hovoří o vycvičení nových pilotů, a jak jsme uváděli v rozboru článku výše, tak samozřejmě i zde chybí zmínka o hrdinství jejich předchůdců za druhé světové války.

Z oblasti kultury *Rudé právo* nabízí pouze jednu stať, kterou je recenze *Zkušební pilot*⁴⁸⁶ představující nový film *Zkušební pilot*⁴⁸⁷. *Rudé právo* hodnotí tento snímek velice kladně. Z našeho úhlu pohledu však silně pracuje s ideovým pohledem na sovětské letectvo v době války: „*Bojový letec se jen nerad smiřuje s úlohou instruktora, ale posléze ocení důležitost rozhodnutí a má nakonec odměnu ve zkušebním letu s tryskovým letadlem.*“⁴⁸⁸ Zároveň si povšimněme, že ústřední tiskový orgán neuvádí ve svém celoročním obsahu žádný americký snímek či knihu na téma letectva.

5.2. *Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1949*

V analýze roku 1948 jsme již demonstrovali, že *Rudé právo* nezobrazovalo letce v pozitivním světle jako v letech minulých. Vůči československým válečným letcům jsme nalézali negace a směr v obraze letců v *Rudém právu* se tak otočil o 180 stupňů. V roce 1949 je tato tendence zobrazování identická, přestože jsme našli dvě výjimky. Jednu z nich pak uvedeme až v mediálních výstupech spojených

⁴⁸⁴ Noví letečtí důstojníci nastupují: Naše lidová armáda je posilou míru a bezpečnosti. *Rudé právo*. 8. 6. 1948, roč. 28, č. 133, s. 2.

⁴⁸⁵ Noví vojenští letci vyřazení. *Rudé právo*. 3. 10. 1948, roč. 28, č. 232, s. 2.

⁴⁸⁶ věk. Zkušební pilot. *Rudé právo*. 31. 1. 1948, roč. 28, č. 26, s. 2.

⁴⁸⁷ Žánr: drama, země původu / rok natočení / délka: Sovětský svaz / 1946 / 82 min, režie: Alexandr Stolper. In: POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Zkušební pilot* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/156001-zkusebni-pilot/filmoteka/>.

⁴⁸⁸ Zkušební pilot. *Rudé právo*. 31. 1. 1948, roč. 28, č. 26, s. 2.

s leteckým dnem, nicméně ty si představíme v jiném tematickém okruhu. Prvním okruhem je tak opět základní zobrazování letců přímo v článcích jim věnovaným.

Tento tematický okruh zastupují dva zcela odlišné mediální výstupy. Negativní obraz přináší úvodník *Spravedlivý trest zrádcům*⁴⁸⁹. *Rudé právo* zde referuje o československých válečných letcích a jejich odsouzeních, hovořeno je samozřejmě také o divizním generálovi Karlu Janouškovi: „... proces s bývalým divizním generálem K. Janouškem a společníky, kteří se pokusili o nezákonný přechod hranic, aby navázali spojení s hrstkou zrádcovských emigrantů a s výzvědnými orgány cizí moci. Podrobným prozkoumáním usvědčujícího materiálu zjistil soud, že se obžalovaní pokusili osnovat úklady o republiku, dopustili se zločinu vojenské zrady a zločinu zběhnutí.“⁴⁹⁰ Jak je patrné, politické procesy s československými válečnými letci byly spuštěny včetně mediální podpory *Rudého práva*. Jako tradiční slovní obraty byly *Rudým právem* ve spojení s letci užívány „zrádcovští emigranti“, „výzvědné orgány“ apod. *Rudé právo* čtenářům přímo podsouvalo obraz letců, ve kterém vystupovali jako nepřátelské či, můžeme říci, kolaborující objekty.

Naopak pozitivní obraz vytváří rozsáhlý článek *Naši letci v bojích za svobodu*⁴⁹¹, který je zcela výjimečný. *Rudé právo* čtenáři primárně předkládá letce ve službách SSSR a ve svém obsahu užívá pojmu jako: „*Divise příkladem bratrství národů ČSR a SSSR...*“⁴⁹² Sekundárně nacházíme text s podnadvěsem *Několik poučení*⁴⁹³, který se vyjadřuje i k letcům v Anglii, kde je však předkládán negativní popis imperialistických sil. V článku také nalezneme několika odstavcový rozbor boje o Ostravu, který nese podtitul *Slavný boj o Ostravu*⁴⁹⁴. Veškeré hrdinství je *Rudým právem* samozřejmě připisováno bojovému nasazení *Rudé armády*, kde vlastně bylo ctí československým pilotům bojovat.

Pro plastičtější představu zde uvádíme několik citací: „*Až v červnu roku 1944 přijela z Anglie skupina 16 československých letců. Tato skupina byla základem první letky a z nich pak po doplnění sovětskými letci byl později utvořen I. čs. stíhací*

⁴⁸⁹ *Spravedlivý trest zrádcům. Rudé právo. 11. 2. 1949, roč. 29–30, č. 35, s. 1.*

⁴⁹⁰ Tamtéž.

⁴⁹¹ *Naši letci v bojích za svobodu. Rudé právo. 4. 9. 1949, roč. 29–30, č. 208, s. 3.*

⁴⁹² Tamtéž.

⁴⁹³ *Několik poučení. Rudé právo. 4. 9. 1949, roč. 29–30, č. 208, s. 3.*

⁴⁹⁴ *Slavný boj o Ostravu. Rudé právo. 4. 9. 1949, roč. 29–30, č. 208, s. 3.*

*pluk s 22 letouny. Tento pluk se zúčastnil bojů mezi 17. zářím a 25. říjnem 1944 za Slovenského národního povstání. ... Londýnské MNO si nepřálo, aby na východě bojovali naši letci. Odvolávali letecké důstojníky na Střední Východ a do Anglie a teprve roku 1944 poslali několik pilotů zpět. ... A stejně tomu bylo i za pražského povstání, kdy jim nebylo dovoleno vzlétnout, aby bránili Prahu před nacistickými letadly. ... Společný boj našich a sovětských lidí v I. čs. letecké smíšené divisi byl dalším potvrzením nerozborné jednoty a věrného přátelství našich národů a je příkladem pro další budování naší branné moci a ukazatelem cesty výstavby letectva československé armády, která si vytkla za svůj cíl vyrovnat se svému vzoru, slavné armádě Sovětského svazu, naší osvoboditelce.“⁴⁹⁵ Jak je patrné z námi popsanych historických rámců⁴⁹⁶, s realitou roku 1945 bylo v tomto rozsáhlém textu manipulováno. Povšimněme si, že *Rudé právo* již primárně hovoří o letcích na východní frontě za doprovodu silné adorace Sovětského svazu a jeho válečných sil. Činnost československých válečných letců je tak záměrně upozadována.*

Jako druhý tematický okruh zde využíváme opět analýzu článků *Rudého práva*, které hovoří o politickém vývoji a jeho inklinaci, o zahraničních armádách apod. Nárůst adorace Sovětského svazu vůči letům minulým je ještě patrnější a celý tento okruh se vlastně nese v podobě graduujících tendencí roku 1948. S touto gradací se tak zcela vytratily mediální výstupy *Rudého práva*, které by zobrazovaly západní mocnosti alespoň s neutrální optikou.

K otázce stavu soudobé armády s odkazem na letce se vyjadřuje kauza reorganizace československého armádního sboru. Rozsáhlý úvodník *Reorganisace velitelského sboru naší armády*⁴⁹⁷ hovoří o zrušení některých vojenských hodností, kdy se primárně jedná o hodnosti dělesloužících vojáků: „*Naše nová armáda zdědila po předmnichovské i jiné neblahé dědictví, kategorii tak zvaných dělesloužících. Jejich udržení v armádě po uplynutí dvouleté presenční služby bylo rafinovaně vypočítáno na tom, že mladého muže, odcházejícího do civilu, čeká nezaměstnanost.*“⁴⁹⁸ Tento článek zde musíme vyzdvihnout, protože *Rudé právo* se v něm nepřímo vyjadřuje k československým letcům sloužícím v zahraničních armádách.

⁴⁹⁵ Slavný boj o Ostravu. *Rudé právo*. 4. 9. 1949, roč. 29–30, č. 208, s. 3.

⁴⁹⁶ Viz kapitola č. 3 – Českoslovenští váleční letci za druhé světové války.

⁴⁹⁷ Reorganisace velitelského sboru naší armády. *Rudé právo*. 4. 3. 1949, roč. 29–30, č. 53, s. 1.

⁴⁹⁸ Tamtéž.

Musíme také připomenout článek z roku 1947 s názvem *Poslanci KSČ pro přijímání dělesl. pilotů do voj. letecké akademie*⁴⁹⁹, kde poslanci KSČ ve své snaze pracovali na opačném záměru nežli v roce 1949. Vzpomeňme na úryvek: „Komunističtí poslanci žádají, aby byla přesunuta věková hranice pro přijetí do vojenské letecké akademie výjimečně pro žadatele z řad dělesloužících pilotů-instruktorů nebo aby tito byli pojeti do soutěže rotmistřů letectva na jmenování důstojníky.“⁵⁰⁰ Zde vidíme, že naopak poslanci KSČ chtěli tuto dobu prodloužit, aby i letci měli šanci nastoupit do vojenské akademie.

Jak vidíme, etapa tří let s mezníkem v podobě února 1948 znamenala i velké názorové rozdíly. Je nutné si uvědomit, že tento nástroj sloužil k odstranění nežádoucích činitelů z armády, což svým způsobem reflektuje i tento námi analyzovaný článek: „Bývalí rotmistři, pokud jsou arci oddáni lidově demokratickému zřízení a připraveni přinést pro ně i největší oběti...“⁵⁰¹ Dle výše uvedených citací *Rudého práva* můžeme spatřovat, že textu nechybí tendenční rétorika proti předválečnému a přímo poválečnému státnímu a vládnímu systému. *Rudé právo* vytváří obsah, který plně napomáhá v ideologických záměrech, kdy se v tomto případě jedná o odstranění nevhodné skupiny vojáků a letců.

Součástí výše uvedeného úvodníku je pak ještě otištěný proslov *Poděkování presidenta republiky rotmistřům a dělesloužícím poddůstojníkům*⁵⁰². V tomto případě vytváří *Rudé právo* komunikační model vděčnosti, kdy publikuje ukázky telegramů od vojáků, kteří děkují za zrušení dělesloužících složek. Dovolme si na tomto místě konstatovat, že se *Rudé právo* tímto mediálním výstupem snaží symbolicky potvrdit správné rozhodnutí komunistické vlády na příkladech děkovných listů. Můžeme si pouze říkat, zda jsou citované telegramy skutečné či zda je to pouhá propaganda.

Rudé právo také aktivně napomáhalo svým mediálním obrazem v budování armádního vzoru v podobě sovětské armády. Tyto tendence můžeme spatřovat v zářijovém mediálním výstupu *Naši letci se budou učit ze zkušeností Stalinských*

⁴⁹⁹ Poslanci KSČ pro přijímání dělesl. pilotů do voj. letecké akademie. *Rudé právo*. 15. 4. 1947, roč. 27, č. 88, s. 3.

⁵⁰⁰ Tamtéž.

⁵⁰¹ Reorganizace velitelského sboru naší armády. *Rudé právo*. 4. 3. 1949, roč. 29–30, č. 53, s. 1.

⁵⁰² Poděkování presidenta republiky rotmistřům a dělesloužícím poddůstojníkům. *Rudé právo*. 4. 3. 1949, roč. 29–30, č. 53, s. 1.

*sokolů*⁵⁰³. *Rudé právo* zde kromě jiného tlumočilo projev ministra národní obrany armádního generála Ludvíka Svobody. Text se programově drží přímočaře stanovené tendence, kterou je sláva Sovětům a jejich letectvu. Přičemž dle jeho vzoru má být budováno i to československé.

Obraz západu a s letectvem sdružených témat si můžeme demonstrovat na lednovém článku *Velká Britannie chce znemožnit dohodou mezi Araby a Židy*⁵⁰⁴. *Rudé právo* zde hovoří o britské intervenci v Palestině proti izraelským jednotkám. Mimo to se v textu vyskytuje zkratka RAF, která se v souhrnu vyskytuje málokdy. Jak jsme si již několikrát připomínali, tak i tento druh článků uvádíme pro plastičtější zobrazení leteckých sil, jelikož slouží pro plastičtější obraz britského letectva v *Rudém právu*. V případě tématu Palestiny zobrazuje *Rudé právo* letce RAF jako piloty plnící své rozkazy bez ohledů na následky. Je tomu tak i ve zprávě *Palestinský výbor Rady bezpečnosti o situaci v Negeru*⁵⁰⁵.

Ve spojitosti se západními leteckými silami jsme našli zprávu, která popisuje i čínské piloty v čínské občanské válce. Zpráva *Čínští demokraté osvobodili dalších 1,200,000 obyvatel*⁵⁰⁶ hovoří především o čínské válečné a letecké situaci. Toto konkrétní téma je v roce 1949 často reflektované a my zde tuto stať uvádíme opět z důvodu obrazu letců, tentokrát ale letců amerických a čínských.

V roce 1949 opravdu pravidelně narážíme na zprávy o americkém letectvu v Číně, ale na celkem málo zpráv o čínských letcích. Právě proto i jako ukázkou volíme tento článek, kde je kromě jiného tendenčně zmíněna americká podpora Kuomitangu. Číňané bojující na této straně se však po čase přidávají ke straně druhé, tedy ke straně čínské demokratické armády a přecházejí i s americkou technikou: „2000 vojenských letců, kteří dříve bojovali v kuomintanské armádě, slouží dnes u letectva čínské demokratické armády. Tuto zprávu přinesla rozhlasová stanice v Pekinu. Kuomintanští letci, radiotelegrafisté, letečtí technici a inženýři se přidávají k demokratické armádě i se svými stroji, a tak se do rukou čínské demokratické

⁵⁰³ Naši letci se budou učit ze zkušeností Stalinských sokolů. *Rudé právo*. 4. 9. 1949, roč. 29–30, č. 208, s. 3.

⁵⁰⁴ Velká Britannie chce znemožnit dohodou mezi Araby a Židy. *Rudé právo*. 11. 1. 1949, roč. 29–30, č. 8, s. 2.

⁵⁰⁵ TASS. Palestinský výbor Rady bezpečnosti o situaci v Negeru. *Rudé právo*. 9. 1. 1949, roč. 29–30, č. 7, s. 2.

⁵⁰⁶ Telepress. Čínští demokraté osvobodili dalších 1,200,000 obyvatel. *Rudé právo*. 13. 3. 1949, roč. 29–30, č. 61, s. 2.

*armády dostala i letadla nejmodernějších amerických typů.*⁵⁰⁷ Obraz amerických leteckých sil je zde *Rudým právem* mírně zesměšňován, jelikož jejich techniku vůči nim samotným aktivně využívá nepřítel.

V dubnu máme k dispozici v *Rudém právu* otištěný *Projev J. Platts-Millse*⁵⁰⁸, který přináší informace o americké posádce letců v Anglii. Těchto letců má být ve Velké Británii již sedm tisíc i se svými rodinami. Tato perť má devadesát amerických létajících pevností. Vyzdvihneme zde však komentář, kdy *Rudé právo* kromě jiného označuje Američany za okupanty: „*Britský lid od vlády žádá důsledně mírovou politiku návratu všech britských vojáků z Malajska a ze Středního Východu a odchod amerických okupantů z Velké Britannie.*“⁵⁰⁹

Obraz britského letectva pak napomáhá v *Rudém právu* vytvářet i noticka *Malajsko*⁵¹⁰. *Rudé právo* v tomto případě zobrazuje RAF jako pomstychtivou armádu, která bombarduje civilní obyvatelstvo jako pomstu za sestřelení 2 příslušníků britského letectva.

V listopadu věnuje *Rudé právo* celou stranu politickému projevu. *Projev dr. V. Clementise v politickém výboru Organizace spojených národů*⁵¹¹ je pro naši práci přínosný svou částí, kde je reflektována zpráva o USA a o americkém letectvu. *Rudé právo* prostřednictvím tohoto projevu podporuje obraz amerických letců v podobě agresivní armádní síly, která se vlastně připravuje na další válku a je za to dokonce ráda.

K přechodu z obrazu západních vojenských sil k těm východním využijeme rozsáhlé stati *Legenda a pravda o 9. květnu*⁵¹². *Rudé právo* se zde věnuje událostem konce války v Československu. Ve srovnání s minulými ročníky je vhodné poznamenat, že zde nefigurují žádní letci, žádní českoslovenští hrdinní vojáci jako v letech minulých. *Rudé právo* tohoto prostoru využívá především k popisu „nekalých amerických praktik“ ve spojení „s bankéři a velkokapitalisty“. Veškeré válečné aktivity anglo-amerických jednotek jsou *Rudým právem* označeny svým

⁵⁰⁷ Telepress. Čínští demokraté osvobodili dalších 1,200,000 obyvatel. *Rudé právo*. 13. 3. 1949, roč. 29–30, č. 61, s. 2.

⁵⁰⁸ Projev J. Platts-Millse. *Rudé právo*. 26. 4. 1949, roč. 29–30, č. 97, s. 2.

⁵⁰⁹ Tamtéž.

⁵¹⁰ Malajsko. *Rudé právo*. 30. 5. 1949, roč. 29–30, č. 127, s. 7.

⁵¹¹ ČTK. Projev dr. V. Clementise v politickém výboru Organizace spojených národů. *Rudé právo*. 19. 11. 1949, roč. 29–30, č. 272, s. 2.

⁵¹² SLAVÍK, V. Legenda a pravda o 9. květnu. *Rudé právo*. 8. 5. 1949, roč. 29–30, č. 108, s. 3.

způsobem pouze za legendy. Ústřední tiskový orgán KSČ pak dále pracuje s ideologickým přesvědčením, kdy zcela zpochybňuje veškeré zásluhy západních armád. Z celé statě vyplývá, že jediným zachráncem a jedinou protiněmeckou silou byla *Rudá armáda*: „Bez sovětských vojsk nebylo by naší svobody a nezávislosti, nebylo by jí také bez vedoucí role komunistické strany v osvobozovacím zápase, jak to ukázal slavný květen 1945.“⁵¹³ Zároveň klade *Rudé právo* na čtenáře velký důraz, aby si tyto uváděné skutečnosti uvědomili.

V květnu je obraz Sovětského svazu budován *Rudým právem* článkem *První máj v Sovětském svazu ve znamení budovatelských úspěchů*⁵¹⁴. Ten pak přináší zmínku o sovětském vojenském letectvu. To je opět postaveno do hrdinské pozice, nicméně tentokrát bez ohledu na minulost, zato s výhledem na budoucnost: „Je to sovětská armáda, letectvo, ... které jsou vždy připraveny čestně splnit svou svatou povinnost vůči vlasti.“⁵¹⁵ Povšimněme si patrné adorace sovětského letectva, dle jehož vzoru, jak jsme si výše ukazovali, má být koncipováno i československé letectvo.

Se stalinovským kultem v prostředí sovětského letectva pracuje *Rudé právo* ve stati *Den sovětského letectva*⁵¹⁶. V textu jsou využívány kromě tradičních frází o neporazitelnosti sovětského letectva i odkazy na druhou světovou válku a letce sloužící v jejích bojích. Dokonce zde *Rudé právo* zmiňuje přehlídku válečných letounů, které bojovaly na frontách. Je zajímavé, že toto je jeden z prvních článků, ve kterých se ve spojitosti s letectvem hovoří již o pojmu *Velká vlastenecká válka*, která nahrazuje tradiční označení druhá světová válka či poslední válka.

Jelikož letecký den je v roce 1949 hojně reflektovaným tématem, nacházíme v září zprávu s názvem *Letecký den v Maďarsku a v Polsku*⁵¹⁷. Svůj letecký den prožili dle *Rudého práva* také Maďaři a Poláci. Jejich letecké dny dle *Rudého práva* však odpovídaly menším rozsahům a spíše se jednalo o demonstrace pilotů jako dělnických sil pod hesly: „*Uhájíme mír!*“⁵¹⁸ Na tomto místě je vhodné připomenout,

⁵¹³ SLAVÍK, V. Legenda a pravda o 9. květnu. *Rudé právo*. 8. 5. 1949, roč. 29–30, č. 108, s. 3.

⁵¹⁴ První máj v Sovětském svazu ve znamení budovatelských úspěchů. *Rudé právo*. 3. 5. 1949, roč. 29–30, č. 103, s. 2.

⁵¹⁵ Tamtéž.

⁵¹⁶ HÁJEK, J. Den sovětského letectva. *Rudé právo*. 23. 7. 1949, roč. 29–30, č. 171, s. 2.

⁵¹⁷ MON. Letecký den v Maďarsku a v Polsku. *Rudé právo*. 6. 9. 1949, roč. 29–30, č. 209, s. 2.

⁵¹⁸ Tamtéž.

že „dělnický původ“ či „původ z lidu“ pilotů je oblíbeným ideologickým obratem *Rudého práva* i pro československé prostředí.

Prosincový úvodník nám pak uzavírá tento tematický okruh a nese titulky *Věrné přátelství se Sovětským svazem výrazem československého vlastenectví*⁵¹⁹. V textu je *Rudým právem* tradičně kladen důraz na spásu v podobě Sovětského svazu. *Rudá armáda* je opět postavena do role spasitelky, která v případě potřeby přispěchá Československu na pomoc, a to včetně svého zkušeného letectva.

Tendenci *Rudého práva* z minulého ročníku můžeme spatřovat i v roce 1949, a to v případě reflektování *Slovenského národního povstání*. Je tomu tak v rozsáhlém článku s titulkem *Vojenský význam povstání*⁵²⁰. Primárně zde musíme uvést skutečnost, že přes jeho nadstandardní velikost a rozsáhlost zde nenalezneme jedinou přímou zmínku o československých letcích na východní frontě. Namísto toho *Rudé právo* vyzdvihuje sovětské letce a pouze lakonicky je odkazováno i na *I. čs. armádní sbor v SSSR*.

V navazující stati *Povstání bylo ranou do týlu fašistů*⁵²¹ uvádí *Rudé právo* slavnostní přejmenování slovenského letiště *Tri Duby* na letiště *Slovenského národního povstání*. Figurují zde všelijaké akty hrdinství, ale chybí zde opět alespoň jediná zmínka o československých letcích, kteří právě na tomto letišti sloužili jako součást *I. čs. armádního sboru*. Tento fakt považujeme za velice významný. *Rudé právo* tak upozadňuje i odkaz východních československých letců a raději vyzdvihuje hrdinství slovenských partyzánů.

V roce 1949 je věnováno zprávám o leteckém dnu tolik prostoru, že je vhodné využít tyto mediální výstupy pro celý tematický okruh.

Sérii zpráv na dané téma otevírá srpnový úvodník *4. září první Den československého letectva*⁵²². *Rudé právo* představuje čtenářům leteckou událost, kterou označuje jako první v pořadí. Zprvu nás to zaskočilo, nicméně při zamyšlení se nad vlastním nadpisem tohoto článku jsme si uvědomili, že při ideologickém náhledu se opravdu jedná o první letecký den. Logika této úvahy má řešení v tom, že *Rudé právo* píše o prvním leteckém dni pořádaném Československem po únorovém

⁵¹⁹ Věrné přátelství se Sovětským svazem výrazem československého vlastenectví. *Rudé právo*. 13. 12. 1949, roč. 29–30, č. 293, s. 1.

⁵²⁰ HRADECKÝ, A. Vojenský význam povstání. *Rudé právo*. 28. 8. 1949, roč. 29–30, č. 202, s. 5.

⁵²¹ Povstání bylo ranou do týlu fašistů. *Rudé právo*. 30. 8. 1949, roč. 29–30, č. 203, s. 3.

⁵²² 4. září první Den československého letectva. *Rudé právo*. 18. 8. 1949, roč. 29–30, č. 193, s. 1.

převratu roku 1948. Je dobré připomenout, že rok 1948 byl pro Prahu bez leteckého dne. Po dlouhé odmlce uváděných informací o československých letcích je tento článek překvapujícím, jelikož na tyto letce vzpomíná: „... *příspěť k vypěstování nových tradic našeho letectva na základě bojové účasti I. smíšené letecké divise v SSSR...*“⁵²³ *Rudé právo* podsouvá opět čtenáři snahu budovat československé letectvo dle východních vzorů. Přestože se v tomto případě nejedná o vzor v podobě sovětského soudobého letectva, je zde inklinováno alespoň k východním československým letcům. Jak je patrné, západní českoslovenští letci jsou upozaděni, ba dokonce jejich odkaz je zcela zamlčen.

Navazující zpráva s titulkem *Nejlepší úderníci budou hosty na Dni československého letectva*⁵²⁴ informuje o Sovětském svazu na místo zmínky o československých letcích: „*Smyslem Dne českoslov. letectva je propagovat spojení československých a sovětských letců...*“⁵²⁵ I zde je cílem *Rudého práva* budování obrazu pozitivního vztahu československých a sovětských letců.

Září roku 1949 je čistě ve znamení *Dne československého letectva*. Zpráva *V neděli první Den čs. letectva*⁵²⁶ nepřináší žádné další doposud nereflektované informace, jediným rozdílem je krátký rozpis konkrétních možností dopravy na akci. Zato zpráva z druhého dne přináší ve svém nadpisu to, co jsme u té minulé postrádali. Nadpis zní *Den letectva – dnem družby pracujících a letců*⁵²⁷ a i prostřednictvím tohoto titulku pracuje *Rudé právo* v ideologických snahách zobrazovat letce v sociální rovině.

Následujícího dne byla otištěna na stejné téma fotografie s komentářem *Neděle bude svátkem všech československých letců*⁵²⁸. Zde si nemůžeme odpustit nabízející se dojem, že tento den jistě nebyl důležitým pro již neprávem uvězněné válečné letce.

⁵²³ 4. září první Den československého letectva. *Rudé právo*. 18. 8. 1949, roč. 29–30, č. 193, s. 1.

⁵²⁴ Nejlepší úderníci budou hosty na Dni československého letectva. *Rudé právo*. 27. 8. 1949, roč. 29–30, č. 201, s. 6.

⁵²⁵ Tamtéž.

⁵²⁶ V neděli první Den čs. letectva. *Rudé právo*. 1. 9. 1949, roč. 29–30, č. 205, s. 3.

⁵²⁷ Den letectva – dnem družby pracujících a letců. *Rudé právo*. 2. 9. 1949, roč. 29–30, č. 206, s. 4.

⁵²⁸ Neděle bude svátkem všech československých letců. *Rudé právo*. 3. 9. 1949, roč. 29–30, č. 207, s. 1.

Denní periodicitu pokračuje, a tak nás očekává série dalších článků z oblasti leteckého dne. Úvodník *Pořad oslav Dne čs. letectva v Praze*⁵²⁹ představuje pouze program akce rozepsaný do vět. Nicméně první článek, jenž ve větší míře přináší očekávanou hodnotu pro naši práci, se nachází ve stejném čísle, na stejné straně, ale s nadpisem *Armádní rozkaz ke Dnu československého letectva*⁵³⁰. *Rudé právo* již pracuje s informacemi týkajícími se československých válečných letců v zahraničí za druhé světové války.

Citujeme: „*Na paměť hrdinných bojů československých letců za velké osvobozené války proti nacistickým okupantům ustanovují, že každoroční první neděle měsíce září bude slaven Den československého letectva. ... Dnes vzpomene armáda a všichni pracující lid po prvé na slavné bojové činy československých letců, kteří ve svazku 1. smíšené letecké divise v SSSR a na jiných bojištích byli příkladem vysokých morálních a bojových hodnot...*“⁵³¹ Jelikož text přináší i značný politický význam, uvádí zde *Rudé právo* taktéž ideologické odkazy na obětavost *Rudé armády* a leteckých konstruktérů. Pro úplnost musíme doplnit, že je zde primárně hovořeno o letcích ve službách SSSR. Českoslovenští západní letci jsou zde definováni pouze slovním spojením: „... *bojové činy československých letců, ... a na jiných bojištích byli příkladem vysokých morálních a bojových hodnot...*“⁵³² Tendenci ústředního tiskového orgánu pro upozadování informací jistě nemusí dále analyzovat.

V témže vydání se nachází i zpráva *Ke Dnu československého letectva*⁵³³, kde využilo *Rudé právo* značně podobnou rétoriku jako v článku *4. září první Den československého letectva*⁵³⁴. Máme tím na mysli využití slovních spojení jako „budování tradic na základě úspěchů našich letců za druhé světové války“ apod.

Citujeme: „*Dnem československého letectva je budována nová tradice, založená na úspěších našich letců za druhé světové války...*“⁵³⁵ *Rudé právo* také hojně hovoří o hrdinství sovětských letců, které mají mít českoslovenští letci za vzor:

⁵²⁹ Pořad oslav Dne čs. letectva v Praze. *Rudé právo*. 4. 9. 1949, roč. 29–30, č. 208, s. 1.

⁵³⁰ SVOBODA, L.; DRGÁČ, Š. Armádní rozkaz ke Dnu československého letectva. *Rudé právo*. 4. 9. 1949, roč. 29–30, č. 208, s. 1.

⁵³¹ Tamtéž.

⁵³² Tamtéž.

⁵³³ Ke Dnu československého letectva. *Rudé právo*. 4. 9. 1949, roč. 29–30, č. 208, s. 2.

⁵³⁴ 4. září první Den československého letectva. *Rudé právo*. 18. 8. 1949, roč. 29–30, č. 193, s. 1.

⁵³⁵ Ke Dnu československého letectva. *Rudé právo*. 4. 9. 1949, roč. 29–30, č. 208, s. 2.

„Naši vojenští letci musí si vzít za vzor zářné příklady bojového leteckého umění sovětské armády a slavné stalinské sokoly...“⁵³⁶ Jak je patrné, tendence ideologického zájmu jsou *Rudým právem* využity téměř při každé vhodné příležitosti.

Poslední zprávou na téma *Dne československého letectva* je text nesoucí titul *Pracující lid v celé republice oslavil první Den československého letectva*⁵³⁷. Jedná se o rozsáhlý text, který se plnohodnotně rozprostírá na dvou novinových stranách. *Rudé právo* v něm náležitě demonstruje dění na oslavě letectva, nicméně o válečných letcích již zmínku nenalzáme.

Jako v každém roce, tak i v roce 1949 můžeme nalézt tematický okruh z oblasti sportu, v němž *Rudé právo* alespoň nějak odkazuje na československé letce či letectvo obecně. V tomto roce je to však případ pouze jednoho mediálního výstupu. Tím je kratší článek s nadpisem *Další úspěch čs. leteckého průmyslu*⁵³⁸. *Rudé právo* zde hovoří o mezinárodním rychlostním leteckém závodě v Londýně, který vyhrálo československé letadlo Aero 45. S ohledem na plně zaběhnuté tendence propagandistického označování západních států je zajímavé, že přestože se jedná o letecký úspěch získaný ve Velké Británii, neuvádí *Rudé právo* žádná tendenční označení, jako například „vítězství u imperialistů“ apod.

Pravidelný tematický okruh *Rudého práva* v naší práci zastává propagandistické zneužívání letců a letectva. Zatímco v roce 1948 byl takový mediální výstup pouze jeden, rok 1949 jich nabízí daleko více.

S rokem 1949 zahájilo *Rudé právo* také zobrazování leteckých ústavů pro vojenské piloty s rozsáhlou ideologickou terminologií, kde se pracuje především s pojmy „politické vyspělosti“ a „společného budování našeho lidu“.

Citujme ze zprávy *Letecká akademie do pětiletky*⁵³⁹: „Také letecká vojenská akademie se zapojila plně do budovatelského úsilí všeho našeho pracujícího lidu a vytkla si mnoho úkolů, které budou splněny v pětiletém plánu. Letečtí akademici, jejich velitelé, profesori, instruktoři létání, přednostové oddělení a všichni ostatní, kteří se účastní na výchově a výcviku budoucích letců, si vytkli jako první bod svého programu zvýšení politické vyspělosti v poctivém školení v marxisticko-leninském

⁵³⁶ Ke Dnu československého letectva. *Rudé právo*. 4. 9. 1949, roč. 29–30, č. 208, s. 2.

⁵³⁷ Pracující lid v celé republice oslavil první Den československého letectva. *Rudé právo*. 6. 9. 1949, roč. 29–30, č. 209, s. 1 a 5.

⁵³⁸ Další úspěch čs. leteckého průmyslu. *Rudé právo*. 4. 8. 1949, roč. 29–30, č. 181, s. 4.

⁵³⁹ Letecká akademie do pětiletky. *Rudé právo*. 8. 1. 1949, roč. 29–30, č. 6, s. 1.

učení...“⁵⁴⁰ Jak je patrné, *Rudé právo* pracuje s propojováním ideologických směrů se samotnými vojenskými ústavy a vytváří tak obraz, kdy si i letecké kapacity vytklly své cíle a věnují se studiu marxismu a leninismu. Dovolme si zde také konstatovat, že letci jsou i přes nové státní zřízení využíváni jako nástroj pro ideologický vzor a manipulaci.

Březnový úvodník *Další organisace se hlásí k účasti na Světovém sjezdu obránců míru*⁵⁴¹ představuje *Světový sjezd obránců míru*, kde se sešli socialisté bouřící se vůči atomové zbrani. *Rudé právo* pak uvádí, že k této události se přihlašují jednotlivé spolky, mezi kterými jsou i českoslovenští letci z *Aeroklubu republiky Československé*. *Rudé právo* tímto podsouvá čtenářům i prosocialistický a tendenčně řečeno protiimperialistický postoj československých letců.

Tento tematický okruh uzavírá prosincová zpráva *K historii československo-sovětské spojenecké smlouvy*⁵⁴². *Rudé právo* se na tomto místě primárně zabývá otázkou uznání československého státu za druhé světové války v zahraničí. Tendenčně je dle očekávání vyzdvihován Sovětský svaz a negativně popisována Velká Británie. Na tomto místě nás však zaujala drobná zmínka o československých letcích, která dokresluje obraz těchto pilotů v *Rudém právu*. Ti jsou opět využíváni i jako nástroj pro podporu demagogických zájmů: „... jak Churchilovo a Edenovo odmítání uznat definitivně československou vládu odsuzoval Jan Masaryk, který se ironicky ptal, zda také českoslovenští letci, kteří padli v bitvě o Británii, jsou jenom podmíněně mrtví.“⁵⁴³ Nutné je však dodat, že využití tohoto „nástroje“ odpovídalo pouze definované konstelaci, zda se to pro daný text hodí, aby západní letci nezastiňovali ty východní.

Tematickému okruhu bombardování Československa *Spojenci* se věnujeme v každém ročníku. Nicméně od roku 1948 jsou ataky *Rudého práva* vůči západu přesně definovány. Nejinak je tomu i v roce 1949, kdy se *Rudé právo* však již plně věnuje i otázce bombardování Prahy. Tomu se věnuje článek *14. únor 1945*⁵⁴⁴. Jedná se o první článek, který je jako celek zaměřen proti americké akci na konci války nad

⁵⁴⁰ Letecká akademie do pětiletky. *Rudé právo*. 8. 1. 1949, roč. 29–30, č. 6, s. 1.

⁵⁴¹ *Další organisace se hlásí k účasti na Světovém sjezdu obránců míru*. *Rudé právo*. 22. 3. 1949, roč. 29–30, č. 68, s. 1.

⁵⁴² KÁRNÝ, M. *K historii československo-sovětské spojenecké smlouvy*. *Rudé právo*. 11. 12. 1949, roč. 29–30, č. 291, s. 2.

⁵⁴³ Tamtéž.

⁵⁴⁴ HRADECKÝ, A. *14. únor 1945*. *Rudé právo*. 13. 2. 1949, roč. 29–30, č. 37, s. 3.

Prahou. Do roku 1948 neexistovala jediná zmínka o náletu na Prahu, ve které by *Rudé právo* uvádělo odkaz na Američany. Analýza roku 1948 přináší první článek, ve kterém je zmíněna letecká aktivita *Spojenců* nad závody *Škoda*⁵⁴⁵ a nyní přichází tento mediální výstup, v němž *Rudé právo* operuje se slovy jako „hanebnost“ apod. Za zajímavý úryvek považujeme část, kde autor Adolf Hradecký přímo označuje akci Američanů za plánovanou: „V tragédii 14. února nelze vidět snad neschopnost amerických letců, ale takřka cílevědomou akci. ... Na samém konci války, kdy osud Německa byl dávno zpečetěn, kdy šlo jen o týdny – tehdy 14. února 1945 přišli na Prahu, na obytnou čtvrť Roudnou u Plzně, na Karlovy Vary, Most, Cheb, Tachov... Tehdy rozsávali smrt ve chvílích, kdy naše vlast již vztahovala ruce po svobodě, přinášené vojsky sovětské armády.“⁵⁴⁶

Dovolme si zde krátkou odbočku. Tato tendence *Rudého práva* plná negací vůči Američanům a jejich bombardování Prahy je i dále patrná. Danému tématu se pak věnovalo i více veřejného prostoru, kdy byla v roce 1951 vydána kniha, či spíše politická studie, autorů Bartošky a Pichlíka s názvem *Hanebná role amerických okupantů v západních Čechách v roce 1945*⁵⁴⁷.

Další již pravidelný tematický okruh naší analýzy zastupuje téma nových pilotů. Jak jsme si demonstrovali v minulých ročnících, tak *Rudé právo* odkaz na válečné letce odstranilo a nahradilo jej socialistickými hodnotami a pohledem namířeným „vstříc Sovětskému svazu“.

Zpráva *Noví piloti*⁵⁴⁸ pokračuje v tématu vyřazení úspěšných pilotů z letecké vojenské školy. Máme tak před sebou jeden z dalších důkazů naprosté změny ve vnímání a zobrazování letectva pod taktovkou komunistické vlády, a tudíž i *Rudého práva*. Ústřední tiskový orgán samozřejmě uvádí text s tendenčností sobě vlastní v podobě vzorů přejímaných ze Sovětského svazu.

Můžeme zde spatřovat určitý obrat – zmizel model boje s fašisty, který již není na denním pořádku, namísto něj se nově čtenáři potýkají s otázkami boje proti

⁵⁴⁵ rep-. Dánské město bude vytápěno turbinou ze Škodovky. *Rudé právo*. 13. 2. 1948, roč. 28, č. 37, s. 3.

⁵⁴⁶ HRADECKÝ, A. 14. únor 1945. *Rudé právo*. 13. 2. 1949, roč. 29–30, č. 37, s. 3.

⁵⁴⁷ Viz *Databáze knih*: Hanebná role amerických okupantů v západních Čechách v roce 1945 [online]. © 2008–2016. [cit. 2016-12-25]. Dostupné na WWW: <http://www.databazeknih.cz/knihy/hanebna-role-americky-okupantu-v-zapadnich-cechach-v-roce-1945-270992>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.

⁵⁴⁸ Noví piloti. *Rudé právo*. 20. 3. 1949, roč. 29–30, č. 67, s. 7.

nepráteleům pokrokového, demokratického a socialistického zřizení. Ještě před dvěma roky byli dle rétoriky *Rudého práva* vzory nových letců českoslovenští příslušníci zahraničních válečných složek⁵⁴⁹, v roce 1949 tomu jsou již pouze sovětští letci, citujme: „*V telegramu noví piloti slibují, že budou spolehlivou oporou, ... a že budou dále prohlubovat své vzdělání, aby se vyrovnali svým vzorům – sovětským letcům a v případě nutnosti bojovali a vítězili proti všem nepřáteleům pokroku, demokracie, míru a socialismu.*“⁵⁵⁰

Další zprávou je *Slavnostní jmenování nových leteckých důstojníků*⁵⁵¹. V jejím obsahu demonstruje *Rudé právo* leteckého mechanika jako úderníka s třídní uvědomělostí a politickou vyspělostí, který pak může soutěžit s dělníkem v továrně či rolníkem na poli. Tyto dělnické hodnoty jsou pak vyzvedávány *Rudým právem* i v červencovém úvodníku *Noví piloti a letečtí navigátoři slavnostně jmenování*⁵⁵². Absence odkazů na válečné letce je samozřejmostí, zato *Rudé právo* nové generaci letců a navigátorů klade na srdce jejich společenskou základnu vycházející z lidu, jsou to „synové dělnické třídy“: „*Novým navigátorům připjali pak letecké odznaky jejich velitelé a zástupci lidu, úderníci a údernice Pardubického kraje.*“⁵⁵³

V roce 1949 pak *Rudé právo* nabídlo ještě čtenářům náhled do zahraničních témat spojených s letectvem. Ve zprávě s titulkem *Německo*⁵⁵⁴ informovalo *Rudé právo*, že: „*Konstruktér letounů pro nacistické letectvo E. Heinkel byl osvobozen odvolacím denacifikačním soudem v Bavorsku.*“⁵⁵⁵ Zatímco ve zprávě *Švédsko*⁵⁵⁶ uvádělo, že Švédové chtějí zrušit objednávky vojenských letounů u Velké Británie.

Posledním tematickým okruhem analýzy roku 1949 je kultura. K dispozici máme v *Rudém právu* pro naši práci pouze jednu recenzi filmu *Příběh opravdového člověka*⁵⁵⁷. Ta nese stejný název, pouze je uvozen, tudíž „*Příběh opravdového*

⁵⁴⁹ Mladí orlí na startu. *Rudé právo*. 3. 6. 1947, roč. 27, č. 128, s. 1.; Pilotní odznaky odevzdány leteckým akademikům. *Rudé právo*. 1. 8. 1947, roč. 27, č. 178, s. 3.

⁵⁵⁰ Noví piloti. *Rudé právo*. 20. 3. 1949, roč. 29-30, č. 67, s. 7.

⁵⁵¹ Slavnostní jmenování nových leteckých důstojníků. *Rudé právo*. 7. 7. 1949, roč. 29-30, č. 157, s. 2.

⁵⁵² Noví piloti a letečtí navigátoři slavnostně jmenování. *Rudé právo*. 2. 8. 1949, roč. 29-30, č. 179, s. 1.

⁵⁵³ Tamtéž.

⁵⁵⁴ Německo. *Rudé právo*. 20. 1. 1949, roč. 29-30, č. 16, s. 2.

⁵⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁵⁶ MON. Švédsko. *Rudé právo*. 6. 10. 1949, roč. 29-30, č. 235, s. 2.

⁵⁵⁷ Žánr: válečný / drama, země původu / rok natočení / délka: Sovětský svaz / 1948 / 96 min, režie: Alexandr Stolper. In: POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Příběh opravdového*

člověka“⁵⁵⁸. Jedná se o rozsáhlou stať pojednávající o tomto snímku, který vychází z románu spisovatele Borise Polevoje. Hlavním hrdinou je letec Meresjev, který během druhé světové války přišel o obě nohy, ale nevzdal to a létal jako válečný letec dále. Můžeme zde pozorovat velkou mediální podporu *Rudého práva*, a tím i podporu obrazu hrdinného sovětského letce a celého Sovětského svazu.

V tomto případě stojí jistě za zmínku, že tento případ postiženého letce není jediný. Příímý velitel *310. československé perutě* ve Velké Británii se jmenoval Douglas Bader a jeho osud byl naprosto identický. Byl sestřelen, přišel o obě dolní končetiny, ale boj nevzdal a proti nacistům na letadle Spitfire létal dále. S ohledem na naši analýzu týkající se *Rudého práva* musíme konstatovat, že o něm v námi probádaných ročnících nenacházíme jedinou zmínku. Zároveň zde nechme zaznít skutečnost, že tak jako v roce 1948, tak ani v tomto roce nebyl čtenářům *Rudého práva* nabídnut žádný snímek či kniha na téma letců ze západního prostředí.

5.3. *Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1950*

V analýze let 1948 a 1949 jsme demonstrovali, že *Rudé právo* nezobrazovalo letce v pozitivním světle jako v letech minulých. Vůči československým válečným letcům jsme nalézali již bipolaritu pohledů s ohledem na optiku vůči západním a východním letcům. Zároveň jsme tak demonstrovali upozaďování či úplné zatracování činů československých letců na západě a celého západního odboje v *Rudém právu*. Prvním tematickým okruhem analýzy roku 1950 je opět základní zobrazování letců přímo v článcích jim věnovaným, kde dopředu můžeme konstatovat, že obraz je negativní a převážně spojovaný s únosem letadel západními letci za účelem vlastní emigrace.

Měsíce březen a duben jsou v *Rudém právu* téměř celé ve znamení únosu tří letadel bývalými československými válečnými letci. Úvodníkem *Zločinecká akce*

člověka [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/100412-pribeh-opravdoveho-cloveka/komentare/>.

⁵⁵⁸ VANĚK, K. „Příběh opravdového člověka“. *Rudé právo*. 4. 3. 1949, roč. 29–30, č. 53, s. 5.

*zrádných letců*⁵⁵⁹ byla zahájena obrovská kampaň na dané téma únosů, kdy mimo to rozpoutalo *Rudé právo* tímto úvodníkem i rozsáhlou všeobecnou kampaň proti zahraničním válečným letcům ve službách RAF. Tato stať je rozložena na dvě strany *Rudého práva* a její text hovoří o únosu tří civilních letadel *Československých Aerolinií*.

Nežli se však pustíme do rozboru samotného obsahu úvodníku, povězte si ještě drobnou zajímavost, kterou jsme zpozorovali. Letadla byla unesena již dne 24. března roku 1950, ale první zpráva v *Rudém právu*, kterou o této akci nalézáme, má pět dnů zpoždění, hovoříme tedy o datu 29. března. První letadlo startovalo z Bratislavy, druhé z Brna a třetí z Ostravy, všechny letouny byly plně cestujícími. Letadla změnila směr a přistála v západním Německu, na letišti Erding u Mnichova.

Rudé právo přirovnává únos ke gangsterským metodám, které byly doposud v Československu nevídané, a propagandisticky obviňuje letce z inspirace od zahraničních vlivů. Zároveň využívá při této události zastrašování špionáží: „*Tento zákeřný čin je dalším v řetězu důkazů, že na území Československa provozují své zrádné dílo sabotážní a špionážní skupiny, spojené těsně se zahraničními nepřáteli republiky a neštítící se v nenávisti proti našemu lidu žádných prostředků.*“⁵⁶⁰ Tuto argumentaci poté ještě dokládá několik dalších vět: „*Po přistání v západním Německu nebyli pachatelé přepadení a únosu zatčeni, nýbrž byli přátelsky uvítáni. Naproti tomu byli ostatní cestující a letci, kteří se chtěli vrátit podrobeni vyšetřování, které mělo formy hrubého nátlaku.*“⁵⁶¹

Navazující úvodník pak nese titulek *Rozhořčení nad gangsterským únosem československých občanů*⁵⁶² a pro svou velikost je dokončen až na straně šest. *Rudé právo* v tomto článku vyzdvihuje nespokojenost československých občanů s únosem letadel. Je to další článek, u kterého se zamýšlíme, zda telegramy nespokojených občanů do redakce byly skutečné, či vymyšlené: „... začaly do redakce *Rudého práva* docházet telegramy jednotlivců i pracujících celých závodů s ostrými protesty

⁵⁵⁹ ČTK. Zločinecká akce zrádných letců. *Rudé právo*. 29. 3. 1950, roč. 30–31, č. 75, s. 1 a 3.

⁵⁶⁰ Tamtéž.

⁵⁶¹ Tamtéž, s. 3.

⁵⁶² RP. Rozhořčení nad gangsterským únosem československých občanů. *Rudé právo*. 30. 3. 1950, roč. 30–31, č. 76, s. 1 a 6.

proti gestapáckým metodám amerických imperialistů.“⁵⁶³ Mimo to nás překvapilo, že *Rudé právo* otevřeně píše o uděleném zákazu pro sportovce ve styku se západními státy: „Československá obec sokolská ve svém prohlášení poukazuje na to, že ačkoliv československým sportovcům je zabraňováno ve sportovních stycích se západními státy, byli násilím odvečeni českoslovenští občané, nuceni a přemlouváni ke zradě vlastního národa a lidu.“⁵⁶⁴ Tato zpráva je již prototypem navazující série, kde se vyjadřují jednotlivé spolky a průmyslové závody k únosům a veřejně ho odsuzují. Jak je patrné, tak *Rudé právo* plnohodnotně využívá ideologickou rétoriku, kde využívá i různě expresivně zabarvených slov a slovních spojení.

V tomtéž vydání ještě nalézáme zprávu *Methody gangsterů*⁵⁶⁵, kde *Rudé právo* hovoří o návratu československých občanů, kteří byli uneseni na palubách letadel, zpět do Československa. *Rudé právo* si zakládá na vytváření špatného obrazu Němců a Američanů, kde se opírá o nevhodné zacházení s unesenými pasažéry. Dále pak používá slovní obraty spojené s nacistickým Německem a Adolfem Hitlerem, jako například: „I tohle se naučili američtí piráti od Hitlera. Pamatujeme se živě na Hitlerův 'pomocný vlak Bayern', který zachraňoval 'hladové' Čechoslováky od smrti hladem... Američtí lupiči projevovali zájem o všechno. I o osobní doklady. Některé svévolně zničili, jako poslaneckou legitimaci přítomného poslance čs. strany socialistické Fialy, ostatní dokumenty zabavili a ofotografovali. Nic nepomáhalo, přemlouvání, slibování, vyhrožování. Nikdo z nedobrovolných zajatců se nerozhodl zradit svou vlast a zůstat v Německu.“⁵⁶⁶ Jak demonstrujeme na této citaci, byl mezi unesenými i tehdejší československý poslanec Fiala, jenž pro *Rudé právo* poskytl po návratu rozhovor s nadpisem *Poslanec A. Fiala o únosu československých občanů*⁵⁶⁷. Ve svém interview pro *Rudé právo* popisuje vlastní zkušenosti, kde kritikou na zacházení s unesenými rozhodně nešetří.

Následující den vyšlo *Rudé právo* s obsahem, který se převážně věnoval této kauze. Rámcový nadpis pro úvodník zní *Protestní noty ministerstva zahraničních*

⁵⁶³ RP. Rozhořčení nad gangsterským únosem československých občanů. *Rudé právo*. 30. 3. 1950, roč. 30–31, č. 76, s. 1.

⁵⁶⁴ Tamtéž.

⁵⁶⁵ HRADECKÝ, A. *Methody gangsterů*. *Rudé právo*. 30. 3. 1950, roč. 30–31, č. 76, s. 5.

⁵⁶⁶ Tamtéž.

⁵⁶⁷ ČTK. Poslanec A. Fiala o únosu československých občanů. *Rudé právo*. 30. 3. 1950, roč. 30–31, č. 76, s. 5.

věcí americkému velvyslanectví v Praze⁵⁶⁸ a sdružuje pod sebou řadu článků hovořících na dané téma. Je zajímavé, že obraz letců jako zrádců zde mizí do ústraní. V prvním z textů s podnadpisem *Žádost o vydání zločinných únosců k trestnímu stíhání*⁵⁶⁹ předkládá *Rudé právo* čtenářům žádost Ministerstva zahraničních věcí republiky Československé o vydání únosců: „... aby Vít Angetter, Kamil Mráz, Vladimír Světlík, Viktor Popelka, Oldřich Doležal, Bořivoj Šmíd, Stanislav Šácha a Jan Kralovanský, byli vydáni československým úřadům jako obecní kriminální zločinci k trestnímu stíhání.“⁵⁷⁰

Dalším takovým textem s podnadpisem je stať *Jednání amerických okupačních úřadů je porušením základních lidských práv*⁵⁷¹, kde se hovoří o další notě, kterou uděluje ministerstvo zahraničí *Velvyslanectví Spojených států amerických v Praze*. *Rudé právo* zde pracuje s pojmy základních lidských práv a jejich porušení. Toto porušení pak mimo jiné dokládá *Rudé právo* na zacházení s Karlem Nejepešským, který odmítl vystoupit v Německu z letadla: „Ačkoliv k tomu neměly nejmenšího důvodu a hlavně práva, vyvelekly americké orgány Karla Nejepešského z letadla násilím. Přitom utrpěl zranění na ruce a byl mu roztržen kabát. ... Při výslechu, který se dal opět neslýchanými methodami, byl podroben osobní prohlídce a odebrány mu všechny věci. Když odmítal odpovídat na dotazy o své činnosti v Československu, o svém zaměstnání a o poměrech na závodě, v němž pracuje, bylo mu vyhrožováno, že bude poslán do tábora...“⁵⁷²

Povšimněme si, že *Rudé právo* zde předkládá zájem západoněmecký úřadů o jeho pracovní umístění. Můžeme se domnívat, že se jedná o text, který podsouvá čtenáři zahraniční zájem o průmyslovou špionáž. Dále si pak povšimněme na této sérii mediálních výstupů *Rudého práva*, jaká je síla médií a to především v této době, kdy nelze snadno ověřit důvěryhodnost těchto informací.

⁵⁶⁸ Protestní noty ministerstva zahraničních věcí americkému velvyslanectví v Praze. *Rudé právo*. 31. 3. 1950, roč. 30–31, č. 77, s. 1.

⁵⁶⁹ ČTK. Žádost o vydání zločinných únosců k trestnímu stíhání. *Rudé právo*. 31. 3. 1950, roč. 30–31, č. 77, s. 1.

⁵⁷⁰ Tamtéž.

⁵⁷¹ Jednání amerických okupačních úřadů je porušením základních lidských práv. *Rudé právo*. 31. 3. 1950, roč. 30–31, č. 77, s. 1.

⁵⁷² Tamtéž.

O dvě strany dále nacházíme zprávu *Pracující na závodech ostře odsuzují metody gangsterského únosu*⁵⁷³. *Rudé právo* se v tomto druhu zprávy zaměřuje především na představení pohledu veřejnosti k této události, která se samozřejmě vyjadřuje značně negativně a používá oblíbené obraty, jako například: „*Gangsterství na povel Wall Streetu... Američtí imperialisté dostali lekci! ... Po vzoru amerických gangsterů a hitlerovských gestapáků.*“⁵⁷⁴

V článku spatřujeme také veřejný tlak, že v boji proti imperialismu se zavazují jednotlivé továrny a výrobní úseky pracovat ještě usilovněji na splnění plánu. Jinými slovy jako boj je volena práce na domácí půdě, která napomůže československému hospodářství. Představme si další úryvek pro plnohodnotnou demonstraci vnímání situace, které *Rudé právo* podsouvalo čtenářům: „*Totéž dělali hitlerovští gestapáci s našimi nejlepšími lidmi za okupace. A nejen to. Američtí gangsteři odebrali cestujícím, zavlčeným z Československa, veškerý majetek, peníze, zavazadla a dokumenty.*“⁵⁷⁵ *Rudé právo* jistě záměrně využívalo celého případu k propagandě. Důraz byl kladen na společnost s tím, aby více pracovala, jelikož společná práce má být jedinou cestou v boji proti zrádnému imperialismu. Podotýkáme, že symboliku společné práce a společné snahy nacházíme v *Rudém právu* zcela běžně.

Samotným letcům je pak v tomto vydání věnováno více prostoru v textu s podnadvísem *Ukázali se v pravém světle*⁵⁷⁶. *Rudé právo* piloty označuje jako agenty západních zemí a nechybí zde ani výzva k likvidaci jim podobným na území Československa: „*Musíme být ještě bdělejší a ostražitější, abychom mohli včas odhalit všechny vlastizrádné agenty imperialismu a potrestat je tak, aby jim zašla chuť prodávat a kupčit s naší vlastí.*“⁵⁷⁷ Zde si dovolíme uvést jednu naši domněnku. Váleční letci, kteří létali na západní frontě, zaregistrovali těžké období v době po roce 1948. To pak vedlo u některých k emigraci, což ale mohlo způsobit ještě trpčejší domácí prostředí pro ty letce, kteří zůstali ve vlasti.

⁵⁷³ *Pracující na závodech ostře odsuzují metody gangsterského únosu. Rudé právo. 31. 3. 1950, roč. 30–31, č. 77, s. 3.*

⁵⁷⁴ Tamtéž.

⁵⁷⁵ Tamtéž.

⁵⁷⁶ *Ukázali se v pravém světle. Rudé právo. 31. 3. 1950, roč. 30–31, č. 77, s. 3.*

⁵⁷⁷ Tamtéž.

V části *Američtí imperialisté dostali lekci*⁵⁷⁸ *Rudé právo* využívá případu únosu k utužení pocitu domácího blahobytu. Stručně řečeno – vyzdvihuje věrnost československých občanů své vlasti, kteří se nenechali zlákat ke zradě a k emigraci.

Poslední březnový mediální výstup na téma únosu letadel se rozprostírá v rubrice *Ohlas dne*⁵⁷⁹, která je v tomto případě celá věnována únosům. My se však zaměříme na jeden příspěvek s názvem *Gangsterské způsoby*⁵⁸⁰. Dovolíme si ho zde celý odcitovat a uvádět bez komentáře, jelikož na jeho plnohodnotné demonstraci nejlépe zobrazíme obraz letců a toho, jak byli *Rudým právem* paušálně představováni.

Citujeme: „*V naší zemi se takovým způsobům učit nemohli. Přiložit ostře nabitý revolver pilotovi na krk, svázat jej i s ostatními členy posádky, svázat i cestující a odletět s letadlem do ciziny, to jsou způsoby amerických gangsterů, jichž použili uprchnuvší zrádci, bývalí příslušníci anglického letectva, při svém útěku a při únosu našich občanů do Německa. S naším národem nemají tito gangsteři nic společného. Svým činem jen znovu dokázali, že reakce není politickou opozicí, nýbrž bandou všeho schopných zločinců. Vzorem jsou jí američtí lupiči a od nich se učí 'americkému způsobu života'.*“⁵⁸¹

Závěrem k této rubrice jenom dodáme, že nás zaujal odkaz na zahraniční média: „*Kapitalistický tisk a rozhlas v Americe, Anglii, Francii a jinde na západě má již po radosti. Naši občané nezůstali v kapitalistickém světě, ve světě nezaměstnanosti a krise. Vrátili se domů do vlasti, k práci a výstavbě.*“⁵⁸² Tento odkaz pak zobrazuje zahraniční média jako proradný nástroj západu a západního smýšlení. Je nasnadě říci, že si *Rudé právo* díky svému postavení a svému významu v Československu bylo dobře vědomo síly, jakou média v případě propagandistického a ideologického využívání mohou mít.

Duben roku 1950, jak jsme již avizovali výše, je opět s ohledem na náš fokus celý věnován únosu letounů československými válečnými letci ze západní fronty. První dubnový mediální výstup tvoří celá sekce *Vlna protestů proti*

⁵⁷⁸ Američtí imperialisté dostali lekci. *Rudé právo*. 31. 3. 1950, roč. 30–31, č. 77, s. 3.

⁵⁷⁹ DOLEJŠÍ, V. Ohlas dne. *Rudé právo*. 31. 3. 1950, roč. 30–31, č. 77, s. 3.

⁵⁸⁰ Gangsterské způsoby. *Rudé právo*. 31. 3. 1950, roč. 30–31, č. 77, s. 3.

⁵⁸¹ Tamtéž.

⁵⁸² Tamtéž.

*gestapáckému jednání s čs. občany*⁵⁸³, ve které se zaměříme na text s titulkem *Prohlášení akčního výboru Svazu letců RČS*⁵⁸⁴. *Rudé právo* prezentuje Svaz letců RČS, který se připojuje k rozhořčeným protestům a v textu článku si pak primárně dává závazek sám pracující lid, že: „... zvýšenou bdělostí a ostražitostí, nejpřísnějšími opatřeními proti zakukleným škůdcům našeho lidově demokratického státu a dobrého jména čs. letců, nepřipustí, aby podobní byli nadále v řadách čs. letectva...“⁵⁸⁵ Je patrné, že vhodnější téma pro účel očisty letectva od demokraticky smýšlejících jedinců, si vládnoucí strana a tím i *Rudé právo* přát nemohlo. Povšimněme si také, že Svaz letců RČS je využíván k propagandistickému kroku, kdy *Rudé právo* demonstruje odsouzení únosu i přímo samotnými letci. Kromě jiného jsou letci opět označováni jako „škůdci“ apod. Vše je pak vztahováno přímo k celému československému socialistickému státu.

Další série článků vyšla následující den, kdy je zastřešoval nadpis *Ostré protesty proti gangsterskému jednání s čs. státními občany*⁵⁸⁶. Obsah jednotlivých článků v této kolekci se primárně zaměřuje na vyjádření jednotlivých pracovních úseků, *Karlovu univerzity*, *Jednoty čs. právníků* a podobně. Nebudeme zde vyzdvihovat žádný z těchto jednotlivých textů ani citaci, neboť jejich myšlenka je stále stejná. *Rudé právo* pouze opakuje protestní slovní obraty, které již dobře známe z minulých analyzovaných výstupů. Jediný rozdíl reprezentují nové organizace, které se přidávají na stranu protestujících.

*Protestní shromáždění proti gangsterskému jednání s unesenými čs. občany*⁵⁸⁷ je zpráva, kde opět uvádí *Rudé právo* již řečené informace, jako například: „Američané nemohli vymyslet nic lepšího, čím by nás přivedli ke správné představě o tom jejich 'americkém způsobu života'.“⁵⁸⁸ Za nejzajímavější úsek, který dříve nebyl nikde uveden, můžeme považovat závazek k *Prvnímu máji*, aby: „... oslavy letošního 1. máje se staly mohutnou odpovědí všech mírumilovných

⁵⁸³ Vlno protestů proti gestapáckému jednání s čs. občany. *Rudé právo*. 1. 4. 1950, roč. 30–31, č. 78, s. 5.

⁵⁸⁴ ČTK. Prohlášení akčního výboru Svazu letců RČS. *Rudé právo*. 1. 4. 1950, roč. 30–31, č. 78, s. 5.

⁵⁸⁵ Tamtéž.

⁵⁸⁶ Ostré protesty proti gangsterskému jednání s čs. státními občany. *Rudé právo*. 2. 4. 1950, roč. 30–31, č. 79, s. 7.

⁵⁸⁷ RP. Protestní shromáždění proti gangsterskému jednání s unesenými čs. občany. *Rudé právo*. 7. 4. 1950, roč. 30–31, č. 83, s. 4.

⁵⁸⁸ Tamtéž.

občanů našeho státu válečným štváčům...“⁵⁸⁹ *Rudé právo* ve svém obsahu dokázalo spojovat na první pohled i nemožné.

Poslední zprávou z celé kauzy, kterou zde analyzujeme v několika člancích, je stať s názvem *Výrobci lží*⁵⁹⁰. *Rudé právo* zde není ve svém obsahu tak tradiční, nicméně pro nás je o to zajímavější. Napadána jsou zahraniční média, která jsou označována za „výrobce lží“. Jako příklad uvádíme úryvek hovořící o britském rozhlasu: „... rozhlašovala již britská rozhlasová společnost s horlivostí oddaného sluhy do celého světa, že prý se všichni českoslovenští občané prohlásili za politické emigranty a zažádali o poskytnutí asyly. Skutečnost je, jak známo, zcela opačná než ta, kterou vyličila britská rozhlasová společnost. Je to skutečné banditství.“⁵⁹¹

Jak jsme uváděli výše, je skutečně složité dnes říci, zda něco podobného v zahraničních médiích proběhlo či nikoliv. Skutečnost, kterou zde však můžeme vyzdvihnout, jsou mediální výstupy *Rudého práva*, které se snaží čtenářům předkládat a podsouvat agresivitu a protisocialistické aktivity západních mocností.

Nechme na tomto místě ještě zaznít postřeh, který je ohlédnutím za celou kauzou únosů. Kromě negativního obrazu československých válečných letců přinesl obsah *Rudého práva* mnoho výstupů, které sloužily pro demonstraci ideologických postojů. *Rudé právo* zároveň vytvořilo skrytý sociální rámec, kterým podsouvalo čtenářům negativní obraz celého západního bloku a směřovalo je k chování, které komunistický režim pro svou existenci potřeboval.

Samotná událost únosu se navíc stala tak zajímavou, že se dočkala i zfilmování. Stalo se tak roku 1952 a snímek nesl název *Únos*⁵⁹². Využijme tohoto prostoru, abychom zdůraznili, že ve filmové adaptaci je markantně a propagandisticky manipulováno se skutečností. V ději vystupuje postava amerického špiona, která vše zorganizovala v nejlepší snaze splnit „imperialistický úkol“. Film pak zobrazuje „zrádné imperialisty“, kteří jsou nešťastní, že unesení občané nechtějí zůstat v západním Německu. Kromě jiného ve snímku figurují zájmy „zrádných kapitalistů“ získat cenné průmyslové plány a zájmy o zradu cestujících.

⁵⁸⁹ RP. Protestní shromáždění proti gangsterskému jednání s unesenými čs. občany. *Rudé právo*. 7. 4. 1950, roč. 30–31, č. 83, s. 4.

⁵⁹⁰ KRUŠINSKIJ, S. Výrobci lží. *Rudé právo*. 15. 4. 1950, roč. 30–31, č. 89, s. 2.

⁵⁹¹ Tamtéž.

⁵⁹² Žánr: drama, země původu / rok natočení / délka: Československo/ 1952 / 113 min, režie: Ján Kadár, Elmar Klos. In: POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Únos* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-12-28]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/5007-unos/prehled/>.

Nic z toho se jim nepovedlo a jejich plány byly překaženy „socialisticky uvědomělými postavami“.

V rámci drobných odkazů na letce narážíme v *Rudém právu* na inzerát *Hledám slušný podnájem*⁵⁹³, kde letec poptává pro svou ženu s dítětem podnájem. Bohužel nevíme, zda to byl aktivní či perzekuovaný letec, či pilot, který se politického procesu obával a přál si, aby o jeho rodinu bylo postaráno. Je vhodné připomenout, že právě ženy těchto válečných pilotů měly vážné problémy s bydlením. Často byly vystěhovány pod záminkou získání bytů a domů pro dělnickou třídu, která je dle komunistického režimu potřebovala více.

Odkaz podobného ražení pak nese i inzerát *Kožené kalhoty*⁵⁹⁴, kdy někdo prodává tento kus oděvu s kožešinou od RAF za 7000 Kčs. Jistě, je to úsměvné či zarážející, že takovýto inzerát zde vůbec uvádíme, ale musíme ho reflektovat pro klíčovou zkratku RAF. Zároveň nás však zaujala cena kalhot 7000 Kčs. Hledali jsme proto nějaké adekvátní srovnání, co se dalo v letech 1945–1950 za tuto částku koupit. Našli jsme, že za 7000 Kčs se dal v roce 1946 pronajmout obecní hostinec na celý jeden rok. Prodejní cena nám tedy přijde neuvěřitelně vysoká.

Dále považujeme za vhodné zde reflektovat i vnímání emigrace samé. K tomu nám napomáhá zpráva *Dvojí emigrace*⁵⁹⁵. *Rudé právo* na tomto místě rozebírá dvě vlny emigrací. První, kterou kvituje, a druhou, jež naopak kritizuje: „*Před válkou to byli nezaměstnaní a chudí lidé, kteří nemohli u nás nalézt obživu. Utíkali před hladem a bídou, aby v cizině našli práci, když jim nemohli dostat doma. ... Po únoru odcházel z Československa do zahraničí jiný druh lidí. Zkrachovaní nepřátelé lidu, fabrikanti, velkoobchodníci, velkostatkáři a šmelináři, lenošní parazité, kteří sami nikdy nepracovali a žili jako cizopasníci na těle národa. Prchali z naší republiky před prací.*“⁵⁹⁶ Zpráva tak napomáhá vytvářet negativní vnímání právě i západních letců, kteří po roce 1948 emigrovali. Stojí jistě i za povšimnutí, že tato zpráva byla otištěna dne 12. února, přičemž již za několik dnů se rozpoutala rozsáhlá kauza na téma únosu letadel za účelem emigrace.

Jako druhý tematický okruh zde využíváme opět analýzu článků *Rudého práva*, kde se hovoří o politickém vývoji a jeho inklinaci a o zahraničních armádách

⁵⁹³ Hledám slušný podnájem. *Rudé právo*. 8. 1. 1950, roč. 30–31, č. 7, s. 6.

⁵⁹⁴ Kožené kalhoty. *Rudé právo*. 14. 11. 1950, roč. 30–31, č. 269, s. 4.

⁵⁹⁵ Dvojí emigrace. *Rudé právo*. 12. 2. 1950, roč. 30–31, č. 37, s. 7.

⁵⁹⁶ Tamtéž.

apod. Tendenčnost je zcela identická s rokem 1949, kdy se pohybujeme v případě západního bloku s negativními konotacemi a v případě východního bloku s čistě pozitivními konotacemi. V únorové zprávě *Posmrtné vyznamenání 107 bojovníků za svobodu*⁵⁹⁷, hovoří *Rudé právo* o vyznamenání padlých vojáků řádem *Bílého lva* za vítězství a řádem *Za svobodu*. Nutno poznamenat, že tento článek jsme nemohli opomenout mimo jiné i pro svou samoúčelnost, jelikož: „Mezi vyznamenanými jsou jména významných postav naší strany, umučených redaktorů *Rudého práva*, kteří stáli v předních řadách boje proti fašismu...“⁵⁹⁸ Že letci mezi vyznamenanými nefigurovali, není pravděpodobně nutné dále komentovat.

Říjnová zpráva *Slavná bojová tradice naší armády*⁵⁹⁹ obsahuje dva texty se svými podnadpisy, které se věnují velitelům nové československé armády a bojům na Dukle. *Rudé právo* v tomto případě skládá poctu československým vojákům, kteří působili po boku sovětské armády. Dovolíme si zde představit jedinou zmínku o československých letcích: „V řadách 1. čs. armádního sboru v SSSR byli pěšáci a tankisté, dělostřelci a spojari, ženisté a letci, kteří všichni věrně bojovali po boku nejlepších vojáků světa, po boku armády země socialismu.“⁶⁰⁰ Podotkněme, že se jedná o opravdový rozdíl ve srovnání s minulými ročníky, kdy byli letci *Rudým právem* vyzdvihováni a byl jim věnován rozhodně větší prostor.

V případě obrazu západních mocností je situace vůči roku 1949 neměnná. Přesto v březnovém článku *Velká Britannie*⁶⁰¹ nenacházíme přímou negaci. *Rudé právo* se vyjadřuje k situaci, kdy tato země ohlásila, že na budování válečného letectva vydá pro tento rok více prostředků – konkrétně částku 31.220.000.000 Kčs. Dle našeho názoru, je vhodné zde tuto noticku zmínit, jelikož nastiňuje, jak *Rudé právo* rádo psalo o zahraničních rozpočtech pro vojenské účely. Zároveň se vlastně jednalo o prostředky, jež se věnovaly složce RAF.

Na téma aktivních letců v soudobé Velké Británii jsme již představili několik článků. Nicméně v krátké stati *Američané zabírají další letiště v Anglii*⁶⁰² je americké letectvo představováno *Rudým právem* v mírně komplexnějším obraze díky

⁵⁹⁷ RP. Posmrtné vyznamenání 107 bojovníků za svobodu. *Rudé právo*. 25. 2. 1950, roč. 30–31, č. 48, s. 5.

⁵⁹⁸ Tamtéž.

⁵⁹⁹ ŠTEMR, M. Slavná bojová tradice naší armády. *Rudé právo*. 6. 10. 1950, roč. 30–31, č. 237, s. 4.

⁶⁰⁰ Tamtéž.

⁶⁰¹ ČTK. Velká Britannie. *Rudé právo*. 24. 3. 1950, roč. 30–31, č. 71, s. 2.

⁶⁰² Američané zabírají další letiště v Anglii. *Rudé právo*. 14. 7. 1950, roč. 30–31, č. 165, s. 2.

novému Trumanovu zákonu, který zvyšuje stav leteckých sil USA na sedmdesát leteckých pluků. Velká Británie tak má být posílána o 200 nových letadel a navíc: „... Američanům budou odevzdány dvě další britské letecké základny – letiště pro bombardovací letadla...“⁶⁰³ Je překvapivé, že v tomto případě se nesetkáváme s obraty *Rudého práva*, které označovaly americké jednotky za okupanty Velké Británie.

Článek *Korejská lidová armáda pokračuje v postupu*⁶⁰⁴ se zde věnujeme hned z několika důvodů. Prvním je další obraz amerického válečného letectva, které v roce 1950 aktivně působilo v Koreji, kde napomáhalo Jižní Koreji v boji proti severní, komunistické – Korejské lidově demokratické republice. Druhý důvod je ten, že *Rudé právo* vydávalo článků tohoto typu celé řady. Kdy se každý z nich stejně jako tento zaměřuje na popis amerického bombardování civilistů. *Rudé právo* tak využívá těchto mediálních výstupů k budování obrazu krvežíznivé americké armády. Pro ukázkou citujeme: „*Barbarské bombardování civilního obyvatelstva... Americké letectvo provedlo bestiální bombardování a ostřelování měst a vesnic...*“⁶⁰⁵

Ve stati *Světové mírové hnutí vyjadřuje nezdolnou vůli stamilionů bojovat proti válce*⁶⁰⁶ *Rudé právo* podporuje snahy udržet mír a eliminovat hrozbu atomové pumy. Co se týče obrazu amerických válečných letců v Japonsku, jsou tito muži uváděni do negativního světla. Dle *Rudého práva* bylo shoení atomových pum již zcela zbytečné. Toto tvrzení je pak *Rudým právem* tendenčně vysvětleno, jelikož válka byla vlastně rozhodnuta díky vítězným bojům sovětské armády.

V prosinci vytváří *Rudé právo* další odnož negativního obrazu západního bloku, kdy propagandisticky využívá obětí druhé světové války. Zpráva *Dohoda osnovatelů války o remilitarizaci západního Německa*⁶⁰⁷ pojednává o Bruselském paktu, jenž má mít dle *Rudého práva* za následek znovuoobnovení německého vojska. V roce 1950 se však hovoří již o západoněmecké armádě. O československých letcích se zde sice nic nedočteme, ale zato jsou zde zmíněni ti britští. Kromě jiného

⁶⁰³ Američané zabírají další letiště v Anglii. *Rudé právo*. 14. 7. 1950, roč. 30–31, č. 165, s. 2.

⁶⁰⁴ TASS. Korejská lidová armáda pokračuje v postupu. *Rudé právo*. 16. 7. 1950, roč. 30–31, č. 167, s. 2.

⁶⁰⁵ Tamtéž.

⁶⁰⁶ RP. Světové mírové hnutí vyjadřuje nezdolnou vůli stamilionů bojovat proti válce. *Rudé právo*. 24. 6. 1950, roč. 30–31, č. 149, s. 2.

⁶⁰⁷ WINTER, K. Dohoda osnovatelů války o remilitarizaci západního Německa. *Rudé právo*. 22. 12. 1950, roč. 30–31, č. 302, s. 2.

vytváří *Rudé právo* touto zprávou také obraz německé válečné armády, která měla být dle tohoto článku paktem znovuobnovena s ujištěním, že Evropě žádné riziko nehrozí. Celá akce je tak označována jako plán Američanů pro rozpoutání nové války.

Jako netradiční postoj *Rudého práva* vnímáme skutečnost, kdy, jak jsme výše uvedli, text obsahuje zmínku o britských letcích, a to nikterak negativní, nýbrž naopak pozitivní – autor Kamil Winter zvolil citaci z deníku *Daily Worker*, kde se píše: „... že, 'angličtí vojáci, námořníci a letci, kteří položili svůj život v boji proti fašismu, přinesli marnou oběť. Německý válečný stroj, proti kterému bojovali, je horlivě obnovován...“⁶⁰⁸ V tomto případě je vhodné připomenout, že *Rudé právo* využilo obětí druhé světové války pro větší důraznost svého obsahu.

Na výše uvedenou stat' pak navazuje článek *USA obnovují nacistické letectvo*⁶⁰⁹. *Rudé právo* zde ostře kritizuje znovuobnovení západoněmeckého letectva a ke své argumentaci opět využívá tlaku na společnost, která měla v roce 1950 ještě v živé paměti vzpomínky na nacistické činy. Citujeme: „V čele západoněmecké armády budou stát hitlerovští generálové a důstojníci, pod jejichž velením provádělo německé fašistické letectvo barbarské nálety na Velkou Británii, Francii, Belgii a jiné země.“⁶¹⁰

Rudé právo mělo často tendence v rámci jedné zprávy slučovat pozitivní obraz východního a negativní obraz západního bloku. Je tomu tak i v případě zprávy *Sovětská pomoc našemu osvobozenému zápasu*⁶¹¹. Přestože zde *Rudé právo* neuvádí konkrétně slovní spojení jako např. „českoslovenští letci“, jsme přesvědčeni, že lze tyto narážky *Rudého práva* dobře odhalit. *Rudé právo* taktéž hovoří o Anglo-Američanech, kteří odmítli poslat československé jednotky na pomoc Praze. Je zde i zmínka o tom, že je raději poslali do bojů v Africe nebo se: „... snažili je vycvičit k intervenčnímu obsazení republiky až po jejím osvobození.“⁶¹²

Figuruje zde pak ještě jedna velice zajímavá poznámka, která československé letce sloužící v době *Slovenského národního povstání* ještě ve

⁶⁰⁸ WINTER, K. Dohoda osnovatelů války o remilitarizaci západního Německa. *Rudé právo*. 22. 12. 1950, roč. 30–31, č. 302, s. 2.

⁶⁰⁹ Rozhlas. USA obnovují nacistické letectvo. *Rudé právo*. 22. 12. 1950, roč. 30–31, č. 302, s. 2.

⁶¹⁰ Tamtéž.

⁶¹¹ Sovětská pomoc našemu osvobozenému zápasu. *Rudé právo*. 4. 5. 1950, roč. 30–31, č. 105, s. 3.

⁶¹² Tamtéž.

službách RAF poslané do SSSR označuje jako nejreakčnější důstojníky. Citujeme: „V téže době československá londýnská vláda posílala na Slovensko kromě nejreakčnějších důstojníků...“⁶¹³ Závěrem k této stati je ještě vhodné dodat, že v celém článku zastupuje Sovětský svaz klíčovou a vlastně i jedinou sílu československého osvobození.

Od negativního obrazu západního bloku přikročme k pozitivnímu obrazu východního bloku. Takovýmto mediálním výstupem je lednová zpráva *Když se bojovalo u Jasla*⁶¹⁴, kdy *Rudé právo* vyzdvihuje boje, kterých se aktivně účastnili českoslovenští dělostřelci *I. čs. armádního sboru v SSSR*. Přestože českoslovenští letci akce účastni nebyli, zmiňujeme zde tento článek, protože napomáhá vytvářet obraz československé válečné aktivity za sovětské spolupráce. Rok 1950 hojně reflektuje spoluúčast Čechoslováků ve válečných bojích, nicméně letci jsou zpravidla vynecháváni.

V únoru roku 1950 přináší *Rudé právo* sérii článků na téma gratulací a činů Josefa Jurana. Jako příklad si uvedeme úvodník *President republiky soudruhu Josefu Juranovi k 65. narozeninám*⁶¹⁵. Tuto tematickou řadu zde musíme zmínit, jelikož válečná historie této osoby je spojena s tvorbou *I. čs. armádního sboru v SSSR*, a to včetně *I. smíšené letecké divize*. Nicméně podotýkáme, že tato divize není *Rudým právem* v rámci oslavných článků vůči jeho osobě nikdy uvedena.

*Projev maršála N. A. Bulganina*⁶¹⁶ je rozsáhlý, *Rudým právem* publikovaný, projev na téma osvobození *Rudou armádou*. Při této příležitosti jsou zmíněny československé jednotky, ale chybí alespoň krátká zpráva o *I. čs. smíšené letecké divizi*. Přestože by této jednotce v návaznosti na jejich výsledky měl být věnován alespoň určitý prostor. Na těchto dvou výstupech můžeme spatřovat tendenci *Rudého práva* upozadovat i letce na východní frontě.

V rubrice *Krátce ze světa* pak ještě nacházíme drobnou zprávu s názvem *Polsko*⁶¹⁷. Zde je opět patrné, že letecký den nebyl populární pouze v Československu, ale své výsostné místo měl i v Polsku. *Rudé právo* čtenáře

⁶¹³ Sovětská pomoc našemu osvobozeneckému zápasu. *Rudé právo*. 4. 5. 1950, roč. 30–31, č. 105, s. 3.

⁶¹⁴ HRADECKÝ, A. Když se bojovalo u Jasla. *Rudé právo*. 15. 1. 1950, roč. 30–31, č. 13, s. 3.

⁶¹⁵ ČTK. President republiky soudruhu Josefu Juranovi k 65. Narozeninám. *Rudé právo*. 12. 2. 1950, roč. 30–31, č. 37, s. 1.

⁶¹⁶ Projev maršála N. A. Bulganina. *Rudé právo*. 7. 5. 1950, roč. 30–31, č. 108, s. 2.

⁶¹⁷ TP. Polsko. *Rudé právo*. 20. 6. 1950, roč. 30–31, č. 145, s. 2.

informuje, že *Den polského letectva* se posouvá. Nemůžeme zde postrádat ani zmínku *Rudého práva* o tom, že polské letectvo bojovalo po boku sovětské armády za druhé světové války.

Pozitivní obraz sovětského letectva pak vytváří článek *Sovětský svaz slaví dnes Den stalinovského letectva*⁶¹⁸. *Rudé právo* zde nepřináší žádné nové informace, ale udržuje tendenci adorace sovětského válečného letectva. *Rudé právo* kromě jiného ještě přispívá k budování stalinovského kultu, jelikož oceňuje přejmenování sovětského letectva na letectvo stalinovské.

Tematický okruh leteckého dne v Československu není v tomto ročníku *Rudým právem* nikterak spojováno s československými válečnými letci, z tohoto důvodu si dovoluujeme toto téma nereflktovat. A tematický okruh spojující sportovní události s odkazy na letce se v tomto ročníku dokonce vůbec nevyskytuje.

Přístupme tak k tematickému okruhu propagandistického a ideologického využívání letců a letectva. Takovýto druh mediálního obsahu nacházíme v zářijové zprávě s titulkem *Společný osev – předpoklad pro zvýšení výnosů našich polí*⁶¹⁹ a podtitulem: „*Všechn náš lid děkuje sovětským letcům za pomoc v boji proti americkému brouku.*“⁶²⁰ Právě tento podnadpis plně reflektuje velkou kampaň *Rudého práva*, kde sovětské letci (většinou je uváděno, že se jednalo o válečné letce z druhé světové války) pomáhali leteckými postřiky likvidovat mandelinku bramborovou. V padesátých letech na československých polích ničil tento brouk úrodu a byl dle informací tehdejšího státního zřízení poslán do ČSR, aby zbrzdil hospodářský rozvoj. O jeho historii a propagandistickém tahu⁶²¹ již nebudeme dále hovořit, jelikož to není předmětem naší práce. Nicméně jeho likvidace se stala znakem československo-sovětského přátelství a propaganda se *Rudým právem* mohla šířit celou zemědělskou sezónou.

Při analýze roku 1949 jsme si demonstrovali, jak *Rudé právo* vytvářelo obraz amerických letců a leteckých sil ve věci bombardování Československa

⁶¹⁸ SIB. Sovětský svaz slaví dnes Den stalinovského letectva. *Rudé právo*. 16. 7. 1950, roč. 30–31, č. 167, s. 4.

⁶¹⁹ RP. Společný osev – předpoklad pro zvýšení výnosů našich polí. *Rudé právo*. 26. 9. 1950, roč. 30–31, č. 228, s. 1.

⁶²⁰ Tamtéž.

⁶²¹ Brouk byl ve skutečnosti rozšířen v celé Evropě a nejednalo se o žádný rozptyl z amerických letadel. In: Občanské sdružení PANT. *Moderní dějiny: Americký brouk* [online]. © 2009–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: www.moderni-dejiny.cz/clanek/americky-brouk/.

a především Prahy. Rok 1950 je pak na mediální výstupy tohoto druhu velice bohatý a *Rudé právo* věnuje bombardování mnoho prostoru.

Pro pozitivní obraz plný obdivu vůči sovětské armádě a naopak opovržení vůči té americké vydalo *Rudé právo* zprávu *Historie slavných let*⁶²², kde se vyjadřuje k cestě sovětské armády. Dále přináší informace o tom, jak sovětsí letci bombardovali pouze vojenské cíle, jak bojovali jako letectvo přímé podpory a jak nikdy neohrožovali civilní města apod. Je patrné, že tato zpráva vystupuje hodně kontrastně vůči oblíbenému tématu *Rudého práva*, a to proti americkému bombardování Československa. Touto cestou pak *Rudé právo* opět podsouvá čtenářům již několikrát zmiňovaný model pozitiv a negací.

Článek, kde *Rudé právo* opět spojuje hrdinství Sovětů a negace vůči Američanům, nese nadpis *Sovětský svaz osvobodil celé Československo*⁶²³. *Rudé právo* se zde kromě jiného věnuje také otázce bombardování Prahy: „*V posledních dnech války bombardovalo anglo-americké letectvo naše nejdůležitější závody. Jen u 6 závodů byly způsobeny škody za 12,5 miliardy Kčs.*“⁶²⁴

Dalším článkem, na kterém můžeme demonstrovat podsouvání obdivu *Rudého práva* vůči Sovětskému svazu a negací vůči západu, je *Škola historie*⁶²⁵. Na celou historii Československa je nahlíženo ze sovětské optiky. Tendenčně v této zprávě nechybí ani úsek o zločinném bombardování Prahy. *Rudé právo* v tomto případě přirovnává Brity a Američany k nacistům, a to dokonce v jejich úmyslech: „*Je dokumentem tupé nenávisné zloby, že teprve v posledních měsících války, kdy sovětská vojska postupně osvobodila území Československé republiky, anglo-americké letectvo bez ohledu na životy českých lidí postupně začalo ničit naše průmyslové závody, které by mohly být konkurencí západnímu průmyslu. Tak vedle nesmyslného náletu na obytné čtvrti Velké Prahy byly pobořeny závody v nynějším Gottwaldově, plzeňská Škodovka, Českomoravská v Praze atd. Tento ničivý plán Anglo-Američanů, když selhaly jejich zámysly na okupaci Československa – se v podstatě shodoval s nacistickým vyhlazovacím plánem pro poslední měsíce války.*“⁶²⁶ Jak je patrné, *Rudé právo* pracuje s myšlenkou, že bombardování Čech

⁶²² Historie slavných let. *Rudé právo*. 23. 2. 1950, roč. 30–31, č. 46, s. 3.

⁶²³ Sovětský svaz osvobodil celé Československo. *Rudé právo*. 4. 5. 1950, roč. 30–31, č. 105, s. 3.

⁶²⁴ Tamtéž.

⁶²⁵ BAREŠ, G. Škola historie. *Rudé právo*. 7. 5. 1950, roč. 30–31, č. 108, s. 5.

⁶²⁶ Tamtéž.

mělo za cíl likvidovat budoucí průmyslovou konkurenci západu. Tento dojem pak několikrátě podsouvá čtenářům.

Květnový přepis projevu Antonína Zápotockého v *Rudém právu* nese titul *Projev předsedy vlády Antonína Zápotockého*⁶²⁷. Zápotocký ve svém projevu reflektuje také bombardování plzeňských závodů v posledních měsících druhé světové války. Jeho projev tak nepozbývá slov týkajících se amerického záměru zničit československý průmysl: „*Je symbolické a ne bez významu, že lokomotivu posílají soudruhu Stalinovi právě Škodovy závody, které měly být americkým bombardováním v posledních dnech války vyřazeny na dlouhá léta z provozu.*“⁶²⁸

Typický článek *Rudého práva* patřící do kampaně proti Američanům nese nadpis *Pro ně lidský život nemá ceny*⁶²⁹. Ústřední tiskový orgán KSČ v něm atakuje bombardování Prahy za druhé světové války: „*Chladnokrevně, jako ze sportu, bombardovali američtí letci Prahu, ačkoli dobře věděli, že pod nimi nejsou vojenské cíle, ale obytné budovy s civilním obyvatelstvem, které nevěřilo, že by američtí letci byli schopni rozsévat smrt mezi lidmi, důvěřujícími v jejich pomoc.*“⁶³⁰ Rozdíl v rétorice *Rudého práva* v poválečném období do roku 1948 a nyní je opravdu patrný. Američtí letci jsou zobrazováni *Rudým právem* jako stroje na smrt nevinných československých civilistů.

Dalším přepisem Zápotockého projevu v *Rudém právu* je *Velký příklad vítězného díla Lenina a Stalina září našemu lidu na cestu v boji za socialismus a trvalý mír*⁶³¹. Antonín Zápotocký primárně hovoří o událostech druhé světové války a vyzdvihuje zásluhu Sovětského svazu oproti evropským mocnostem, které se Hitlerovi poklonily. Krom toho je v proslovu věnován prostor i událostem posledních let od uplynutí války. Model nejoddanějšího přátelství Sovětského svazu a československého lidu je obsažen v téměř každém odstavci. S ohledem na politický vývoj a posun v pojetí amerických sil za druhé světové války nebyl v Zápotockého projevu a vlastně ani v *Rudém právu* vynechám text, který se vyjadřuje k americkému bombardování na území Československa: „*Proto v poslední*

⁶²⁷ Projev předsedy vlády Antonína Zápotockého. *Rudé právo*. 10. 5. 1950, roč. 30–31, č. 111, s. 1.

⁶²⁸ Tamtéž.

⁶²⁹ Pro ně lidský život nemá ceny. *Rudé právo*. 6. 7. 1950, roč. 30–31, č. 158, s. 5.

⁶³⁰ Tamtéž.

⁶³¹ Velký příklad vítězného díla Lenina a Stalina září našemu lidu na cestu v boji za socialismus a trvalý mír. *Rudé právo*. 7. 11. 1950, roč. 30–31, č. 263, s. 2.

*chvíli, kdy už osud hitlerovských band byl zpečetěn, 'hrdinní' američtí letci tak usilovně bombardovali naše města a obraceli v trosky naše průmyslové závody.*⁶³²

Úvodník obsahující zpověď dělníka nese nadpis *Co řeknu americkému dělníkovi*⁶³³. *Rudé právo* zde předvedlo své tendence a ideologické možnosti v plné šíři. Základní myšlenkou textu je zpověď československého dělníka, který má na srdci mnoho věcí a chce je povědět kapitalistovi: „*Řekl bych mu: Človče, ty si snad ani nedoveš představit, jak dobře je nám v republice bez kapitalistů. Když jsme před pěti lety vyhlásili znárodnění...*“⁶³⁴. K bombardování Prahy se pak vyjadřuje dělník v další citaci: „*Řekni mi, prosím tě, jak bychom my mohli chtít válku. Aby zničila, co jsme s takovou námahou a láskou postavili, aby nás vrhla o kus času zpět? – V březnu před půl šestým rokem jsem byl na montáži v Kolbence, která byla nedaleko našeho závodu ČKD-Sokolovo, když přiletěli vaši letci. Také tam mohli zůstat. Dokud nacisté vyráběli pro válku, nechali je na pokoji, když byl s Hitlerem amen a my se těšili, že budeme konečně dělat pro sebe, přiletěli a rozbili závod. Já vyběhl z Kolbenky, přiletím před fabriku, a jako když do mne nůž vrazí. Stál jsem s podlomenýma nohama. Dovedeš si to představit, jak mně bylo?*“⁶³⁵ Takovýto text jsme pro plnohodnotnou demonstraci ideologického umu *Rudého práva* raději citovali ve větším rozsahu. V tomto případě předkládá *Rudé právo* čtenářům poněkud osobnějším a emotivnějším, můžeme snad říci i lidovějším a budovatelským, způsobem negativní obraz bombardování Prahy Američany s tradičním doplněním, že to celé bylo zbytečné.

Zpráva, která propojuje dva tematické okruhy – bombardování a kulturu, nese název *Pracující vítají nadšeně film „Pád Berlína“*⁶³⁶. *Rudé právo* zde představuje snímek sovětské kinematografie *Pád Berlína*⁶³⁷, který zobrazuje sovětský lid a jeho život za války včetně dění v Berlíně. Poznamenejme, že roli

⁶³² Velký příklad vítězného díla Lenina a Stalina září našemu lidu na cestu v boji za socialismus a trvalý mír. *Rudé právo*. 7. 11. 1950, roč. 30–31, č. 263, s. 2.

⁶³³ DOUTNÁČ, K. Co řeknu americkému dělníkovi. *Rudé právo*. 10. 11. 1950, roč. 30–31, č. 266, s. 1.

⁶³⁴ Tamtéž.

⁶³⁵ Tamtéž.

⁶³⁶ URBANOVÁ, M. Pracující vítají nadšeně film „Pád Berlína“. *Rudé právo*. 9. 11. 1950, roč. 30–31, č. 265, s. 6.

⁶³⁷ Žánr: válečný, země původu / rok natočení / délka: Sovětský svaz / 1949 / 70 min, režie: Michail Čiureli. In: POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Pád Berlína* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/118485-pad-berlina-i/komentare/>.

Göringa ztvárnil Jan Werich. Nicméně upřímně řečeno, kdo by mohl očekávat, že i zde, v recenzi filmového snímku, nalezneme text o bombardování Prahy? Skutečnost je ale vsutku taková: „*Jak bezprostředně se například nálet na spokojené obyvatele dotýkal zvláště nás, sokolováků a pracujících ze závodu ČKD-Stalingrad. Když už bylo těsně před koncem války, shodila horda amerických a anglických letců nesčetné pumy na nás, na naši dělnickou čtvrt'. Při tomto filmu jsem si znovu uvědomila, že Američané tehdy chtěli vraždit naše lidi, že nám chtěli zničit továrny, abychom po porážce fašismu nemohli budovat svou vlast.*“⁶³⁸ Důkaz naprosto ideologicky využitá recenze považujeme za postačující bez dalších komentářů, jelikož nejruznější obvinění *Rudého práva* vůči americkým letcům jsme si již průběžně demonstrovali.

Jelikož jsme výše uvedenou recenzí pokročili k tematickému okruhu kultury, věnujme se mu zde i nadále. V roce 1948 a 1949 byly *Rudým právem* představovány pouze počiny ze sovětské dílny. Konstatujme, že v roce 1950 tomu není jinak. Zpráva *Sovětských herci vyprávějí o svých nejmilejších rolích*⁶³⁹ přináší část textu, kde herec Pavel Kadočnikov zhodnocuje svůj srdceryvný vztah k roli Meresjeva ve filmu *Příběh opravdového člověka*. Knihu a snímek jsme již reflektovali v minulých ročnících⁶⁴⁰.

Inzerát *Státní nakladatelství dětské knihy*⁶⁴¹ představuje nové knižní tituly. Pozornost je zde věnována publikaci Ivana Kožeduba *Sloužím vlasti*⁶⁴². Kniha je životopisem pilota Kožeduba, který byl jedním z nejslavnějších válečných letců Sovětského svazu. Proto byl také třikrát oceněn řádem *Hrdina Sovětského svazu*.

Posledním tematickým okruhem je pak v roce 1950 vyřazování nových letců. V návaznosti na minulé ročníky jsme si ukázali, že od roku 1948 *Rudé právo* odstranilo v této souvislosti odkaz na válečné letce, přičemž jej nahradilo socialistickými hodnotami a „pohledem upřeným vstříc Sovětskému svazu“. Tyto tendence pak pokračují i v roce 1950.

⁶³⁸ Pracující vítají nadšeně film „Pád Berlína“. *Rudé právo*. 9. 11. 1950, roč. 30–31, č. 265, s. 6.

⁶³⁹ Sovětských herci vyprávějí o svých nejmilejších rolích. *Rudé právo*. 12. 2. 1950, roč. 30–31, č. 37, s. 3.

⁶⁴⁰ Romány, které vyjdou v nejlevnější románové knihovně. *Rudé právo*. 29. 8. 1947, roč. 27, č. 201, s. 5.; VANĚK, K. „Příběh opravdového člověka“. *Rudé právo*. 4. 3. 1949, roč. 29–30, č. 53, s. 5.

⁶⁴¹ REKLAMA. Státní nakladatelství dětské knihy. *Rudé právo*. 24. 10. 1950, roč. 30–31, č. 252, s. 4.

⁶⁴² Viz *Databáze knih*: Sloužím vlasti [online]. © 2008–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.databazeknih.cz/knihy/slouzim-vlasti-83712>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.

Stat' *Jmenování nových vojenských pilotů v Prostějově*⁶⁴³ přináší stejnou tendenční rétoriku *Rudého práva* jako rok 1949. Bez jakékoliv zmínky o československých válečných letcích se orientuje směrem k socialismu a vítězství dělnické třídy: „*Necht' je vám vítězství dělnické třídy a pracujícího lidu zárnou hvězdou vaší další cesty... Ten, kdo zradí pracující lid, zrazuje věc pravdy, pokroku, míru a socialismu!*“⁶⁴⁴

Druhým mediálním výstupem tohoto druhu je zpráva *Naše odhodlání vybudovat silnou armádu je proniknuto snahou uchovat mír*⁶⁴⁵, která nese podtitul: „*Slavnostní jmenování nových leteckých poručíků čs. armády.*“⁶⁴⁶. *Rudé právo* zde využívá stále opakovaná klišé, kterými je demonstrována a upevňována orientace na východ, kdy se vzorem ideálů stal Sovětský svaz. V sektoru letectva se dočítáme, že letci vycházejí z dělnické třídy a že na svůj původ nikdy nezapomenou. Za vhodnou ukázkou považujeme tuto citaci: „... *noví poručíci z řad pracujícího lidu čerpali při studiu na akademii z bohatých zkušeností sovětského letectva, prohloubili své politické vzdělání a mají všechny předpoklady pro to, aby se stali důstojníky a letci nového typu, aby se po vzoru slavných stalinských sokolů stali rozhodnými strážci mírového budování.*“⁶⁴⁷

⁶⁴³ ČTK. Jmenování nových vojenských pilotů v Prostějově. *Rudé právo*. 19. 2. 1950, roč. 30–31, č. 43, s. 7.

⁶⁴⁴ Tamtéž.

⁶⁴⁵ RP. Naše odhodlání vybudovat silnou armádu je proniknuto snahou uchovat mír. *Rudé právo*. 20. 6. 1950, roč. 30–31, č. 145, s. 1.

⁶⁴⁶ Tamtéž.

⁶⁴⁷ Tamtéž.

6. LÉTA ŠEDESÁTÁ

Šedesátá léta se nesla, jak je známo, v duchu určitého uvolnění. Toto uvolnění bylo jak politické, tak společenské a kulturní. Pro československé válečné letce pak tato doba byla významná v ohledu rehabilitací. Z tohoto důvodu jsme vybrali pro reflexi let šedesátých mediální výstupy *Rudého práva* z let 1963, 1965 a 1968, jelikož právě ty přinášejí mediální obraz jednotlivých vln odškodnění těchto letců.

„Ve dnech 4. až 8. prosince 1962 proběhl v Praze XII. sjezd KSC, na kterém bylo přijato rozhodnutí prověřit nedořešené případy porušení 'socialistické' zákonnosti. Následné zasedání pléna ÚV KSC 3. až 4. dubna 1963 projednalo zprávu o porušování stranických zásad a socialistické zákonitosti. Na základě usnesení XII. sjezdu a dubnového pléna ÚV KSC se mělo přistoupit k rehabilitacím nevinně postižených z let 1949–1953. Posléze jmenovalo 11. oddělení ÚV KSC na úseku ministerstva národní obrany komisi, která v září 1963 skutečně zahájila svoji činnost. Nový kurz vládnoucí strany a atmosféra ve společnosti se záhy projeví. Prakticky poprvé od února 1948 se v denním tisku začaly objevovat informace o letcích z Anglie. ... Do 31. prosince 1965 se rehabilitace dotkla nejméně 130 bývalých příslušníků RAF. Bylo to okolo 46 procent z těch, kteří přicházeli v úvahu (z rehabilitace byli vyloučeni emigranti a odsouzení; nemálo bývalých vězňů se dočkalo nápravy v druhé polovině šedesátých let). Prvně od února se letci začali stýkat mezi sebou. V počátcích boje o rehabilitaci hrál významnou roli František Loucký, v bouřlivém roce 1968 pak jeho válečný kolega Václav Šíkl.“⁶⁴⁸

Ve vlastním mediálním obraze těchto letců v *Rudém právu* pak nacházíme jasně patrný rozdíl fokusu tohoto periodika. Na rozdíl od námi zkoumané etapy let 1948–1950 obsahuje především kladně laděné články vůči československým pilotům z druhé světové války (to i západním) a menší adoraci Sovětského svazu a jeho letectva.⁶⁴⁹

⁶⁴⁸ HAVELKA, R. *Válka.cz: Příběh jedné knihy* [online]. © 1998–2015. [cit. 2016-10-29]. Dostupné na WWW: <http://www.valka.cz/14868-Pribeh-jedne-knihy>.

⁶⁴⁹ Viz následující analýza definovaných ročníků *Rudého práva* ze šedesátých let.

6.1. *Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1963*

V analýze minulého bloku let 1948–1950 jsme měli k dispozici především statě, v nichž *Rudé právo* podávalo čtenářům negativní obraz československých válečných letců. Zároveň mělo tendence jejich obraz upozadovat. Pokud se nám pak podařilo nalézt text, ve kterém se *Rudé právo* vyjadřovalo přímo k letcům samotným, tak v něm *Rudé právo* využívalo poměru bipolarity negací a pozitiv s ohledem na optiku vůči západu a východu. Prvním tematickým okruhem v roce 1963 je tak opět základní zobrazování letců, kde dopředu můžeme konstatovat, že *Rudé právo* pomalu přechází z obrazu negativního k tomu neutrálnímu, v některých případech dokonce pozitivnímu. Povšimněme si pak ještě skutečnosti, kdy *Rudé právo* hovoří o letcích častěji, přičemž je hodně prostoru věnováno soudobým letcům.

Právě tak je tomu i ve zprávě *Vojenská přehlídka v Bratislavě*⁶⁵⁰, kde *Rudé právo* odděleně hovoří o letecké přehlídce. Nicméně, jak uvádíme výše, domníváme se, že *Rudé právo* zde prezentovalo soudobé letecké síly. Můžeme také říci, že častými tendencemi *Rudého práva* bylo zvláště specifikovat vojenské složky, kdy v jejich označování se na stejnou úroveň k hyperonymu vojáci, uvádělo hyponymum letci.

Drobnou zmínku o soudobích letcích nacházíme ve zprávě *Havárie dvou vojenských letounů*⁶⁵¹, kde *Rudé právo* píše o nehodě tryskových československých letounů, při které ani jeden z pilotů nepřežil.

Soudobí českoslovenští letci jsou *Rudým právem* také uváděni v noticce *Druhého celoarmádního setkání*⁶⁵², kde jsou prezentováni opět odděleně od ostatních bojových složek.

V úvodníku *Sto tisíc kilometrů leteckých tratí*⁶⁵³ vyzdvihuje *Rudé právo* výročí čtyřiceti let od prvního startu letadla ČSA. Letcům je zde věnováno dosti prostoru, nicméně připomínka válečných letců ve službách ČSA v poválečných

⁶⁵⁰ Vojenská přehlídka v Bratislavě. *Rudé právo*. 10. 5. 1963, roč. 43–44, č. 128, s. 2.

⁶⁵¹ ČTK. Havárie dvou vojenských letounů. *Rudé právo*. 23. 6. 1963, roč. 43–44, č. 171, s. 4.

⁶⁵² Druhého celoarmádního setkání. *Rudé právo*. 7. 9. 1963, roč. 43–44, č. 247, s. 3.

⁶⁵³ lh. Sto tisíc kilometrů leteckých tratí. *Rudé právo*. 27. 10. 1963, roč. 43–44, č. 297, s. 1.

letech zde není. Nenalezneme zde však ani negativní zmínku o únosu tří letadel v roce 1950.

Letce také zmiňuje úvodník *Novoroční slavnost pionýrů na Pražském hradě*⁶⁵⁴. Slavnost má být dle *Rudého práva* obzvlášť zajímavá, neboť se celé akce zúčastní členové divadla *Semafor* a pionýři budou mít možnost besedovat s vojenskými letci.

V rámci obrazu československých válečných letců reflektujeme proces Hanse Josefa Maria Globkeho, kde věnuje *Rudé právo* mnoho prostoru právě těmto letcům. Červenec roku 1963 je naprosto celý ve znamení tohoto případu s doktorem Hansem Globkem, který byl obviněn z těžkých zločinů proti českému a slovenskému lidu. Globke sloužil na vysokém postu za druhé světové války v nacistické armádě a při tom v námi rozebíraném roce působil jako státní tajemník Konrada Adenaura. Tohoto procesu pak komunistická propaganda dokázala využívat i pro demonstraci negativ západního Německa, a to například v případě nedostatečné denacifikace.

První zprávu z této série přináší *Rudé právo* s nadpisem *Hamburský časopis „Stern“: o Globkových zločinech proti lidu ČSR*⁶⁵⁵. *Rudé právo* prostřednictvím tohoto časopisu poukazuje na výnos, podle něhož: „... byl každý Čech nebo Slovák, který uprchl před 16. březnem 1939 do zahraničí a změnil svou státní příslušnost, pokládán ve smyslu nacistických zákonů za velezrádce a vlastizrádce a měl být při dopadení potrestán smrtí. Toto nařízení mělo především legalizovat popravu Čechů a Slováků, kteří před nacismem uprchli do zahraničí a bojovali pak v řadách ozbrojených sil protihitlerovské koalice, pro případ, že by upadli do zajetí. V této souvislosti připomíná časopis osud tří československých letců, kteří při výkonu služby v britském letectvu byli nacisty zajati a na základě Globkova výnosu měli být zavražděni, ačkoliv podle mezinárodního práva s nimi mělo být nakládáno jako s válečnými zajatci. Všichni tři letci byli osvobozeni jen včasným příchodem spojeneckých vojsk.“⁶⁵⁶ Tuto dlouho citaci zde uvádíme záměrně, aby bylo dostatečně viditelné, jak se za dobu několika let změnil pohled na Čechy a Slováky sloužících v britském letectvu. Nenacházíme zde již označení jako „zrádní letci“

⁶⁵⁴ ČTK. Novoroční slavnost pionýrů na Pražském hradě. *Rudé právo*. 28. 12. 1963, roč. 43–44, č. 356, s. 1.

⁶⁵⁵ ČTK. Hamburský časopis „Stern“: o Globkových zločinech proti lidu ČSR. *Rudé právo*. 2. 7. 1963, roč. 43–44, č. 180, s. 4.

⁶⁵⁶ Tamtéž.

apod. Zároveň se i *Rudé právo* vyvarovalo tendenčních obrátů, ve kterých prokazuje silnou loajalitu Československa vůči Sovětskému svazu. Vše tak působí v duchu šedesátých let, která, jak jsme poukazovali výše, již přinášejí první vlnu rehabilitací uvězněným osobám v politických procesech a kritiku stalinovského kultu.

Na tento mediální výstup navazuje celá řada článků, ve kterých *Rudé právo* představuje aktuální dění v celém nově vzniklém politickém procesu a ve kterých velice často hovoří o československých letcích. V reportáži *V Berlíně zahajuje proces s Hansem Globkem*⁶⁵⁷ rozebírá *Rudé právo* celou kauzu podrobněji a uvádí, že Globke byl taktéž spoluautorem norimberských zákonů. Dále uvádí, že o celou kauzu je veliký zájem, jelikož procesu se účastní zástupci z 23 zemí. Samotný proces pak často přirovnává k procesu s Eichmannem. Ve věci samotného obrazu letců se v tomto článku nesetkáváme s ničím novým, ba dokonce můžeme hovořit o téměř doslovném přepisu již uváděné citace.

Jak titulek *Globke – iniciátor zločinných akcí proti Čechům a Slovákům*⁶⁵⁸ napovídá, *Rudé právo* věnuje v tomto článku pozornost pouze Čechům a Slovákům. Nalezneme zde informace o tom, že jako svědci k procesu do Německa byli povoláni tři českoslovenští piloti, kteří byli postiženi právě Globkovým výnosem. Dovolujeme si zde podotknout, že s ohledem na vykonstruované procesy a perzekuce vybraných letců měla vládnoucí strana vcelku štěstí, že tito tři českoslovenští piloti nepatřili do skupiny pilotů, kteří se vinou věznění vůbec roku 1963 nedožili a mohli tak vůbec svědčit. Vyzvedněme zde také skutečnost, že prokazatelně dva z těchto tří letců poznaly praktiky StB a uvěznění.

Věnujme zde nyní prostor vhodné citaci: „*Po přečtení četných dokumentů a výnosů dosvědčujících Globkovu vedoucí úlohu na organizování této formy diskriminace a pronásledování byli jako svědkové předvoláni tři českoslovenští letci, kteří jen o vlásek unikli smrti z rukou nacistických katů. Gustav Kopal, Vilém Buchta a Alois Šiška, kteří bojovali se zbraní v ruce proti nacismu. Při náletu britského letectva, v jehož službách byli, na Německo byli sestřeleni a upadli do fašistického zajetí. A tady pocítili ruku Globka. Ačkoliv byli britskými státními občany, nezacházeli s nimi nacisté jako s válečnými zajatci, ale byli obžalováni z vlastizrady,*

⁶⁵⁷ ZO. V Berlíně zahajuje proces s Hansem Globkem. *Rudé právo*. 8. 7. 1963, roč. 43–44, č. 186, s. 3.

⁶⁵⁸ ČTK. Globke – iniciátor zločinných akcí proti Čechům a Slovákům. *Rudé právo*. 13. 7. 1963, roč. 43–44, č. 191, s. 6.

*zemězrady a pozvednutí zbraně proti říši a Hitlerovi, podrobování výsledkům a vláčení z jednoho zajateckého tábora do druhého. Zároveň nacisté uvěznilí celé jejich rodiny. K smrti odsouzené letce zachránil před vykonáním rozsudku příchod spojeneckých vojsk.*⁶⁵⁹ Povšimněme si, že *Rudé právo* bez jakýchkoliv negací reflektuje působení letců ve Velké Británii, přičemž navíc vyzdvihuje jejich boj proti nacismu. Dále zde *Rudé právo* bez negativních konotací uvádí, že byli zachráněni spojeneckými vojsky bez jakéhokoliv vyzdvihování sovětské armády.

Další velice rozsáhlá stať nese název *Co zrcadlí proces s Globkem*⁶⁶⁰. Berlínský zpravodaj *Rudého práva* zde souhrnně popisuje aktuální dění v procesu. Čtenářům líčí svou obavu z politického postavení Globkeho, který jak jsme již řekli, do procesu působil na postu státního tajemníka. *Rudé právo* také zmiňuje československé letce, které čtenářům předkládá jako rozhodující element celého procesu, neboť dle *Rudého práva* právě díky nim došlo k usvědčení obžalovaného: „*Jejich osud spolu s průkaznými materiály potvrdil přímou Globkovu vinu na porušení ženevské konvence o válečných zajatcích... Těmto československým dokumentům a svědectvím je na Západě přikládán velký význam, neboť osobní právní zásah Globkův je zde nezvratně dokázán.*“⁶⁶¹ Na téže straně pak ještě nacházíme noticku *Řekli-napsali*⁶⁶², kde *Rudé právo* prezentuje zahraniční ohlasy vůči procesu.

Poslední námi analyzovaný červencový článek nese titul *Tři čs. letci*⁶⁶³. *Rudé právo* v něm předkládá čtenářům možnost veřejného vyjádření pro svědčící letce v Globkově kauze. Je nasnadě se domnívat, že jistě neměli dovoleno hovořit do médií o šedých dobách přelomu čtyřicátých a padesátých let, ale i tak se jedná o mediální prostor věnovaný právě letcům. Musíme zde ještě vypíchnout jedno označení, a to „vlastence“. Toto slovo *Rudé právo* dlouho nevyužívalo ve spojitosti právě s Čechoslováky, kteří létali ve Velké Británii: „*Tři čs. letci, kteří svědčili v nedávném procesu s Globkem v Berlíně, promluvili v pátek v Praze na tiskové konferenci o Globkových zločinech. Zdůraznili významný podíl Globka na tehdejších nařízeních tzv. protektorátní vlády. ... trestat smrtí vlastence, kteří bojovali*

⁶⁵⁹ ČTK. Globke – iniciátor zločinných akcí proti Čechům a Slovákům. *Rudé právo*. 13. 7. 1963, roč. 43–44, č. 191, s. 6.

⁶⁶⁰ VÁCLAVÍK, O. Co zrcadlí proces s Globkem. *Rudé právo*. 14. 7. 1963, roč. 43–44, č. 192, s. 5.

⁶⁶¹ Tamtéž.

⁶⁶² Řekli-napsali. *Rudé právo*. 14. 7. 1963, roč. 43–44, č. 192, s. 5.

⁶⁶³ Tři čs. letci. *Rudé právo*. 27. 7. 1963, roč. 43–44, č. 205, s. 2.

v zahraničí se zbraní v ruce proti okupantům.“⁶⁶⁴ Tato zpráva tak o to více ilustruje uvolnění šedesátých let, kdy i západní letci získávali v *Rudém právu* nazpět své renomé.

Globkeho téma pak pokračuje v říjnu, kde se *Rudé právo* opět vyjadřuje ke zločinům Hanse Josefa Maria Globkeho, a to ve zprávě *Vlastnímu strachu neujde*⁶⁶⁵. *Rudé právo* vyjadřuje rozhořčení nad tím, jak tento bývalý nacistický důstojník přežil velký proces ve zdraví, neodsouzen a jak poklidně odchází do důchodu. K této situaci pak podsouvá svůj názor, že svého klidu se nedočká, jelikož i při útěku do Švýcarska svému strachu z vraždy neujde: „*Bude se skrývat někde ve vile na břehu Ženevského jezera maskován černými brýlemi – vyděšen, půjde-li někdo cizí kolem. Spravedlnosti ušel. Svědomí také – to nemá. Ale vlastnímu strachu neujde.*“⁶⁶⁶

S ohledem na celou Globkeho kauzu pracuje *Rudé právo* i s odkazem na československé letce, kteří sloužili v RAF: „*R. Husman z Prahy – Dejvic, který sloužil u 311. perutě britského letectva, píše: 'Češi a Slováci byli jediní z četných národností v britském vojenském letectvu, kterým v zajetí hrozil trest smrti.' Zásluhou pana státního sekretáře bonnské vlády Globka.*“⁶⁶⁷ Je patrné, že negativní konotace vůči letcům zde nenajdeme.

V listopadovém článku s nadpisem *Vrah Anne Frankové nebyl jen řádový gestapák*⁶⁶⁸ využívá *Rudé právo* ukázkového postupu, jak se ze soudobé aktuality hovořící o příslušníku gestapa, jenž zatkl Anne Frankovou roku 1944, stane článek zabývající se československými letci v zajetí a osudem, který pro ně Globke plánoval. Citujeme: „... *Karl Silberbauer, který v roce 1944 zatkl v Amsterdamu autorku světoznámého 'Deníku' Anne Frankovou s její rodinou, nebyl pouhým řádovým úředníkem hitlerovského sicherheitsdienstu. Podléhalo mu zvláštní oddělení..., jehož úkolem bylo pátrat po ukrytých 'nepřátelích říše', především po židech a sestřelených letcích, kterým se někdy podařilo skrýt se před gestapem za pomoci holandských antifašistů. Pro sestřelené československé letce, kteří v britské armádě pokračovali v boji proti nacistům, to podle předpisů vypracovaných*

⁶⁶⁴ Tři čs. letci. *Rudé právo*. 27. 7. 1963, roč. 43–44, č. 205, s. 2.

⁶⁶⁵ PETŘINA, A. Vlastnímu strachu neujde. *Rudé právo*. 7. 10. 1963, roč. 43–44, č. 277, s. 3.

⁶⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁶⁸ ČTK. Vrah Anne Frankové nebyl jen řádový gestapák. *Rudé právo*. 25. 11. 1963, roč. 43–44, č. 297, s. 3.

pozdějším Adenauerovým státním tajemníkem a tehdejším nacistickým 'právníckým' komentátorem Globkem, znamenalo nikoli zajetí, ale mučení, věznění v koncentračním táboře a často i smrt.⁶⁶⁹ Tímto článkem uzavírá *Rudé právo* v roce 1963 reflexi tématu Globkeho procesu.

Dalším tematickým okruhem je analýza *Rudého práva* s ohledem na politický vývoj a jeho inklinaci, o zahraničních armádách apod. V analýze let 1948–1950 bylo zcela patrné, jak *Rudé právo* adorovalo Sovětský svaz téměř při každé nabízející se příležitosti. S touto tendencí přišel logicky pokles a později úplná ztráta mediálních výstupů *Rudého práva*, které by zobrazovaly západní mocnosti alespoň neutrálně.

V rámci tohoto okruhu si můžeme představit úvodník, který nese titul *Oslavy 19. výročí Slovenského národního povstání: Věnce a kytice k pomníkům hrdinů*⁶⁷⁰. *Rudé právo* se zde věnuje devatenáctému výročí této události, která měla nesporný význam pro poslední léta války na území Slovenska. *Rudé právo* přináší mimo popisu pietních oslav taktéž přepis projevu Alexandra Dubčeka. Zatímco jsme v posledních analyzovaných článcích uváděli, že z obsahů začala mírně ustupovat tendence využívat každé příležitosti pro oslavy socialistického státu a velebení *Komunistické strany Československa* či Sovětského svazu, tak tento otištěný projev v *Rudém právu* přináší pár zmínek v duchu roku 1950. Dle *Rudého práva* Alexander Dubček řekl následující: „*Základní pravda je, že ve Slovenském národním povstání masově vystoupil lid, vystoupil odvážně a vědomě za správné řešení národních a sociálních požadavků. Inspirátorem a vedoucí silou tohoto povstání byla komunistická strana a povstání se uskutečnilo za rozhodující pomoci Sovětského svazu.*“⁶⁷¹ Najdeme zde také krátkou vzpomínku na letce, jelikož v tomto úvodníku se hovoří o sovětském zajatém letci Archipovi, kterého Slováci unesli z nemocnice před nacisty a ukrývali ho do konce války. Jak je patrné, mediální výstup pracuje se sovětským patriotismem, zatímco na československé letce, kteří se *Slovenského národního povstání* také účastnili, nenalezneme jediný odkaz.

⁶⁶⁹ ČTK. Vrah Anne Frankové nebyl jen řádový gestapák. *Rudé právo*. 25. 11. 1963, roč. 43–44, č. 297, s. 3.

⁶⁷⁰ Oslavy 19. výročí Slovenského národního povstání: Věnce a kytice k pomníkům hrdinů. *Rudé právo*. 26. 8. 1963, roč. 43–44, č. 235, s. 1.

⁶⁷¹ Tamtéž.

Soudobé letectvo představuje *Rudé právo* v úvodníku *Rozkaz ke Dni letectva*⁶⁷², kde demonstruje vzdušené československé jednotky v plné síle a připravené k boji proti nepříteli: „*Proto i naše letectvo, vybavené moderními zbraněmi, je neustále připraveno odrazit jakýkoliv pokus o agresi.*“⁶⁷³ Stejnou informační hodnotu *Rudé právo* přináší i v noticce *Soutěže vojenských letců*⁶⁷⁴.

V prosincové zprávě *Most přes Samaru*⁶⁷⁵ představovalo *Rudé právo* československou válečnou jednotku, která bojovala u Buzuluku v roce 1942. Nacházíme zde i jednu zmínku o letci, nicméně je o ruském pilotovi sovětské armády, který prý měl velký vliv na československé vojáky.

V naší analýze nelze vynechat rozsáhlý úvodník *Strana se důsledně řídí leninskými principy*⁶⁷⁶, jelikož se v něm *Rudé právo* vyjadřuje k otázce rehabilitací. Je to naprosto nové medializované téma, které přináší první změny v životě československých válečných letců z druhé světové války. Námí uváděný článek je jediným článkem tohoto typu, který byl v roce 1963 vydán. Pro jeho význam a plnohodnotnou ilustraci uvádíme následující citace: „*Členové strany přijali v naprosté většině se souhlasem leninské rozhodnutí ústředního výboru KSČ vypořádat se s konečnou platností se vším záporným a nespravedlivým, co bylo u nás v letech 1949–1954 spjato se systémem kultu osobnosti. Správně pochopili, že při odstraňování všech jeho následků nejde o jednorázovou kampaň, nýbrž že je to trvalý úkol, řešený každodenně pod vedením strany v zájmu dalšího rozmachu socialismu. ... V těchto dnech předkládá generální prokuratura Nejvyššímu soudu příslušné návrhy, po jejichž projednání bude provedena občanská a právní rehabilitace těch vedoucích funkcionářů strany a státu, kteří byli neoprávněně odsouzeni v politických procesech v letech 1949 až 1954.*“⁶⁷⁷

Plnohodnotnou demonstraci obrazu západu s odkazy na letectvo v *Rudém právu* uvádíme v každém analyzovaném ročníku. Nejinak tomu bude v roce 1963. První takový článek pochází z prostředí války ve Vietnamu. *Válka USA v jižním Vietnamu se stupňuje*⁶⁷⁸ patří do série článků, kterých je v roce 1963 celá řada. Jako

⁶⁷² ČTK. Rozkaz ke Dni letectva. *Rudé právo*. 18. 9. 1963, roč. 43–44, č. 258, s. 1.

⁶⁷³ Tamtéž.

⁶⁷⁴ dl. Soutěže vojenských letců. *Rudé právo*. 27. 12. 1963, roč. 43–44, č. 355, s. 2.

⁶⁷⁵ HOŘENÍ, Z. Most přes Samaru. *Rudé právo* 9. 12. 1963, roč. 43–44, č. 339, s. 3.

⁶⁷⁶ Strana se důsledně řídí leninskými principy. *Rudé právo*. 14. 5. 1963, roč. 43–44, č. 131, s. 1.

⁶⁷⁷ Tamtéž.

⁶⁷⁸ ČTK. Válka USA v jižním Vietnamu se stupňuje. *Rudé právo*. 4. 1. 1963, roč. 43–44, č. 4, s. 3.

ukázkou zde předkládáme krátkou citaci: „Podle zprávy listu je v jižním Vietnamu 12 000 amerických vojáků a důstojníků: 30 až 50 procent všech letadel, jež se účastní bojů, je pilotováno americkými vojenskými letci.“⁶⁷⁹ Na podobných zprávách *Rudé právo* demonstuje válečné aktivity v bojích proti komunismu a hodnotám, které samo ve svém obsahu ideologicky vyzvedává. Agresivnější výstup na stejné téma nese titulky *Jižní Vietnam: Letectvo USA pomáhá vraždit vlastence*⁶⁸⁰. V tomto případě si nelze nepovšimnout stále podobné rétoriky *Rudého práva* jako v ročníku před třinácti lety, jelikož opět poukazuje na nálety na civilní prostory: „Při jejich náletech byly stovky obcí srovnány se zemí a byly zmasakrovány tisíce nevinných osob.“⁶⁸¹

K americkému letectvu se *Rudé právo* také vyjadřuje ve zprávě *Další bombardéry USA na základny v Británii*⁶⁸². Je naprosto nevyhnutelné uvést skutečnost, že při našem výzkumu jsme se s články na dané téma již setkali.⁶⁸³ *Rudé právo* informuje čtenáře o rozšíření počtu amerických letounů ve Velké Británii. Rozdílem zde ovšem je, že již ubyla tendenční slovní spojení a *Rudé právo* se zdržuje silných prosovětských komentářů: „Británie se podle toho stane hlavní americkou leteckou základnou v Evropě; bombardéry, které budou mít v Británii své základny, budou součástí ozbrojených sil NATO.“⁶⁸⁴

Následující den publikovalo *Rudé právo* zprávu *Britské výdaje na zbrojení přes 1,8 miliardy liber*⁶⁸⁵ o britských vojenských silách, kde figuruje samozřejmě i letectvo. Čtenář tak měl i v roce 1963 informaci o finančních rozpočtech na britské vojenské letectvo, kdy se uvádí suma 503 200 000 liber.

Obraz armád východní bloku s odkazem na letectvo vytváří *Rudé právo* v roce 1963 v následujících mediálních výstupech. V lednu se *Rudé právo* zabývá otázkou obrany a zásobování nacistické armády ve zprávě *Nové dokumenty o bitvě*

⁶⁷⁹ ČTK. Válka USA v jižním Vietnamu se stupňuje. *Rudé právo*. 4. 1. 1963, roč. 43–44, č. 4, s. 3.

⁶⁸⁰ ČTK. Jižní Vietnam: Letectvo USA pomáhá vraždit vlastence. *Rudé právo*. 3. 2. 1963, roč. 43–44, č. 34, s. 5.

⁶⁸¹ Tamtéž.

⁶⁸² ČTK. Další bombardéry USA na základny v Británii. *Rudé právo*. 20. 2. 1963, roč. 43–44, č. 51, s. 3.

⁶⁸³ Plány útoků amerického letectva. *Rudé právo*. 28. 9. 1948, roč. 28, č. 227, s. 3.; Projev J. Platts-Millse. *Rudé právo*. 26. 4. 1949, roč. 29–30, č. 97, s. 2.; TASS. Američané zabírají další letiště v Anglii. *Rudé právo*. 14. 7. 1950, roč. 30–31, č. 165, s. 2.

⁶⁸⁴ Další bombardéry USA na základny v Británii. *Rudé právo*. 20. 2. 1963, roč. 43–44, č. 51, s. 3.

⁶⁸⁵ ČTK. Britské výdaje na zbrojení přes 1,8 miliardy liber. *Rudé právo*. 21. 2. 1963, roč. 43–44, č. 52, s. 4.

na Volze⁶⁸⁶. Zde pak využívá *Rudé právo* lehké tendence v podobě oslav sovětské armády a jejího vítězství v této bitvě.

V březnu přináší *Rudé právo* rozsáhlou stat' *Ivan přijel*⁶⁸⁷, kde vyzdvihuje sovětského letce Ivana Vasiljeviče Biřulkova. Ten se dle *Rudého práva* po dvaceti letech vrátil do Československa, aby znovu uviděl přátele, kteří mu za války při sestřelení pomáhali. Tímto článkem je opět budován obraz hrdinného sovětského válečného letce a zároveň jeho obětavosti: „*Byl jsem letec — kapitán. Od prvního dne války jsem bil fašisty. Srazil jsem jednou junkerse vlastním letounem...*“⁶⁸⁸

Reportáž *Rozhovor s N. P. Kamaninem*⁶⁸⁹ si bere za úkol představit čtenářům *Rudého práva* vzpomínky sovětského válečného letce Kamanina, který se zúčastnil osvobozeneckých bojů nad Bratislavou. Stojí za poznámku, že v interview prezentuje *Rudé právo* také úspěšnou spolupráci Československa a Sovětského svazu v oblasti vědeckých prací na poli zeměpisného objevování a zkoumání. Tak je neustále podporován komunikační model československo-sovětského přátelství a spolupráce.

V říjnu roku 1963 se věnuje *Rudé právo* v rámci našeho tématu primárně domácímu leteckému prostředí až na jednu výjimku, kterou je zpráva *Legendární letec*⁶⁹⁰, která pojednává o válečném sovětském letci Alexejovi Maresjevovi. Toho pak *Rudé právo* prezentuje čtenářům jako válečného hrdinu, který se přidal k *Rakouskému svazu bojovníků odporu, obětí a vězňů fašismu* k příležitosti akce *Týdne boje proti fašismu a válce v Bratislavě*.

Se sovětským letcem Meresjevem se setkáváme i ve zprávě *Oslavy Dne Čs. lidové armády*⁶⁹¹. *Rudé právo* zde primárně reflektuje účast československých vojáků z druhé světové války na slavnostním večeru v Černínském paláci. Zmínku o československých letcích sloužících na východní či západní frontě nenalzáme, zato opět nechybí zpráva o účasti letce Alexeje Meresjeva.

Poslední zprávu z tohoto prosovětského cyklu zastupuje *Bohatýr sovětského letectva*⁶⁹². *Rudé právo* oslavuje letce Valerije Pavloviče Čkalova, který za druhé

⁶⁸⁶ ČTK. Nové dokumenty o bitvě na Volze. *Rudé právo*. 25. 1. 1963, roč. 43–44, č. 24, s. 6.

⁶⁸⁷ SVOBODA, J. Ivan přijel. *Rudé právo*. 10. 3. 1963, roč. 43–44, č. 69, s. 3.

⁶⁸⁸ Tamtéž.

⁶⁸⁹ ČAPKO, G. Rozhovor s N. P. Kamaninem. *Rudé právo*. 21. 8. 1963, roč. 43–44, č. 230, s. 2.

⁶⁹⁰ Legendární letec. *Rudé právo*. 1. 10. 1963, roč. 43–44, č. 271, s. 2.

⁶⁹¹ ČTK. Oslavy Dne Čs. lidové armády. *Rudé právo*. 5. 10. 1963, roč. 43–44, č. 275, s. 1.

⁶⁹² dl. Bohatýr sovětského letectva. *Rudé právo*. 15. 12. 1963, roč. 43–44, č. 345, s. 3.

světové války létal jako stíhač nad Sovětským svazem a který po válce patřil dle *Rudého práva* mezi nejlepší zkušební piloty. Tendence budovat neustále obraz hrdinného sovětského letce považujeme za již dostatečně demonstrováné.

Kromě zobrazování oblíbených témat západního a východního letectva je nasnadě s rokem 1963 uvést i zprávu, která odkazuje na vesmírné letce. V tomto případě nese titul *Pohled na Zemi z výšky*⁶⁹³ a je čerpaná z ČTK. Ve svém obsahu hovoří o fotografování planety kosmickými letci. Považujeme za přínosné zde také reflektovat i ukázkový odkaz na kosmonautiku, jelikož právě ta se stávala v *Rudém právu* stále více populární.

V minulých ročnících jsme využívali tematického okruhu, kdy letci byli často prezentováni ve spojitosti se sportem. V tomto roce nám však musí postačit pouze zpráva *Bezák mistrem v letecké akrobacii*⁶⁹⁴, ve které *Rudé právo* představuje nového mistra v letecké akrobacii, jenž vyhrál *V. mistrovství ČSSR*. Očekávali jsme, že bude v tomto textu zmíněna kvalita minulé generace československých akrobatických letců, mezi které patřili i váleční českoslovenští piloti, či že ve zprávě nalezneme odkaz na leteckého akrobata Nováka, nicméně nic podobného jsme se zde nedočeli.

V otázce tematického okruhu zaměřeného přímo na ideologii a propagandistické využití letců považujeme za vhodné analyzovat, alespoň pro srovnání s minulými ročníky, úvodník *Letci Agroletu*⁶⁹⁵. Tento mediální obsah také patří do oblíbené série roku 1963, jež reflektuje pomoc letců československým zemědělcům. V roce 1950 figurovalo především válečné sovětské letectvo jako pomocník zemědělců v boji proti mandelince. V tomto roce již ale spatřujeme letce československého *Agroletu*, kteří mají vlastní letadla k tomuto účelu připravená a vybavená. *Rudé právo* tak opět pracuje s komunikačním modelem, kdy letec pomáhá československým zemědělcům.

V roce 1963 se nesetkáváme v *Rudém právu* s tématy leteckých dnů, „hanebného“ bombardování Československa ani s tématem nově nastupujících letců. Přistupme tak rovnou k tematickému okruhu kultury. Jediná vhodná stať na toto téma je *Poslední vzdušný souboj*⁶⁹⁶, ve které *Rudé právo* velebí sovětského pilota a jeho

⁶⁹³ *Pohled na Zemi z výšky*. *Rudé právo*. 12. 9. 1963, roč. 43–44, č. 247, s. 1.

⁶⁹⁴ *Bezák mistrem v letecké akrobacii*. *Rudé právo*. 16. 9. 1963, roč. 43–44, č. 256, s. 4.

⁶⁹⁵ *Letci Agroletu*. *Rudé právo*. 24. 1. 1963, roč. 43–44, č. 24, s. 1.

⁶⁹⁶ *Poslední vzdušný souboj*. *Rudé právo*. 7. 5. 1963, roč. 43–44, č. 125, s. 5.

boj za druhé světové války. Tato zpráva ve svém obsahu pak přímo odkazuje na knihu trojnásobného hrdiny Sovětského svazu A. I. Pokryškina. *Křídla stíhačky*⁶⁹⁷. Ta představuje chabrost a udatnost letce Georgijova Gordějevičova Colubjova, o kterém celá zpráva pojednává. *Rudé právo* vyzdvihuje, že právě on byl pilotem, který se svou letkou bojoval nad Prahou a sestřelil poslední nacistický letoun.

6.2. *Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1965*

Tak jako v analýze roku 1963, přicházíme i v tomto roce s obrazem československých válečných letců v *Rudém právu*, který již opouští od negativního zobrazování. *Rudé právo* se vrací k zobrazování těchto letců jako hrdinů a bojovníků za svobodu. V následujícím tematickém okruhu si tak tyto tendence více představíme.

Mediální výstup, ve kterém se *Rudé právo* věnuje pouze československým válečným pilotům, nese titulek *Českoslovenští letci na přístupech k Ostravě*⁶⁹⁸. Hlavní orientací je dle popisované události samozřejmě východní část letců, nicméně i to je velký pokrok oproti rokům 1948–1950. Kromě východních letců uvádí *Rudé právo* i zmínku o RAF, nicméně zde je historie mírně upravena ve prospěch prosovětských tendencí. Můžeme si totiž povšimnout, že *Rudé právo* zkresluje roli Velké Británie.

Citujme: „Do roku 1944 nebyla v Sovětském svazu žádná čs. letecká jednotka. Letci, kterým se podařilo po okupaci uprchnout z tzv. protektorátu, byli pod nejrůznějšími záminkami odvoláváni do Velké Británie, kde byli zařazováni do perutí RAF – královského letectva.“⁶⁹⁹ Pro plnohodnotnou demonstraci tohoto obrazu si zde dovolíme využít několik dalších úryvků: „Kolik odříkání, obětavosti a nadšení předcházelo 14. dubnu, dni, kdy výsostné znaky Československé republiky zazářily na

⁶⁹⁷ Viz *Databáze knih*: Křídla stíhačky [online]. © 2008–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.databazeknih.cz/knihy/kridla-stihacky-257663>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.

⁶⁹⁸ dl. Českoslovenští letci na přístupech k Ostravě. *Rudé právo*. 14. 4. 1965, roč. 45–46, č. 103, s. 2.

⁶⁹⁹ Tamtéž.

našich letounech nad bojištěm. ... Teprve v květnu 1944 přichází do Sovětského svazu malá skupina čs. letců, která dala základ k utvoření čs. jednotky. Z ní byl po doplnění sovětským personálem 1. čs. stíhací letecký pluk v SSSR. Po vypuknutí Slovenského národního povstání byl pluk nasazen na pomoc slovenským vlastencům. ... Po skončení bojového výcviku byla čs. letecká divize, složená z jednoho bitevního a dvou stíhacích pluků, přesunuta na bojové letiště.“⁷⁰⁰

Jak je patrné, *Rudé právo* předkládá čtenářům popis nasazení československých zahraničních pilotů, kdy již není zatracována úloha západních letců, nýbrž tato tendence je vynahrazena kritikou Velké Británie. Prosovětské obrazy letců vytváří *Rudé právo* také tím, že vyzdvihuje významání od Sovětského svazu udělené těmto pilotům. Odkaz na zacházení s těmito letci na přelomu let čtyřicátých a padesátých však nemůžeme očekávat.

V dubnu pak představuje *Rudé právo* opět československé válečné letce v zahraničí. Touto statí je *Češi a Slováci na zahraničních frontách 1939–1945*⁷⁰¹. *Rudé právo* primárně reflektuje československý vojenský přínos ve druhé světové válce, a to nikoliv pouze na východní frontě, ale například i ve Francii. Zde se pak jedná o francouzské čs. oddíly na Marně, Seině a Loire. Samotným letcům je zde věnováno značného prostoru, a to navíc bez nikterak silných propagandistických či tendenčních hesel argumentujících jako v letech minulých. Dokonce je o nich hovořeno s hrdinným patosem.

Citujeme: „*Bojů o Francii se zúčastnilo také více než sto čs. letců, zejména stíhačů (ostatní nedostali příležitost). Někteří z nich patřili počtem sestřelených hitlerovských letounů k nejlepším mezi francouzskými letci. ... Čs. letci tentokrát nastoupili do svého největšího střetnutí. Dvě čs. stíhací perutě vytvořené na britské půdě (později k nim přibyla ještě třetí) se činně zúčastnila soubojů nad Londýnem i dalšími britskými městy. Čs. bombardovací peruť podnikala odvetné nálety na protivníkovy základny. ... Bitva o Anglii byla sice nejvýznamnější bojovou příležitostí čs. letců, nicméně svou válečnou činnost nepřerušili ani v dalších měsících a letech.“⁷⁰² *Rudé právo* dále uvádí i různá čísla o počtu sestřelů a zmiňuje se o součinném boji Čechů i Slováků. V závěru článku pak představuje ústřední tiskový*

⁷⁰⁰ dl. Českoslovenští letci na přístupech k Ostravě. *Rudé právo*. 14. 4. 1965, roč. 45–46, č. 103, s. 2.

⁷⁰¹ BROD, T. Češi a Slováci na zahraničních frontách 1939–1945. *Rudé právo*. 17. 4. 1965, roč. 45–46, č. 106, s. 3.

⁷⁰² Tamtéž.

orgán KSČ československé válečné zahraniční vojáky jako symbol hrdinství své doby.

Zpráva *Oslavy dne vítězství v zahraničí*⁷⁰³ přináší informace z výročních akcí jednotlivých zemí a měst k příležitosti dvacetiletého výročí konce války. Na první pohled by se téma československých letců mohlo v této stati zdát jako neočekávatelné, nicméně skutečnost je jiná, jelikož článek uvádí mimo jiné i pietní události z Londýna: „*Na britském vojenském hřbitově v Brookwoodu byla uctěna památka československých letců, kteří položili životy ve společném boji s britskými spojenci proti fašistickému Německu. K památníku a hrobům československých letců, kteří jsou v Brookwoodu pohřbeni, položili věnce čs. velvyslanec v Londýně Dr. E. Trhlík, dále představitelé anglo-československé parlamentní skupiny...*“⁷⁰⁴ Právě i takovýto mediální výstup *Rudého práva* nám dokládá skutečnost, že rok 1965 již uvádí zprávy o válečných československých pilotech z druhé světové války s určitou pokorou a pozitivnějším fokusem nežli období let 1948–1950.

V září roku 1965 nabídlo *Rudé právo* ve svých mediálních výstupech drobnou sérii na téma *Dne československého letectva*. První výstup z této řady s nadpisem *Besedy o životě a práci našich letců: 17. září – den zrodu čs. letectva*⁷⁰⁵ předkládá informace o slavném založení čs. vojenského letectva. Ve svém obsahu se vyjadřuje *Rudé právo* o československé tradici letectví, o vzniku prvního československého stíhacího pluku v Sovětském svazu a o jeho prvním nasazení do bojů při *Slovenském národním povstání*.

Citujme: „*V letošním roce v polovině září vzpomínáme již pojedenadvacáté na zrod čs. vojenského letectva. O bohatých tradicích čs. letců, a jejich současném životě a práci a o akcích plánovaných k tomuto výročí informovali v pondělí na tiskové besedě vedoucí funkcionáři letectva v čele s náměstkem ministra národní obrany generálporučíkem J. Vosáhlem. Den čs. letectva oslavujeme 17. září, ve výroční den nasazení 1. čs. stíhacího pluku na pomoc Slovenskému národnímu povstání. Tento pluk se později stal jádrem pro vytvoření 1. čs. smíšené divize v SSSR, která se významně podílela na osvobození Ostravy a celého*

⁷⁰³ ČTK. Oslavy dne vítězství v zahraničí. *Rudé právo*. 10. 5. 1965, roč. 45–46, č. 128, s. 2.

⁷⁰⁴ Tamtéž.

⁷⁰⁵ dl. Besedy o životě a práci našich letců: 17. září – den zrodu čs. letectva. *Rudé právo*. 7. 9. 1965, roč. 45–46, č. 248, s. 2.

*Severomoravského kraje.*⁷⁰⁶ Jak je z textu patrné, československým válečným letcům je v *Rudém právu* opět věnován prostor bez negací. Jediné, co zde postrádáme, je absence ucelenějšího historického kontextu, kdy *Rudé právo* nereflektuje skutečnost, že první čs. letci do SSSR přiletěli za západních bojišť druhé světové války. Nicméně tomuto upozadění informací se nedivíme, jelikož *Rudé právo* i přes pokročilé období šedesátých let zastávalo komunikační model s prosovětskými zájmy.

V noticce *V předvečer dne čs. letectva*⁷⁰⁷ upozorňuje *Rudé právo* čtenáře, že dne: „16. září – zařadí Čs. televize do svého programu dokumentární snímek *‘Odkaz’*⁷⁰⁸, oslavující hrdinství našich letců za druhé světové války a jejich podíl na vítězství nad fašismem.“⁷⁰⁹ Následující den je v programu *Televize*⁷¹⁰ již uveden výše zmíněný snímek *Odkaz*.

V další zprávě *Den čs. letectva*⁷¹¹ reflektuje *Rudé právo* historické události bez úprav a uvádí, že: „17. září 1944 1. československý stíhací letecký pluk přeletěl ze Sovětského svazu na operační letiště Zolná a zahájil boj proti fašistickým okupantům. Stal se prvním pravidelným útvarům armády, který vstoupil na naše území.“⁷¹² Ideologický obraz je však patrný ve vyzdvihování soudružské pomoci, díky které dle *Rudého práva* dosáhlo československé letectvo všech svých úspěchů. Poznamenejme, že kdyby českoslovenští letci neměli své bohaté zkušenosti ze západních bojišť, jistě by dosahování těchto úspěchů bylo za daných okolností náročnější a ve znamení větších ztrát na lidských životech.

Úvodník z následujícího dne uzavírá tuto drobnou sérii a nese titulky *Slavnostní shromáždění ke Dni čs. letectva*⁷¹³. Povšimněme si, že *Rudé právo* zde představuje československé letce jako jedny z předních letců vůbec. O samotné slavnosti je pak řečeno, že se jí zúčastnilo také několik hrdinných sovětských

⁷⁰⁶ dl. Besedy o životě a práci našich letců: 17. září – den zrodu čs. letectva. *Rudé právo*. 7. 9. 1965, roč. 45–46, č. 248, s. 2.

⁷⁰⁷ V předvečer dne čs. letectva. *Rudé právo*. 15. 9. 1965, roč. 45–46, č. 256, s. 4.

⁷⁰⁸ Žánr: dokumentární, země původu / rok natočení: Československo / 1965, režie: Evald Schorm. In: POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Odkaz* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/8155-odkaz/komentare/>.

⁷⁰⁹ Tamtéž.

⁷¹⁰ *Televize. Rudé právo*. 16. 9. 1965, roč. 45–46, č. 257, s. 6.

⁷¹¹ ČTK. *Den čs. letectva. Rudé právo*. 17. 9. 1965, roč. 45–46, č. 258, s. 1.

⁷¹² Tamtéž.

⁷¹³ ČTK. *Slavnostní shromáždění ke Dni čs. letectva. Rudé právo*. 18. 9. 1965, roč. 45–46, č. 259, s. 1.

letců – generálplukovník A. M. Kuščev a generálplukovník N. D. Anton. V textu je pak také vzpomínáno na události ze dne 17. září 1944.

Kromě těchto rozsáhlých mediálních výstupů *Rudého práva* na téma letců, máme k dispozici v jednotlivých číslech i drobnější odkazy. Takovým je například tištěný program rozhlasu *Rozhlas: Pátek 15. ledna*⁷¹⁴, kde je uveden pořad *Co stojí život*, jenž přináší: „*Dramatický příběh letce sestřeleného na západní frontě.*“⁷¹⁵

Ze soudobého světa letců je článek *Výcvik pilotů a hlučnost letišť*⁷¹⁶, v němž *Rudé právo* chválí soudobé letectvo a jeho formu. Kromě toho se pak *Rudé právo* vyjadřuje k problematice hlučnosti vojenských letišť, přičemž rovnou vysvětluje, že připravenost čs. letců je klíčová a přímo *Rudé právo* děkuje obyvatelstvu za jejich podporu a pochopení.

Další drobnou zprávou napomáhající v pozitivním obraze povolání letce je *Hrdinství letců*⁷¹⁷. *Rudé právo* na tomto místě referuje o předání vyznamenání „Za statečnost“ dvěma příslušníkům letectva. Je nutné poznamenat, že v tomto případě se jednalo o soudobé letce.

Dalším tematickým okruhem je analýza *Rudého práva* s ohledem na politický vývoj, zahraniční armády apod. Tak jako v letech minulých, je i v roce 1965 pouze málo mediálních výstupů, ve kterých by *Rudé právo* zobrazovalo západní mocnosti a jejich letectvo pozitivně či alespoň neutrálně. Adorování východního bloku, jeho vojenských složek a jejich zásluh je pak stále samozřejmostí.

V rámci tohoto tematického okruhu se dostáváme i k obrazu rakouského letectva. Je tomu tak díky článku *Mezinárodní aktualita: Padající bečky*⁷¹⁸. Rakousko dle *Rudého práva* zakoupilo špatné švédské stíhačky, kterým se díky jejich nespolehlivosti začalo být přezdívat „bečky“.

Američtí letci jsou *Rudým právem* líčeni jako imperialisté a nepřátelé civilistů zejména díky svým bombardérům. Není tomu jinak ani v úvodníku *Série pirátských útoků na území VDR: Američané nasazují B 52*⁷¹⁹. Ten je jedním z nespočetného počtu článků celé série týkající se boje amerických letců ve Vietnamu.

⁷¹⁴ Rozhlas: Pátek 15. ledna. *Rudé právo*. 15. 1. 1965, roč. 45–46, č. 14, s. 4.

⁷¹⁵ Tamtéž.

⁷¹⁶ KADLEC, V. Výcvik pilotů a hlučnost letišť. *Rudé právo*. 23. 7. 1965, roč. 45–46, č. 202, s. 2.

⁷¹⁷ ČTK. Hrdinství letců. *Rudé právo*. 29. 8. 1965, roč. 45–46, č. 239, s. 1.

⁷¹⁸ MOC, M. Mezinárodní aktualita: Padající bečky. *Rudé právo*. 3. 1. 1965, roč. 45–46, č. 2, s. 3.

⁷¹⁹ ČTK. Série pirátských útoků na území VDR: Američané nasazují B 52. *Rudé právo*. 19. 6. 1965, roč. 45–46, č. 168, s. 1 a 3.

Tento článek však vyčnívá, jelikož v něm *Rudé právo* vyzdvihuje vietnamské letce, kteří zaznamenali úspěch a sestřelili dva tryskové letouny. Mimo jiné zde *Rudé právo* uvádí informaci o vůbec prvním použití těžkých bombardérů B 52 ve válce v Jižním Vietnamu. Na okraj ještě dodejme, že další články *Rudého práva* na téma amerických bojů ve Vietnamu, nesly nadpisy, které měly čtenáři předem určit názor na článek. Pro demonstraci uvádíme zářijový nadpis *Cíl amerických náletů – města a přehrad*⁷²⁰

Z francouzského prostředí uvedlo *Rudé právo* noticku *Bývalí letci pluku „Normandie-Němen“*⁷²¹. Zde pak *Rudé právo* demonstruje vděčnost vůči těmto francouzským válečným letcům prostřednictvím jejich vyznamenání na slavnostním shromáždění na sovětském velvyslanectví v Paříži.⁷²²

Kromě výše reflektovaného obrazu Rakouska můžeme spatřovat v *Rudém právu* i nově vznikající negativní obraz západního Německa s ohledem na informace týkající se letectva. Prvním takovým mediálním výstupem jsou *Nová odhalení o minulosti západoněmeckého presidenta*⁷²³. *Rudé právo* se v něm věnuje historii Heinricha Lübkeho, který za války sloužil na vysokých postech v letectvu a účastnil se stavební akce jäger štábu⁷²⁴ a sám řídil skupinu Schlempp, která měla tuto činnosti na starost.

V říjnu pak vydalo *Rudé právo* zprávu *22. Starfighter se zřítí*⁷²⁵. Dle *Rudého práva* má západoněmecké letectvo špatné stíhačky, u kterých velice často dochází k nehodám a pádům pro své poruchy na motorech. Ústřední tiskový orgán KSČ tak čtenářům vlastně podsouval špatný stav západních vojsk, přičemž jinými články podporoval model skvěle fungujícího československého letectva. Na toto téma publikovalo *Rudé právo* ještě další zprávu s názvem *Výrobci*

⁷²⁰ PRÁŠEK, K. Cíl amerických náletů – města a přehrad. *Rudé právo*. 21. 9. 1965, roč. 45–46, č. 262, s. 5.

⁷²¹ Bývalí letci pluku „Normandie-Němen“. *Rudé právo*. 8. 7. 1965, roč. 45–46, č. 187, s. 3.

⁷²² Normandie-Němen byl francouzský letecký pluk, který se na rozkaz generála De Gaulla účastnil leteckých bojů na východní frontě po boku Sovětského svazu.

⁷²³ Nová odhalení o minulosti západoněmeckého presidenta. *Rudé právo*. 30. 1. 1965, roč. 45–46, č. 29, s. 1 a 5.

⁷²⁴ Úkolem bylo přemístit nacistické letecké továrny do podzemí.

⁷²⁵ ČTK. 22. Starfighter se zřítí. *Rudé právo*. 2. 10. 1965, roč. 45–46, č. 273, s. 5.

vdov: *Sto západoněmeckých pilotů starfighterů už zahynulo*⁷²⁶, kde opět popisuje, jak jsou americké stíhačky ve službách západoněmecké armády nefunkční.

Pro demonstraci obrazu letectva Velké Británie v *Rudém právu v roce 1965* máme k dispozici několik mediálních výstupů. V prvním z nich, který nese název *Jen hospodářské důvody?*⁷²⁷ představuje *Rudé právo* britský letecký průmysl. Píše, že průmysl je v těžké situaci, že dokonce po válce byl na lepší úrovni než americký či francouzský. Nyní je však prý situace složitá, jelikož je snížena produkce a prodej letounů do zahraničí klesá. Mimo to *Rudé právo* vyčítá Velké Británii to, že se nadměru orientuje na USA.

V dubnovém článku *Žernov na krku britského hospodářství*⁷²⁸ představuje *Rudé právo* soudobý stav RAF a vnitřní boj mezi námořnictvem a letectvem britské armády: „*RAF také soutěží s námořnictvem, které podezřívá, že podle slov lorda Mounthbattena (který nyní odešel do výslužby) 'si přeje degradovat RAF na úroveň letecké linky'*“⁷²⁹

O RAF pak hovoří *Rudé právo* také ve zprávě *Zmařené utajení „operace Rufford“*⁷³⁰, primárně se však věnuje intervenci Velké Británie do Libye, kde má cca 1600 letců. *Rudé právo* tuto skutečnost reflektuje negativně a britské letecké síly demonstruje jako nástroj proti nepokojům, které by mohly ohrozit britské zájmy.

V noticce *Gegen England*⁷³¹ *Rudé právo* uvádí informaci k 25. výročí bitvy o Británii, kdy ve Velké Británii vyšly do oběhu dvě nové poštovní známky připomínající právě tuto bitvu. Další noticka *Slavnostními bohoslužbami*⁷³² pak představuje slavnostní bohoslužbu v londýnské westminsterské katedrále, která proběhla k výročí dvaceti pěti let od bitvy o Británii. *Rudé právo* uvádí, že bohoslužby se zúčastnila taktéž královna Alžběta. Ani jedna z těchto drobných zpráv nedisponuje negativním obrazem a *Rudé právo* tyto události spojené se vzpomínkami na bitvu o Británii nezakrývá. Lze však konstatovat, že zde můžeme spatřovat

⁷²⁶ O. V. Výrobci vdov: Sto západoněmeckých pilotů starfighterů už zahynulo. *Rudé právo*. 28. 12. 1965, roč. 45-46, č. 359, s. 5.

⁷²⁷ MOC, M. Jen hospodářské důvody? *Rudé právo*. 25. 2. 1965, roč. 45-46, č. 55, s. 5.

⁷²⁸ HARRISON, S. Žernov na krku britského hospodářství. *Rudé právo*. 8. 4. 1965, roč. 45-46, č. 97, s. 5.

⁷²⁹ Tamtéž.

⁷³⁰ HOMOLA, B. Zmařené utajení „operace Rufford“. *Rudé právo*. 25. 6. 1965, roč. 45-46, č. 174, s. 3.

⁷³¹ ČTK. Gegen England. *Rudé právo*. 29. 7. 1965, roč. 45-46, č. 208, s. 5.

⁷³² Slavnostními bohoslužbami. *Rudé právo*. 20. 9. 1965, roč. 45-46, č. 261, s. 3.

tendence upozadování, jelikož ve srovnání se zprávami ze sovětského prostředí je bitvě o Británii věnováno málo prostoru.

Reportáž z návštěvy Velké Británie s názvem *Anglický kaleidoskop: I. léto za průlivem*⁷³³ představuje cestu redaktora *Rudého práva* do Velké Británie. Ten pak ve svém textu píše, že hovořil především s normálními lidmi, nikoliv s politiky. Z textu nakonec pro čtenáře vyznívá určitá náklonnost vůči Britům. V této reportáži pak figuruje i odkaz na československé letce bojující za druhé světové války ve Velké Británii: „Když se vzpomínalo na československé vojáky, zejména na letce, kteří bránili Velkou Británií ve chvílích pro ni nejhorších, zazněly přátelské tóny zvláště silně a zřetelně.“⁷³⁴ Povšimněme si, že *Rudé právo* bez jakýchkoliv negativních konotací hovoří o západních letcích v doprovodu informací, které nedisponují záští vůči Velké Británii.

Poslední článek, vyjadřující se k Velké Británii, nese titulek *Německé rakety ve druhé světové válce: Operace Hydra a Whitebait*⁷³⁵. Informuje o tom, jak Britové takticky roku 1943 vybombardovali Peenemünde. Dle *Rudého práva* však udělali pár chyb, nicméně v závěru hodnotí celou akci jako efektivní. Nicméně *Rudé právo* zde okamžitě využívá své ideologické tendence, ve kterých čtenářům předkládá, že teprve sovětská armáda zlikvidovala celý nacistický raketový program.

V návaznosti na výše uvedený článek si představme budovaný obraz východního bloku a jeho odkazů na letectvo. V rozsáhlé reportáži *Hrdinové z dvacítky*⁷³⁶ vyzdvihuje *Rudé právo* hrdinnost sovětských letců a jejich útěk z koncentračního tábora Mauthausen.

Prostřednictvím otištěné vzpomínky Inky Pospíšilové s názvem *V žhavé lávě*⁷³⁷ vzpomíná *Rudé právo* na kapitána Ferkova z *Rudé armády*, jenž působil za druhé světové války jako letec. Ten dle této vzpomínky seskočil jako parašutista nad Kladnem, nicméně seskok se nezdařil a byl značně popálen. Inka Pospíšilová

⁷³³ KRAUS, J. Anglický kaleidoskop: I. léto za průlivem. *Rudé právo*. 21. 9. 1965, roč. 45–46, č. 262, s. 4.

⁷³⁴ Tamtéž.

⁷³⁵ PETŘINA, A. Německé rakety ve druhé světové válce: Operace Hydra a Whitebait. *Rudé právo*. 8. 11. 1965, roč. 45–46, č. 310, s. 3.

⁷³⁶ BERDYCH, V. Hrdinové z dvacítky. *Rudé právo*. 31. 1. 1965, roč. 45–46, č. 30, s. 2c.

⁷³⁷ POSPÍŠILOVÁ, I. V žhavé lávě. *Rudé právo*. 7. 3. 1965, roč. 45–46, č. 65, s. 2c.

vzpomíná, že poctiví čeští komunisté se o: „... *komunistu tělem i duší...*“⁷³⁸ postarali a zachránili mu život.

Boj rumunských letců o osvobození slovenského území oslavuje *Rudé právo* ve zprávě *Osvobozovací boje v Kremnických horách*⁷³⁹.

Dubnový úvodník *Se zpravodajem RP bojovou cestou našich vojáků v SSSR: Život jde dál*⁷⁴⁰ popisuje československé vojáky v Buzuluku. Ti zde postavili, dle *Rudého práva*, československý most. *Rudé právo* v tomto případě také pracuje s ideologickým fokusem, protože prezentuje československé vojáky jako obětavé jedince, kteří pomáhali sovětským zemědělcům.

Další dubnová zpráva s nadpisem *Z náručí smrti*⁷⁴¹ vyzdvihuje osvobození Ostravy *Rudou armádou*. Jsou zde stručně uvedeni také českoslovenští tankisté a sovětsí piloti, nikoliv však českoslovenští letci. Hodně prostoru je věnováno vzpomínce na sestřeleného ruského pilota M. D. Krtvova, jehož zachránila česká rodina Tkáčových. *Rudé právo* však vůbec neuvádí skutečnost, že mezi piloty bojujícími nad Ostravou byli i českoslovenští letci. Tento stejný upozaďovaný trend spatřujeme ve stati *Veteráni*⁷⁴², která pojednává o sovětském gardovém plukovníkovi Chačaturovi Petrosjanovi. Ten za druhé světové války působil jako letec, sloužil na letišti *Tri Duby* a *Zvolenu* a podílel se na bojích při *Slovenském národním povstání*. Dle *Rudého práva* získal během těchto bojů mnoho přátel z československých řad. O skutečnosti, že na letišti *Tri Duby* a *Zvolenu* operoval právě *1. československý samostatný stíhací letecký pluk*, se nedočítáme zhola nic.

Na téma osvobození Ostravy je také článek *První chvíle svobody v Ostravě*⁷⁴³. *Rudé právo* zde vyzdvihuje *Rudou armádu* a demonstrativně předkládá čtenářům příběh prvního ruského vojáka, kterého viděli v Ostravě – Hulvákách. Tím byl letec jménem Nikolaj Ovčinnikov, který se zde zřítíl se svým bombardérem. K adoraci sovětských sil již určitě není nutné podávat další komentář.

Jak jsme již nastínili v analýze roku 1963, přinášelo *Rudé právo* také mediální výstupy pro vytváření obrazu kosmonautů a kosmonautiky obecně.

⁷³⁸ POSPÍŠILOVÁ, I. V žhavé lávě. *Rudé právo*. 7. 3. 1965, roč. 45–46, č. 65, s. 2c.

⁷³⁹ Osvobozovací boje v Kremnických horách. *Rudé právo*. 30. 3. 1965, roč. 45–46, č. 88, s. 3.

⁷⁴⁰ HAVLÍČEK, V. Se zpravodajem RP bojovou cestou našich vojáků v SSSR: Život jde dál. *Rudé právo*. 6. 4. 1965, roč. 45–46, č. 95, s. 1.

⁷⁴¹ ŘEŘICHA, J. Z náručí smrti. *Rudé právo*. 27. 4. 1965, roč. 45–46, č. 115, s. 2.

⁷⁴² HAŠKOVÁ, L. Veteráni. *Rudé právo*. 8. 5. 1965, roč. 45–46, č. 126, s. 3.

⁷⁴³ KUBARSKÝ, E. První chvíle svobody v Ostravě. *Rudé právo*. 6. 6. 1965, roč. 45–46, č. 155, s. 2c.

K tomuto druhu zpráv patří úvodník s názvem *Pracuje se na projektech dalších kosmických experimentů*⁷⁴⁴. Domníváme se, že se v *Rudém právu* jedná o jeden z prvních textů, kde je přiznávána spolupráce ruských a amerických kosmonautů: „Dobrá je spolupráce v oblasti meteorologického výzkumu, při výzkumu magnetického pole, předávají se různé dokumentace.“⁷⁴⁵

Květnová zpráva *Pozdravy kosmonauta A. A. Leonova*⁷⁴⁶ představuje tohoto letce, který přijel na přehlídku a květnové oslavy. *Rudé právo* také vyjadřuje cit Leonova pro letectví prostřednictvím jeho gratulace československým letcům k jejich vynikajícímu vystoupení při výročních oslavách.

Zářijová stať *Na schůzce s „bohy“: o čem astronautický kongres jednal i nejednal*⁷⁴⁷ je uváděna *Rudým právem* v duchu spolupráce, ve které jakoby alespoň na chvíli skončilo vesmírné soutěžení. Text se primárně věnuje velké konferenci, kde se setkala mnoho vědců a letců různých národností. Zároveň je vhodné podotknout, že informace o USA nejsou pojímány *Rudým právem* nikterak negativně.

Kromě analýzy a reflexe vážných témat předkládáme nyní i mírně úsměvnou stať s titulkem *Kosmická „záhada“*⁷⁴⁸. V jejím případě *Rudé právo* vcelku vážně píše o tom, jak bylo viděno přistání létajícího talíře. Mezi svědky dalších pozorování létajících talířů patří často přímo piloti a letci. Domníváme se, že tímto obratem má být článku dodána serióznost.

Ve věci tematických okruhů považujeme za nutné konstatovat, že *Rudé právo* v roce 1965 nespojovalo letce se sportovními událostmi, nepodávalo informace k leteckému dni, ani nevytvářelo obraz nově ukončených vojenských letců. Zároveň nikterak demonstrativně nevyužívalo letců a letectva jako nástroje propagandy pro šíření potřebných názorů. Kromě těchto uvedených chybějících tematických okruhů nepředstavovalo *Rudé právo* ve svém obsahu ani kulturní počiny spojené s leteckou tematikou.

Při výběru ročníků v rámci analýzy šedesátých let jsme očekávali, že díky soudobým politickým událostem nalezneme právě v roce 1965 mnoho odkazů na

⁷⁴⁴ Pracuje se na projektech dalších kosmických experimentů. *Rudé právo*. 27. 3. 1965, roč. 45–46, č. 85, s. 1 a 6.

⁷⁴⁵ Tamtéž, s. 6.

⁷⁴⁶ lh. Pozdravy kosmonauta A. A. Leonova. *Rudé právo*. 10. 5. 1965, roč. 45–46, č. 128, s. 3.

⁷⁴⁷ NEPRAS, V. Na schůzce s „bohy“: o čem astronautický kongres jednal i nejednal. *Rudé právo*. 26. 9. 1965, roč. 45–46, č. 262, s. 2c.

⁷⁴⁸ ČTK. Kosmická „záhada“. *Rudé právo*. 7. 8. 1965, roč. 45–46, č. 217, s. 3.

téma odškodnění a bohatý mediální obraz celé situace, jelikož rok 1965 přinesl opravdu první hmotnou a reálnou vlnu rehabilitací. Československým válečným letcům a všeobecně postiženým obětem politických procesů byly od tohoto roku vypláceny náhrady, navraceny hodnoty apod. Přestože rok 1963 přinesl již první zmínku v *Rudém právu* na dané téma⁷⁴⁹, tak je zajímavé, že v roce 1965 tato skutečnost není *Rudým právem* vůbec reflektována. Již nyní můžeme avizovat, že rok 1968 nabízí pro daný tematický okruh mnohem více materiálu.

Analýzu roku 1965 tak uzavřeme tematickým okruhem, kterým je bombardování Československa během druhé světové války. Tak jako v roce 1963 není již *Rudým právem* ani v tomto roce demonstrována nenávist vůči spojeneckým letcům nad územím Československa. Jedinou zmínku na dané téma spatřujeme ve zprávě *Nález letounu*⁷⁵⁰. *Rudé právo* v ní především popisuje znojenské objevení havarovaného britského válečného bombardéru, který se podílel na prvním bombardování Znojma roku 1943. Text je doplněn o skutečnost, že britské letectvo již zjišťuje informace o letounu a že se pokouší o jeho identifikaci. Nicméně *Rudé právo* uvádí, že úspěch není zaručen. Vyzdvihneme na tomto místě ještě jednu skutečnost, že celá zpráva se nese v neutrálním duchu a nefiguruje v ní jediná negativní narážka na bombardování Prahy či dalších míst, v jejichž případech byli spojenečtí letci *Rudým právem* kritizováni a zobrazováni jako nepřátelé československého zřízení a celého socialistického lidu.

6.3. *Obraz československých válečných letců v Rudém právu v roce 1968*

Analýzu roku 1965 jsme zahajovali tematickým okruhem základního obrazu československých válečných letců v *Rudém právu*. Ten se oproti minulým ročníkům začal opět navracet k pozitivním konotacím a v případě roku 1968 je tato tendence *Rudého práva* shodná. V rámci analýzy tohoto tematického okruhu využíváme i často rozsáhlých statí vyjadřujících se k rehabilitacím československých letců.

⁷⁴⁹ Strana se důsledně řídí leninskými principy. *Rudé právo*. 14. 5. 1963, roč. 43–44, č. 131, s. 1.

⁷⁵⁰ ČTK. Nález letounu. *Rudé právo*. 7. 8. 1965, roč. 45–46, č. 217, s. 4.

Nežli přistoupíme k rozsáhle medializovanému tématu veřejné rehabilitace letců v roce 1968, představme si drobnější počiny *Rudého práva* vytvářející obraz těchto pilotů. Zprávou *Zahraniční vojáci v Olomouci jednotně*⁷⁵¹ informuje *Rudé právo* své čtenáře o aktivu zahraničních vojáků olomouckého okresu. Zde se pak jedná o interbrigadisty, letce a vojáky armád z východu i západu. Kromě jiného vyzdvihuje *Rudé právo* počet zúčastněných, těch bylo na sedm set a jednalo se o příslušníky prvního i druhého odboje.

Rok 1968 měl také vliv na znovuoobnovení zaniklých spolků, mezi které patřil i Svaz letců ČSSR. Na tuto skutečnost upozorňuje *Rudé právo* mediálním výstupem *Prohlášení Svazu letců ČSSR*⁷⁵², kde mimo jiné svým obsahem odkazuje i na výše uvedený článek. V tomto případě však přináší oficiální prohlášení, kde také nalézáme drobný odkaz na československé piloty v zahraničních válečných službách: „Dne 30. dubna 1968 se konal v Měříně aktiv letců z povolání, jehož se zúčastnili zástupci vojenského letectva, ČSA, leteckých továren, aeroklubů, příslušníci zahraničních leteckých jednotek z první i druhé světové války, zástupci Agroletu i bývalí výkonní letci. Na aktivu byla obnovena činnost Svazu letců, který byl v roce 1951 administrativně zlikvidován.“⁷⁵³ Na této citaci je kromě jiného patrná i tendence *Rudého práva* beze strachu publikovat informace, které kritizují padesátá léta. V tomto případě se jedná o likvidaci Svazu letců.

V rubrice *Společenská kronika*⁷⁵⁴ byla otištěná vzpomínka pozůstalých na smrt strýce, který padl ve službě v RAF. Tento text je tak další ukázkou uvolnění, které tento rok přinesl. Tato vzpomínka, dle našeho mínění, reflektuje stav společnosti více názorně, než se na první pohled může zdát. Rodina po padlém letci se nebojí do *Rudého práva* zaslat svou vzpomínku a veřejně ji tak komunikovat: „Je tomu 25 let, co zahynul v boji proti fašistům můj strýc, důstoj. pilot M. Vejražka, přísl. 311. bomb. peruti RAF v Anglii...“⁷⁵⁵

V úvodníku nesoucím titulek *Slavnosti na Dukle: Hold památce hrdinů*⁷⁵⁶ věnuje *Rudé právo* pozornost oslavám dvacátého čtvrtého výročí karpatsko-dukelské

⁷⁵¹ ČTK. Zahraniční vojáci v Olomouci jednotně. *Rudé právo*. 22. 4. 1968, roč. 48–49, č. 111, s. 2.

⁷⁵² až. Prohlášení Svazu letců ČSSR. *Rudé právo*. 16. 5. 1968, roč. 48–49, č. 134, s. 2.

⁷⁵³ Tamtéž.

⁷⁵⁴ Společenská kronika. *Rudé právo*. 23. 4. 1968, roč. 48–49, č. 112, s. 4.

⁷⁵⁵ Tamtéž.

⁷⁵⁶ -vh-. Slavnosti na Dukle: Hold památce hrdinů. *Rudé právo*. 7. 10. 1968, roč. 48–49, č. 276, s. 1.

operace a *Dni Československé lidové armády*. Samotný úvodník *Rudé právo* prezentuje jako reportáž z těchto oslav na Dukle a ve Svidníku. Mezi vzpomínanými byli přeživší i padlí vojáci. V tomto místě zmiňuje *Rudé právo* letce, přestože v minulých letech byli často z těchto oslav vynecháváni: „*Nejnázornější připomínkou onoho období je cesta od Svidníku k čs.-polským hranicím. Tanky připomínající bitvu v Údolí smrti, děla, letadla, v kterých bojovali naši letci, obnovené okopy, výstava historických dokladů i hřbitov našich vojáků...*“⁷⁵⁷

Letce pak hledá *Inženýrka 25/168*⁷⁵⁸ v inzerátu, kde se dozvídáme, že tato žena (pravděpodobně ve věku 25 let a výškou 168 cm) s dítětem hledá partnera, kterým by měl být letecký důstojník. Uvádí však podmínku, že jeho věk musí být do 37 let. Po přepočtu jsme zjistili, že pokud by se jednalo o letce ve věkové hranici určené inzerující ženou, musel by se daný pilot narodit roku 1931 a za druhé světové války by byl dítětem. Je tedy jisté, že paní inženýrka měla spíše zájem o soudobé letce, zvyklé létat již v tryskových letounech.

Článek, ve kterém se vyjadřuje *Rudé právo* o strachu žáků a mladých lidí z práce, již dopředu pořádně neznají, nese název *Otročina, nebo napínavá hra?*⁷⁵⁹. *Rudé právo* uvádí, že tato skupina lidí cítí obavy, zda budou svá povolání zvládat a nebude je nudit. Dala by se zde klást otázka, proč vlastně tento článek vůbec reflektujeme. I nás překvapilo, že zde nacházíme drobnou zmínku o letcích, resp. o povolání pilotů: „*Časem jsme poznali, že kromě hereček a pilotů potřebuje společnost také prodavačky, švadleny, kominíky, ševce...*“⁷⁶⁰ Právě takto uvádí *Rudé právo* nostalgický pohled soudobé generace. Je samozřejmě zcela jasné, že se jedná o nadsázku, ale svým způsobem je to zajímavá informace reflektující pohled na letce. Zaprvé zde povolání pilota vystupuje jako vzor dětského zaměstnání a za druhé je mužským ekvivalentem pro vysněné dívčí povolání stát se herečkou. Při základním přepočtu jsme se dopracovali k tomu, že pokud by autorce článku bylo v roce 1968 například třicet pět let, tak by tato autorka na konci války dosáhla věku dvanácti let, kdy by váleční letci mohli být pro dvanáctileté děvče jistě velkými hrdiny.

V roce 1968 jsou českoslovenští letci často zobrazováni na pozadí odškodňovacích řízení a otázek spojených s přímou soudní rehabilitací. Tuto

⁷⁵⁷ -vh-. Slavnosti na Dukle: Hold památce hrdinů. *Rudé právo*. 7. 10. 1968, roč. 48–49, č. 276, s. 1.

⁷⁵⁸ Inženýrka 25/168. *Rudé právo*. 29. 10. 1968, roč. 48–49, č. 295, s. 4.

⁷⁵⁹ LIŠKOVÁ, J. Otročina, nebo napínavá hra? *Rudé právo*. 31. 1. 1968, roč. 48–49, č. 30, s. 2.

⁷⁶⁰ Tamtéž.

skutečnost si můžeme demonstrovat především na březnových, dubnových a květnových mediálních výstupech. V březnovém úvodníku *Záruky jsou ve vlastní aktivitě*⁷⁶¹ uvádí *Rudé právo* přepis besedy s předsedou ÚV SPB J. Huškem nad otázkami rehabilitace. Text je tak pro nás velmi cenným artiklem. Jelikož samotný text je pro naši analýzu a celý obraz natolik důležitý, uvedeme zde delší citaci.

Citujeme: „... *byť to bylo jakkoliv komu nepříjemné, 22. února na Pražském hradě znovu zdůraznil vedoucí tajemník soudruh A. Dubček ve svém projevu na společném zasedání ÚV KSČ, ÚV NF a vlády, že k dnešnímu úsilí o všestrannou demokratizaci celé společnosti ve straně neoddělitelně patří úkol vrátit skutečnou důstojnost všem, kdož se v první a především ve druhé světové válce zasloužili o republiku a její pokrokový vývoj a vítězství socialismu v naší vlasti. Řekl, že musíme napravit všechny nespravedlivé a neoprávněné křivdy státně i stranicky, důsledně a bez výhrad.*“⁷⁶²

Stojí jistě za zmínku, že v rámci besedy byly řečeny dokonce následky represí na celé rodiny uvězněných. A při řešení otázek rehabilitace padla řeč právě i na tyto – řekněme sekundárně – postižené: „*Neznáme přesná čísla, jsou to pouze hrubé odhady, proto se různí. Podle nás jde asi o 30–40 tisíc lidí, záleží na tom, zda se mezi poškozené počítají i mimosoudní případy, například děti, které kvůli rodičům nesměly studovat, další členové rodiny, kteří museli nedobrovolně změnit zaměstnání i pobyt atd.*“⁷⁶³ Předseda Hušek se dle *Rudého práva* dokonce přímo vyjadřuje k otázce československých válečných letců: „*Přičtete-li k tomu diskriminaci západních letců, legionářů z první světové války některých partyzánů... nebude to malý počet. ... Nám jako Svazu protifašistických bojovníků jde především o úplnou, konečnou a důslednou rehabilitaci odbojových tradic všech skupin. Nestačí totiž dodatečně vyznamenat např. západního letce medailí za statečnost, aniž bychom před tím rehabilitovali celý západní odboj.*“⁷⁶⁴ Domníváme, že zcela odlišný pohled a nově vytvářený obraz, nemusíme na základě těchto citací více analyzovat.

Ve zprávě *Rehabilitace letců ČSA*⁷⁶⁵ referuje *Rudé právo* o letcích, kteří žádají prošetření svého propuštění z ČSA v letech 1949–1951. Ústřední tiskový

⁷⁶¹ *Záruky jsou ve vlastní aktivitě. Rudé právo. 15. 3. 1968, roč. 48–49, č. 74, s. 1.*

⁷⁶² Tamtéž.

⁷⁶³ Tamtéž.

⁷⁶⁴ Tamtéž.

⁷⁶⁵ ČTK. *Rehabilitace letců ČSA. Rudé právo. 28. 3. 1968, roč. 48–49, č. 87, s. 2.*

orgán KSČ ujišťuje čtenáře, že ČSA již samo podniklo dané kroky a nabídlo letcům vstřícnost, že pokud budou chtít na letišti pracovat, bude tomu nakloněno. Citujeme: „*Před 10 lety bylo z Čs. aerolinií propuštěno 69 dopravních letců. Mezi nimi bylo 49 těch, kteří v zahraničních armádách bojovali ve druhé světové válce proti fašismu a 9 z nich bylo v době okupace vězněno gestapem.*“⁷⁶⁶ Povšimněme si, že *Rudé právo* se v tomto roce opravdu vůči válečným letcům vyjadřuje pozitivně a samotné čtenáře ujišťuje o zahájených nápravách křivd z let minulých.

Mediální výstup využívající zprávy slovenské *Smeny* nese titulek *O rehabilitaci letců*⁷⁶⁷. Při naší analýze *Rudého práva* jsme zastávali očekávání, že se povede nalézt text, který bude celý věnován pouze otázce rehabilitací československých válečných letců. Tímto březnovým výstupem se naše očekávání potvrdilo. Pro plnohodnotnou demonstraci nově vznikajícího obrazu zde citujeme: „*Redakce Smeny ve svém čísle z 27. března uveřejnila otevřený dopis veliteli čs. letectva generálplukovníku J. Vosáhlovi. Na základě tohoto dopisu přijel v pátek náměstek ministra národní obrany a velitel letectva generálplukovník J. Vosáhlo do Bratislavy, kde se setkal s autory dopisu – příslušníky čs. leteckých jednotek ve Slovenském národním povstání, v SSSR a v Anglii. V několikahodinové besedě žádali příslušníci našich leteckých sil, kteří byli v minulých letech bez vysvětlení důvodů uvolnění ze služeb armády, aby zaujal stanovisko k chybám, kterých se MNO a velitelství letectva dopustilo. Šlo nejenom o letce z pověstných letek v RAF, ale i příslušníky SNP a smíšené letecké divize v SSSR.*“⁷⁶⁸

Jako zajímavý fakt uvádíme, že text sice hovoří o rehabilitacích, nicméně pozornost je věnována pouze propuštěným letcům z armády, nikoliv odsouzeným, kteří často putovali do táborů nucených prací. Povšimněme si také, že letci v RAF jsou v tomto článku již opět označeni jako „pověstní“. I v této terminologii můžeme sledovat konec tendenčnosti padesátých let.

V mediálním výstupu *Pro i proti*⁷⁶⁹ je *Rudým právem* otištěno vyjádření bývalého předsedy *Aeroklubu ČSR*. Hejtmánek v tomto vyjádření hovoří o postižení celého klubu komunistickou vládou v letech minulých. Mezi jeho slovy můžeme také

⁷⁶⁶ ČTK. Rehabilitace letců ČSA. *Rudé právo*. 28. 3. 1968, roč. 48–49, č. 87, s. 2.

⁷⁶⁷ ČTK. O rehabilitaci letců. *Rudé právo*. 30. 3. 1968, roč. 48–49, č. 89, s. 2. Viz příloha č. 3 – ČTK. O rehabilitaci letců. *Rudé právo*. 30. 3. 1968, roč. 48–49, č. 89, s. 2.

⁷⁶⁸ Tamtéž.

⁷⁶⁹ HEJTMÁNEK, A. Pro i proti. *Rudé právo*. 6. 4. 1968, roč. 48–49, č. 96, s. 8.

nalézt zmínku o československých válečných letcích a dokonce zmínku tak upřímnou, že se dotýká nejen věznění válečných letců, ale v mnohých případech i s jejich smrtí spojenou přímo s vězněním.

Danou část zde citujeme: „*Sotva jiný sport u nás byl postižen deformacemi minulého období tak, jako naše sportovní letectví. Postiženy byly nejen jeho organizační složky, počínaje generálním sekretariátem, ale také celé řady zasloužilých, obětavých, úspěšných pracovníků. Naši letci, vojenští, dopravní, sportovní, i ti, kteří byli nositeli slavných bojových tradic a účastí v odboji přinesli své největší oběti i v té vlasti, za jejíž svobodu bojovali. Staré letecké kamarádství stejně jako slavné tradice našeho sportovního letectví nepatřily k té minulosti, již dnes soudíme, s níž se rozcházíme, ani k výchově mladé sportovní letecké generace, ani k tomu, aby jich bylo využito jako příkladu obětavého vlastenectví pro celý národ, který vždy měl naše letce rád, který dovedl obětavě našemu letectvu pomáhat a který byl pyšný na jeho velké mezinárodní úspěchy.*“⁷⁷⁰

Na tomto textu je zcela patrné, jak se *Rudé právo* podílí na novém obrazu letců, přičemž v mnohých případech ho samo vytváří. Obraz je to pozitivní, plný hrdinství s příchutí následného nespravedlivého postižení. Dále je patrné, jak tento rok přinášel uvolnění nejen politické, ale taktéž novinářské, neboť bylo možno veřejně publikovat takovéto statě, které kritizují komunismus padesátých let a které vyzdvihují jeho oběti.

Ve zprávě *Výbor*⁷⁷¹ žádá *Rudé právo* všechny uvězněné letce, kteří ještě nebyli rehabilitováni, aby se přihlásili: „*Výbor sdružení zahraničních vojáků v Praze projednal se zástupcem vojenského kolegia Nejvyššího soudu v Praze urychlené rehabilitace zahraničních letců, kteří byli po roce 1948 nespravedlivě odsouzeni. Žádají, aby ti letci, kteří ještě dodnes nebyli rehabilitováni, poslali urychleně své žádosti o soudní rehabilitaci...*“⁷⁷² Na tomto místě lze konstatovat, že tehdejší *Rudé právo* svým obsahem napomáhalo rehabilitacím, jelikož podporovalo Dubčekovu politiku.

V květnové zprávě *Zahraniční vojáci u ministra národní obrany*⁷⁷³ referuje *Rudé právo* o tom, že *Sdružení zahraničních vojáků* navštívilo ministra národní

⁷⁷⁰ HEJTMÁNEK, A. Pro i proti. *Rudé právo*. 6. 4. 1968, roč. 48–49, č. 96, s. 8.

⁷⁷¹ Výbor. *Rudé právo*. 11. 4. 1968, roč. 48–49, č. 101, s. 2.

⁷⁷² Tamtéž.

⁷⁷³ ČTK. Zahraniční vojáci u ministra národní obrany. *Rudé právo*. 1. 5. 1968, roč. 48–49, č. 120, s. 2.

obranu generálporučíka Ing. M. Dzůra, kterému při té příležitosti vyjádřilo svou podporu. Jak je dle *Rudého práva* patrné, tak celá návštěva a s ní spojená beseda se nesla v přátelském duchu a vyjadřovala se k palčivým aktuálním otázkám. Také zde nacházíme zmínky o rehabilitačním zákonu, o letcích sloužících ve druhé světové válce v zahraničí a o propouštění důstojníků v minulých letech. Pro významnost této zprávy.

Citujeme: „V přátelské besedě byly projednány závažné otázky týkající se platné účasti zahraničních vojáků při obnově socialistické vlasti, obrodného procesu, rehabilitačního zákona a jeho praktického uplatňování v oblasti ozbrojených sil, zejména ve vztahu k neprávem odsouzeným a propuštěným důstojníkům. Ministr vyslovil zásadní souhlas s ustavením správy pro věci zahraničních vojáků... a upozornil na nutnost objektivního zhodnocení účasti našich letců, parašutistů a jednotek na Středním východě a ve Francii v boji za osvobození vlasti.“⁷⁷⁴

Ze stejného vydání jako výše reflektovaná zpráva pochází také mediální výstup *Ministerstvo spravedlnosti sděluje: Rehabilitační zákon bude vypracován ve druhém čtvrtletí*⁷⁷⁵. Prostřednictvím *Rudého práva* toto ministerstvo prezentuje situaci, kdy zahájilo přípravu zákona o soudní rehabilitaci, a to z vlastní iniciativy již v březnu roku 1968. Čtenářům je prezentováno, že pro adekvátní kroky byla zřízena smíšená pracovní skupina pod vedením ministra vnitra, jež měla za úkol specifikovat a vyřešit otázku rehabilitací. V závěru statě pak nacházíme informaci, která působí jako ujištění čtenářů, že vše je na dobré cestě: „*Harmonogram vládních prací vyplývajících z akčního programu vlády počítá s tím, že rehabilitační zákon bude vypracován a předložen do konce druhého čtvrtletí letošního roku. Ministerstvo spravedlnosti učiní vše, aby tento naléhavý politický úkol byl ve stanovené době splněn.*“⁷⁷⁶

V případě mediálního výstupu *Koho rehabilitovat?*⁷⁷⁷ se vlastně jedná o poznámku D. Blažeje, jenž se vyjadřuje k velkému množství dopisů, které přicházejí do redakce. Celý text je poněkud svérázný, jelikož primárně hovoří o dopisu Huberta Hübnera z Plzně. Ten ve svém dopise dle *Rudého práva* tvrdí, že

⁷⁷⁴ ČTK. Zahraniční vojáci u ministra národní obrany. *Rudé právo*. 1. 5. 1968, roč. 48–49, č. 120, s. 2.

⁷⁷⁵ ČTK. Ministerstvo spravedlnosti sděluje: Rehabilitační zákon bude vypracován ve druhém čtvrtletí. *Rudé právo*. 1. 5. 1968, roč. 48–49, č. 120, s. 2.

⁷⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷⁷ BLAŽEJ, D. Koho rehabilitovat? *Rudé právo*. 16. 5. 1968, roč. 48–49, č. 134, s. 2.

celá akce proti letcům byla zapříčiněna útekem dvou letců, kteří doplachtili do Německa. D. Blažej se staví ve své poznámce do role pokrokového komunisty, který však ještě uznává staré principy za legitimní. Můžeme tak říci, že takto demonstruje i pohled celého *Rudého práva*.

K dopisu Huberta Hübnera dodává, že: „*Neprávem postižené letce bude jistě třeba plně rehabilitovat. A je jenom smutné, že ztracená léta, kdy nemohli létat, jsou nenávratně pryč.*“⁷⁷⁸ Zároveň však podporuje další dopis, který měl být dle *Rudého práva* doručen od O. Jandy, kde je psáno, že: „... *drtivá většina opatření akčních výborů v roce 1948 byla správná – ale že, na druhé straně, v těch případech, kdy se akční výbory dopustily omylů, musí být nyní zjednána náprava.*“⁷⁷⁹ Tento mediální obsah *Rudého práva* tak čtenáři podsouvá pohled, který můžeme interpretovat tak, že „*se vlastně v tom roce 1948 zas tak moc nestalo a teď to jenom napravíme*“.

S ohledem na rozporuplnost článku si zde ještě dovolíme citovat závěr, kde se autor vyjadřuje k rehabilitacím obecně: „*O tom, že je třeba rehabilitovat všechny neprávem postižené, není sporu. Domnívat se však, že nadešel čas, kdy budou rehabilitováni i ti, kteří Únor přiměřeně postihl pro jejich protilidový postoj a nekalé počínání (vykořisťovatelé, šmelináři atd.), bylo by přinejmenším iluzorní.*“⁷⁸⁰ *Rudé právo* se v případě okolností rehabilitací pokouší vytvářet i obraz, kdy vlastně sama společnost zastává únorová opatření jako správná. Je patrné, že ideologické tendence jsou stále platné, přestože rok 1968 byl jinak dosti revoluční a přinášel i názory, které otevřeně kritizovaly komunistický režim konce čtyřicátých a padesátých let.

Další zpráva *Aktiv čs. zahraničních letců*⁷⁸¹ si klade si za cíl představit čtenářům novou sekci *Sdružení zahraničních vojáků* a jejich vyjádření díky prostřednictvím telegramu vysokým činitelům tehdejšího Československa. Mimo jiného jde zde reflektována otázka rehabilitací, citujeme: „*Sekce bude zájmovým sdružením bývalých čs. letců v zahraničí a má jim pomáhat v řešení otázek rehabilitace i dalších osobních problémů a zájmů.*“⁷⁸²

⁷⁷⁸ BLAŽEJ, D. Koho rehabilitovat? *Rudé právo*. 16. 5. 1968, roč. 48–49, č. 134, s. 2.

⁷⁷⁹ Tamtéž.

⁷⁸⁰ Tamtéž.

⁷⁸¹ až. *Aktiv čs. zahraničních letců*. *Rudé právo*. 26. 5. 1968, roč. 48–49, č. 144, s. 2.

⁷⁸² Tamtéž.

V rámci této rozsáhlé série je *Rudým právem* věnován prostor i generálovi Janouškovi. Článek, který tento prostor otevírá, nese titulek *Obnovené procesy*⁷⁸³ a *Rudé právo* v něm uvádí, že jsou již zahájeny obnovené procesy z konce let čtyřicátých. Kromě toho jsou zde reflektovány dva příklady, kdy jeden pochází z Prahy a druhý z Brna. Mimo jiné zde také nacházíme zmínku o štábním kapitánovi letectva Ervínu Novotném, jehož proces má být znova otevřen a má vést k novému trestnímu řízení, které by mělo prokázat jeho nevinu.

Právě v této tendenci, ale ve větším rozsahu je stať *Osvětlit, jak to skutečně bylo: Dr. Janouškovi povolena obnova trestního řízení*⁷⁸⁴. Obsah tohoto článku je naprosto revoluční, jelikož *Rudé právo* zde uvádí, že v mnohých případech byly vykonstruované procesy konány již na základě dopředu domluvené provokace ministerstvem národní obrany a na základě svádění jeho členy k tehdejší protistátní činnosti. *Rudé právo* se pak věnuje primárně popisu života Karla Janouška v poválečných letech a po jeho propuštění z vězení na amnestii v roce 1960, kdy mu bylo například zakázáno nastoupit do kanadských aerolinií atp.

Toto jsou fakta, která bychom v *Rudém právu* v minulých letech sotva mohli očekávat. Nacházíme zde také doposud nevídané informace, v tomto případě máme na mysli výpověď československého prezidenta Ludvíka Svobody k Janouškově případu, kde bývalého generála líčí jako skvělého vojáka a vyjadřuje zde názor, že k pokusu o emigraci byl vyprovokován státním systémem. *Rudé právo* také uvádí vyjádření bývalého divizního generála Janouška o celkové problematice uvězněných letců: „*Dr. Janoušek při tomto veřejném zasedání řekl, že jeho odsouzení bylo důsledkem uměle vykonstruované atmosféry, že západní letci jsou potencionálními nepřáteli.*“⁷⁸⁵

Další relevantní článek s nadpisem *Generál K. Janoušek zproštěn obžaloby*⁷⁸⁶ představuje text, ve kterém *Rudé právo* uzavírá otázku rehabilitace bývalého divizního generála Karla Janouška. Ten byl zproštěn obžaloby z konce čtyřicátých let, a jak se z textu dozvídáme, protistrana se odmítla u vojenského soudu odvolat. Ústřední tiskový orgán stručně popisuje průběh řízení a vyjádření soudu, ve

⁷⁸³ ČTK. Obnovené procesy. *Rudé právo*. 1. 5. 1968, roč. 48–49, č. 120, s. 2.

⁷⁸⁴ ČTK. Osvětlit, jak to skutečně bylo: Dr. Janouškovi povolena obnova trestního řízení. *Rudé právo*. 15. 5. 1968, roč. 48–49, č. 133, s. 2.

⁷⁸⁵ Tamtéž.

⁷⁸⁶ ČTK. Generál K. Janoušek zproštěn obžaloby. *Rudé právo*. 6. 7. 1968, roč. 48–49, č. 185, s. 2.

kterém nacházíme informace o uznání „nekalé činnosti“ tehdejší StB. Mimo jiné na tomto místě *Rudé právo* také paušalizuje bezpečností akce proti všem letcům a hojně hovoří i o plukovníkovi Chrástovi, jenž byl taktéž zproštěn obžaloby: „*Soud zjistil, že není prokázáno, že by se protistátní činnosti dopustili, a že obžaloba se opírala o tzv. notorletu (tj. nezákonné tvrzení, že každý, kdo chtěl ilegálně odejít za hranice, tam hodlal provozovat protistátní činnost). Pokud se týče zločinu vojenské zrady, soud zjistil, že tento skutek vzhledem k metodám, jakých používala Státní bezpečnost vůči čs. letcům z Anglie, nemůže být hodnocen jako trestný čin.*“⁷⁸⁷

Jako druhý tematický okruh zde využíváme opět analýzu mediálních výstupů *Rudého práva*, které hovoří o politickém vývoji, jeho inklinaci, o zahraničních armádách, a to opět vše ve spojitosti s letectvem.

Nežli přikročíme k analýze zahraničního letectva, věnujme se ještě československému prostředí. Ve zprávě *Vyšla sbírka zákonů*⁷⁸⁸ reflektuje *Rudé právo* nové zákony, kde také mimo jiné uvádí: „... vládní nařízení o udělování čestného titulu zasloužilý vojenský letec ČSSR...“⁷⁸⁹ Dovolíme si zde jenom stručně vyzdvihnout skutečnost, kdy i v tomto tematickém okruhu je československých letec opět symbolem hrdiny.

V červenci nabídlo *Rudé právo* svým čtenářům mediální výstup, který vycházel z obsahu sovětského listu *Pravda*. Jeho titulek zní *Světový tisk o jednání představitelů KSČ a KSSS: Moskevská Pravda: Věrnost marxismu-leninismu*⁷⁹⁰ a prostřednictvím této zprávy vyjadřuje *Rudé právo* postoje listu *Pravda* k novým událostem. K těm, které přesně nezapadávaly do tradičního učení marxismu-leninismu a které ho proto zároveň ohrožovaly

Citujeme: „*Nemůžeme být lhostejní k útokům revizionistů na marxismus-leninismus, které v poslední době zesílily... Nemůžeme se smířit ani s pokusy hledat nějaké nové varianty marxismu, aby se tak zdůvodnily všelijaké odchylky od jeho principů.*“ *Kromě toho ústřední sovětský list cituje mnoho článků a hlasů z listů bulharských, polských, maďarských. Krasnaja Zvezda věnuje celou třetí stranu společnému boji sovětských a československých jednotek za druhé světové války.*

⁷⁸⁷ ČTK. Generál K. Janoušek zproštěn obžaloby. *Rudé právo*. 6. 7. 1968, roč. 48–49, č. 185, s. 2.

⁷⁸⁸ tš. Vyšla sbírka zákonů. *Rudé právo*. 24. 2. 1968, roč. 48–49, č. 54, s. 2.

⁷⁸⁹ Tamtéž.

⁷⁹⁰ Světový tisk o jednání představitelů KSČ a KSSS: Moskevská Pravda: Věrnost marxismu- leninismu. *Rudé právo*. 31. 7. 1968, roč. 48–49, č. 210, s. 7.

*Jsou tu vzpomínky sovětských lidí na boje u Bílé Cerkve, na slovenské letce, na boje první čs. partyzánské brigády Jana Žižky atd.*⁷⁹¹

Jak lze sledovat na tomto úryvku, *Rudé právo* předkládá u politického článku odkaz na slovenské letce a československé vojáky a letce, přičemž mírně vyzdvihuje ty slovenské. Můžeme se tak domnívat, že prosocialistická média z východního bloku stále pracovala na tvorbě obrazu vzájemné spolupráce československých a sovětských vojáků v dobách druhé světové války. Kromě toho si povšimněme, že v nadpise se pracuje s pojmem „světový tisk“, který pak v samotném textu představuje citace z jednoho ruského periodika.

Zpráva *45letá historie na křídlech ČSA*⁷⁹² nereflektuje otázku československých válečných letců a nenapomáhá tak vytvářet jejich mediální obraz v tomto deníku, nicméně *Rudé právo* se v ní vyjadřuje k historii československého letectví. Primárně se na tomto místě pak vyjadřuje k výročí založení ČSA roku 1927 a jeho vývoji. Hojně využívá superlativů v oblasti počtu cestujících, letadel a v oblasti světové významnosti československé letecké dopravy.

Připomeňme zde skutečnost, že od září roku 1968 byla opět zavedena předběžná cenzura. Ta pak možná sehrála svou roli v případě zprávy, jež je bez nadpisu⁷⁹³. Rozhodně nelze říci, že by obsahovala primárně tendenci či snahu adorovat Sovětský svaz, nýbrž *Rudé právo* v ní oslavuje hrdinské činy Čechů a Slováků ve všech důležitých historických událostech týkajících se území střední Evropy. V celém textu je uváděn plurál a figuruje zde narážka, že Československo již vlastně existovalo mnohem dříve, nežli roku 1918. Dovolíme si proto k tomuto článku uvést několik citací. Mimo jiné zde nacházíme taktéž informace o československých letcích za druhé světové války.

Citujeme: *„Letos oslavujeme 50. výročí založení samostatné československé republiky. Samostatný stát jsme samozřejmě, ovšem v jiné podobě, měli dávno před 28. říjnem. ... Dvanáct let jsme se bili s věrolomným Zikmundem, papežem a jejich křížáky. ... V roce 1618 jsme už zase svrhli z oken Pražského hradu dva nenáviděné královské místodržící (počátek téhle tzv. české války se stal signálem války třicetileté). V roce 1848 stavíme v Praze barikády a šest dní bojujeme proti přesile*

⁷⁹¹ Světový tisk o jednání představitelů KSČ a KSSS: Moskevská Pravda: Věrnost marxismu- leninismu. *Rudé právo*. 31. 7. 1968, roč. 48–49, č. 210, s. 7.

⁷⁹² lh. 45letá historie na křídlech ČSA. *Rudé právo*. 25. 10. 1968, roč. 48–49, č. 292, s. 5.

⁷⁹³ li. Bez nadpisu. *Haló sobota*. In: *Rudé právo*. 26. 10. 1968, roč. 48–49, č. 293, s. 13.

*Windischgrätze. ... V Rusku pomáhají probíjet nové socialistické myšlenky v řadách Rudé armády. ... Přišla druhá světová válka, v horách je slyšet salvy partyzánů, statečnost československých vojáků si vysloužila pomník u Sokolova, naši letci v západní peruti patří k nejlepším.*⁷⁹⁴

V krátké, přesto zajímavé zprávě *K 50. výročí čs. letectví*⁷⁹⁵ se vyjadřuje *Rudé právo* o československých válečných letcích a jejich vděku prezidentu republiky Ludvíku Svobodovi. Článek představuje shromáždění příslušníků vojenského letectva a předání čestného odznaku československého vojenského pilota prezidentovi: „*K 50. výročí čs. letectví se konalo v pátek ve VPA KG v Praze slavnostní shromáždění příslušníků vojenského letectva a letců bojujících na frontách druhé světové války. Při té příležitosti ministerstvo národní obrany a příslušníci čs. vojenského letectva věnovali jako projev hluboké úcty a vděčnosti svému vrchnímu veliteli a prezidentu ČSSR, armádnímu generálu L. Svobodovi, čestný odznak čs. vojenského pilota.*“⁷⁹⁶

S prezidentem Svobodou je pak spojena i zpráva *President Svoboda na letecké výstavě*⁷⁹⁷, jež představuje jeho návštěvu na letecké výstavě. V rámci tohoto krátkého textu pak *Rudé právo* uvádí i jeho slova díky vůči československým letcům: „... ocenil jejich obětavou prací pro uchování památky našich hrdinných letců, význačných konstruktérů a dalších pracovníků tohoto oboru...“⁷⁹⁸

V případě analýzy západního bloku se nám nabízí pohled na francouzské vzdušné síly. Pod nadpisem *Síla francouzského vojenského letectva*⁷⁹⁹ se skrývá celkem stručný, zato však výstižný popis tohoto letectva. *Rudé právo* zde bez jakýchkoliv negací popisuje jeho strukturu, přičemž čerpá z listu *France-Soir*: „*Současnou sílu francouzského vojenského letectva tvoří ... přes dva tisíce letadel. Bombardovací a stíhací letectvo má k dispozici celkem osm set strojů, z toho tři sta moderních (Mirage III a Mirage IV). Vojenské dopravní letectvo sestává rovněž asi z osmi set letadel (včetně vrtulníků); a konečně vojenské letecké školy mají ke cvičným účelům asi 650 letadel.*“⁸⁰⁰

⁷⁹⁴ li. Bez nadpisu. *Haló sobota*. In: *Rudé právo*. 26. 10. 1968, roč. 48–49, č. 293, s. 13.

⁷⁹⁵ K 50. výročí čs. letectví. *Rudé právo*. 9. 11. 1968, roč. 48–49, č. 305, s. 2.

⁷⁹⁶ Tamtéž.

⁷⁹⁷ ČTK. *President Svoboda na letecké výstavě*. *Rudé právo*. 11. 12. 1968, roč. 48–49, č. 332, s. 1.

⁷⁹⁸ Tamtéž.

⁷⁹⁹ ČTK. *Síla francouzského vojenského letectva*. *Rudé právo*. 28. 2. 1968, roč. 48–49, č. 58, s. 7.

⁸⁰⁰ Tamtéž.

V dubnové noticce RAF⁸⁰¹ představuje *Rudé právo* padesátileté výročí britského vojenského královského letectva. Při této příležitosti také vzpomíná československých letců, kteří padli v bojích druhé světové války právě ve službách RAF: „*Květinami byl ozdoben i pomník padlých čs. příslušníků letectva.*“⁸⁰²

Britští letci jsou reflektováni *Rudým právem* ve zprávě *Proces s válečným zločincem*⁸⁰³. Ta pouze oznamuje čtenářům, že v Kielu byl započat proces se Schmidtem-Schüttem, který dal za války zastřelit čtyři anglické letce.

Z britského prostředí je pak i krátká zpráva *Nigerijská vláda povolí*⁸⁰⁴, která předkládá čtenářům souhlas nigerijské vlády s pomocí, aby britské letectvo dopravilo do země léky a potraviny pro postižené občanskou válkou.

Zpráva *Dobře placená pomoc Vietnamu*⁸⁰⁵ hovoří o bojích ve Vietnamu, jejichž téma je v roce 1968 opravdu velice frekventované. Nás však zaujalo, že při této příležitosti je parafrázován Churchill a boj RAF za druhé světové války. *Rudé právo* zde cituje britského senátora Younga: „*V sarkastickém odkazu na Churchillova slova o nasazení RAF ve druhé světové válce řekl Young před Senátem: 'Ještě nikdy předtím nebylo tak mnoho s tak velikými náklady tak daleko posláno, aby bylo tak málo uděláno.'*“⁸⁰⁶

Obraz britského letectva vytváří *Rudé právo* i prostřednictvím úvodníku *RAF odmítá přehlídku Luftwaffe*⁸⁰⁷, ve kterém se *Rudé právo* vyjadřuje k tomu, jak RAF zakazuje přehlídku západoněmeckých letounů nedaleko hranic s Německou demokratickou republikou. Důvodem má být jeho zodpovědnost vůči NATO a jeho závazek hlídat leteckou bezpečnost.

Povšimněme si, že v celém roce 1968 nedisponuje *Rudé právo* žádnými negacemi vůči britskému letectvu. Naopak v některých momentech reflektuje jeho pozitivní skutky. Tato skutečnost pak přímo koresponduje s celkovou politickou situací pražského jara, kdy se některé události či informace uváděly na pravou míru bez nadvlády cenzury.

⁸⁰¹ RAF. *Rudé právo*. 2. 4. 1968, roč. 48–49, č. 92, s. 7.

⁸⁰² Tamtéž.

⁸⁰³ Proces s válečným zločincem. *Rudé právo*. 23. 4. 1968, roč. 48–49, č. 112, s. 7.

⁸⁰⁴ Nigerijská vláda povolí. *Rudé právo*. 12. 7. 1968, roč. 48–49, č. 191, s. 7.

⁸⁰⁵ nš. Dobře placená pomoc Vietnamu. *Rudé právo*. 2. 8. 1968, roč. 48–49, č. 212, s. 6.

⁸⁰⁶ Tamtéž.

⁸⁰⁷ ČTK. RAF odmítá přehlídku Luftwaffe. *Rudé právo*. 9. 8. 1968, roč. 48–49, č. 219, s. 1.

V případě analýzy východního bloku se nám nabízí pohled na sovětské letectvo ve zprávě *Bojové možnosti sovětského letectva*⁸⁰⁸. Ta pak patří do množiny, kdy *Rudé právo* letectvo sovětské armády líčí následovně: „... *reaktivní, nadzvukové, raketonosné, operující za každého počasí.*“⁸⁰⁹ Tento popis také hovoří o kontrastu nového letectva vůči tomu válečnému z let 1939–1945: „*Co bylo v letech druhé světové války nad síly celé letecké jednotky, může nyní splnit skupina několika letadel.*“⁸¹⁰

V únorovém článku *Raketová vojska základ obrany SSSR*⁸¹¹ opět *Rudé právo* vytváří obraz pokročilosti a síly *Rudé armády*. Kromě toho také děkuje *Komunistické straně Sovětského svazu* za směr vývoje poválečného letectva k raketovému jadernému vyzbrojení.

Na těchto mediálních výstupech *Rudého práva* je patrné, že adorace sovětských bojových a leteckých sil je samozřejmostí i v roce 1968.

Kromě těchto orientovaných zpráv v linii západ-východ, máme v roce 1968 k dispozici i několik mediálních výstupů na téma kosmonautiky a vesmírných letců. Takovou zprávou je například *Jurij Gagarin tragicky zahynul*⁸¹². Zde *Rudé právo* primárně informuje čtenáře o smrti Jurije Gagarina a následně také oslavuje jeho životní úspěchy. Nicméně my ho zde reflektujeme i z jiného důvodu. Při Gagarinově smrtelné nehodě ve školním letadle při nácviu techniky také zahynul jeho instruktor Vladimír Serjogin. Jemu je ve zprávě věnován krátký odstavec, kde se *Rudé právo* vyjadřuje k jeho působení letce za druhé světové války, za které mu byl udělen titul *Hrdina Sovětského svazu*. Model hrdinného sovětského letce je tak samozřejmě aplikován i v roce 1968.

Jak jsme uváděli výše, tak tento ročník je hojně spojen s tématem kosmonautiky, ale především s tématem sovětského kosmického projektu. Za demonstrativní článek považujeme *Sojuz 3 s kosmonautem G. T. Beregovým na oběžné dráze*⁸¹³.

⁸⁰⁸ ČTK. Bojové možnosti sovětského letectva. *Rudé právo*. 27. 1. 1968, roč. 48–49, č. 26, s. 7.

⁸⁰⁹ Tamtéž.

⁸¹⁰ Tamtéž.

⁸¹¹ ČTK. Raketová vojska základ obrany SSSR. *Rudé právo*. 17. 2. 1968, roč. 48–49, č. 47, s. 6.

⁸¹² HOŘENÍ, Z. Jurij Gagarin tragicky zahynul. *Rudé právo*. 29. 3. 1968, roč. 48–49, č. 88, s. 7.

⁸¹³ ČTK. Sojuz 3 s kosmonautem G. T. Beregovým na oběžné dráze. *Rudé právo*. 28. 10. 1968, roč. 48–49, č. 294, s. 1 a 4.

Představme si zde pár základních bodů, které jsou neodlučitelnou součástí téměř všech zpráv na dané téma. Letec (kosmonaut) je hrdina, který pochází z malé vesnice (v tomto případě z Ukrajiny), absolvent vojenského učiliště, za války aktivní letecký bojovník proti fašismu, za což později dostal titul *Hrdina Sovětského svazu*, a po válce vystudoval vysokou školu letectví pro důstojníky. Ideově odpovídají správnému kosmonautovi pouze vlastnosti výše jmenované. Pouze takovýto voják a letec může letět do kosmu. *Rudé právo* tak pouze dokresluje svůj obraz sovětského válečného letce a kosmonauta.

Zatímco v roce 1965 *Rudé právo* nespojovalo letce se sportovními událostmi, ani nepodávalo informace k leteckému dni a ani nevytvářelo obraz nově ukončených vojenských letců, je tomu v roce 1968 převážně jinak. Se sportem je sice letce opět přímo nespojuje, nicméně nabízí téma leteckých dnů.

Tento tematický okruh zahajuje dubnová zpráva *Připravují letecký den*⁸¹⁴. *Rudé právo* představuje plánované události a letecký den k padesátiletému výročí založení československého letectva. Zmínku o válečných letcích zde však nenacházíme kromě věty, kde si jejich odkaz můžeme pouze domýšlet: „*V rámci oslav padesátiletí čs. letectva dostane řada pracovníků ze všech oborů čs. letectva státní a resortní vyznamenání.*“⁸¹⁵ Předběhněme dobu a řekněme si, že tato vyznamenání nezískali.

Jako pozvánka na danou akci slouží článek *Letecký den*⁸¹⁶. *Rudé právo* opět uvádí, že letecký den bude vyvrcholením oslav padesátého výročí československého civilního a vojenského letectví. Akce se měla konat 29. září na pražském letišti ve Kbělicích. Na stejné téma je zpráva *Přehledka 136 letadel*⁸¹⁷, která však nepřináší téměř nic nového.

Na tomto místě musíme připomenout, že dne 21. srpna roku 1968 proběhla intervence vojsk Varšavské smlouvy na československé území, což přineslo radikální změny. S ohledem na tuto situaci pak *Rudé právo* otisklo úvodník *Letecký den se nekoná – letecká výstava bude: Oslavy 50 let čs. letectví omezeny*⁸¹⁸. *Rudé právo*

⁸¹⁴ ČTK. Připravují letecký den. *Rudé právo*. 24. 4. 1968, roč. 48–49, č. 113, s. 2.

⁸¹⁵ Tamtéž.

⁸¹⁶ Letecký den. *Rudé právo*. 21. 7. 1968, roč. 48–49, č. 200, s. 2.

⁸¹⁷ ks. Přehledka 136 letadel. *Rudé právo*. 25. 7. 1968, roč. 48–49, č. 204, s. 2.

⁸¹⁸ až. Letecký den se nekoná – letecká výstava bude: Oslavy 50 let čs. letectví omezeny. *Rudé právo*. 17. 9. 1968, roč. 48–49, č. 257, s. 1.

čtenářům oznamuje, že dříve avizovaný letecký den byl zrušen. Je vhodné zmínit, že *Rudé právo* ve svém textu uvádí, že je to způsobeno událostmi srpnových dnů a že tím přichází již do akce vynaložená částka přes jeden milion korun československých v niveč. V článku můžeme spatřovat tendenci *Rudého práva* hovořit o ztrátě významné akce, a to primárně nikoli pro občany, ale pro československé letce, kterým měla být celá událost věnována.

K tematickému okruhu vyjadřující roli letectva v propagandě či ideologickém vlivu v *Rudém právu* nemáme v roce 1968 přímo co reflektovat. Stejně tak tomu je v tematickém okruhu zaměřeném na bombardování Československa. Nicméně jak jsme avizovali výše, máme k dispozici výstup *Rudého práva*, který se alespoň vyjadřuje k novým vojenským absolventům.

Úvodník *Z projevu soudruha Svobody*⁸¹⁹ přináší přepis části projevu prezidenta Ludvíka Svobody. Přednesen byl za účelem blahopřání absolventům vojenských vysokých škol a taktéž k nadcházejícímu *Dni Československé lidové armády*. Považujeme za nutné zde povědět, že jeho projev je s ohledem na srpnové události pronesen s mírnou tendencí a demonstrativnější orientací na Sovětský svaz. Přesto přese všechno zde nacházíme i odkaz na československé letce bojující za druhé světové války ve službách Royal Air Force (RAF).

Citujme: „... vzpomeneme nejen na statečný boj příslušníků československého armádního sboru v Sovětském svazu, ale také na statečnost a hrdinství všech ostatních našich bojovníků, kteří at' již doma nebo za hranicemi své země – jako například naši letci na Západě – bojovali za její osvobození od hitlerovské okupace. ... Jejich památka nás zavazuje, abychom nelitovali sil ani jakýchkoliv obětí v práci pro blaho našich národů, pro další rozvoj Československé socialistické republiky.“⁸²⁰

Závěrečným tematickým okruhem je pak opět obraz kulturní tvorby v *Rudém právu*, v případech, kde se vyskytuje letectvo. První taková zpráva je skryta pod nadpisem *Otázky nad Barrandovem aneb ptáme se F. B. Kunce, hlavního dramaturga studia*⁸²¹. *Rudé právo* v ní uvádí rozhovor s F. B. Kuncem o dramaturgických počinech pro rok 1968. Kunc pak prostřednictvím *Rudého práva*

⁸¹⁹ Z projevu soudruha Svobody. *Rudé právo*. 5. 10. 1968, roč. 48–49, č. 275, s. 1 a 2.

⁸²⁰ Tamtéž, s. 1.

⁸²¹ Otázky nad Barrandovem aneb ptáme se F. B. Kunce, hlavního dramaturga studia. *Rudé právo*. 21. 1. 1968, roč. 48–49, č. 20, s. 4.

představuje čtenářům mimo jiné i snímek *Nebeští jezdci*⁸²², jenž patří mezi dodnes vysílané filmy v televizi: „Zato napětí na nejvyšší úrovni může přinést film *Nebeští jezdci* (scénář F. Jánský, režie J. Polák), příběh o hrdinství našich letců, startujících v bombardérech z Anglie nad Německo.“⁸²³

Součástí sloupku *Světlem kultury a umění* je zpráva *Ministr kultury M. Galuška*⁸²⁴. *Rudé právo* prezentuje návštěvu ministra kultury ve *Filmovém studiu Barrandov* a jeho zhlédnutí filmové novinky *Nebeští jezdci*. Jak je patrné výše, tento snímek pojednává o československých letcích v Anglii a domníváme se, že v době roku 1968 i počínající normalizace napomáhal vytvářet či alespoň udržovat pozitivní mediální obraz československých válečných letců v Anglii.

Listopad roku 1968 je v rámci tohoto tematického okruhu zaměřen na reklamy knihy Františka Fajtla *Sestřelen!*⁸²⁵ První z nich nese název *Proč bychom se netěšili – na nejkrásnější knihy roku 1969*⁸²⁶ a mezi několika prezentovanými tituly nalezneme i knihu *Sestřelen!* doplněnou o popisek: „Vzpomínky jednoho z nejúspěšnějších stíhačů na západní frontě.“⁸²⁷ Další reklamou je pak *Máj: knihovna čs. mládeže*⁸²⁸, kde je opět uvedena tato publikace.

Povšimněme si, že v tomto roce jsme se v rámci kulturní tvorby nesetkali s žádnými sovětskými ale ani se západními počiny.

⁸²² Žánr: válečný / drama, země původu / rok natočení: Československo / 1968 / 92 min, režie: Jindřich Polák. In: POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Nebeští jezdci* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/7395-nebesti-jezdci/prehled/>.

⁸²³ Otázky nad Barrandovem aneb ptáme se F. B. Kuncce, hlavního dramaturga studia. *Rudé právo*. 21. 1. 1968, roč. 48–49, č. 20, s. 4.

⁸²⁴ Světlem kultury a umění: Ministr kultury M. Galuška. *Rudé právo*. 4. 10. 1968, roč. 48–49, č. 274, s. 2.

⁸²⁵ Viz *Databáze knih: Sestřelen!* [online]. © 2008–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.databazeknih.cz/knihy/sestrelen-88302>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.

⁸²⁶ REKLAMA. Proč bychom se netěšili – na nejkrásnější knihy roku 1969. *Haló sobota*. In: *Rudé právo*. 2. 11. 1968, roč. 48–49, č. 299, s. 15.

⁸²⁷ Tamtéž.

⁸²⁸ REKLAMA. Máj: knihovna čs. mládeže. *Rudé právo*. 7. 11. 1968, roč. 48–49, č. 303, s. 4.

ZÁVĚR

Naše práce si kladla za cíl představit mediální obraz československých válečných letců, kteří bojovali za druhé světové války proti nacismu na zahraničních frontách. Zkoumaný mediální obraz byl vytvářen propagandistickou optikou *Rudého práva*, ústředního tiskového orgánu *Komunistické strany Československa*. Obsahové analýze jsme se věnovali v záměrně vybraných poválečných letech minulého století. Těmito obdobími jsou léta 1945–1947, 1948–1950 a vybrané ročníky let šedesátých. Práce si také kladla za cíl zohlednit tento mediální obraz vůči československým dějinám, politickým zájmům, československé mediální historii a mediální terminologii.

V rámci tezí magisterské diplomové práce jsme původně zamýšleli analyzovat i další periodika, přestože jsme očekávali, že obsahově a propagandisticky se nebudou jednotlivé mediální výstupy v jednotlivých periodikách odlišovat. Během našeho výzkumu *Rudého práva* jsme však od tohoto plánu ustoupili z důvodu kvantity a kvality získaných adekvátních mediálních výstupů z ústředního tiskového orgánu KSČ. Díky tomuto získanému materiálu jsme se rozhodli pro detailnější zpracování a v nejlepší snaze i pro předložení kompletního obrazu československých válečných letců v *Rudém právu* v definovaných ročnících. Kromě tohoto důvodu jsme se tak rozhodli i kvůli celkovému rozsahu práce, jelikož by dimenzionálně přesáhla rozměr běžné diplomové práce. I tak jsme si vědomi, že námi předložená diplomová práce je už v této podobě svým rozsahem nadstandardní, nicméně by jistě byla škoda nevyužít většinu shromážděných mediálních výstupů *Rudého práva*.

Cílem naší práce bylo potvrzení, či vyvrácení predikce, kdy jsme očekávali, že roky 1945 až 1947 představovaly československé válečné piloty především v pozitivním duchu. S příchozím rokem 1948 jsme očekávali stagnaci a pomalu se projevující začátky orientace k optice negativní, která bude do roku 1950 stále gradovat. V rámci šedesátých let jsme pak očekávali, v důsledku celkového uvolňování politické situace, upouštění od negativního a protistátního označování československých letců a následný přechod k jejich realističtějšímu zobrazování. Vlastní výzkum a následná obsahová analýza pak potvrdily tuto predikci a naše práce tak splnila naše očekávání.

V souhrnu můžeme říci, že mediální obraz československých válečných letců v *Rudém právu* lze shrnout v následující podobě. V letech 1945–1947 obsahoval mediální obraz informace o návratu československých letců do vlasti a ilustroval jejich hrdinné činy, které pro Československo vykonali. Kromě toho se věnoval také garancím jejich následného působení v československé armádě a vzniku různých výročí připomínajících hrdinné skutky letců.

V letech 1948–1950 již *Rudé právo* letce neprezentovalo s takovýmto patosem a naopak se uchýlilo k negativně vyznívajícím mediálním výstupům. Ty se změnily ve zprávy se zcela novou rétorikou. Vyjadřovaly se k emigraci letců, únosům letadel a prvním politickým procesům s letci. Mezi nejvíce reflektovaná témata patřil únos tří letounů bývalými válečnými letci v roce 1950 a proces s divizním generálem Karlem Janouškem.

V případě mediálních výstupů šedesátých let jsme se soustředili na analýzu roků 1963, 1965 a 1968. *Rudé právo* se v tomto období věnovalo tématu letců celkem hojně. Obraz západních pilotů se začal postupně přetvářet z negativního zpět v pozitivní. Často byli zmiňováni v souvislosti se soudním procesem s bývalým nacistou Hansem Globkem, k jehož usvědčení napomohlo právě svědectví tří československých letců. Válečné aktivity československých pilotů pak byly dále vyzdvihovány v souvislosti s dvacátým výročím konce druhé světové války. A v roce 1968 proběhlo v *Rudém právu* rozsáhlé téma vyjadřující se k soudním rehabilitacím letců a k nápravě starých křivd vůči nim.

V případě tématu rehabilitací je zde také vhodné uvést, že naše očekávání se v celém svém rozsahu nepotvrdila. První zmínku o rehabilitacích jsme našli v *Rudém právu* v roce 1963. Následně jsme očekávali, že vzhledem k soudobým událostem nalezneme v roce 1965 mnoho mediálních výstupů, které napomohou v tvorbě mediálního obrazu celé situace. Skutečnost je však opačná, a zprávu tohoto typu jsme v *Rudém právu* nenalezli ani jednu. Tuto predikci jsme založili na základě faktu, že rok 1965 přinesl první hmotnou a reálnou vlnu rehabilitací československých válečných letců. Těmto postiženým obětem politických procesů byly od daného roku vypláceny náhrady, navraceny hodnosti apod. Skutečně rozsáhlou sérií zpráv na dané téma pak přinesl až rok 1968. Poznamenejme, že politický kontext stojí proti našemu původnímu očekávání, jelikož problematika procesů byla velmi nepříjemnou záležitostí pro celou KSČ i přímo pro prezidenta

Novotného, který nastupoval do nejvyšší politické sféry po procesu s Rudolfem Slánským.

Kromě těchto popisovaných témat lze odkazy na letce spatřovat i ve zprávách politického a armádního významu – ať už domácího, či odkazujícího na zahraniční prostředí. Na základě naší analýzy lze také konstatovat, že letci byli *Rudým právem* využíváni ke komunistické propagandě. Dalším tematickým okruhem byly sportovní aktivity, v nichž byla často spojována osoba letce se symbolem zdatného sportovce. *Rudé právo* též piloty zmiňovalo v souvislosti s leteckými dny, a to i tehdy, kdy netvořili jeden z hlavních bodů programu.

Na základě naší analýzy lze také potvrdit, že s rokem 1948 paušálně nastupovaly tendence k upozadování letců bojujících na západě a naopak k vyzdvihování těch, kteří působili na východě. Tento fakt je platný pro veškeré tematické okruhy, kterým jsme se věnovali. Mediální obraz československých válečných letců se zcela změnil i v případě zpráv představujících nové vojenské piloty. Kladná hodnocení jejich předchůdců nahradila rétorika vyzdvihující lidový, socialistický a dělnický původ nových letců. S rokem 1968 se opět vrátila tendence *Rudého práva* odkazovat k československým východním i západním válečným letcům.

Naše práce se, v rámci *Rudého práva*, dále věnuje i obrazu soudobých kulturních počínů s leteckou tematikou a také obrazu amerických letců, kteří se roku 1945 podíleli na bombardování Československa.

V případě analýzy kulturní tvorby jsme zaznamenali ideologický posun v zobrazované tvorbě. Zatímco do roku 1947 jsme měli v *Rudém právu* možnost nalézt recenze a texty týkající se západních filmů či knih, tak s rokem 1948 tento obsah mizí a orientuje se pouze východním směrem, k podpoře sovětské kulturní tvorby. V šedesátých letech se pak v *Rudém právu* začínají objevovat opět i recenze a reklamy na československou tvorbu, která zobrazuje aktivity československých válečných letců na západě.

Obraz amerických letců nad Prahou a nad celým Československem taktéž zaznamenal vývoj. Zatímco do roku 1947 nebyli Američané ve zpravodajství *Rudého práva* s bombardováním Československa přímo spojováni, tak od roku 1948 je obraz Američanů v bombardérech pouze negativní. V rámci let šedesátých (v námi vybraných ročnících) pak toto téma již není reflektováno vůbec.

Kromě těchto doplňkových okruhů jsme v naší práci ukázali i ideologické tendence *Rudého práva* vyzdvihovat vše východní, resp. sovětské a zatracovat, či alespoň uvádět v negativních konotacích informace ze západního prostředí. V případě tématu konce druhé světové války se tak potvrdilo, že *Rudé právo* natolik adorovalo východní odboj, že tím nepřímo, ale podvědomě pro čtenáře upozad'ovalo, až zatracovalo, celý západní odboj.

Poválečné osudy československých válečných letců byly často plné bolesti, smutku, žalu a smrti, ale i štěstí a nápravy křivd. Můžeme si jenom tiše přát, aby i tato práce mohla sloužit jako jeden dílek skládky z celé řady pohledů, které napomáhají v demonstraci jejich historického fenoménu.

SUMMARY

This paper aimed to present the media image of Czechoslovak war pilots who fought during WWII against Nazism in foreign battlefronts. The analysed media image was created by the propagandist view of *Rudé právo* as the official newspaper of the *Communist Party of Czechoslovakia*. The content analysis was performed on the articles published in deliberately selected years in the last century after the war. The periods include years between 1945–1947, 1948–1950 and articles from the selected years in the 1960s. This thesis also aimed to take this media image into account when considering Czechoslovak history, political interests, Czechoslovak media history and media terminology.

The initial intention of this master thesis was to analyse some other journals as well even though we expected that individual output would vary in the matter of content and propaganda there. This idea was abandoned while researching *Rudé právo* because of the quantity and the quality of relevant media output of this official press of the Communist Party. Thanks to the obtained material, the decision was made to analyse it in greater detail and present a complex image of Czechoslovak war pilots in *Rudé právo* in the selected years. The other reason for the decision was the extent of the paper as it should not exceed the usual extent of master thesis. We are aware that the extent of this master thesis is already above average but it would be a shame not to use most of the obtained media outputs of *Rudé právo*.

The aim of this paper was to confirm or falsify the prediction that between 1945 and 1947 the Czechoslovak war pilots were presented mainly in a positive way. We expected stagnation and the beginning of a negative presentation of the pilots during 1948 and its increase from 1950 and on. The expectations for 1960s were influenced by the general loosening of the political situation and therefore abandoning the negative and subversive labelling of Czechoslovak pilots followed by a transition to their realistic presentation. The research and following content analysis confirmed this prediction and the thesis fulfilled expectations.

The media image of Czechoslovak war pilots in *Rudé právo* can be summarized as following: Between 1945–1947 the media image contained information about the return of Czechoslovak pilots to their homeland and illustrated their heroic deeds they made for Czechoslovakia. Besides that, the image also

contained guarantees for their further employment in the Czechoslovak army and the establishment of various anniversaries that aimed to commemorate pilots' heroic deeds.

Between 1948–1950 *Rudé právo* did not show pilots with such pathos and switched to a negatively sounding media outputs on the contrary. These changed into news with a completely new rhetoric. There were articles about pilots' emigration, hijackings and first political trials with pilots. Some of the most presented topics were the hijacking of three planes by former war pilots in 1950 and the trial with Division General Karel Janoušek.

In the case of 1960s' media outputs we focused on the analysis of articles from 1963, 1965 and 1968. *Rudé právo* discussed the topics concerned with pilots quite often in this period. The image of western pilots was gradually shifting from negative into a positive one. They were often mentioned in relation with the trial of Hans Globke. The testimony of three Czechoslovak pilots helped to sentence this former Nazi. Czechoslovak pilots' war activities were further cherished in relation with the twentieth anniversary of the end of WWII. Furthermore, in 1968 *Rudé právo* published a great number of articles concerned with the topic of judicial rehabilitations of pilots and remedies of old injustice that was performed against them.

In the matter of rehabilitations, it is also relevant to mention that our expectations were not confirmed completely. The first mention of rehabilitations was found in *Rudé právo* in 1963. Then we expected that based on the contemporary event we will find a lot of media output that will help to create the media image of the whole situation in 1965. However, the reality is exactly the opposite and we did not find any news like this in *Rudé právo*. This prediction was based on the fact that 1965 brought the first real wave of rehabilitations of Czechoslovak war pilots. Compensations were paid to the involved victims of political trials since this year, their ranks were returned etc. A really extensive load of news on this topic then came in 1968. Necessary to mention that the political context is against our original expectation because the trials represented a very unpleasant issue for the whole Communist Party of Czechoslovakia as well as for president Novotný who stepped into the highest political sphere after the trial with Rudolf Slánský.

Besides these described topics, the references to pilots can be seen in the news concerning politics and army – either about domestic or international issues. On the basis of our analysis, it can also be stated that the pilots were used by *Rudé právo* to promote communist regime. Another topic dealt with sport news in which a pilot was seen as a symbol of a healthy sportsman. *Rudé právo* also mentioned pilots in relation with airshows even in situations when they were not the main attraction of the programme.

On the basis of our analysis, we can also confirm that there was the tendency in 1948 to overshadow pilots fighting on the Western Front and to give priority to those fighting on the Eastern Front. This is true for all the topics we were analysing. The media image of Czechoslovak war pilots entirely changed also for the news introducing new military pilots. The positive evaluations of their predecessors were replaced by rhetoric highlighting the socialistic, working-class origin of new pilots. With 1968 the tendency to refer in *Rudé právo* to Czechoslovak pilots from both Eastern and Western front came back.

The thesis (in the scope of *Rudé právo*) furthermore deals with the image of cultural activities focused on pilots and the image of American pilots who participated in bombing of Czechoslovakia in 1945.

When analysing cultural activities, we noticed ideological shift in the cultural activities presented in the media. Whereas until 1947 it was possible to find reviews and texts focusing on western films or books, since 1948 and on this content vanished and texts focused exclusively on eastern cultural activities to support Soviet culture. In 1960s the reviews and advertisement for Czechoslovak cultural activities that show the acts of Czechoslovak war pilots in the west started to occur again in *Rudé právo*.

The image of American pilots above Prague and the whole Czechoslovakia also developed. Whereas until 1947, Americans were not directly associated with bombing in the reporting of *Rudé právo*, since 1948 the image of Americans in bombers was only negative. In 1960s (in the years selected by us), this topic has no longer its place in the media.

Besides these additional topics, the thesis showed ideological tendencies of *Rudé právo* to highlight everything of eastern origin, i. e. Soviet and to overshadow or at least mention with negative connotations the information regarding the western

world. It was confirmed that in the case of the topic of the end of WWII, *Rudé právo* worshipped eastern resistance so much that it indirectly and subconsciously overshadowed or even execrated the whole western resistance for the readers.

Post-war life stories of Czechoslovak war pilots were often filled with pain, sadness, sorrow and death but with luck and remedies of injustice as well. We can only quietly wish for this thesis to serve as one piece of puzzle of all the existing perspectives that help to demonstrate this historical phenomenon.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

1. Prameny

Periodika:

- BÍLEK, J. Tábor nucené práce Mírov. In: Historie a vojenství, 1998, č. 4. ISSN 0018-2583.
- *Rudé právo*. Ročník 25.
- *Rudé právo*. Ročník 26.
- *Rudé právo*. Ročník 27.
- *Rudé právo*. Ročník 28.
- *Rudé právo*. Ročník 29–30.
- *Rudé právo*. Ročník 30–31.
- *Rudé právo*. Ročník 43–44.
- *Rudé právo*. Ročník 45–46.
- *Rudé právo*. Ročník 48–49.

Sbírky zákonů a nařízení:

- Košický vládní program.
- Zákon č. 100/1960 Sb. ústavní zákon ze dne 11. července 1960. Ústava Československé socialistické republiky.
- Zákon č. 123/1948 Sb. o znárodnění polygrafických podniků.
- Zákon č. 150/1948 Sb. ústavní zákon ze dne 9. května 1948. Ústava Československé republiky.
- Zákon č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky (Hlava I.).
- Zákon č. 247/1948 Sb. o táborech nucené práce.
- Zákon č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích.
- Zákon č. 84/1968 Sb., kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích.

Vydané paměti:

- FAJTL, F. *Podruhé doma*. Praha: Naše vojsko, 1984.

Narativní prameny:

- Rozhovor s PhDr. Janem Hozákem.

- Opakované rozhovory s PhDr. Luborem Václavů.

Internetové prameny:

- BALOUN, J. *Druhá světová válka: Českoslovenští piloti v cizích službách* [online]. © 2007–2014. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://druha.svetova.cz/clanky/letecka-valka/ceskoslovensti-piloti/>.
- *Czech Spitfire Club*: Příslušníci čs. letectva žalářovaní nebo zavraždění komunisty v období 1948-1989 [online]. © 2015. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.czechspitfireclub.cz/?sekce1=clanky&sekce2=prislusnici-cs-letectva-zalarovani-a-zavrazeni-komunisty>.
- Česká televize. *ČT 24: Českoslovenští letci na frontách 2. světové války* [online]. © 1996–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1241095-ceskoslovensti-letci-na-frontach-2-svetove-valky>.
- Česká televize. *ČT 24: Českoslovenští letci na frontách 2. světové války* [online]. © 1996–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1241095-ceskoslovensti-letci-na-frontach-2-svetove-valky>.
- *Česká televize: Vzpomínky redaktora zpravodajství Čs. televize Jiřího Svejkovského* [online]. © 1996–2015. [cit. 2015-08-06]. Dostupné na WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/ceskoslovenska-televize/1968-1969/1968/vzpominky-redaktora-zpravodajstvi-cs-televize-jiriho-svejkovskeho/>.
- *Databáze knih: Biskajská dramata* [online]. © 2008–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.databazeknih.cz/knihy/biskajska-dramata-206082>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.
- *Databáze knih: Československá armáda 2. odboje* [online]. © 2008–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.databazeknih.cz/knihy/ceskoslovenska-armada-2-odboje-260821>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.
- *Databáze knih: Hanebná role amerických okupantů v západních Čechách v roce 1945* [online]. © 2008–2016. [cit. 2016-12-25]. Dostupné na WWW: <http://www.databazeknih.cz/knihy/hanebna-role-americky-okupantu-v-zapadnich-cechach-v-roce-1945-270992>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.

- *Databáze knih*: Křídla stíhačky [online]. © 2008–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.databazeknih.cz/knihy/kridla-stihacky-257663>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.
- *Databáze knih*: Mezi nebem a mořem [online]. © 2008–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.databazeknih.cz/knihy/mezi-nebem-a-morem-148736>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.
- *Databáze knih*: Příběh opravdového člověka [online]. © 2008–2016. [cit. 2016-11-10]. Dostupné na WWW: <http://www.databazeknih.cz/knihy/pribeh-opravdoveho-cloveka-16100>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.
- *Databáze knih*: Sestřelen! [online]. © 2008–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.databazeknih.cz/knihy/sestrelen-88302>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.
- *Databáze knih*: Sloužím vlasti [online]. © 2008–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.databazeknih.cz/knihy/slouzim-vlasti-83712>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.
- FDB.cz. *Filmová databáze*: Nebeský louda [online]. © 2003–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.fdb.cz/film/nebesky-louda-nebeskij-tichochod/39109>.
- FDB.cz. *Filmová databáze*: V horách duní [online]. © 2003–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.fdb.cz/film/v-horach-duni/24485>.
- *Fronta.cz*: Českoslovenští letci v SSSR [online]. © 1999–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.fronta.cz/dotaz/ceskoslovensti-letci-v-sssr>.
- HAMMER, J. *Českoslovenští letci*: Francie 1939–1940 [online]. © 2003–2008. [cit. 2016-10-23]. Dostupné na <http://cs-letci.com/ww2/fra.htm>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.
- HAMMER, J. *Českoslovenští letci*: František Fajtl [online]. © 2003–2008. [cit. 2016-10-23]. Dostupné na <http://cs-letci.com/ww2/raf/osobnosti/ff.htm>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.
- HAMMER, J. *Českoslovenští letci*: Polsko 1939 [online]. © 2003–2008. [cit. 2016-10-23]. Dostupné na <http://cs-letci.com/ww2/pol.htm>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.

- HAMMER, J. *Českoslovenští letci: SSSR 1941–1945* [online]. © 2003–2008. [cit. 2016-10-23]. Dostupné na <http://cs-letci.com/ww2/sssр.htm>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.
- HAMMER, J. *Českoslovenští letci: Velká Británie 1940–1945* [online]. © 2003–2008. [cit. 2016-10-23]. Dostupné na <http://cs-letci.com/ww2/raf.htm>. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.
- HAVELKA, R. *Válka.cz: Příběh jedné knihy* [online]. © 1998–2015. [cit. 2016-10-29]. Dostupné na WWW: <http://www.valka.cz/14868-Pribeh-jedne-knihy>.
- *Ministerstvo obrany České republiky: V pozůstalosti generála Janouška objeven působivý článek z britských novin 1966* [online]. © 2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/v-pozustalosti-general-a-janouska-objeven-pusobivy-clanek-z-britskych-novin-1966-75378/>.
- *Národní divadlo: Světelnou cestou (čínohra)* [online]. © 2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Inscenace.aspx&sz=214&ic=2938&pn=254affcc-cb43-4078-86fe-c5544619cf67>.
- Nebrat, s. r. o. *Politictí vězni.cz: Poválečný vzestup levice a volební úspěch KSČ* [online]. © 2008–2015. [cit. 2015-08-03]. Dostupné na WWW: http://www.politictivezni.cz/index.php?id_str=74. Poznámka: stránky jsou archivovány Národní knihovnou ČR.
- Občanské sdružení PANT. *Moderní dějiny: Americký brouk* [online]. © 2009–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: www.moderni-dejiny.cz/clanek/americky-brouk/.
- POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Bedrník Smith* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/21545-bedrnik-smith/komentare/>.
- POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Nebeští jezdci* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/7395-nebesti-jezdci/prehled/>.

- POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Odkaz* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/8155-odkaz/komentare/>.
- POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Otázka života a smrti* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/7434-otazka-zivota-a-smrti/prehled/>.
- POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Pád Berlína* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/118485-pad-berlina-i/komentare/>.
- POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Pearl Harbor* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/545-pearl-harbor/prehled/>.
- POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Perutě pomsty* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/4172-perute-pomsty/prehled/>.
- POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Příběh opravdového člověka* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/100412-pribeh-opravdoveho-cloveka/komentare/>.
- POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Společný cíl* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/21532-spolecny-cil/komentare/>.
- POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Únos* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-12-28]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/5007-unos/prehled/>.
- POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Veselá vojna* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/199408-vesela-vojna/komentare/>.
- POMO Media Group. *Česko-Slovenská filmová databáze: Zkušební pilot* [online]. © 2001–2016. [cit. 2016-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/film/156001-zkusebni-pilot/filmoteka/>.
- Tiscali Media, a. s. *Spisovatelé.cz: Antonín Kratochvíl* [online]. © 1996–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.spisovatele.cz/antonin-kratochvil#cv>.

- Tiscali Media, a. s. *Spisovatelé.cz*: František Fajtl [online]. © 1996–2016. [cit. 2016-10-18]. Dostupné na WWW: <http://www.spisovatele.cz/frantisek-fajtl>.
- VLČEK, T. *TOTALITA.cz*: Vězeňství, historie období 1948–1952 [online]. © 1999–2016. [cit. 2016-10-29]. Dostupné na WWW: http://www.totalita.cz/vez/vez_hist_01.php.

2. Literatura:

- BEDNAŘÍK, P. *Český tisk v letech 1945–1948*. In: KONČELÍK, J.; KÖPPLOVÁ, B.; PRÁZOVÁ, I.; VYKOUKAL, J. *Rozvoj české společnosti v Evropské unii*. Praha: Matfyzpress, 2004, ISBN 80-86732-35-5.
- BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J.; KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8.
- BEDNAŘÍK, P.; CEBE, J. *Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950*. In: *Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie*. 2008, roč. 53. ISSN 0036-5351.
- DOUDĚRA, K. *Naše Rudé právo*. Praha: Rudé právo, 1980.
- JANÁK, D.; JIRÁSEK, Z. *Vznik a existence táborů nucené práce v podmínkách zakladatelů období komunistického systému v Československu*. In: *Tábory nucené práce a další projevy mimosoudní perzekuce 1948–1954: sborník z konference SÚ ČSAV a KH FF SU*. Opava: Filozofická fakulta Slezské univerzity, 1992.
- KONČELÍK, J. *Cenzura*. In: *Slovníková příručka k československým dějinám 1948–1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006.
- KONČELÍK, J. *Přelomová témata českého tisku jara 1968*. In: LONDÁKOVÁ, E. *Rok 1968. Novinári na Slovensku*. HÚ SAV A SSN: Bratislava, 2008.
- KONČELÍK, J.; VEČEŘA, P.; ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.
- KRATOCHVÍL, A. *Žaluji I*. Praha: Česká expedice, 1990. ISBN 80-900123-0-2.
- RAJLICH, J.; REŽNÁ, J. *Generál Fajtl*. Cheb: SVĚT KŘÍDEL, 2012. ISBN 978-80-87567-12-8.
- SCHNEIDEROVÁ, S. *Jak nepsat diplomovou práci*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2968-7.